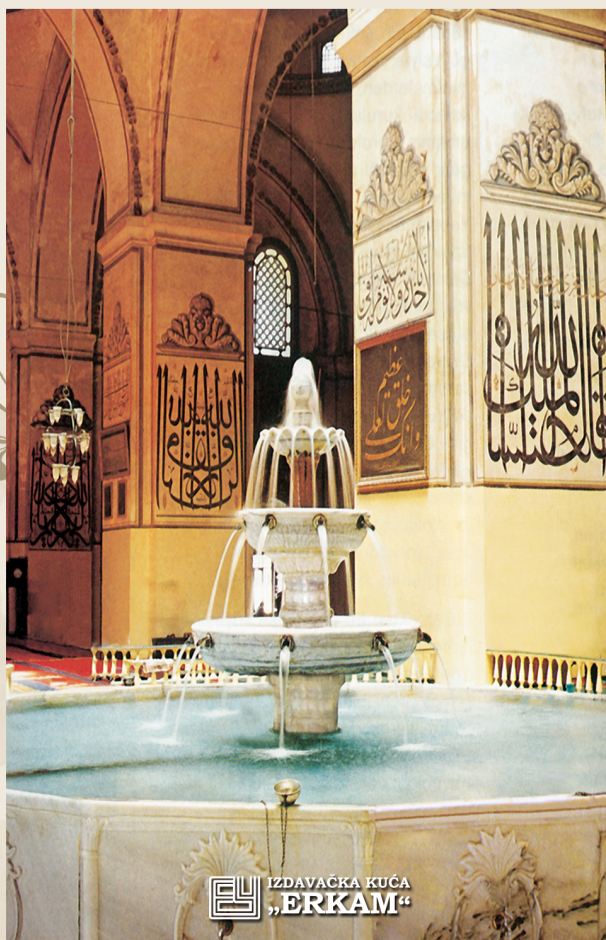


Civilizacija 1

utemeljena na vrlinama

Osman Nuri TOPBAŞ



IZDAVAČKA KUĆA
„ERKAM“

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

© Izdavačka kuća „Erkam“ - Istanbul: 2021/1443

Civilizacija 1 *utemeljena na vrlinama*

Osman Nuri TOPBAŞ

Naslov originala: Asr-ı Saadet'ten Günümüze
Faziletler Medeniyeti - 1 (1. Bölüm)

Autor: Osman Nuri Topbaş

Prijevod: Abdulaziz Rizvić

Lektor i Korektor: Hanka Behlulović

Stručni konsultant: Dr. Mensur Valjevac
Dr. hfz. Edin Dedić

Tehničko uređenje: M. Akif Günay

Korice i dizajn: İlhan Baştaş

Štampa (matba) : Erkam Printhouse

ISBN : 978-625-440-175-6

Autorsko pravo : İkitelli Organize Sanayi Bölgesi Mah.
Atatürk Bulvarı, Haseyad 1. Kısım
No: 60/3-C Başakşehir, Istanbul, Turkey

Tel : (90-212) 671-0700 pbx

Fax : (90-212) 671-0748

E-mail : info@islamicpublishing.org

Web site : www.islamicpublishing.org

Language : Bosnian



Civilizacija 1 *utemeljena na vrlinama*

(IMAN I IBADET)

Osman Nuri TOPBAŠ

PREDGOVOR

Neka je beskrajna hvala i zahvala uzvišenom Allahu, koji je Svoga plemenitog Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, učinio krunom svega stvorenog i izvorom veličine i ugleda onima koji ga slijede. Neka Mu je hvala što nam je dosudio sreću u pripadnosti njegovom ummetu, jer mi to ne bismo bili bez Njegove milosti.

I neka su beskrajni salavati i selami na Muhammeda Mustafu, predvodnika svih vjerovjesnika i poslanika, koji je poslan kao milost svjetovima, sa najljepšim osobinama (ahlakom), da bude neprikosnoveni uzor u životu svih ljudi.

Čovjek, kojem je uzvišeni Stvoritelj potčinio sve ono što je na nebesima i na zemlji, da mu služi i koristi, prije svega treba živjeti život dostojan tih božanskih počasti i u stanju zahvalnosti na njima. A to je život u predanosti i pokornosti uzvišenom Allahu, ispunjen vrlinama i plemenitim vrijednostima. Srž toga je **“mekārimu-l-ahlāk”**, što znači: vladanje ukrašeno pohvalnim, lijepim i plemenitim osobinama...

U tom smislu Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

“Poslan sam da upotpunim plemenite osobine (ahlak)!” (Malik, *Muvetta*, Husnu'l-huluk, 8.) Ovim je ukazao na mudrost svoje dužnosti i važnost lijepog ahlaka. Jer, uistinu, njegove vrline i postupci predstavljaju veličanstveni sklad i harmoniju potpune ličnosti u svakom pogledu.

Tu istinu uzvišeni Allah potvrđuje na sljedeći način:

“(Vjerovjesniče!) Ti si, uistinu, najljepšeg ahlaka!” (El-Kalem, 4)





Dakle, on – sallallahu alejhi ve sellem – nije bio učitelj koji poučava samo slovu Kur'ana, nego je bio "živi Kur'an" koji poučava na djelu i upućuje na Pravi put. Zbog toga je njegov blagoslovljeni i veličanstveni životopis postao najljepši uzor svim generacijama do Kijametskog dana.

Uistinu, poslanjem odabranog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, svijet koji je bio utonuo u tamu ispunjen je svjetlom; njegovim dolaskom rodila se očekivana zora sreće, srca su prosvijetljena, razmišljanja produbljena a svijest probuđena. Jednom riječju, ljudski rod je s njim postigao istinsku čast i dostojanstvo, dobrotu i dobročinstvo, pravo i pravdu, vrline i ćudoređe. On – alejhis-salatu ves-selam – poučio je čovječanstvo tajni sreće u životu na oba svijeta.

S obzirom na to da poslije njega neće biti poslan nijedan Božiji poslanik do Kijametskog dana, u njegovoj potpunoj ličnosti je sadržano sve što je ljudskom rodu potrebno u pogledu lijepog vladanja i osobina. Sve lijepe i pohvalne osobine kod njega su se manifestovale i došle do izražaja u najvišoj mogućoj mjeri i na najvišem stepenu.

U tom smislu, on – sallallahu alejhi ve sellem – zauzima najviši položaj u pogledu ljubavi prema Allahu, u pogledu hrabrosti, strpljivosti, izdržljivosti, darežljivosti, požrtvovanja i plemenitosti. Čak i onda kada su pred njim prostrti ratni plijen i ovosvjetske blagodati i ukrasi, pokazao je vrhunac skromnosti, neovisnosti i zadovoljstva malom količinom blagodati.

On zauzima najviši položaj u pogledu milosti, samilosti, blagosti i pružanja pomoći onima kojima je pomoć potrebna. On posjeduje vrhunac iskrenosti i bogobojznosti, najpotpunije zadovoljstvo uzvišenim Allahom i zahvalnost na blagodatima. Također, on se nalazi na najvišem stepenu vjerovjesništva i poslanstva; najbolji je i najdjelotvorniji u pogledu odgajanja ljudi, a uz sve to, ukrašen je najljepšim osobinama, odlikovan veličanstvenim ahlakom i obdaren profinjenim edebom. Naravno, on je i najbolji liječnik za ljude ranjenih srca.

Kod Allaha uzvišenog on zauzima najviši položaj u pogledu ispravnosti i povjerljivosti; on je Njegov najprisniji prijatelj i najdraži miljenik, a na Sudnjem danu on će biti predvodnik sakupljenom svijetu i najveći zagovornik (šefadžija) za grješnike. Jednom riječju, on posjeduje vrhunac svake vrline, vrijednosti i dobročinstva, i nalazi se na najvišem i najpotpunijem stepenu robovanja Allahu uzvišenom.



Svaka pohvalna i lijepa osobina kojom je uzvišeni Allah zadovoljan dostavljena je ljudima preko blagoslovljenog jezika Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i kroz njegovu potpunu ličnost. On je model **“potpunog čovjeka” (el-insānu-l-kāmil)**, kojeg je uzvišeni Allah poslao kao Svog poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da bude uzor cijelom čovječanstvu.

Mišljenja i ideje filozofa čiji razum nije oplemenjen Objavom (Wahj), a koji imaju za cilj uspostavljanje socijalnog mira, sreće i sigurnosti u društvu, bez obzira da li su njihove ideje pozitivne ili ne, zapravo predstavljaju mišljenja koja u većini slučajeva nije moguće primijeniti u stvarnom životu i koja, kao takva, bivaju „zatočena“ u knjigama smještenim na prašnjavim policama velikih biblioteka. Na kraju, ti filozofi nisu imali koristi od svojih mišljenja, kao ni njihovi sljedbenici koji su ih prihvatili kao uzor u životu, jer se njihova filozofska misao svodi na suhoparno teoretisanje.

Naprimjer, Aristotel je ustanovio određene postulate i principe filozofije morala, ali s obzirom na to su oni bili daleko od Objave (wahj) i svrsishodnosti za život čovjeka, niko od ljudi nije istinski povjerovao u njihovu ispravnost ili, primjenjujući ih u praksi, postigao sreću u životu. Isti je slučaj i sa El-Farābijem, arapskim filozofom koji je u svom poznatom djelu „Ārāu ehli’l-medīneti’l-fādileh“ opisao model idealnog društva na jedan utopistički i fantastičan način. Njegova filozofska misao nikada nije našla praktičnu primjenu u društvenoj zajednici, jer nije nastala kao plod znanja stečenog životnim iskustvom, već je predočena na način koji nije moguće realizirati u stvarnom životu, zbog čega je i ostala zatočena među koricama njegovog djela.

S druge strane, plemeniti Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, još prije nego što je počeo pozivati ljude u Vjeru, među njima je bio poznat kao „**El-Emīn, Es-Sādik**“ (Povjerljivi, Iskreni), čime je pokazao potrebnu zrelost i potpunost ličnosti.

Upravo ovim visokim stepenom lijepog morala (ahlak) i duhovnim odgajanjem ljudi on je iznova oblikovao generacije i stoljeća koja su uslijedila poslije njega. Vrijeme u kojem je živio ostalo je poznato kao **“sretno doba”** (‘Asru’s-se’ādet). Jedan od poznatih islamskih učenjaka i eksperata u domenu metodologije islamskog prava (usūlu’l-fikh), **Imam Karāfī** (umro: 684.g. po Hidžri), rekao je:





“Kada Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, ne bi imao nijedne muđžize (nadnaravnog djela), njegovi ashabi bi bili dovoljan dokaz koji potvrđuje istinitost njegovog poslanstva.”

Vjerovjesnikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi, postupci i lijepe osobine (ahlāk) predstavljaju praktično tumačenje i komentar (tefsir) Kur’ana časnog. Sve ljudske vrijednosti i vrline demonstrirane su kroz njegov život u najpotpunijem obliku.

Čovjek, kao živo biće, predstavlja najveće remek-djelo Božijeg umjetničkog stvaranja, a među svim ljudima Božiji Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zauzima najviši stepen ćudoređa i duhovnosti. Upravo zbog toga se pokornost Poslaniku poistovjećuje sa pokornosti Allahu, a nepokornost njemu je zapravo nepokornost Allahu uzvišenom. Uzvišeni kaže:

“(Poslaniče!) Reci: ‘Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijehe vam oprostiti!’ - A Allah prašta i samilostan je.” (Ali Imran, 31)

Prema tome, svaka pohvala upućena Resulullahu, sallallahu alejhi ve sellem, dopuštena je pod uslovom da njegovo hvaljenje i veličanje ne ulazi u polje širka, a naši hvalospjevi mogu biti pretočeni na jezik samo u onoj mjeri koliko smo spoznali njegovu vrijednost.

Ljudi koji su u najvišoj mjeri spoznali vrijednost Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, i slijedili ga u svom životu, a potom nam dostavili vijesti o njemu, bili su **časni ashabi**, radijallahu anhum.

Uistinu, časni ashabi, blagoslovljeni ljudi koji su bili počašćeni druženjem sa plemenitim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, predstavljaju prvu kariku vrijednosti preko koje su kasnije generacije muslimana upoznale ljepotu ibadeta Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, ljepotu njegovih vrlina i ophođenja prema drugim ljudima. Iz tog razloga ashabe Allahovog Poslanika, alejhis-salatu ves-selam, posmatramo kao “zvijezde na nebu”.

S obzirom na to da su časni ashabi usvojili dio znanja i ahlaka kojim je bio odlikovan Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spoznali su da je čovjekov kapital i jedino bogatstvo zapravo njegovo dobro djelo koje šalje na Ahiret. Upravo zbog te činjenice oni su demonstrirali vrline i vrijednosti koje nije moguće postići ili opisati riječima. Njihova plemenitost, darežljivost, samilost i požrtvovanost radi Allahovog zadovoljstva ne može se izmjeriti ili



izvagati. Svoje živote su podredili stjecanju Allahovog zadovoljstva i naklonosti. Njihova blagost, milosrđe i plemenitost postali su duboki, a njihov trud i rad na afirmaciji Istine dostigli su najviši stepen. Za ovu odabranu i blagoslovljenu generaciju muslimana najsmisleniji i najljepši trenuci života jesu oni u kojima su ljudima dostavljali *poruku Istine - tevhīda (Allahove jedinstvenosti i jedinstvenosti)*.

Časne ashabe u dobročinstvu slijede Allahovi dobri robovi (evlije), koji će se u halkama smjenjivati do Kijametskog dana, uzimajući duhovnu snagu i blagoslov iz slijeđenja svjetla upute Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

U tom smislu Mevlānā Dželāluddīn Rūmī kaže:

*Dodi, hej srce, pravi bajram je u susretu sa Resulullahom,
jer svjetlo upute je od ljepote i bereketa njegovog nura...*

“Veresetu’l-Enbijā”, tj. “nasljednici vjerovjesnikā”, jesu oni učenjaci (‘ulemā) i znalci (ārifī) koji su postigli čast najvrjednijeg nasljedstva. Naime, to su Allahovi dobri robovi koji su postigli potpunost u znanju, vladanju i odgajanju. Svojim znanjem i vladanjem oni su uzor ljudima koji nisu vidjeli Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, i njegove časne ashabe.

Nema sumnje da Allahovi vjerovjesnici, alejhimus-selam, posjeduju najviše vrijednosti i vrline kojima se upućuju i oživljavaju srca ljudi. Oni su poredani u safove (redove) vjerovjesništva, a u mihrabu nalazi se predvodnik svih vjerovjesnikā i poslanikā, Muhammed Mustafa, sallallahu alejhi ve sellem. Safovi i halke vrijednih učenjaka, dobrih robova i velikih znalaca, koji se nizaju od prvih generacija muslimana do danas, razlikuju se po svojoj privrženosti slijeđenja Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem. Oni zauzimaju posebno mjesto u životu muslimana zbog svoje pobožnosti, bogobožnosti i dobročinstva, a s obzirom na to da svi oni, počev od prve generacije pa do danas, žive iskreno islamske vrijednosti, dok njihove vrline i dobročinstva predstavljaju dar koji ne blijedi, a njihova civilizacija je **“utemeljena na vrlinama”**. Pripovijesti o njihovim vrlinama i vrijednostima pružaju mir i spokoj dušama, a za bolesna srca su lijek.

Slijedeći kur’ansku metodologiju “kazivanja”, Imam Ebu Hanife, radijallahu anhu, o pričanju poučnih pripovijesti rekao je:





“Kazivanja o učenjacima draža su mi od većine fikha, jer takva kazivanja poučavaju nas edebu i ahlaku ljudi koji su se bliski uzvišenom Allahu.”

Uistinu, čovjek nije ustanju da razumije srž određenih pitanja bez odgovarajućih primjera. Dobro i zlo dolaze do izražaja kroz primjere preko kojih se manifestuju. Ljubav, također, postaje živa i jaka kroz primjere istinske ljubavi. U tom smislu primjeri dobrih Allahovih robova predstavljaju Njegovu počast kojom se postiže plemenitost i dostojanstvo.

Mālik ibn Dinar, rahimehullah, rekao je:

“Kazivanja o Allahovim dobrim robovima nisu ništa drugo osim džennetski darovi!”

Prema tome, svako kazivanje o Allahovim dobrim robovima, koji su ukrašeni vrlinama i istinskim vrijednostima, predstavlja drago kamenje čija se vrijednost ne može procijeniti.

Na kraju, lijepi primjeri i kazivanja o Allahovim dobrim robovima imaju za cilj afirmaciju i uspostavljanje lijepog ahlaka i islamskih vrijednosti, o kojima Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže sljedeće:

“Na Kijametskom danu na teraziji vjernika neće biti ništa teže od lijepog ahlaka. Uzvišeni Allah mrzi onoga koji čini ružna djela i govori ružne riječi.”

(Tirmizi, Birr, 62/2002)

Međutim, treba znati da se lijep ahlak ne može postići bez slijeđenja Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i druženja sa Allahovim dobrim robovima koji ga slijede u životu. Druženje s njima i usvajanje njihovog ahlaka predstavlja prvi uslov za pristupanje u halku (krug) dobrih robova, posjednika vrline i lijepog ahlaka. S druge strane, pokazivanje neprijateljstva prema njima i izbjegavanje druženja s njima vodi ka vrtlogu upropaštavajućeg nemara i predstavlja srž pokudenog i ružnog ahlaka. Uzvišeni Allah na tu činjenicu ukazuje u sljedećem hadisi-kudsiju:

*“Ko se neprijateljski odnosi prema Mom prijatelju (robu koji Mi iskreno čini ibadet), Ja ću mu objaviti rat. Rob Mi se ne može približiti Meni ničim dražim od stvari koje sam mu zapovjedio (farz). (Poslije farzova) rob Mi se neprestano približava dobrovoljnim ibadetima (nafilama) sve dok ga ne zavolim, a kada ga zavolim, **Ja sam njegovo uho kojim sluša, oko kojim gleda, ruka kojom uzima, noga kojom hodi** (a u jednom predanju nalazi se ovaj dodatak: **srce kojim misli i jezik kojim govori**). Ako nešto zatraži od Mene, dat ću mu, a ako od Mene*



zatraži zaštitu, pružit ću mu je. Ni oko čega što radim nisam se više dvoumio kao što se dvoumim¹ u pogledu duše vjernikove, koja ne voli smrt, a Ja joj ne želim ono što ona ne voli.” (Vidi: Buhari, Rikak, 38; Ahmed, VI, 256; Hejsemi, II, 248)

Da bismo postigli pohvalne osobine i vrline koje će nam omogućiti postizanje Allahovog zadovoljstva, dužni smo slijediti Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i gajiti iskrenu ljubav prema njemu i njegovim nasljednicima, tj. Allahovim dobrim robovima i prijateljima koji slijede sunnet poput leptira koji slijede svjetlo. A da bismo to postigli, moramo upoznati Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, kao da ga vidimo, i ukrasiti se njegovim pohvalnim osobinama u svome životu. U tom slučaju postoji nada da steknemo bliskost s njim i postignemo čast nagoviještenu u hadisu u kojem on – alejhis-salatu ves-selam – navodi da je poželio vidjeti “svoju braću”.

Ukoliko mi danas upoznamo Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, i on će nas prepoznati sutra na Kijametskom danu. Ako dospijemo u stanje u kojem ga slijedimo u svakoj stvari, kao da ga vidimo, i on će pogledati na nas na Sudnjem danu. Ako obratimo pažnju na njegove riječi i ispunimo obećanja koja mu dajemo kao vjernici, i on će čuti naš vapaj i uzeti nas za ruku na Sudnjem danu. Na takav način ćemo i sami postati primjer njegovog lijepog ahlaka na koji se ljudi ugledaju, a to je najveća vrijednost koju možemo postići.



Ovo skromno djelo, koje je pred vama, sadrži brojne primjere istinskih vrijednosti i vrlina. Na prvom mjestu, prije svih drugih, savršeni primjer je plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, sa svojom potpunom ličnošću, nedostižnim vrlinama i lijepim osobinama. Zatim slijede njegovi časni ashabi, učenjaci i dobri robovi, koji su poput ogledala u kojima se odražavaju njegove vrline i vrijednosti.

U ovom djelu nismo navodili samo primjere Božijih poslanika i dobrih robova, već smo pokušali ukazati i na historijske ličnosti vladara i autoriteta koji su svojim vladalačkim podvizima promijenili tok historije ummeta. Takvi primjeri bit će podstrek svima onima kojima je povjerena vlast ili uprava u zajednici muslimana, kako bi se ugledali na njih i slijedili ih u njihovim vrlinama.

1. Uzvišeni Allah je čist i uzvišen od ljudskih svojstava, kao što su dvoumljenje i sl., međutim, u ovom slučaju uzvišeni Allah koristi izraz „dvoumiti“, „biti u nedoumici“, kako bi pobliže objasnio Svoju pažnju i blagost prema vjerniku.





Naravno, sve ljudske vrline i vrijednosti objedinjene su u potpunoj ličnosti Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i naš cilj nije da opišemo njegove vrline i vrijednosti – jer je to veoma težak posao – nego, da okusimo barem jednu kap iz okeana njegove duhovnosti, da mu se približimo jedan korak, osvježimo ljubav prema njemu, ispoljimo privrženost njemu, požurimo njegovom stazom i zaslužimo njegov šefa'at.

Hvala uzvišenom Allahu koji nas je, kao Svoje slabe robove, učinio pripadnicima ummeta Svoga Miljenika, sallallahu alejhi ve sellem, bez da smo to ičim zaslužili ili zaradili. Spoznati ovu Njegovu veliku blagodat i zaslužiti ljubav Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, zatim postići kompliment koji je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uputio svojim sljedbenicima koji će doći poslije njegove smrti, oslovljavajući ih riječima: "Moja braćo!", moguće je jedino slijedenjem njegovog svijetlog Sunneta i usvajanjem njegovog ahlaka, kao što to čine njegovi nasljednici među učenjacima (ulemom) i dobrim Allahovim robovima (evlijama).

Prema tome, i mi, koji živimo u ovome vaktu, moramo se ukrasiti Resulullahovim, sallallahu alejhi ve sellem, ahlakom i ispuniti svoja srca ljubavlju prema njemu, poput njegovih časniha ashaba i Allahovih prijatelja (evlija) koji su ih u tome slijedili. Bez obzira na prohujala stoljeća, trebamo se potruditi da živimo i oživljavamo ljepote Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih nasljednika. Na taj način ćemo zbilja ispoljiti i pokazati da smo dostojni pripadnosti njegovom časnom i sretnom ummetu.

Zahvaljujem svima onima koji su mi pomogli prilikom pisanja ovog djela, mom bratu Muratu Kaya-u i drugoj braći među profesorima, i molim uzvišenog Allaha da njihov trud primi kao trajnu sadaku.

Molim uzvišenog Hakka da nam omogući da živimo život ispunjen dobroćinstvom, vrlinama i vrijednostima kojima je On Uzvišeni zadovoljan. Molimo Ga da nas na oba svijeta učini bliskim prijateljima Njegovog Miljenika i Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako bismo zaslužili njegov veliki šefa'at!
Amin!

Osman Nuri TOPBAŞ

Maj, 2006.,

Üsküdar/Istanbul



Zrvi dio



*Īmān
i Ībādet*

1. Živjeti imān sa ljubavlju

Iman je svjetlo razuma, glačalo savjesti i harmonija osjećanja srca. Sretni prelazak sa ovog prolaznog svijeta na vječni svijet ahireta moguć je jedino slijedenjem svjetla imana.

Božiji vjerovjesnici su vodiči koji vode, a Božije knjige su znakovi koji usmjeravaju vjernike na Pravome putu. Allahovi dobri robovi i Njegovi prijatelji koji su uredili duhovni život svojih srca u skladu sa Allahovom knjigom i sunnetom Njegovog Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, također usmjeravaju i upućuju ljude Pravim putem. Tokom cjelokupne historije ljudskoga roda jedino su Allahovi poslanici i Njegovi dobri robovi (evlije) bili živopisni primjeri istinskih vrlina i vrijednosti za ljude, jer su te vrijednosti postigli sa zanosom imana (vjerovanja).

Iman je izraz Allahove dobrote prema ljudima, iskušenje je mjera kojom se ocjenjuje ispravnost imana, a strpljivo i predano čuvanje imana - uz plaćanje odgovarajuće cijene - predstavlja nagovještaj zasluženih Allahovih nagrada. Dakle, da bi ukazao na veličinu i vrijednost blagodatni imana, koji On daruje Svojim robovima, uzvišeni Allah je zatražio od njih da za to plate određenu cijenu.

Na to jasno ukazuje sljedeći ajet, u kojem Uzvišeni kaže:

„Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za džennet koji će im dati...” (Et-Tevbe, 111)





Prema tome, da bi se postiglo Allahovo zadovoljstvo i Njegova naklonost, potrebno je platiti cijenu za ono što On kupuje od Svog roba (život, imetak, bogatstvo) i žrtvovati na Njegovom putu. Samo na taj način iman doseže potpunu vrijednost.

Položiti životni ispit sa svim njegovim teškoćama i neugodnostima, pokoravajući se Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, predstavlja najvažnije obilježje imana kod jednog vjernika. Svaki posjednik imana dužan je platiti njegovu cijenu, jer smatrati svojim nešto što nije plaćeno ili ga tražiti bez naknade predstavlja pravu besmislicu.

Da bi vjernik mogao napredovati i postići visoke stepene imana, to zavisi od njegovih dobrih djela, namjere (nijjet) kojima želi Allahovo zadovoljstvo, ibadeta i lijepog ponašanja u životu. Zbog toga se vjerovanje (imān) i dobro djelo (el-amelu's-sālih) gotovo uvijek spominju zajedno u Kur'anu i hadisima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Iman se ne živi samo usvajanjem znanja o principima i postulatima vjerovanja, nego Istinom koja se urezuje u srce i pobuđuje duboka osjećanja, a čija je krajnja posljedica: dobro djelo i lijepo ponašanje. Vjernik koji razmišlja o Allahovoj moći koja se manifestuje u kosmosu i iskreno Mu čini ibadet, osjetit će slast imana i postići beskrajni broj vrlina i vrijednosti u svome životu.

Iman je iznad svih ibadeta, jer svaki ibadet ima smisla jedino sa imanom. Ibadeti se obavljaju u određeno vrijeme i najvrjedniji među njima – namaz – dužni smo obavljati pet puta dnevno. Kada je riječ o imanu, s obzirom na to da je on trajna dužnost, dužni smo ga čuvati svježim svakoga časa u svome srcu. Iz tog razloga moramo čuvati srce od svih stvari koje ga prljaju i čine nemarnim, a dobrim djelima ćemo načiniti pancir kojim ćemo čuvati iman u našem srcu.

Dragulj imana je najveći kapital i bogatstvo koje posjeduje jedan vjernik (mu'min). U mnogobrojnim ajetima uzvišeni Allah opisuje šejtana kao našeg otvorenog neprijatelja, koji u svakoj prilici nastoji, zajedno sa svojom vojskom i pomagačima, da ukrade taj dragulj iz vjernikovog srca. U tom smislu, naš osnovni zadatak jeste da sačuvamo iman tako što ćemo sa iskrenom ljubavlju budno brinuti o njemu, a zatim ga učvrstiti i ojačati dobrim djelima koja će mu osigurati nepovredivost i trajnost.

Dragulj imana je poput čistog ogledala u kojem se odražavaju Božije manifestacije (tedžellijāti). Da bi sačuvalao svoju čistotu, taj dragulj se glača



spominjanjem Allaha (zikrullah), odnosno urezivanjem Allahovog imena u srce sa ljubavlju i iskrenošću. Spominjanjem Allaha se iz srca uklanja hrđa koja nastaje uslijed nemara prema uzvišenom Allahu i zauzetosti drugima mimo Njega. Sjećanjem i spominjanjem Allaha postižu se potpuni mir i spokoj u srcu koji nam omogućavaju kušanje istinske slasti imana.

Blagoslovljeni Allahovi robovi koji su ovu duhovnu zrelost postigli sa zanosom i zadovoljstvom proisteklim od imana, prevazišli su sve slasti i užitke ovoga svijeta. Pored toga, za njih su sve ovosvjetske nedaće, poteškoće i nepodnošljive boli postale male i beznačajne.

Pogledajmo zajedno primjere strpljivosti, čvrstine, odlučnosti, pronicljivosti, požrtvovanosti i truda našeg Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, koji nas je poučio iman, ali i primjere dobrih robova koji su blagodat imana prenosili kroz prohujalu prošlost sve do našeg vremena.

Primjeri istinskog imana

Kada je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, imao samo dvanaest godina, vidio ga je monah Behira i upitao:

“Dijete, zaklinjem te Lâtom i Uzzâ’om da mi odgovoriš!”

On mu je rekao:

“Ne pitaj me ništa, zaklinjući me Lâtom i Uzzâ’om, jer, tako mi Allaha, nikoga ne mrzim kao njih dvojicu!”²

Dakle, plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, još kao malo i čisto dijete bio je udaljen od kipova, širka i nevjerstva. Nakon što je dobio poslanstvo i vjerovjesništvo, ljudima je dostavljao iman, podučavao ih vjeri i sa žarom ljubavi živio u skladu sa imanom, demonstrirajući pri tome veliki trud i požrtvovanje koji nisu nepoznati nijednom vjerniku-muslimanu.



Kada su čarobnjaci odbacili Faraonove izjave i zanijekali njegovu božanstvenost, Faraon je odlučio da ih kazni nepodnošljivo bolnom kaznom. Međutim, oni su imanskom neustrašivošću izjavili da će to biti kazna samo

2. Ibn Ishak, Siret, Konya, 1981.g., str. 54; Ibn Sa’d, Et-Tabekatu-l-kubra, Bejrut, Daru Sadir, I, 154; Vidi: Ahmed ibn Hanbel, Musned, V, 362.





na ovom svijetu, nakon koje će se vratiti svome Gospodaru. Prije nego su im, Faraonovom naredbom, odsječene ruke i noge unakrst, i prije nego su razapeti na stablima palmi, pred svemogućim Stvoriteljem su priznali svoju, ljudsku, nemoć, te iz bojazni da ne izgube iman, podigli ruke prema nebu, zazivajući:

“...Gospodaru naš, daj nam snage da izdržimo i učini da kao vjernici umremo!” (El-A'raf, 126.) Nakon toga su napustili ovaj svijet i vratili se svome Gospodaru, kušajući veličanstvenu slast šehadeta.



I sljedbenici Īsā'a, alejhis-selam, kao iskreni muslimani su strpljivo čuvali svoj iman, čak i onda kada su ih njihovi neprijatelji bacali lavovima u arenama. U takvim okolnostima su ispijali šerbe šehadeta sa ljubavlju i imanom u svoga uzvišenog Stvoritelja.



Jedna od junačkih skupina vjernika, koji su svoj iman živjeli sa velikom ljubavlju prema uzvišenom Allahu, bili su sljedbenici Īsā'a, alejhis-selam. Njih su nevjernici bacali u rovove napunjene vatrom. Naime, u četvrtom stoljeću vladar Jemena bio je Zū Nuvās, Jevrejin koji je sljedbenike Īsā'a, alejhis-selam, u području Nedžrāna prisiljavao da napuste jedinu pravu vjeru u to vrijeme. Prenosi se da je tom prilikom u vatru bacio dvadeset hiljada vjernika.

Zū Nuvās i njegovi podanici iskopali su rovove (uhdūd) isključivo radi kažnjavanja vjernika, zbog čega su nazvani “Ashābu'l-uhdūd (posjednici rovova). Međutim, oni time nisu uspjeli uništiti iman koji se zauvijek urezao u srcima vjernika, nego su, naprotiv, navukli na sebe Allahovu srdžbu i bolnu kaznu, i vječno su prokleti. O tome Uzvišeni Hakk kaže:

“Prokleti neka su oni koji su rovove iskopali, i vatrom i gorivom ih napunili, kada su oko nje sjedili i bili svjedoci onoga što su vjernicima radili!” (El-Burudž, 4-7.)

U sretnom periodu islama prvi šehid bila je sahabijka hazreti Sumejja, radijallahu anha. Prije islama ona je bila toliko nježna da bi se plašila i malog uboda igle u prst. Međutim, kada je u srcu osjetila veličanstvenu slast imana, postojano i strpljivo je podnijela bol užarenog željeza kojim su nevjernici žigosali njenu kožu. Nakon tog nemilosrdnog i divljačkog kažnjavanja jednu njenu nogu su privezali za jednu devu, a drugu nogu za drugu devu. Potom



su deve potjerali u suprotnim pravcima i, poput krvoločnih zvijeri, rastrgali njeno tijelo. Na tako stravičan način ona je postala šehid, kao i njen muž Jasir, radijallahu anhu, koji je pokazao neviđenu strpljivost prilikom nevjerničkog kažnjavanja i mučenja, premda je bio starac i slabašne tjelesne građe. I on je, kao i njegova časna supruga, u velikim mukama ispio šerbe šehadeta. Njih dvoje su prvi šehidi u islamu, Allah bio njima zadovoljan!³



I hazreti Bilal, radijallahu anhu, je podnosio teška mučenja od strane divljih i razjarenih mušrika. Iz njegovog tijela, koje je uslijed mučenja postalo poput želea, curila je krv, ali on je jednako ponavljao: "Ehad! Ehad! Ehad!..." (tj. Allah je Jedan, Jedan!...) Uzvicima je širio "tevhid", uprkos teškim bolovima koje je osjećao u tijelu. U svom srcu, koje je okusilo uzvišenu slast imana, osjećao je posebnu radost zbog bliskosti sa uzvišenim Allahom.⁴



Jednom prilikom je hazreti Omer, radijallahu anhu, dok je bio halifa, rekao Habbabu ibn Eretu, radijallahu anhu, koji je među prvima primio islam:

„Ispričaj nam nešto o mukama koje si podnio na Allahovom putu?!“

Na njegove riječi Habbab je rekao:

„O zapovjedniče vjernika, pogledaj moja leđa!“ a potom je zagrnio svoju odjeću. Kada je Omer vidio kožu na njegovim leđima, rekao je:

„U svom životu nisam nikad vidio tako unakažena leđa!“

Habbab je to pojasnio na sljedeći način:

„Kafiri bi potpalili vatru i bez odjeće me polagali na nju. Vatru bi zagasila tečnost i masnoća koja je izlazila iz mog tijela.“⁵

Mušrici bi užarene kamenice vadili iz vatre i stavljali ih na Habbabova leđa. Užarene kamenice bi na taj način otkidale komadiće mesa sa tijela ovog blagoslovljenog ashaba, ali on ne bi izgovarao riječi koje su od njega tražili

3. Vidi: Ibn Hadžer, *El-Isābe*, Bejrut, 1328, Daru ihjai-t-turasi'l-arebijj, III, 648; Zamahšeri, *El-Keššaf*, urednik: Muhammed Mursi Amir, Kairo, 1988, III, 164.

4. Vidi: Ahmed, I, 404; Ibn Sa'd, III, 233; Belazuri, *Ensabu-l-ešraf*, Kairo, 1959., I, 186.

5. Ibn Esir, *Usdu-l-gabe*, Kairo, 1970, II, 115.





mušrici. (Ibn Esir, *Usdu-l-gābe*, II, 114.) To je zbog činjenice što slast i snaga imana potiskuje sve ovosvjetske teškoće.

Prenosi se da je Habbab ibn Eret, radijallahu anhu, ispričao sljedeće:

„Došao sam kod Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, dok je bio u hladu Ka'be, s ogrtačem pod glavom. U to vrijeme smo bili izloženi teškim zlostavljanjima mušrika, pa sam mu rekao: 'Allahov Poslaniče, zar nećeš uputiti dovu Allahu (za nas)?' On se uspravio i sjeo, a lice mu bijaše pocrvenjelo, rekavši:

Uistinu je prije vas bilo onih koji su mučeni željeznim češljevima koji su kidali njihovo meso i žile, ali ih to nije odvratilo od njihove vjere. Stavljali bi im željeznu testeru na razdjeljak kose i prepolovili ih, ali ih to ne bi odvratilo od njihove vjere. Uistinu će Allah upotpuniti ovu vjeru tako da će konjanik putovati od Sane do Hadramevta, ne plašeći se nikoga osim Allaha.“ (Buhari, Menakibu-l-ensar, 29, Menakib, 25, Ikrah, 1; Ebu Davud, Džihad, 97/2649.)



Neprijatelji islama su zlostavljali i tukli hazreti Suhejba, radijallahu anhu, sve dok ne bi izgubio svijest. Njegove muke su potrajale sve do Hidžre. Nakon što je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, stigao u Medinu, Suhejb je krenuo njegovim stopama. Međutim, nekoliko mekanskih mušrika ga sustigoše na putu, rekavši mu:

„Suhejbe, došao si kod nas kao siromah i slabog imovinskog stanja, a potom si stekao veliko bogatstvo koje sad želiš ponijeti sa sobom i otići! Ne, tako nam Boga, nećemo ti dopustiti!“

Suhejb je odmah sjahao sa životinje i uzeo tobolac sa strijelama, rekavši:

„O skupino Kurejšija! Vi dobro znate da ja među vama najbolje bacam strijele. Tako mi Allaha, odapinjat ću strijele na vas sve do zadnje koju imam, a kada mi nestane strijela, isukat ću sablju i boriti se protiv vas. Dok imam jedno od ovo dvoje, nećete mi se približiti, ali kada ostanem bez njih, činite što vam je volja! Sada, ako vam predam svoje bogatstvo, hoćete li me pustiti da odem?“

Mušrici su prihvatili njegov prijedlog i on je nastavio svojim putem. Sredinom mjeseca rebi'ul-evvela stigao je u Kuba i susreo se sa Resulullahom, sallallahu alejhi ve sellem.



Kada ga je ugledao, Resulullah, alejhis-salatu ves-selam, sa osmijehom na licu mu je rekao:

*Suhejb je postigao zaradu! Suhejb je postigao zaradu! Uspješna je tvoja trgovina, o Ebu Jahja! Uspješna je tvoja trgovina!*⁶

Prenosi se da je to bio povod objave sljedećeg ajet-i kerima:

„Ima ljudi koji se žrtvuju da bi Allaha umilostivili - a Allah je milostiv robovima Svojim.“ (El-Bekare, 207.)



Jedna od sahabijki koju su mušrici mučili i zlostavljali bila je Zinnira, radijallahu anha. Ebu Džehl ju je toliko mučio da je oslijepila. Kazao joj je:

„Vidiš li da su te Lât i Uzzâ oslijepili?“

„Ne, tako mi Allaha, oni me nisu oslijepili!“ – odgovorila je ona. „Lat i Uzza mi ne mogu ni štetu niti korist pribaviti, a moj Gospodar je u stanju da mi (po)vрати vid!“

Kada su narednog jutra vidjeli da joj se vid vratio, mušrici, čije su duše utonule u vječnu tamu, ostali su zbunjeni.⁷



Među prvim muslimanima koji su podnosili teška kažnjavanja i mučenja bili su: Amir ibn Fuhejre, Ebu Fukejhe, Mikdad ibn Amr, Ummu Ubejs, Lubejna, Nehdija i njezina kćer, kao i mnogi drugi ashabi i sahabijke Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji su strpljivo podnosili velike teškoće i mučenja. Mušrici su ih okivali u lance i tjerali po pijesku pustinje bez odjeće i po najvećoj vrućini. Polagali su ih leđima na vrelu pijesak, a na njihove grudi stavljali teško kamenje. Mučili su ih sve dok ne bi izgubili svijest ili dok ne bi dospjeli u stanje u kojem ne bi znali šta izgovaraju. Vezivali bi ih za vratove i stezali toliko jako da bi gubili svijest ili dok ne bi pomislili da su ih ubili.⁸

Časni ashabi su uspjeli sačuvati svoj iman uprkos nasilju i mučenjima kojima su bili izloženi, a da bi božansku blagodat imana dostavili do nas, oni

6. Ibn Sa'd, III, 226-230; Hakim, El-Mustedreku 'ale-s-sahihajn, Bejrut, 1990, III, 450, 452.

7. Ibn Hišam, Siretu-n-Nebijji, Bejrut, 1937, Daru'l-fikr, I, 340-341; Ibn Esir, El-Kāmilu fi-t-tarih, Bejrut, 1979-82., II, 69; Usdu-l-gābe, VII, 123.

8. Vidi: Ibn Madže, Mukaddime, 11; Ahmed, I, 404.





uopće nisu žalili svoje imetke i živote. Postupali su tako jer su istinski spoznali vrijednost ove božanske blagodati koja im je otvorila vrata sreće i uspjeha na oba svijeta. Njihovi prolazni životi su okončani u skladu sa Allahovom zapovijedi koja glasi:

„O vjernici, bojte se Allaha istinskom bogobožnošću i ne umirite nikako drugačije osim kao muslimani.“ (Ali Imran, 102), čime su postigli istinsku i vječnu sreću.



Sa'd ibn Ebi Vekkas, radijallahu anhu, bio je jako poslušan svojoj majci. Kada je prihvatio islam, ona mu je kazala:

„Sa'de, šta si to učinio? Ukoliko ne napustiš novu vjeru, kunem ti se da neću ništa ni jesti ni piti, i na kraju ću umrijeti! Zbog mene će te dozivati: *O ubico svoje majke!*“

Na njene riječi Sa'd, radijallahu anhu, odgovorio je:

„Ne čini tako, majčice! Ja ovu vjeru neću napustiti nizašto!“

Nakon što dva dana i dvije noći nije ništa jela i pila, jako je oslabila. Vidjevši ju u kakvom je stanju, hazreti Sa'd, radijallahu anhu, reče:

„Majko, tako mi Allaha, kada bi ti imala stotinu duša i kada bi svaka od njih, jedna po jedna, izlazila (iz tvog tijela), ja se ne bih odrekao islama!...“

Kada je vidjela odlučnost svoga sina, prestala je prkositi i počela jesti.

Zbog navedenog događaja uzvišeni Allah je objavio sljedeće ajete:

„Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan roditeljima svojim. Majka ga nosi, a njeno zdravlje trpi, i odbija ga u toku dvije godine. Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti. A ako te budu nagovarali da drugog Meni ravnim smatraš, onoga o kome ništa ne znaš, ti ih ne slušaj i prema njima se, na ovome svijetu, velikodušno ponašaj, a slijedi put onoga koji se iskreno Meni obraća; Meni ćete se poslije vratiti i Ja ću vas o onome što ste radili obavijestiti.“ (Lukman, 15-14) (Vidi: Muslim, Fedāilu-s-sahābe, 44-43; Ibn Esīr, *Usdu-l-gābe*, II, 368.)



Kada je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, htio učiniti hidžru, pozvao je hazreti Aliju. Prvo ga je obavijestio o Božijoj zapovijedi u pogledu hidžre, a nakon toga mu je saopćio da ga opunomoćuje u pogledu povjerenih stvari koje se nalaze u njegovoj kući. Naime, stanovnici Mekke su svoje dragocjene stvari (zlato, nakit i sl.) čuvali u kući Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i gotovo da ne postoji niko od njih čije povjerenje nije bio zadobio.

Mjeru predostrožnosti u odnosu na planove mušrika objasnio je hazreti Aliji, rekavši mu sljedeće:

„Alija, noćas leži u moju postelju! Pokrij se ovim mojim ogrtačem i ne boj se, jer te neće zadesiti ništa što ne voliš!“ (Ibn Hišam, II, 95, 98.)

Sa velikom imanskom hrabrošću hazreti Alija, radijallahu anhu, legao je u postelju, u sjeni oštih kopalja koja su bila spremna zariti se u njegovo tijelo. Legao je u postelju plemenitog Pejgambera, sallallahu alejhi ve sellem, pa kada razjareni mušrici udoše u njegovu sretnu kuću, jako se rasrdiše kada ugledaše Aliju ispod ogrtača.

- Gdje ti je amidžić, o Alija! – povikali su.
- Ne znam! Nisam ja njegov čuvar! Rekli ste mu da napusti Mekku, pa je on, eto, i otišao!

Njegov odgovor je razbjesnio mušrike, koji ga izgrdiše, udarajući rukama po čitavom tijelu. Potom ga odvedoše u Mesdžidu'l-Haram i tamo zatvoriše. Međutim, nedugo zatim i pustiše na slobodu.⁹



Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, došli su stanovnici Nedžda i zatražili od njega da im pošalje učitelje koji će ih poučavati islamu. On im je poslao oko sedamdeset hafiza, koji su bili od Ehli-suffe i koji su dobro poznavali propise islama. Kada je ova grupa stigla do bunara „Bi'ru'l-me'üne“ i smjestila se u jednu pećinu radi odmora, upali su u strašnu klopku neprijatelja. Mušrik po imenu Džebbar ibn Sulma kopljem je pogodio u leđa Amira ibn Fuhejreta, radijallahu anhu, tako da je koplje izišlo kroz njegove grudi. Ibn Fuhejre, koji je tada imao oko četrdeset godina, shvatio je da će uskoro ispiti šerbe šehadeta, pa je sa velikim zanosom uzviknuo:

9. Ibn Hišam, II, 96; Ahmed, Musned, I, 348; Ja'kubi, Tarihu-l-Ja'kubi, Bjerut, 1992, 39.



**„Tako mi Allaha, uspio sam!“**

Glavni organizator ove izdajničke zasjede, Ibn Tufejl, uzeo je sa sobom jedinog preživjelog muslimana i doveo ga do mrtvog tijela Ibn Fuhejreta, radijallahu anhu, pitajući:

- Ko je ovo?
- Amir ibn Fuhejre! – odgovorio je ovaj.

- Vidio sam kako je njegovo mrtvo tijelo bilo uzdignuto na nebo. – rekao je Ibn Tufejl. – Još uvijek mi je pred očima taj prizor, kako lebdi između neba i zemlje. Poslije toga je spušteno.

Iako je ovaj poznati pjesnik svojim očima vidio taj prizor, nije povjerovao i prihvatio islam. Međutim, Džebbar, koji je ubio Amira ibn Fuhejreta, radijallahu anhu, na kraju je povjerovao i pronašao Pravi put. Riječi šehida Ibn Fuhejre, radijallahu anhu: **„Tako mi Allaha, uspio sam!“**, danima su odzvanjale u njegovim ušima. Njegove riječi su postale prava zagonetka za Džebbara. Danima je razmišljao o tome: „Ja ga ubijam, a on govori da je uspio. Kako to?“ Napokon, jednom prilikom o tome je upitao Dahhaka ibn Sufjana, radijallahu anhu, za kojeg je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao da vrijedi stotinu konjanika, pa mu je on kazao da njegove riječi znače: „Uspio sam da dospijem u džennet!“ Poslije toga se Džebbar probudio iz dubokog gafleta i prihvatio islam.¹⁰



Poslije Bitke na Uhudu hazreti Safija, radijallahu anha, htjela je da vidi svoga brata, hazreti Hamzu, radijallahu anhu, čije je tijelo bilo unakaženo. S tom namjerom se uputila u pravcu mjesta na kojem su ležali šehidi. Njen sin, Zubejr, izišao je pred nju, rekavši:

- Majko, Rasulullah ti naređuje da se vratiš!
- Zašto da ne vidim svoga brata? Ja znam da je njegovo tijelo unakaženo. On je Allaha radi podnio ovo iskušenje, i to je ono što nam pruža utjehu. Inšallah, ja ću se strpiti, očekujući od Allaha da ga nagradi.

10. Vidi: Ibn Hadžer, Fethu-l-Bari, Daru-l-fikr, urednik: Fuad Abdulbaki, bez godine izdanja, VII, 390, Megazi, 28; Ibn Hišam, III, 187; Vakidi, Megazi, Bejrut, 1989, I, 349.



Zubjer je otišao i obavijestio Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, o tome šta je kazala njegova majka, na što je on rekao:

“Ako je tako, pusti je, neka ga vidi!”

Safija, radijallahu anha, prišla je mrtvom tijelu svoga brata, koji je postigao čast “prvaka šehida”, i iskreno činila dovu za njega. (Vidi: Ibn Hišam, III, 48; Ibn Hadžer, *El-isabe*, IV, 349.)



Ashabi koji su kraljevima i vladarima nosili pisma Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, posjedovali su neustrašivost koja je proizlazila od čvrstine njihovog imana, a koja će u historiji islama dostići epske razmjere. Dostavljali su poruke plemenitog Poslanika, alejhis-salatu ves-selam, silnicima koji su po svom zulumu bili poznati u cijelom svijetu, i u njihovom prisustvu, među njihovim dželatima spremnim da posijeku njihove glave, nisu se bojali nikoga osim Allaha uzvišenog. Nisu se ustručavali da održe hrabre govore u sjeni oružja dvorske straže. Navest ćemo nekoliko primjera njihove odvažnosti i neustrašivosti.

Jednoga dana Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

“O ljudi, koji će od vas odnijeti ovo pismo Mukavkisu u Aleksandriju, očekujući za to nagradu od Allaha?”

Prije svih ostalih, na noge je skočio Hâtib ibn Ebi Belte’a, radijallahu anhu, rekavši:

- Ja ću ga odnijeti, Allahov Poslaniče!
- *Hâtibe, neka te Allah blagoslovi u ovom poslu!*

I Hatib je tako krenuo na put. Kada je stigao u Aleksandriju, primljen je kod vladara u audijenciju i tom prilikom mu pročitao pismo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Poslije je vladar pozvao svoje svećenike da se suoče sa Hatibom, radijallahu anhu. O tome poslušajmo samog Hatiba koji je ispričao sljedeće:

- Rekao mi je Mukavkis:
- Želim s tobom razgovarati o nečemu što želim shvatiti!





- Izvolite, razgovarajmo! – rekao sam.
- Vaš vladar je Božiji Poslanik, zar ne? – upitao je.
- Da, on je Allahov Poslanik! – rekao sam.

- Ako je on uistinu Božiji Poslanik, zašto nije zamolio Boga da ga spasi od onih koji su ga protjerali iz njegova zavičaja i primorali da traži utočište na drugom mjestu?

- Ti svjedočiš da je Isa, sin Merjemin, jedan od Allahovih poslanika, zar ne? Ako je on uistinu bio Allahov poslanik, zar nije mogao zamoliti Allaha da uništi one koji su htjeli da ga uhvate i razapnu na križ, bez potrebe da se uspinje na nebo?

Mukavkis nije našao odgovor na moje pitanje. Neko vrijeme je šutio i razmišljao. Potom je zatražio od mene da mu ponovim svoje riječi. Kada sam ih ponovio, on je upet zašutio i neko vrijeme razmišljao. Potom je rekao:

- Lijepo si to kazao. Ti si mudar, svaka ti je riječ na mjestu i dolaziš od onoga koji je također mudar.

Nakon toga sam mu rekao:

- Ovdje je prije tebe bio jedan čovjek koji se proglasio bogom, pa je uzvišeni Allah tog faraona kaznio ovosvjetskom i ahiretskom kaznom. Zato uzmi pouku od onih koji su bili prije i ne budi predmet pouke drugima!

- Mi imamo svoju vjeru! – rekao je. – Nećemo je napustiti sve dok ne vidimo nešto bolje od nje.

- Islam je uistinu bolji od tvoje vjere koju slijediš. Mi te pozivamo u islam, vjeru koju je Allah uzvišeni odabrao za ljude. Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, ne poziva samo tebe, nego sve ljude. Najosorniji i najgrublji prema njemu bile su Kurejšije. Najveće neprijateljstvo prema njemu su iskazali Jevreji, a najveću bliskost prema njemu su iskazali kršćani. Kako god je Musa, alejhis-selam, najavio dolazak Isa'a, alejhis-selam, tako je i Isa najavio dolazak Muhammeda, alejhis-salatu ves-selam. Naš poziv upućen tebi da slijediš Kur'an je poput tvog poziva Indžilu koji upućuješ sljedbenicima Tevrata. Svaki čovjek je dužan da se odazove Vjerovjesniku svoga vremena, a ti si od onih koji si dospio u vrijeme vjerovjesništva Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. Prema tome, kada te pozivamo u islam, mi te ne udaljavamo od vjere



İsa'a, alejhis-selam. Naprotiv, mi ti nudimo ono što je u skladu sa njegovim vjerovjesništvom.

- Ja sam istražio vjeru ovog (vašeg) Vjerovjesnika – rekao je Mukavkis – i zaključio da se u ovoj vjeri ne zapovijeda povlačenje od svijeta, niti se zabranjuju prijatne i dopuštene stvari. On nije vrač koji je skrenuo sa Pravoga puta, a niti lažac koji tvrdi da prima vijesti iz nevidljivog svijeta, nego, naprotiv, posjeduje znakove vjerovjesništva kao što je obavještavanje putem objave. Uprkos tome, ja želim još malo razmisliti o tome.

Poslije toga je Mukavkis napisao odgovor na Vjerovjesnikovo, sallallahu alejhi ve sellem, pismo...

Nije uradio ništa više od toga, a nije ni prihvatio islam. Još mi je rekao:

- Čuvaj se da Kopti ne čuju jednu jedinu riječ od tebe, jer bi ti mogli nauditi!¹¹

Hatib ibn Ebi Belte'a, radijallahu anhu, u prisustvu vladara je sa imanskom hrabrošću izgovorio gore navedene mudre riječi, koje predstavljaju divan primjer pronicljivosti i hrabrosti vjernika koji živi iman sa iskrenom ljubavlju.



Pismo napisanu perzijskom caru Kistrā'u, od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, dostavio je Abdullah ibn Huzāfe, radijallahu anhu. Kada je Kisra čuo da se u pismu Vjerovjesnikovo ime spominje prije njegovog imena, pocijepao je blagoslovljeno pismo, a izaslanika je teško izvrijeđao.

Snagom koja je proistekla od njegovog imana i vrlo dostojanstveno Abdullah ibn Huzafe, radijallahu anhu, obratio se caru i njegovim ljudima:

“O Perzijanci, vi živite u svijetu snova, provodeći odbrojane dana bez Vjerovjesnika i Knjige, upravljajući samo jednim dijelom zemlje, dok je ostatak zemlje mnogo veći.

O Kisra! Prije tebe je bilo mnogo vladara koji su došli na Ovaj svijet i vladali njime, žudeći za ovim svijetom ili za ahiretom. Oni koji su žudili za ahiretom dobili su svoj udio i u ovom svijetu, a oni koji su žudili za ovim svijetom, propustili su svoj udio na ahiretu. Ti smatraš bezvrijednom našu

11. Ibn Kesir, El-Bidāje ven-n-nihāje, IV, 266-267, Kairo, 1993.; Ibn Sa'd, I, 260-261; Ibn Hadžer, El-Isā-be, III, 530-531.





vjeru koju ti nudimo, ali, tako mi Allaha, kada se suočiš sa onim što si smatrao bezvrijednim, pobojat ćeš se, ali se nećeš moći spasiti.”

Kisra je odgovorio da vlast i carstvo pripadaju njemu i da se ne boji ni poraza, niti eventualnog suparnika¹², a potom je naredio da Abdullaha ibn Huzafeta, radijallahu anhu, izvedu napolje.

Čim je izišao iz dvorca, Abdullah je uzjahao svoju jahalicu i krenuo putem ka Medini. Rekao je sam sebi:

“Tako mi Allaha, koji mi god od dva puta (puta ka smrti ili da se vrati živ) bude omogućen, neću žaliti. Dostavio sam Resulullahovo, sallallahu alehi ve sellem, pismo i zadatak izvršio.”¹³

Eto, to je savjest velikana islama, koji su spremni žrtvovati život da bi ispunili želju Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.



Postoji još jedna poučna priča o Abdullahu ibn Huzafetu, radijallahu anhu, koja opisuje njegovu vrijednost i imansku hrabrost.

Za vrijeme hazreti Omerovog, radijallahu anhu, hilafeta muslimanska vojska je bila u pohodu na Bizant, u predjelu Kajserije u Šamu. U vojsci je bio i Abdullah ibn Huzafe, radijallahu anhu, koji je u toku borbe bio zarobljen. Bizantijski vojnici su ga odveli vladaru, rekavši: “Ovo je jedan od Muhammedovih drugova.”

Vladar je zapovjedio da ga zatvore u jednu kuću i da mu ne daju hranu. Nakon nekoliko dana naredio je da mu odnesu vina i svinjskog mesa. Pratili su ga tri dana i ustanovili da ne uzima ni meso ni vino. O tome su obavijestili vladara, rekavši:

- Ovaj je jako oslabio. Ukoliko ga ne izvedemo iz te kuće, umrijet će.

Vladar je naredio da ga dovedu, pa kada dođe pred njega, upita ga:

- Šta te je spriječilo da ne jedeš i ne piješ?

Abdullah ibn Huzafe, radijallahu anhu, reče:

12. Suhejli, Revdu-l-unf, VI, 589-590, Bejrut, 1978.g.

13. Vidi: Ahmed, I, 305; Ibn Sađ, I, 260, IV, 189; Ibn Kesir, El-Bidaje, IV, 263-266; Hamidullah, El-Ve-saiku-s-sijasije, str. 140, Bejrut, 1985.



- Uistinu mi je dozvoljeno da jedem i pijem zabranjeno (haram) kada sam primoran na njega, ali nisam htio da ti pričinim to zadovoljstvo da ismijavate islam i moju ličnost.

Vidjevši njegovu dostojanstvenost, vladar mu reče:

- Prihvati kršćanstvo, dat ću ti pola svoje vladavine i oženit ću te svojom kćeri.

- Kada bi mi dao sve što posjeduješ i sve što posjeduju Arapi, ja ne bih napustio Muhammedovu, sallallahu alejhi ve sellem, vjeru čak ni toliko koliko traje treptaj oka.

- U tom slučaju ću te ubiti! – rekao je vladar.

- Kako hoćeš?

Vladar naredi da ga razapnu i svežu, te naredi vojnicima da gađaju pored njega, ne bi li ga zastrašio. Tokom tog gađanja nekoliko puta mu je nudio da prihvati kršćanstvo, kako bi spasio život. Međutim, Abdullah ibn Huzafe se nije kolebao. Kako to nije polučilo uspjehom, vladar naredi da donesu veliki kazan sa ključalim uljem ili vodom. Naredi da se dovede jedan muslimanski zarobljenik, te ga baci u ključali kazan i od njega ostadoše samo kosti koje su plivale na površini. Abdullah ibn Huzafe je to posmatrao.

Vladar mu je i dalje nudio da prihvati kršćanstvo i spasi život, ali je on to uporno odbijao. Kada su ga povelili prema kazanu, Abdullah ibn Huzafe, radijallahu anhu, zaplaka. Vladar se ovaj put ponada da se Abdullah uplašio, te naredi da ga vrate k njemu. Još jednom mu je ponudio da prihvati kršćanstvo, međutim on i ovoga puta odlučno odbaci njegovu ponudu.

- Pa, zašto onda plačeš? – upita ga vladar.

- Ne misli da plaćem zbog onoga što ti želiš da mi učiniš! Meni je žao što imam samo jedan život koji mogu dati na Allahovom putu. Rekao sam sebi: „Ti imaš samo jedan život, bit ćeš bačen u ovaj kazan i u jednom trenutku ćeš umrijeti na Allahovom putu. Volio bih da imam života u broju dlaka na mom tijelu i da ih jedan po jedan žrtvujem na Allahovom putu na ovaj način koji mi je sada pripremljen.“





Vladaru se dopalo držanje Abdullaha ibn Huzafeta, radijallahu anhu, koje je demonstrirao sa imanskom hrabrošću i dostojanstvenošću. Odlučio je da ga pusti na slobodu.

- Hoćeš li me poljubiti u glavu i ja ću te pustiti na slobodu? – upitao ga je.
- A hoćeš li osloboditi i moje drugove? - odgovorio je Abdullah, postavljajući uslov njegovoj ponudi.
- Da, oslobodit ću i njih!
- Uredu!

Abdullah ibn Huzafe je kazivao: „Rekao sam sebi: ‘Kakva bi bila prepreka u tome da poljubim glavu jednog Allahovog neprijatelja ako bih time spasio svoj život i živote zarobljenih muslimana? Ma, poljubit ću ga i to je to.’“

Tog dana je oslobođeno osamdeset muslimana. Kada du došli kod hazreti Omera, radijallahu anhu, i ispričali mu šta se dogodilo, on reče:

- Svaki musliman je dužan da poljubi Abdullaha ibn Huzafu, u glavu, a ja ću to prvi učiniti! - Potom je ustao i poljubio ga u glavu.¹⁴

Potpuni vjernici, koji posjeduju pronicljivost, posmatraju događaje kroz prozor ahireta, zahvaljujući širokom vidokrugu proisteklom od imana. Oni se nalaze u trajnom samoobračunu, vagajući šta je korisno, a šta štetno za njihovu vjeru. Zbog toga ovosvjetske neugodnosti, nedaće i iskušenja nisu vrijedni ni spomena u odnosu na njihov iman i ljubav prema uzvišenom Allahu.



Jedan od junaka koji su iman živjeli sa ljubavlju bio je i Vehb ibn Kebše, radijallahu anhu. Turbe ovog mubarek ashaba nalazi se u Kini.¹⁵ Njega je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, zadužio da ode u Kinu i tamošnjem narodu dostavi Allahovu vjeru. U to vrijeme putovanje iz Medine do Kine trajalo je otprilike godinu dana. Nakon što je duže vrijeme ostao u Kini, da bi barem u maloj mjeri ugasio žar čežnje za Resulullahom, sallallahu alejhi ve sellem, ovaj blagoslovljeni ashab je krenuo prema Medini-i Munevveri.

14. Ibn Esir, Usdu-l-gabe, III, 212-213; Zehebi, Sijeru a'lami-n-nubela, II, 14-15, Bejrut, 1986-1988.g.

15. U gradu Guangzhou. U istoimenom gradu nalazi se i turbe (mekam) posvećeno Sađu ibn Ebi Vek-kasu, radijallahu anhu, iako je on pokopan u Medini. To je iz počasti prema njemu, jer je kao ashab Allahovog Poslanika, alejhis-salatu ves-selam, bio došao u Kinu kako bi širio Allahovu vjeru.



Putovanje je bilo teško i iscrpljujuće. Nakon godinu dana provedenih na putu stigao je u svijetlu Medinu, ali, nažalost, nije zatekao voljenog Pejgambera, alejhis-salatu ves-selam. Više ga nije mogao vidjeti, jer je preselio na ahiret. Sa još većom čežnjom odlučio je da se vrati u Kinu kako bi savjesno nastavio sa izvršavanjem velikog zadatka koji mu je povjerio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Izvršavajući svoj zadatak umro je i pokopan u Kini.

Dakle, Vehb ibn Kebše, radijallahu anhu, počašćen je time što je bio prvi izaslanik i predstavnik Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u Kini. Njegovo prolazno tijelo sahranjeno je u Kini, a njegov mu'minski ruh ostao je u Medini-i Munevveri, ispunjen svjetlom ruhanijeta Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.



U slučaju smutnje, koja se dogodila između sultana Bajezida II i njegovog brata Džema, kod naših prethodnika vidimo jasan primjer čvrstine imana i vrijednosti koju može samo islam darovati.

Sultan Bajezid je postao sultan 1481. godine (odmah nakon smrti sultana Fatiha, r.a.; o.prev.) i prvih četrnaest godina njegove vladavine proteklo je u rješavanju problema nastalih između njega i njegovog brata Džema, koji je tvrdio da vlast pripada njemu. To je u velikoj mjeri spriječilo sultana Bajezida da nastavi sa vojnim pohodima prema Zapadu. Džem je predložio sultanu Bajezidu sljedeće:

„Podijelimo državu na dva dijela! Ti upravljaj jednim dijelom, a ja ću drugim.“

Njegov prijedlog sultan Bajezid je odbacio, rekavši:

„Brate moj, domovina je imovina ummeta. Ako je podijelimo, država će postati slaba i dospjeti u stanje nemoćnih pokrajina. A to bi bio veliki grijeh koji bi preuzeli na svoja pleća. Tako mi Allaha, moje tijelo se može isjeći na dva dijela, ali se država ne može podijeliti!“

Nakon toga je Džem prihvatio ljubazni poziv vitezova Rodosa i u nemaru otišao kod njih. Vitezovi nisu održali dato obećanje, nego ga prodadoše Vatikanu kao zatvorenika. Tako je Džem poslužio Vatikanu za posebnu ulogu u križarskom pohodu koji je bio planiran. Međutim, papi Innocentu to nije





pošlo za rukom, pa je predložio Džemu da prihvati kršćanstvo. To je veoma teško palo Džemu i jako ga rastužilo. Rekao je papi:

„Tako mi Allaha, kada biste mi dali cijeli svijet, a ne samo osmanski sultanat, ne bih napustio svoju uzvišenu vjeru!“

Kada je shvatio da ga križari žele zloupotrijebiti protiv islama, Džem je uputio sljedeću dovu, koja u dovoljnoj mjeri ukazuje na njegovu iskrenu privrženost islamu:

„Ja Rabbi! Ukoliko nevjernici žele da me iskoriste i preko mene nanesu štetu muslimanima, okončaj život Svoga roba i što prije ga usmrtili!“

Ova njegova dova je bila primljena i on je u trideset šestoj godini života umro u Napoliju. Opraštajući se od ovog prolaznog svijeta, ljudima koji su bili u njegovoj pratnji oporučio je sljedeće:

„Vijest o mojoj smrti razglasite na sve strane! Obavezno tako učinite kako bi se okončala igra koju nevjernici žele igrati sa muslimanima preko mene. Otiđite kod mog brata, sultana Bajezida, i zamolite ga da moje tijelo preveze u domovinu, bez obzira koliko to bilo teško, jer ne želim da budem pokopan u nevjerničkoj zemlji. Što je bilo, bilo je! Neka ne odbacuje moju molbu i neka velikodušno izmiri moje dugove! Ne želim se vratiti svome Gospodaru pod dugom. Neka oprostí mojoj porodici i djeci i onima koji su me služili!“

Sultan Bajezid je, kao njegov stariji brat, ispunio njegovu oporuku.

Eto, to je potpunost koju daruje islam čovjeku! Ova dva brata su demonstrirali mnoge vrline u međusobnom odnosu: svojim imanom za koji su bili vezani sa ljubavlju i zadovoljstvom, svojom ljubavi prema domovini, svojom spremnošću da žrtvuju sve za spas ummeta, svojom tolerancijom, ispunjavanjem tuđeg prava, samoobračunom savjesti zbog počinjene greške, te oprostivošću i samilošću.



U historiji osmanske ratne mornarice značajno mjesto zauzimaju braća Il'jas, Oruč i Hidr. Prije nego su podigli zastavu džihada na Sredozemnom moru, bili su zauzeti pomorskom trgovinom. To je na Sredozemnom moru u to vrijeme bio opasan posao. Kapetan Oruč jednom prilikom je pao u



zarobljeništvo gusara sa otoka Rodos, na što je njegov brat, kapetan Hidr, rekao u stihovima:

*Sviđalo ti se ili ne, bit će ono što je suđeno,
Bez obzira da li je tvom srcu tijesno ili široko!*

Potom je počeo tražiti načina kako da spasi svog brata. Slao je velike vrijednosti u zlatu za njegov otkup, ali lažljivi gusari nisu ispunjavali svoja obećanja, te zbog njihovih spletkarenja kapetan Oruč ostade u zarobljeništvu dugo vremena. Nevjernicima ni to nije bilo dovoljno, već se ohrabriše i dovedoše mu svećenika da ga obrati u kršćanstvo. Tom prilikom kapetan Oruč im reče:

- O neznalice! Zar da napustim vjeru istine i prihvatim vjeru zablude i laži?

Njegove riječi ih ošinuše po licima poput šamara i jako ih rasrdiše.

- U tom slučaju – rekoše oni – neka tvoj Muhammed dođe i spasi te!

Nakon toga ga okovaše u lance i kao roba ga staviše u čamac kojim htjedoše da ga prevezu na galiju u kojoj bi do kraja života veslao. Međutim, kapetan Oruč zatraži utočište kod Allaha uzvišenog i reče:

- Vidjet ćete vi kako će mi moj Gospodar pomoći!

Nedugo zatim se, na očigled nevjernika, pojaviše ljudi u bijeloj odjeći i zelenim turbanima na glavi, koji ga, Allahovom pomoći, oslobodiše okova i spasiše iz ropstva. Tako je snagom imana postigao blagoslov sadržan u predanosti Allahu uzvišenom (teslimijet) i pouzdanju (tevekkul) samo u Njega.

Nakon toga događaja kapetan Oruč je zajedno sa svojim bratom Hidrom započeo bespoštednu borbu sa gusarima na Sredozemnom moru. Njima se priključiše mnogi hrabri mornari, koji uglas povikaše:

- Vrijeme je za borbu na Allahovom putu! Dižimo sidra, bismillah!



U Bitki na Čanakkalama vidimo veličanstvene primjere onih koji su svoj iman živjeli sa velikom ljubavlju. Jedan penzionisani oficir, koji je bio





komandant na Čanakkalama i u toj bitki ranjen, u svojim memoarima zapisao je sljedeće:

„Bio je to jedan od dana u Bitki na Čanakkalama. Borba je trajala tokom cijeloga dana, sve do akšama. Iako je neprijatelj u materijalnom smislu bio daleko nadmoćniji od naše vojske, pobjeda je bila na pomolu. Posljednje časove borbe sam pratio sa velikim uzbuđenjem. Naši borci su uzvikivali: „Allah! Allah!...“ i od njihovih glasova potresao se cijeli horizont. Njihovi veličanstveni uzvici nadvladavali su prasak i grmljavinu topova, koji su demonstrirali moć jedne civilizacije.

U jednom času kao da sam čuo nečije korake u blizini. Kad sam se okrenuo, ugledah narednika Aliju. Lice mu bijaše požutjelo i u grču zbog bola. I prije nego što ga stigoh upitati: „Šta ti je bilo?“, on mi pokaza na svoju ruku, koja je sve objašnjavala. Zastrepio sam od užasa. Lijeva ruka mu je bila pogođena u predjelu podlaktice, četiri prsta od zgloba šake, i visila na tankoj kožici. On je stisnutih zuba trpio bol, a u desnoj ruci je držao čakiju. Pružajući je prema meni, rekao je:

- Komandante, odsijecite to!

Bila je to rečenica od tri riječi, koje su izražavale nevjerovatnu želju i takav zahtjev da sam nesvjesno i bez razmišljanja uzeo čakiju i presjekao kožu na kojoj je visila njegova ruka. Izvršavajući njegovu naredbu, sav u grču sam nastojao da ga utješim.

- Ne birini se, naredniče Alija, Allah ti dao zdravlje! – rekao sam.

Nedugo poslije toga narednik Alija je, osim ruke, žrtvovao i cijelo svoje tijelo na Allahovom putu, ostavljajući iza sebe malo jezero krvi. Zatvarajući oči, u posljednjim časovima života ponavljao je:

- Allahu, sačuvaj nam domovinu! Allahu, ne odvoji nas od dini-imana!...“

Eto, tako su na Čanakkalama vojnici islama žrtvovali svoje živote za domovinu, kao dug za iman i islam koji su u njoj utkani. Prigrlili su oružje kao što su se čvrsto držali svoje vjere, a iman su grčevito čuvali kao što odlučno čuvaju svoje oružje!



U Bitki na Čanakalama snažni artiljerijski napad neprijatelja je gotovo uništio bedeme *Medžidije* na rumelijskoj (evropskoj) strani. Veći dio topovskih đuladi i municije odletjeli su u zrak, a šesnaest tobdžija su pali kao šehidi. Na velikom bedemu ostao je živ samo jedan juzbaša (kapetan) i dva vojnika, a od artiljerijskog oružja samo jedan top čija je dizalica za đulad bila polomljena.

Juzbaša je krenuo da obavijesti susjedne jedinice o stanju bedema. Jedan od dvojice vojnika, Kodža Sejjid, posmatrao je neprijateljske brodove koji napreduju, bljujući vatru i smrt oko sebe. Duboko je uzdahnuo. Oči mu se napuniše suzama. Tužnoga srca i u boli zbog nemoći naspram nadmoćnog neprijatelja podigao je dlanove okrenute prema nebu, tražeći utočište i pomoć od Uzvišenog Gospodara:

- Ja Rabb! O, svemoćni Allahu! Daj mi snagu koju nema niko od Tvojih robova!

Kodža Sejjid kao da se na trenutak rastao od ovoga svijeta. Kao da je dospio pred svoga Gospodara. Suze su klizile niz njegove obraze, dok mu je jezik ponavljao: „Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh!“ (Nema snage niti moći bez Allaha!)

Nakon toga je uzviknuo: „**Jâ Allah!**“, i prihvatio topovsko đule koje je bilo teško oko 276 kg, noseći ga uz metalne stepenice. Iz njegovog tijela kiptio je znoj, dok su njegove ispucale usne ponavljale: „Allahu moj, daj mi snage!“

Na kraju, uspio je donijeti i položiti đule u ležište zatvarača velikog topa. Ovaj njegov poduhvat će promijeniti tok i konačni rezultat bitke. Napokon, pogodio je engleski razarač „**Ocean**“, koji se pretvorio u ogromnu baklju na površini mora.

Kada je to saznao Dževad-paša, čestitao je Kodža Sejjidu na njegovom podvigu i zatražio od njega da još jednom podigne topovsko đule iste težine. Međutim, od Sejjida je dobio ovaj odgovor:

„Uvaženi paša (generale)! Dok sam podizao to đule, moje srce je bilo ispunjeno Allahovim fejzom i potpomognuto Njegovom pomoći. Uzvišeni Allah je uslišao moju dovu i pružio nam Svoju pomoć i pobjedu. Zato mi oprostite, komandante, neću to moći učiniti...“

„Dijete moje – rekao je paša – uradio si veliki posao! Kakvu nagradu želiš od mene?“





„Ne želim ništa, komandante! – odgovorio je Sejjid. – Međutim, ja sam krupne tjelesne građe i meni nije dovoljan jedan somun dnevno. Da bih bio snažan u borbi protiv neprijatelja, naredite da mi daju dva somuna dnevno!“

Paša se nasmiješio. Nagradio ga je činom vodnika (kaplara) i naredio da se Sejjidu daju dva somuna (hljeba) dnevno.

Te večeri, kada je svim borcima podijeljen po jedan hljeb, a Sejjidu dva hljeba, njegovo junačko mu'minsko srce osjeti hladnoću i nezadovoljstvo. Nije htio da se razlikuje od svoje braće u vremenu nestašice i neimaštine. Vratio je drugi somun i više nikada nije poželio da se razlikuje od drugih.

Kako je to srce čisto i veliko! Nema sumnje da je stanje Kodža Sejjida odraz njegovog junačkog imana i čistog ihlasa.



Na kraju, treba znati da iman nije samo suhoparna izjava. Iman je svjedok vjernikovog stepena srca i njegove potpunosti. A njegov znak je požrtvovanje. S obzirom na to da je iman kapital za vječnost, mnogi muslimani su kroz historiju dali živote za njegovo očuvanje i učvršćenje, a mnogi su podnosili nepodnošljiva mučenja i iskušenja. Radi Allaha su demonstrirali vrijednosti i junaštva kojima nema premca u drugim civilizacijama. I danas je potreba za imanom koji će se živjeti sa ljubavlju veća od svega drugog. Zato, da bismo iskazali zahvalnost na blagodati imana, moramo se truditi da predstavimo ljepotu Islama svim ljudima, kako bi svi zajedno zaslužili vječnu sreću u Kući mira. Vjernik koji živi svoj iman sa ljubavlju osjeća odgovornost za stanje društva u kojem živi. U kojoj mjeri se žrtvujemo na ovome prolaznom svijetu kako bismo upotpunili svoj iman, u istoj mjeri ćemo, inšallah, postići uspjeh i vječnu sreću na ahiretu prilikom susreta sa svojim Gospodarom.

Molim uzvišenog Allaha da nas učini od Svojih robova koji su upotpunili iman i koji su na tom putu žrtvovali svoje živote!

Amin!



2. Ihlās (iskrenost)

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„Djela se cijene prema nijetima...” (Buhari, Iman, 41; Muslim, Imare, 155)

Dakle, ibadeti, kao i sva druga dobra djela, moraju se činiti isključivo radi Allahovog zadovoljstva, a to je moguće postići samo *ihlāsom*. (Riječ *ihlās* izvedena je iz korijena gl. *halesa* - خَلَصَ , što znači: biti čist, nepomućen; biti bistar; biti nepomiješan; biti iskren...) Drugim riječima, dobra djela moguće je podići na stepen ibadeta jedino ihlasom i njihovim vezivanjem za uzvišeni cilj. Zato se kod Allaha primaju jedino djela koja se učine isključivo radi Njega, sa ihlasom.

Ihlas je činjenje dobrih djela s namjerom postizanja Božijeg zadovoljstva, uz trajno nastojanje da ta djela budu čista i nepomućena primjesama ličnih želja i očekivanja. Ono što je duh (rūh) za tijelo, to je iskrenost (ihlās) za djelo. Djelo bez iskrenosti nije ništa drugo nego besmisleni umor lišen svrsishodnosti.

Ihlas je čuvanje srca od ovosvjetskih koristi na putu približavanja uzvišenom Allahu.

Ihlas je čišćenje dobrih djela od samopokazivanja (rijā'), samodopadljivosti (uḏḏb) i drugih duhovnih prljavština koje prljaju ihlas i uništavaju ga.

Svaki musliman ima zadatak da iz svoga srca odstrani nade i želje kojima uzvišeni Allah nije zadovoljan. On treba znati da su posjednici ihlasa svakoga časa u opasnosti da ne izgube lijepo stanje iskrenosti, koja se javlja kao posljedica slijeđenja želja i prohtjeva duše. Kako god je teško stajati na samom vrhu piramide, isto tako je teško čuvati stanje ihlasa. U tom smislu Zunnūn El-Misri, rahimehullah, kaže:

„Svi ljudi su mrtvi, osim učenih. Svi učeni su u snu, osim onih koji rade prema svome znanju. I učeni koji postupaju prema svome znanju mogu biti prevareni, osim onih koji su iskreni. A i iskreni su svakoga časa u velikoj opasnosti...”¹⁶

Allahovi robovi koji čuvaju ihlas, uprkos svim teškoćama koje ih snađu, postižu mnogobrojna dobra od uzvišenog Allaha. Jednom riječju, ihlas im omogućava da postignu najveće dobro, a to je Allahovo zadovoljstvo (tj. da

16. Bejheki, Šu'abu-l-iman, V, 345, Bejrut, 1990.g.



uzvišeni Allah bude njima zadovoljan!, o.prev.) Dakle, ono što Uzvišeni Allah traži od Svojih robova jeste iskrenost u djelima, tj. da ih čine isključivo radi Njega i tako zasluže Njegovo zadovoljstvo.

Uzvišeni Allah kaže:

„(Poslaniče!) Mi ti, doista, objavljujemo Knjigu, pravu istinu, zato se klanjaj samo Allahu, iskreno Mu ispovijedajući vjeru!“ (Ez-Zumer, 2.)

„Reci: «Meni se naređuje da se klanjam Allahu, iskreno Mu ispovijedajući vjeru.» (Ez-Zumer, 11.)

Ihlas spašava vjernika od njegovog najvećeg neprijatelja – šejtana prokletog, jer šejtan može utjecati samo na one koji pokažu slabost u pogledu ihlasa. Uzvišeni Allah u Kur'anu nas obavještava o šejtanovom priznanju:

«Gospodaru moj,» – reče on - «zato što si me u zabludu doveo, ja ću njima na Zemlji poroke lijepim predstaviti i potrudću se da ih sve zavedem, osim među njima Tvojih robova iskrenih.» (El-Hidžr, 40-39.)

Posljednici ihlasa bit će spašeni od džehennemske vatre, o čemu nas uzvišeni Allah obavještava, kazujući:

„Kad im se govorilo: *Samo je Allah Bog!* - oni su se oholili i govorili: *«Zar da napustimo božanstva naša zbog jednog ludog pjesnika?»* - A nije tako, on Istinu donosi i tvrdi da su svi poslanici istinu donosili, a vi ćete sigurno bolnu patnju iskusiti – kako ste radili, onako ćete kažnjeni biti. A Allahovi iskreni robovi će biti spašeni!“ (Es-Saffat, 40-35.)

Dobro djelo koje se čini sa ihlasom, makar bilo i malo, bit će dovoljno da spasi svoga vlasnika. U tom pogledu Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„Budi iskren u svojoj vjeri, pa će ti i malo dobro djelo biti dovoljno!“ (Hakim, IV, 341)

Ihlas donosi uspjeh i pobjedu. Plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, rekao je:

„Uistinu ovaj ummet dobija pomoć i pobjedu preko svojih najslabijih: njihovim dovama, namazima i ihlasom!“ (Nesai, Džihad, 43)



Ne smije se sumnjati u činjenicu da će ihlas na kraju polučiti uspjeh i pobjedu. Cjelokupni trud i rad koji se čine sa ihlasom bit će sačuvani i nikada neće nestati. To vidimo i u našoj historiji: malobrojne i slabo opremljene vojske, koje su bile sačinjene od iskrenih i strpljivih pojedinaca, Allahovom voljom su pobjeđivale mnogobrojnijeg i opremljenijeg neprijatelja. U svim tim slučajevima vidimo da je ihlas osnova uspjeha i pobjede.

Jedinstveni primjeri ihlasa

Život Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, ispunjen je besprijeckornim primjerima iskrenosti. Sljedeći događaj, koji se dogodio na samom početku islama, na lijep način izražava spomenutu činjenicu:

Mušrici su poslali vijest plemenitom Pejgamberu, sallallahu alejhi ve sellem, preko njegovog amidže Ebu Taliba, zahtijevajući od njega da prestane pozivati ljude u novu vjeru. Odgovarajući na njihov zahtjev, Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, rekao je amidži:

„Amidža! Tako mi Allaha, kada bi stavili Sunce u moju desnu, a Mjesec u moju lijevu ruku, ja opet ne bih napustio ovaj poziv! Ili će uzvišeni Allah ovu vjeru proširiti po cijelom svijetu i omogućiti mi da ispunim svoju zadaću, ili ću umrijeti na ovom putu i nestati!”¹⁷

Mušrici, koji su bili uznemireni zbog rađanja svjetla islama, nakon neuspjelog pokušaja da posredstvom Ebu Taliba zaustave pozivanje Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ovog puta su došli kod njega i ponudili mu sljedeće:

„Ako želiš biti bogat,“ – rekli su – „dat ćemo ti imetka koliko želiš, tako da neće niko biti bogatiji od tebe ni u jednom plemenu!

Ako želiš da budeš vođa, učinit ćemo te svojim vođom i proglasiti vladarem Mekke!

Ako želiš da se oženiš uglednom ženom, izaberi najljepšu ženu iz plemena Kurejš i oženi se njome!

Mi ćemo ispuniti sve što želiš, ali odustani od pozivanja ljudi u tu vjeru!“

17. Vidi: Ibn Esir, El-Kamil, II, 64.





Na njihove ponude ovozemaljskih ukrasa i prolaznih uživanja, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dao je jedinstven odgovor:

„Ja od vas ne tražim ni imetak, ni vlast, ni vođstvo, niti žene! Jedino što od vas tražim jeste da napustite obožavanje jadnih idola i da robujete samo Allahu uzvišenom!“¹⁸

Naš plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, živio je ovosvjetski život s ciljem da ljudima dostavi Allahovu vjeru, neovisan o stvorenjima i ne očekujući nikakvu nagradu od njih. On je, kao i vjerovjesnici prije njega, ponavljao sljedeće:

„Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi!“¹⁹



Sljedeći primjer Musa'a, alejhis-selam, predstavlja veličanstvenu manifestaciju iskrenosti. Uzvišeni Allah o njegovom slučaju kazuje:

„A kad (Musa) stiže do vode medjenske, zateče oko nje mnoge ljude kako napajaju stoku, a malo podalje od njih ugleda dvije žene koje su je od vode odbijale. Šta vi radite? - upita on. Mi ne napajamo dok čobani ne odu - odgovoriše one - a otac nam je veoma star.“ (El-Kasas, 23)

Ove dvije žene su zapravo dvije kćeri Šuajba, alejhis-selam: Safūra i Sufejrā. Iako je Musa, alejhis-selam, bio jako gladan, budući da ništa nije jeo osam dana, sa velikim naporom je izvlačio vodu iz bunara i napojio njihovu stoku. Šuajbove, alejhis-selam, kćeri su mu zahvalile i otišle kući.

Poslije toga Šuajb, alejhis-selam, pozvao je Musa'a, alejhis-selam, svojoj kući i pripremio hranu za njega. Iako je Musa, alejhis-selam, bio gladan, odbio je jesti njegovu hranu. Kada ga je Šuajb upitao šta je razlog tome, on mu je rekao:

„Mi smo porodica koja nikada ne bi jedno dobro djelo – učinjeno radi Allaha – zamijenila za ovaj svijet (tj. za njegove vrijednosti, o.prev.)! Ja vam nisam pomogao radi vaše hrane, nego radi Allahovog zadovoljstva!“

Šuajb, alejhis-selam, zadovoljan njegovim odgovorom, rekao je:

18. Vidi: Ibn Hišam, I, 236.

19. Vidi: Eš-Šu'ara, 109, 127, 145, 164, 180; Junus, 72; Hud, 29.



„Ovo je naše gošćenje, jer ti si naš gost, a ne naknada za tvoju pomoć!“

Nakon toga, gladni i umorni Musa, alejhis-selam, prihvatio je da jede.

I ovaj primjer ukazuje na činjenicu da dobro djelo koje je učinjeno radi Allaha ne smije biti umanjeno ili narušeno iščekivanjem ovosvjetske koristi.



Primjer besprijeorne iskrenosti jeste primjer Vāsile ibn Eskā, radijallahu anhu. On je u danima pred polazak u Pohod na Tebuk (obzirom da nije imao jahalicu, a niti sredstva da učestvuje u pohodu) počeo vikati po Medini:

- *Ko će omogućiti čovjeku da jaše zajedno s njim, a on će mu dati svoj ratni plijen?*

Jedan stariji Ensarija se javio i obećao mu da će njih dvojica naizmjenično jahati na njegovoj jahalici. Vasile je ohmah prihvatio njegovu ponudu, a Ensarija mu je rekao:

- *U tom slučaju, idi sa Allahovim blagoslovom!*

Tako je Vasile ibn Eska, radijallahu anhu, krenuo u pohod sa hajirli saputnikom. Allah ga je opskrbio ratnim plijenom od nekoliko deva. Uzeo je svoje deve i otjerao ih kod prijatelja Ensarije, ali mu on reče:

- *Uzmi svoje deve i goni ih!*

- *Ali ovo je tvoj plijen prema uslovima našeg dogovora!* – rekao mu je Vasile.

- *Sine brata moga* – rekao je Ensarija – *uzmi svoje stado! Ja sam tražio od tebe drugi plijen!* (tj. tražio sam da učestvujem u tvojoj nagradi koju je Allah obećao za učestvovanje u vojnom pohodu.) (Vidi: Ebu Davud, Džihad, 113/2676.)

Časni ashabi su, da bi postigli Allahovo zadovoljstvo, učestvovali u ratnim pohodima, iskreno žrtvujući svoje imetke i živote, ali i pomažući svojoj braći koji su bili u potrebi. Pri tome nisu dopuštali da njihova dobra djela koja su učinili iskreno i isključivo radi Allaha budu pomiješana sa željom ili nadom da steknu ovosvjetske koristi.





Kada bi hazreti Aiša, radijallahu anha, udijelila sadaku siromahu, pa kada bi on počeo činiti dovu za nju, i ona bi istu dovu činila za njega. Neko ju je upitao o tome, pa je odgovorila:

„Činim to da bi moja dova imala protuvrijednost njegove dove, a moja sadaka bila isključivo radi Allaha! (tj. kako bih nagradu za nju očekivala samo od Allaha.)“²⁰

Kako je ovo veličanstven primjer ihlasa! Uistinu, ove blagoslovljene generacije muslimana bili su toliko pažljivi i obazrivi u svom nastojanju da njihova iskrenost bude čista, bistra i nepomućena.



Veličanstven je i sljedeći događaj koji ukazuje na dubinu i posebnost iskrenosti kojom je bio odlikovan hazreti Alija, radijallahu anhu.

On je u jednoj bitki bio savladao neprijateljskog vojnika, oborivši ga na zemlju, i u trenutku kada je htio da mu zada posljednji udarac i ubije ga, vojnik se odlučio na krajnje odvratan postupak, te iznenada pljunuo u njegovo blagoslovljeno i svijetlo lice.

Pročelnik Ehli-bejta i Allahov lav na bojnem polju u tom času je odustao da poniženom nevjerniku odsiječe glavu. S obzirom na to da se borio na Allahovom putu isključivo radi Allaha, pobojao se da mu njegova povrijeđena duša ne pomuti iskrenost (ihlas) i namjeru (nijet), te vratio svoju sablju u korice i odustao od prvobitne nakane.

Neprijateljski vojnik, koji je bespomoćno ležao na zemlji iščekujući smrt, bio je iznenađen njegovom reakcijom. Mislio je da će hazreti Alija na njegov ružni postupak uzvratiti sa većom žestinom od one koju je pokazao u borbi i tako ga dokrajčiti. Međutim, nije se dogodilo ono što je mislio da će se dogoditi i on se suočio sa činjenicom koju uopće nije očekivao. Zapanjen i u čudu upitao je hazreti Aliju, radijallahu anhu, neustrašivog junaka islama:

„O, Alija, zašto si se zaustavio baš kada je trebalo da me ubiješ? Zbog čega si odustao? Šta se dogodilo, pa se tvoja žestina pretvorila u neobjašnjivu smirenost? U jednom času bio si poput groma koji donosi buru, a sada si poput blagog povjetarca...“

20. Vidi: Sunen-i Ebu Davud Terceme Ve Şerhi (Turski prevod i komentar Ebu Davudovog Sunena: Necati Yeniel i Huseyin Kayapinar), VI, 304, Istanbul, 1988.



Hazreti Alija, radijallahu anhu, rekao je:

„Ja sam ovu sablju, Zulfikâr, dobio kao poklon od Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, da se njome borim na Allahovom putu. Radi Allaha se borim i radi Njegova zadovoljstva udaram po vratovima Njegovih neprijatelja. Pri tome ne tražim zadovoljstvo svoje duše... Kada si me pljunuo u lice, htio si me rasrditi i poniziti. Da me je obuzela srdžba, ubio bih te zbog bijesa i srdžbe moje duše, slijedeći svoju strast, a to ne priliči vjerniku. Ja se ne borim da bih udovoljio strastima svoje duše, nego da zaslužim Allahovo zadovoljstvo.“

Na koncu, neprijateljsko srce ovog vojnika je pronašlo istinski život kod čovjeka kojeg je prethodno htio da ubije. Iman koji je dopirao iz hazreti Alijinog srca, njegova kontrola srdžbe i nepomućena iskrenost očarali su neprijatelja i on izgovori riječi kelime-i šehadeta: *Ešhedu en lâ ilâhe illallâh...*



U Bagdadu je izbio požar u kazandžijskoj čaršiji. Dva mlada šegrtâ bila su zatočena u jednom dućanu koji je bio u plamenu. Uprkos njihovim vapajima koji su dopirali iz dućana: „Upomoć! Upomoć!..“, s obzirom na to da je plamen bio veliki, niko od prisutnih nije se usuđivao da uđe unutra i spasi ih. Njihov majstor je stajao sav preplašen ispred dućana, vičući: „Ko spasi dječake dat ću mu hiljadu dinara (zlatnika).“

U tom času ulicom je prolazio Ebu-l-Husejn Nûrî, rahimehullah, koji je odmah, sa velikom saosjećajnošću i samilošću prema djeci, ušao u dućan. Vatra kao da se pretvorila u ružičnjak. Pred zbunjenim i preplašenim svijetom ušao je unutra i, Allahovom voljom i pomoći, izveo dječake napolje.

Majstor, koji je bio njihov učitelj, radosno je prišao Ebu-l-Husejnu Nuriju i pružio mu kesu sa hiljadu zlatnika. Šejh ga je pogledao namrgođeno, rekavši:

„Uzmi svoje zlatnike i zahvali uzvišenom Allahu! Da sam ovo uradio očekujući neku materijalnu korist i nagradu, a ne radi Allahovog zadovoljstva, sigurno ne bih bio u stanju da spasim dječake iz vatre.“

I u ovom slučaju vidimo da se bereketom ihlâsa mnoge vatre pretvore u ružičnjak. Međutim, da bi neko mogao ući u vatru, neophodno je da bude Allahov prijatelj (Halil), poput Ibrahima, alejhis-selam, i da se ukrasi Ibrahimovim vrlinama. To što vatra nije htjela da prži Ibrahima, alejhis-selam,





predstavlja dar koji mu je pružio Uzvišeni Allah zbog njegove ikrenosti (ihlas) i predanosti (teslimijet).



Ihlas djelotvorno djeluje u svakom obliku ibadeta i dobročinstva. Sadaka koja se udijeli sa ihlasom donosi nagradu onome koji je udijeli, čak i u slučaju kada je udijeli onome koji ne zaslužuje sadaku. Prema stepenu ihlasa onoga koji udjeljuje sadaku, udijeljena sadaka pozitivno utiče na onoga koji ju primi, podstičući ga na dobročinstvo. Na tu činjenicu Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, ukazao je u sljedećem hadisi-šerifu:

„Jedan čovjek je rekao: ‘Uistinu ću udijeliti sadaku!’ Potom je izišao sa svojom sadakom i položio je u ruku kradljivca. Narednog dana ljudi su pričali da je sadaka udijeljena kradljivcu, pa je on rekao: ‘Allahu moj, Tebi hvala! Ja ću, uistinu, opet udijeliti sadaku!’ Potom je izišao sa svojom sadakom i položio je u ruku prostitutke. Narednog dana ljudi su pričali kako je sinoć udijeljena sadaka prostitutki, pa je on rekao: ‘Allahu moj, Tebi hvala! Udijelio sam sadaku prostitutki. Ja ću, uistinu, ponovo udijeliti sadaku!’ Potom je izišao sa svojom sadakom i položio je u ruku jednog imućnog čovjeka. Narednog dana ljudi su pričali: ‘Imućnom čovjeku udijeljena sadaka!’ Čovjek je rekao: ‘Allahu moj, Tebi hvala, jer sam (Tvojom voljom) udijelio sadaku kradljivcu, bludnici i imućnome!’

Tome čovjeku je (u snu) rečeno: ‘Što se tiče sadake koju si udijelio kradljivcu, možda će se zbog nje postiditi i prestati krasti. Što se tiče prostitutke, možda će se zbog nje postiditi i postati čedna žena. Što se tiče imućnog čovjeka, možda će zbog nje uzeti pouku, pa će i on početi udijeljivati od onoga što mu je Allah dao.’“
(Buhari, Zekat, 14.)

Eto, to je bereket ihlasa. Ovaj hadisi-šerif ukazuje na neophodnost ihlasa prilikom udjeljivanja sadake. Također, u njemu se nalazi dokaz da je nijet vjernika bolji od njegovog djela. Međutim, to ne znači da je nasumično ili proizvoljno udjeljivanje sadake pohvalno, jer je dužnost vjernika da u skladu sa svojim mogućnostima istraži kome je pomoć zaista potrebna i takvom udijeliti svoju sadaku ili zekat.



Prilikom posjete Anadoliji, Mahmūd Sâmi Ramazanoglu²¹, rahmetullahi alejhi, prolazio je kroz grad Urgüp. Tom prilikom jedan siromah je zaustavio njegov automobil, tražeći novac za cigarete. Njegovi pratioci osjetili su odbojnost prema tom čovjeku, ali je Sâmi-efendija, poznat po svojoj darežljivosti, rekao: „Ako već traži, treba dati!“ Potom je udijelio novac tom čovjeku, dok su prisutni iznenađeno posmatrali prizor.

Zadovoljstvo siromaha bilo je vidljivo na njegovom licu. U jednom času on se predomisli i reče:

„Sada ću ovim novcem kupiti hljeb!“

Eto, to je primjer kako sadaka udijeljena od halal-imetka i sa iskrenim nijetom polučuje dobre rezultate.



U ranom periodu historije islama u svijetloj Medini neko je svakoga jutra pred vratima siromašnih muslimana ostavljao vreće pune živežnih namirnica. To je potrajalo tako sve dok jednoga jutra nisu primijetili da pred vratima nema vreća sa namirnicama. I dok su siromašni muslimani znatiželjno propitivali šta li se moglo desiti, kroz Medinu se proširi tužna vijest o smrti hazreti Husejinovog sina, Zejnul-abidina, radijallahu anhumu. Stanovnike Medine obuzela je tuga zbog njegove smrti.

Pripreme za posljednji ispraćaj ovog Pejgamberovog evlada poduzete su sa najvećom pažnjom. Kada su pripremili vodu za gasul njegovog mubarek tijela, osoba koja je izvršavala ovu časnu obavezu primijetila je plikove na njegovim leđima i ramenima. Nije mu bilo jasno kako su nastali ti plikovi, pa je upitao ukućane o tome. Neko od njih je kazao:

„On bi rano u zoru nosio na leđima vreće sa hranom, ostavljao ih pred vratima kuća siromašnih muslimana, a potom se vraćao kući skrivajući se od ljudi, bez da ga iko vidi. Do danas niko nije znao ko ostavlja hranu pred vratima

21. Mahmud Sami Ramazanoglu rođen je 1892. godine u Adani, a na ahiret je preselio 1984. godine u Medini-i-Muneveri. Osnovno i srednje obrazovanje (rušdiju i idadiju) završio je u rodnom mjestu. Nakon toga odlazi u Istanbul gdje završava islamsko pravo na Daru-l-Funun. U toku služenja vojnog roka upoznaje šejha Esada Erbilija, rahmetullahi alejhi, velikog iračkog učenjaka i šejha Kalemli dergaha u Istanbulu. Nakon ukidanja hilafeta, 1930. godine, kemalisti su pogubili šejha Esada i njegovog sina Mehmed Alija, dok je Mahmud Sami Ramazanoglu u tajnosti nastavio sa iršadom. (Vidi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ramazanoglu-mahmut-sami>; Islamska enciklopedija u izdanju Uprave za vjerske poslove Turske)



siromaha. Rane koje vidite na njegovim leđima nastale su uslijed nošenja vreća sa hranom.“ (Vidi: Ibn Kesir, *El-Bidaje*, IX, 112, 122; Ebu Nuajm El-Isfahani, *Hil'jetu-l-evlija*, III, 136.)

Eto, to je manifestacija iskrenosti i dobročinstva kod vjernika koji je predan svome Gospodaru i čije je srce ispunjeno milošću. To je vrlina koja se ne može pokvariti pohvalama i komplimentima ljudi.

Jedan od veličanstvenih primjera iskrenosti jeste primjer sultana Alparslana, rahmetullahi alejhi, čije je srce bilo blisko uzvišenom Allahu.

Naime, on je prije Bitke kod Malazgirta, 1071. godine, odjenuo bijelu odjeću, rekavši vojsci: „Ovo je moj ćefin!“, pripremivši se za šehadet sa imanskim zanosom, a ne radi slave i ugleda.

Prenosi se da se obratio saborcima prije početka bitke na sljedeći način:

„Ili ću biti pobjednik i cilj postići,“ – rekao je – „ili ću kao šehid u džennet stići. Onaj ko želi da me slijedi, neka tako učini, a onaj ko želi da se odvoji, neka se vrati! Na ovom mjestu nema nadređenog sultana i podređenog askera! Danas smo svi jednaki i ja sam samo jedan od gazija među gazijama. Oni koji me budu slijedili i svoje duše žrtvovali radi Allaha – ući će u džennet, a oni koji ostanu u životu – bit će gazije! One koji nas napuste čeka vatra na ahiretu, a na ovome svijetu poniženje!“

Sultan Alparslan je zbog svoje iskrenosti zaslužio pomoć Svemogućeg, koji je njemu i njegovoj vojsci podario pobjedu nad peterostruko brojnijim neprijateljom i njihovim imperatorom Romenom Diogenom.

Kao što smo prethodno spomenuli, samo će oni, među ljudima, koji budu iskreni postići pravi uspjeh. Međutim, iskreni vjernici su trajno na strašnom i velikom ispitu. Tako je i veliki islamski vojskovođa, sultan Alparslan, bio iskušán atentatom koji će ga koštati života. Naime, godinu dana poslije pobjede na Malazgirtu, 1072. godine, krenuo je sa velikom vojskom u pohod prema *Māverāunnehru* (srednjoj Aziji). Kada je prešao rijeku Amu Darja, opkolio je čuvenu tvrđavu *Hana*. Zapovjednik tvrđave, Jusuf El-Harezmi, bio je sljedbenik zabludjele sekte Batinija. Kada je shvatio da neće moći sačuvati tvrđavu, izjavio je da će se predati. Nakon predaje doveden je pred sultana Alparslana i tom prilikom ga ranio nožem koji je bio sakrio ispod odjeće. Vojnici su ga na licu mjesta ubili, ali to nije pomoglo sultanu Alparslanu, jer



je bio zadobio smrtonosan udarac od kojeg se nije mogao spasiti. Preminuo je šehidskom smrću 25. oktobra 1072. godine, a njegove posljednje riječi bile su:

„Kada god bih se suočio s neprijateljem, tražio bih utočište kod uzvišenog Allaha i molio Ga za pomoć. Kada sam jučer sa svojom vojskom prelazio preko planine, učinilo mi se kao da ona podrhtava zbog veličine moje vojske i njene brojnosti. Na trenutak je kroz moje srce protekla misao: *Ja sam vladar svijeta! Ko me može pobijediti?* Eto, zbog te misli uzvišeni Allah me kaznio rukom Svog slabašnog roba. Ja se sada kajem uzvišenom Allahu i tražim oprost od Njega zbog takvih misli i svih grijeha koje sam počinio. Lâ ilâhe illallah, Muhammedu'r-Resulullah!“

Nema sumnje da je ovo primjer samoobračuna čistog i iskrenog srca.



Upitali su jednog dobrog Allahovog roba:

- Da li ste u pogledu ihlasa doživjeli nešto što je ostavilo veliki trag na vas?

- Da! – rekao je. – Jednom prilikom sam u Mekki-i-Mukerremi izgubio kesu sa novcem. Zatražio sam da mi pošalju novac iz Basre, ali novac nije stigao. To je potrajalo toliko dugo da su mi kosa i brada uveliko porasli. Otišao sam kod jednog berbera, rekavši mu: „Ja nemam novca, ali možeš li, radi Allahovog zadovoljstva, urediti moju kosu?“ U tom času on je šišao drugog čovjeka. Pokazao mi je na prazno mjesto pored njega i rekao mi: „Sjedi ovdje!“, a potom je ostavio tog čovjeka i počeo mene šišati. Onaj čovjek se usprotivi zbog toga, ali mu on reče: „Oprostite, molim vas! Ja sam vas počeo šišati za novčanu naknadu, ali ovaj čovjek dođe i zamoli me da ga ošišam radi Allahovog zadovoljstva. Za mene su najpreči poslovi koji se čine radi Allaha, jer se njihov iznos ne može izraziti u novcu. Robovi ne mogu znati kolika je vrijednost posla učinjenog radi Allaha i ničim ga ne mogu platiti!“ Nakon što me ošišao, berber u moj džep stavi nekoliko zlatnika i reče:

- Sa ovim možeš zadovoljiti osnovne potrebe! Oprosti, ali ja ti mogu ovoliko pomoći.

Poslije toga je prošlo nekoliko dana novac koji sam dugo čekao stiže iz Basre. Uzeo sam kesu zlatnika i ponio ih berberu, ali mi on reče:





- Ja to ne mogu uzeti! Vrijednost posla koji sam uradio radi Allaha niko od robova nije u stanju platiti novcem. Nego, vi nastavite svojim putem i neka vam Allah pruži Svoju pomoć!

Tu smo se oprostili i rastali, ali ja od tada već četrdeset godina svake noći ustajem radi ibadeta i upućujem dovu za tog čovjeka.“

Dakle, uzvišeni Allah će na najljepši način i onako kako dolikuje Njegovoj dobroti nagraditi Svoje robove za dobra djela i trud koji čine isključivo radi Njega Uzvišenog.



Jedan od lijepih običaja u vremenu osmanske vladavine bio je običaj da imućni i bogati ljudi u ramazanskim danima hodaju u prerusenoj odjeći, u kojoj ih niko nije mogao prepoznati, pa bi u svom dijelu grada obilazili trgovce i tražili od njih da im pokažu deftere sa dužnicima koji su uzimali robu na veresiju. Kada bi im ovi pokazali te deftere, oni bi na nekim stranicama deftera nasumice pokazali prstom na brojke kojima su bili zabilježeni dugovi nekih ljudi, a potom bi tražili da se oni saberu, kako bi ih zbirno izmirili, rekavši: „Allahu moj, primi ovo od mene!“ Nakon toga bi se udaljili i niko ne bi znao ni ko su, niti odakle su.

Na taj način dužnici ne bi znali ko je izmirio njihova dugovanja, a trgovci nisu znali čiji su dugovi izmireni i izbrisani.

Oni su znali da je tajna sadaka bolja od javne sadake, stoga su svoja dobrovoljna davanja činili u velikoj tajnosti. Naši dobri prethodnici pokrivali su lijevom rukom ono što bi udjeljivali desnom rukom, a svoja dobročinstva su odmah zaboravljali.

Velikani među Allahovim evlijama kazali su: „Dvije stvari zaboravi: dobro koje učiniš odmah zaboravi, da te ne obuzmu samodopadljivost i oholost, i zlo koje ti neko učini odmah zaboravi, da u tvom srcu ne poniknu zloba i mržnja.“

Na kraju, treba znati da je ihlas dragulj koji se teško postiže i čuva. Njegovu vrijednost ne poznaje niko osim Allaha, jer su prozori srca otvoreni prema Allahu. Ihlas je vrlina koja roba uzdiže do visokih stepena na ovom svijetu i na ahiretu, približavajući ga uzvišenom Allahu. On Uzvišeni ne prima djela koja su lišena ihlasa. Dobra djela koja se čine sa udžubom (samodopadljivošću), rija'om (samopokazivanjem) i drugim bolestima srca, na Sudnjem danu će



biti bačeni u lice svojim vlasnicima poput stare krpe. S druge strane, uzvišeni Allah će blagosloviti dobra djela koja su učinjena sa ihlasom, pa makar ona bila i mala, a život njihovih vlasnika i njihovo duhovno zadovoljstvo učinit će trajnim i postojanim.

3. Takvā (bogobojaznost, takvaluk)

Takvaluk je čuvanje srca od svega onoga što ga udaljava od uzvišenog Allaha, te njegovo pripremanje za lijepe manifestacije (tedžellijât). Takvaluk je vjernikovo ustezanje od grijeha i pažljivo čuvanje od svih stvari koje mu mogu nauditi na ahiretu, tražeći pri tome utočište i zaštitu od njih kod uzvišenog Allaha i čineći dobra djela kojima je On Uzvišeni zadovoljan.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poučio je svoj ummet da je *takvaluk* jedino mjerilo vrijednosti i prihvaćenosti kod Uzvišenog Hakka. Stoga je rekao Ebu Zerru, radijallahu anhu:

„Znaj da nisi bolji od čovjeka koji ima crnu ili crvenu kožu. Od njih možeš biti vrijedniji samo ukoliko posjeduješ više takvaluka (bogobojaznosti).“ (Ahmed, Musned, V, 158.)

Naš plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, rekao je također:

„Ja sam najbogobojazniji među vama!“ (Buhari, Iman, 13; Muslim, Sijam, 74.), i u svakoj životnoj etapi se vladao u skladu sa principima takvaluka. Dakle, da bi jedan vjernik postigao takvaluk, dužan je slijediti Resulullahov, sallallahu alejhi ve sellem, svijetli sunnet u životu. I to je osnovni uslov (šart) takvaluka.

İsâ, alejhis-selam, lijepo je definisao *takvaluk*. Kada ga je neki čovjek upitao:

„O učitelju dobra i dobročinstva, kako jedan rob može postići takvaluk u odnosu na uzvišenog Allaha?“

İsâ, alejhis-selam, mu je odgovorio:

„To je lahko! Iskreno voli uzvišenog Allaha dušom i srcem, čini koliko možeš više dobrih djela radi Njegovog zadovoljstva i budi blag i milostiv prema ljudima kao što si blag i milostiv prema sebi!“

Nakon ovih riječi je dodao:





„Nemoj činiti drugima ono što ne bi volio da oni tebi čine, pa ćeš postići takvaluk u odnosu na uzvišenog Allaha.“ (Ahmed, *Kitabu-z-zuhd*, str. 59.)

Jednom prilikom hazreti Omer, radijallahu anhu, upitao je Ubejja ibn Ka'ba, radijallahu anhu, o tome šta je *takvaluk*, pa mu je Ubejj rekao:

- Jesi li ikada prolazio putem na kojem ima trnja?
- Da! – rekao je hazreti Omer.
- I kako si postupio u toj prilici?
- Sakupio bih svoju odjeću i pažljivo prošao pazeći da mi se odjeća ne zakači za bodlje trnja.
- Eto, to je takvaluk! – rekao je Ubejj ibn Ka'b, radijallahu anhu.²²

Osnova takvaluka sadržana je u krajnje ozbiljnom čuvanju od kufra i širka, kao što se čuvamo od vatre da nas ne oprži. Iz tog razloga *takvaluk* se postiže istinskim izvršavanjem Allahovih zapovijedi (farzova) i čuvanjem od Njegovih zabrana (harama).

Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„Boj se Allaha gdje god se nalaziš, poslije lošeg djela učini dobro djelo kojim ćeš pobrisati to loše djelo, a prema ljudima se odnosi lijepim ahlakom (moralom).“ (Tirmizi, Birr, 55/1987)

Vrhunac takvaluka sadržan je u tome da rob čuva svoje srce od svega onoga što ga čini nemarnim prema Allahu i da se cijelim bićem usmjeri prema Njemu Uzvišenom. Ovaj stepen nema krajnje granice, a opisan je u sljedećem ajetu:

„O vjernici, bojte se Allaha onako kako se treba bojati i umirite samo kao muslimani!“ (Ali Imran, 102.)

Da bismo upotpunili svoj takvaluk, potrebno je da se klonimo i sumnjivih stvari. Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„Rob neće postići stepen muttekija (bogobožasnih) sve dok ne napusti ono u čemu nema grijeha iz božani da ne bi počinio grijeh!“ (Tirmizi, Kijame, 19/2451; Ibn Madže, Zuhd, 24.)



Abdullah ibn Omer, radijallahu anhu, kaže: „Rob neće postići pravi takvaluk sve dok ne ostavi ono što ga tišti u grudima.“ (Buhari, Iman, 1.)

Da bi rob postigao takvaluk, on mora trajno preispitivati svoju dušu (nefs) i vršiti samoobračun (muhâsebe), jer samo jačanjem osjećaja bogobojaznosti može zauzdati strasti duše koja naređuje zlo (nefs-i emmare) i sačuvati srce od njenog zla.

Da ne bi bio prevaren privlačnim stvarima koje su mu bile ponuđene, Jusuf, alejhis-selam, rekao je: „Me’azallâh!“ (Sačuvaj me, Allahu!), pokazujući time da se u bogobojaznom traženju utočišta i zaštite kod Uzvišenog Allaha nalazi jedini spas za vjernika.

Naš plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, tražio je od Uzvišenog Allaha da njegovoj duši podari takvaluk, govoreći:

رَبِّ أَعْطِ نَفْسِي تَقْوَاهَا، وَزَكَّيْهَا أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا، أَنْتَ وَلِيِّهَا وَمَوْلَاهَا

„Allahu moj, podari mojoj duši bogobojaznost i očisti je, jer Ti si Onaj koji je najbolje čisti, Ti si njezin Zaštitnik i njezin Gospodar!“ (Muslim, Zikr, 73.)

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتَّقَى وَالْعِفَافَ وَالْغِنَى

„Allahu moj, od Tebe tražim uputu, bogobojaznost, čednost i bogatstvo duše!“ (Muslim, Zikr, 72.)

Kod uzvišenog Allaha najugledniji ljudi su oni koji imaju najviše takvaluka.²³ Uzvišeni Allah voli Svoje robove koji su muttekije (bogobojazni)²⁴ i uvijek je uz njih.²⁵ On je muttekijama obećao džennet prostran kao nebesa i zemlja.²⁶ Svojim bogobojaznim robovima uzvišeni Allah daruje sposobnost razlučivanja istine od neistine i oprašta njihove grijeha.²⁷ On im daruje izlaz iz svake teške situacije i opskrbljuje ih odakle se i ne nadaju. Olakšava im u njihovim poslovima, prelazi preko njihovih hrđavih postupaka i nagrađuje ih velikim nagradama za njihova dobra djela.²⁸

23. Vidi: El-Hudžurat, 13.

24. Vidi: Ali Imran, 76.

25. Vidi: En-Nahl, 128.

26. Vidi: Ali Imran, 133.

27. Vidi: El-Enfal, 29.

28. Vidi: Et-Talak, 2-5.



Prenosi se od Ebu Zerra, radijallahu anhu, da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

„Ja znam jednu riječ (*kelime*), - a prenosilac hadisa, Osman, kaže: „tj. jedan ajet“ – *da ljudi postupaju u skladu s njim, bio bi im dovoljan!*“

- Koji je to ajet, Allahov Poslaniče? – upitali su.

„Onome koji se Allaha bude bojao, On će izlaz naći!“ (Et-Talak, 2) – rekao je. (Nesai, Zuhd, 24; Ahmed, *Musned*, V, 178. Nesaijeva predaja je mursel, koju je Hakim ocijenio vjerodostojnom, a s tom ocjenom se složio i Zehebi.)

Od svih ljudi muttekije su najbliži Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Muaz ibn Džebel, radijallahu anhu, kazuje:

„Kada me je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, imenovao za namjesnika Jemena, ispratio me do samog izlaza iz Medine. Ja sam bio na jahalici, a on je išao pored mene. Nakon što mi je uputio neke savjete, rekao je:

„Muaze, možda se nakon ove godine više nećemo sresti! Možda ćeš svratiti do ovog mog mesdžida i mog kabura!?“

Kada sam čuo ove riječi, zaplakao sam zbog rastanka sa svojim prijateljem (tj. Resulullahom, sallallahu alejhi ve sellem.) On mi reče:

„Ne plači, Muaze!“ – a potom je okrenuo svoje lice prema Medini, govoreći: „**Od svih ljudi meni su najbliži muttekije (bogobožni), ma ko oni bili i ma gdje bili!**“²⁹

U drugoj predaji Ponos cijeloga svijeta, plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, rekao je:

„...**Uistinu, moji bliski prijatelji su muttekije (bogobožni muslimani)!...**“ (Ebu Davud, Fiten, 1/4242.)

Dakle, srce koje postigne potpunost (kemal) u takvaluku, biva počašćeno spoznajom (irfan) uzvišenog Allaha, Njegovim mudrostima i tajnama.

Primjeri bogobožnosti velikana islama

Imami A'zam Ebu Hanife, Imam Šafija, Imam Ahmed i drugi imami selefa, kao i ostali velikani islama, uredili su svoje živote u skladu sa principima



takvaluka. Jednom prilikom su vidjeli Imama Ebu Hanifu kako čisti malu mrlju na svojoj odjeći, pa mu je neko od prisutnih rekao:

„O, Imamu, prema vašoj fetvi to je mala mrlja i nije prepreka za obavljanje namaza?! Zašto se trudite da je otklonite?“

Imami A'zam, rahimehullah, odgovorio je:

„To je fetvâ (pravno rješenje), a ovo je takvâ (bogobojaznost)!“

Dakle, takvaluk je istančan odnos naspram Allahovih zapovijedi i zabrana.



Jedna od poučnih predaja koja se prenosi od Abdullaha ibn Mubareka, rahimehullah, govori nam o bogobojaznosti žene koja u svom govoru nije koristila druge riječi osim ajeta iz Kur'ana, bojeći se da ne izgovori nešto što je grijeh. O njenom slučaju Abdullah ibn Mubarek pripovijeda sljedeće:

„Nakon što sam obavio hadž, krenuo sam prema Medini-i-Munevveri da posjetim časni kabur Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Na putu sam vidio siluetu osobe koja je putovala sama. Kada sam se približio i pažljivo pogledao, imao sam šta vidjeti: žena sa vunanim ogrtačem i vunanim pokrivačem za kosu. Pozdravio sam je riječima:

- Es-selamu alejkum ve rahmetullahi ve berekatuhu! – a ona mi je odgovorila na selam, citirajući ajet iz sure Jasin:

- „**Selam vama! – bit će riječi Gospodara Milostivog.**“ (Jasin, 58)

- Allah ti dao svako dobro, šta radiš ovdje? – upitao sam, a ona mi je odgovorila, citirajući 186. ajet sure El-A'raf:

- „**Koga Allah u zabludi ostavi, niko ga ne može na Pravi put uputiti!**“, iz čega sam shvatio da se izgubila na putu.

- Kamo želiš ići? – upitao sam, a ona mi je odgovorila, citirajući dio 1. ajeta sure El-Isra':

- „**Hvaljen neka je Onaj koji je u jednom času noći preveo Svoga roba iz Hrama časnog u Hram daleki (Mesdžidu-l-Aksa)...**“, iz čega sam shvatio da je obavila hadž i da želi ići u Kuds (Jerusalem). Upitao sam je:





- Koliko si dana ovdje? – a ona mi je odgovorila, citirajući dio 10. ajeta sure Merjem:

- „**...tri noći nećeš s ljudima razgovarati, a zdrav ćeš biti.**“

- Imaš li hrane za put? – rekao sam, a ona mi je odgovorila, citirajući 79. ajet sure Eš-Šu'ara:

- „**On je taj koji me hrani i poji!**“

- Kako uzimaš abdest u ovoj pustinji bez vode? – upitao sam, a ona mi je odgovorila, citirajući dio 43. ajeta sure En-Nisa:

- „**...a ako ne nađete vode, onda dlanovima čistu zemlju dotaknite i lica vaša i ruke vaše potarite.**“

- Ja imam nešto hrane kod sebe, želiš li pojesti nešto? – a ona mi je odgovorila, citirajući dio 187. ajeta sure El-Bekare:

- „**...od tada postite sve do noći.**“

- Ali, nije mjesec ramazan? – rekao sam, na što mi je odgovorila, citirajući dio 158. ajeta sure El-Bekare:

- „**A onaj koji drage volje učini kakvo dobro djelo (koje nije vadžib) - pa, Allah je doista blagodaran (za učinjena djela pokornosti) i sve zna.**“

- Ali na putovanju je dozvoljeno da prekineš post!? – rekao sam, a ona mi je odgovorila, citirajući dio 184. ajeta sure El-Bekare:

- „**A bolje vam je, neka znate, da postite.**“

- Zašto ne razgovaraš sa mnom kao što ja s tobom razgovaram? – upitao sam, a ona mi je odgovorila, citirajući dio 18. ajeta sure Kâf:

- „**Čovjek ne izusti ni jednu riječ, a da pored njega nije prisutan Onaj koji bdije.**“

- Da ti dam devu i pomognem da stigneš svoju karavanu? – upitao sam, na što mi je ona odgovorila, citirajući dio 197. ajeta sure El-Bekare:

- „**...a za dobro koje učinite, Allah zna.**“

Pripremio sam devu za nju, a ona mi reče, citirajući dio 30. ajeta sure En-Nur:



- „Reci vjernicima neka obore poglede svoje...”

Kada se deva uspravila, citirala je dio 13. i 14. ajeta sure Ez-Zuhruf:

- „Hvaljen neka je Onaj koji je dao da nam one služe, mi to sami ne bismo mogli postići, i mi ćemo se, sigurno, Gospodaru svome vratiti!”

Kada je deva krenula, proučila je dio 20. ajeta sure El-Muzemmil:

- „...a vi iz Kur’ana učite ono što je lahko!”

Uzimajući pouku iz ajeta: „On daruje mudrost onome kome On hoće, a onaj kome je mudrost darovana - darovan je blagom neizmjernim.” (El-Bekare, 269), rekao sam:

- Tebi je dato mnogo dobro! – na što je proučila nastavak istog ajeta:

- „Shvatiti mogu samo oni koji su razumom obdareni.” (El-Bekare, 269)

Na kraju, stigli smo njenu karavanu i ja joj rekoh:

- Eto, to je tvoja karavana!? Koga imaš tamo?

Ona mi odgovori, citirajući dio 46. ajeta sure El-Kehf:

- „Bogatstvo i sinovi su ukras u životu na ovom svijetu...” – iz čega sam shvatio da se u karavani nalaze njeni sinovi.

- Koju dužnost obnašaju u karavani? – upitao sam, a ona mi odgovori, citirajući 16. ajet sure En-Nahl:

- „i putokaze (im je On dao), a i po zvijezdama se oni upravljaju.” – iz čega sam shvatio da su njeni sinovi vodiči u karavani. Pokazao sam rukom prema šatorima u kojima su bili smješteni putnici iz karavane, rekavši:

- Ko su tvoji sinovi u ovim šatorima? – a ona mi odgovori, citirajući odlomke iz sljedećih ajeta:

- „...Ibrahima je Allah uzeo za prijatelja!” (En-Nisa, 125); „Allah je, sigurno, s Musaom razgovarao!” (En-Nisa, 164); „O Jahja, prihvati Knjigu odlučno!” (Merjem, 12)

Nakon toga sam povikao:





- O Ibrahime! O Musa! O Jahja! – i nedugo zatim pojaviše se trojica mladića svijetlih lica poput mjeseca. Kada dođoše kod nas i sjedoše, majka im prouči dio 19. ajeta iz sure El-Kehf:

- „**Pošaljite, jednog od vas s ovim srebrenjacima vašim u grad, pa nek vidi u koga je najčistije jelo i neka vam od njega donese hrane...**“

Jedan od mladića ustade i otiđe da kupi hranu. Kada se vratio, hranu postaviše pred mene, a žena prouči 24. ajet sure El-Hākka:

- „**Jedite i pijte radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili!**“

Nakon toga sam se obratio njenim sinovima, rekavši:

- Neću jesti vašu hranu dok me ne obavijestite o slučaju vaše majke (tj. zašto ovako postupa, o.prev.)!

- Naša majka – rekoše oni – već četrdeset godina ne govori ništa drugo osim kur'anskih ajeta, zbog straha da ne pogriješi u govoru.

Ja sam tada proučio 4. ajet sure El-Džumu'a:

- **To je Allahova milost koju On daje onome kome hoće - a u Allaha je milost velika.**³⁰



Da bi se sačuvali od zabranjenih (haram) stvari, u pojedinim situacijama takvaluk podrazumijeva ostavljanje dopuštenih (mubah) stvari. To nam objašnjava sljedeći primjer.

Naime, kada je sultan Abdulaziz Han (1830 – 1876), rahmetullahi alejhi, proveo reformu u kopненоj vojsci i mornarici i doveo stanje oružanih snaga na zavidan nivo, uspio je riješiti unutrašnje probleme u državi i vratiti joj nekadašnji sjaj i moć. To je privuklo pažnju Engleske i Francuske koje su pozvale sultana u službenu posjetu, kako bi ostvarile nove oblike saradnje sa Osmanskom državom.

30. M. Asim Koksai, Kitab Ve Sunnet, str. 21-25, Istanbul, 1999. (Ovu poučnu predaju bilježi Ebu Nuajm El-Isfahani u djelu Hil'jetu-l-evlija, XII, 182, preko Abdullaha ibn Davuda El-Vasitija, o kojem Hakim kaže da nije čvrst, a Nesai kaže da je slab. Sličnu predaju bilježi i Ibn Hibban u djelu Revdatu-l-ukala, str. 49. O.prev.)



Obzirom da je sultan Abdulaziz Han bio krajnje bogobožazan u pogledu hrane koju jede, prilikom putovanja u Evropu, sa sobom je poveo i kuhare iz mjesta Bolu (nedaleko od Istanbula, o.prev.), koji su na tom putovanju pripremali hranu za sultana i njegovu delegaciju. Poznato je od njegovih savremenika da je sultan Abdulaziz Han živio skromno i pobožno. Namaze je klanjao u džematu, ne propuštajući sunnete. Prenosi se, također, da je umjesto vode pio Zemzem i mnogo učio Kur'an svakoga dana. U trenutku atentata koji je izvršen na njega, u kojem je na zvjerski način ubijen i pao kao šehid, učio je Kur'an. Na malom stolu u njegovoj sobi ostao je okrvavljen Mushaf, otvoren na suri Jusuf. Taj Mushaf se danas čuva u palati Topkapi Saraj.

Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, u hadisi-šerifu kaže:

„Čovjek će umrijeti onako kako je živio, a proživljen će biti onako kako je umro!“³¹



Jedna od historijskih ličnosti koja je živjela u skladu sa principima i normama takvaluka bio je sultan Abdulhamid Han II (1848-1918), rahmetullahi alejhi. On je od svojih saradnika insistirao da ga u slučaju važnog posla probude, bez obzira o kojem dobu noći se radilo, jer nije bio zadovoljan da se važan posao odgađa i čeka jutro. Njegov glavni sekretar, Es'ad Bey, u svom dnevniku je zabilježio sljedeće:

„Bila je ponoć kada sam pokucao na vrata sultanove sobe. Hitno nam je bio potreban njegov potpis za jedan vrlo važan posao. Pokucao sam, ali se vrata nisu otvorila. Sačekao sam malo, a zatim ponovo pokucao. Međutim, vrata se nisu otvorila. «Da sultanu nije došao suđeni čas...?!» – pomislio sam u sebi zabrinuto. Još jednom sam pokucao i vrata se otvoriše. Sultan je stajao ispred mene, držeći u rukama ručnik kojim je posušivao lice. Nasmiješio se, rekavši: «Dijete moje, znam da ste došli zbog važnog posla. Probudio sam se kada ste prvi put pokućali na vrata, međutim prvo sam uzeo abdest i zbog toga malo zakasnio. Sve ovo vrijeme (tj. od kad sam postao halifa, o.pr.) nikada bez abdesta nisam potpisao dokument koji se tiče mog naroda!... A sada mi daj to da potpišem! – rekao je, nakon čega je proučio Bismilu i potpisao dotični dokument.“

31. Munavi, Fejdu-l-kadir, V, 663, Bejrut, 1994; Muslim, Džennet, 83, sa tekstom: „Svaki rob će biti proživljen u stanju u kojem je umro!“ (يُبْعَثُ كُلُّ عَبْدٍ عَلَى مَا مَاتَ عَلَيْهِ)





O bogobojažnosti sultana Abdulhamida njegova supruga je zapisala sljedeće:

„Sultan Abdulhamid Han nije nikada bio bez abdesta. Štaviše, pored kreveta je imao jednu čistu ciglu koja bi mu služila za uzimanje tejemmuma. Kada bi se probudio i htio da ustane iz kreveta, prvo bi uzeo tejemmum, a onda otišao do mjesta na kojem je bila voda za abdest. Jednom prilikom sam ga pitala o tome, a on mi je rekao:

«Ako ja ne budem bogobojažan kao halifa tolikog broja muslimana, cijeli ummet Muhammeda, alejhis-salatu ves-selam, imat će štetu zbog toga!»

Njegova bogobojažnost u životu učinila ga je genijalnim državljaninom. Njegova pronicljivost u pogledu upravljanja državom u najtežim i najopasnijim godinama upisala ga je kao jednu od posljednjih zvijezda historije islama.



Na kraju, treba naglasiti da je takvaluk glava svih osobina koje uljepšavaju srž našega dina i našega duhovnog života. Takvaluk je, također, najveći kapital ahiretske sreće. Život bez takvaluka pun je opasnosti i gubitaka. Život koji se ne živi u skladu sa takvalukom biva uzrokom nesreće na samrti – prilikom posljednjeg daha na ovome svijetu, a samim time i vječne nesreće i propasti na ahiretu, jer je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Čovjek će umrijeti onako kako je živio, a proživljen će biti onako kako je umro!“ (Munavi, *Fejdu-l-kadir*, V, 663.) Neka nas Allah sačuva lošeg završetka!

Da bismo se sačuvali od zla prohtjeva, strasti i niskih želja naše duše, na ovom prolaznom svijetu trebamo živjeti pažljivo i precizno, poput vojnika koji se kreće po minskom polju. Ratovi počinju i završe na određenom mjestu i u određeno vrijeme, međutim rat koji se vodi sa dušom, kako bi ona usvojila norme takvaluka, traje do kraja života bez prekida. Uzvišeni Allah kaže:

„...i sve dok si živ, Gospodaru svom robuj!“ (El-Hidžr, 99)

Neka nam uzvišeni Hakk daruje budnost naspram gafleta (nemara) koji otvara vrata obmanama i lukavstvima naše duše, kako bismo Mu robovali u skladu sa takvalukom (bogobojaznošću)! Amin!



4. Tevba i istigfar

Kada čovjek bude savladan željama svoje duše, te izgubi bereket i duhovnu slast imana, njegova duša počinje osjećati naklonost prema grijesima. U trenutku u kojem čovjekova savjest od duše ne dobija dovoljnu podršku za moralno rasuđivanje, nestaje duhovna profinjenost u razmišljanju i osjećanjima. U takvoj situaciji čovjek osjeća ozbiljnu nemoć kako bi se održao ustrajno na Pravom putu. Grijesi, poput neke prijatne muzike, postaju privlačni za dušu i mogu se činiti bez razmišljanja o kobnim posljedicama koje će uslijediti zbog njih.

S druge strane, znamo da čovjek na ovaj svijet dolazi potpuno čist od grijeha, poput čistog i blistavog ogledala. Da bi se sačuvala njegova čista priroda (fitret), uzvišeni Allah mu je, iz Svoje milosti, darovao potpunu i savršenu vjeru. Prema tome, ako rob sačuva svoju prirođenu čistotu i, slijedeći propise uzvišene vjere, uspije ukloniti zastore nemara, njegova savjest će osjetiti teret grijeha koji počinu kao ljudsko, griješno biće. U takvoj situaciji plemenita osjećanja bit će probuđena u njegovoj nutrini, a njegovo srce će početi goriti u vatri kajanja (nedâmet) i otvoriti se svome Gospodaru, lijući tople suze. Ta vatra kajanja ustvari predstavlja **tevbu** (pokajanje), dok se traženje oprosta riječima, koje dopiru iz dubine srca, naziva **istigfâr**.

Grijesi su prepreka za ulazak u džennet, a tevba, koju učinimo sa vatrom kajanja u srcu i koju jačamo dobrim djelima, predstavlja štiti od džehennemske vatre.

Plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

*„Kada vjernik počinu grijeh, u njegovom srcu se pojavi crna tačka, pa ako se pokaje i zatraži oprosta, njegovo srce se očisti. Međutim, ako nastavi činiti grijehe, poveća se i crna mrlja na njegovom srcu, sve dok ne prekrije cijelo srce. To vam je »er-rân« koji uzvišeni Allah spominje (u Kur'anu): **A nije tako! (Loša) djela koja su radili prekrila su srca njihova!**“ (El-Mutaffifin, 14) (Hadis bilježe: Ahmed, II, 297; Tirmizi, Tefsir, 83, br. 3334 ; Ibn Madže, Zuhd, 29.; i drugi.)*

U drugom hadisi-šerifu, Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

*„Najveća bol je bol (nastala) od grijeha, a lijek za nju je **istigfar u dubini noći.**“³²*

32. Dejleml, El-Firdevs bi mešûri-l-hitâb, I, 136, Bejrut, 1986.





Kada vjernik padne u neki grijeh, s obzirom na to da je on slabo ljudsko biće, treba odmah učiniti tevbu i istigfar i okrenuti se Allahu uzvišenom. Tako će postupiti jer On Uzvišeni hvali Svoje bogobojazne robove, govoreći:

„...i za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole - a ko će oprostiti grijehe ako ne Allah? - i koji svjesno u grijehu ne ustrajavaju.“ (Ali Imran, 135)

„...noću su malo spavali, i u praskazorje oprost od grijeha molili.“ (Ez-Zarijat, 17-18)

Uzvišeni Allah u mnogim ajetima obavještava da će oprostiti Svojim robovima koji se iskreno kaju i traže oprost. Štaviše, onima koji se pokaju istinskom tevbm (tevbetu'n-nesüh) obećava da će njihove grijehe u dobra djela pretvoriti:

„...ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrdava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je.“ (El-Furkan, 70)

Plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, kaže:

„Uzvišeni Allah pruža Svoju Ruku noću, da bi se pokajao onaj koji je griješio danju, i pruža Svoju Ruku danju, da bi se pokajao onaj koji je griješio danju, sve dok Sunce ne izađe sa zapada.“ (Muslim, Tevba, 31)

Međutim, najvažniji uslov za prijem tevbe jeste iskrenost. Onaj ko stalno kvari svoju tevbu zapravo postaje šejtanova igračka, izvrgavajući se ruglu.

Uzvišeni Hakk kaže:

„Allahova prijetnja je istinita, pa neka vas nikako život na ovome svijetu ne zavara i neka vas u Allaha šejtan ne pokoleba (ulivajući vam nadu u Njegov oprost).“ (Lukman, 33)

S druge strane, tevba i istigfar predstavljaju sredstva kojima se spašavamo od kazne na dunjaluku i na ahiretu. Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

„Allah mi je objavio dvije sigurnosti za moj ummet: ‘Allah ih neće kazniti, jer si ti među njima; i Allah ih neće kazniti sve dok mole da im se oprost.’ (El-Enfal, 33) *Kada ih napustim, ostavit ću im istigfar do Kijametskog dana.“* (Tirmizi, Tefsir, 8/3082)



S obzirom na to da tevnom i istigfarom izražavamo svoje duboko kajanje i tražimo Allahovu zaštitu, oni nas uveliko približavaju uzvišenom Allahu. Istigfar nam omogućava da se usmjerimo Allahu i duhovno jačamo srce i u tom smislu on je nezaobilazno sredstvo za čišćenje od duhovnih prljavština. Primljena tevba uklanja prepreke i zastore između roba i Rabba. Rob njome postiže ljubav svoga Rabba, kao što kaže On Uzvišeni:

„Allah zaista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste.“

(El-Bekare, 222)

Plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, u sljedećem hadisi-šerifu obavještava nas koliko se uzvišeni Allah obraduje i bude zadovoljan tevnom Svoga roba:

„Uistinu, Allah se više obraduje tevbi Svoga roba nego što bi se obradovao neko od vas ko bi putovao kroz pustinju na devu i izgubio je, a na njoj mu sva hrana i voda, pa kada bi bez nade da će ju pronaći legao u hlad drveta da se odmori i odjednom ugledao svoju devu kako stoji pored njega, pa je uhvatio za povodac i zbog silne radosti uzviknuo: ‘Allahu moj, Ti si moj rob, a ja sam Tvoj gospodar!’, pogriješivši zbog velike radosti.“ (Muslim, Tevba, 7; Tirmizi, Kijamet, 49, De’avat, 99)

U drugom hadisu Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, objašnjava vrijednosti istigfara na sljedeći način:

„Ko bude ustrajno činio mnogo istigfara, Allah će mu dati izlaz iz svake tjeskobe, riješiti ga svake brige i opskrbiti ga odakle se i ne nada!“ (Ebu Davud, Salat, 26, br.1518; Ibn Madže, Edeb, 57.)

Na kraju, treba znati da je za roba najvažnija stvar čišćenje duše (tezkiijetu-n-nefs) i pročišćenje srca (tasfijjetu-l-kalb), dok tevba i istigfar predstavljaju samo kapiju kroz koju se ulazi u to područje. Nakon što uđe na ovu kapiju, obaveza mu je da čini dobra djela: na prvom mjestu da izvršava farzove, vadžibe i sunnete, i to na najljepši način i u skladu sa potrebnim uslovima koji su propisani za svaki ibadet. Nakon toga treba voditi računa o pravima Allahovih robova, a posebno o pravu majke i oca, zatim da bude milostiv prema svim stvorenjima, da udjeljuje od onoga što mu je Allah darovao i da usvoji pohvalne osobine samilosti, uljudnosti, oprostivosti i dr.





Vrijednost tevbe i istigfara

Plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„O ljudi, pokajte se Allahu i tražite oprosta od Njega! Ja se, uistinu, kajem Allahu svakoga dana po stotinu puta!“ (Muslim, Zikr, 42)

Pored toga što su bili oprosteni svi njegovi grijesi, prethodni i potonji, Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, svakodnevno je činio tevbu i istigfar, ukazujući svome ummetu na lijep odnos (edeb) koji bi trebali imati prema uzvišenom Gospodaru, zahvaljujući Mu na blagodatima i moleći Ga za propuste i nedostatke u robovanju.

Plemeniti Vjerovjesnik, alejhis-salatu ves-selam, znao je da spominjanje Allaha (zikrullah) u svakom času i robovanje Njemu Uzvišenom (ibadet) u svakoj etapi života predstavljaju najvažniju zadaću roba na ovome svijetu. Iz tog razloga on je u svakoj prilici činio tevbu i istigfar, nastojeći da time upotpuni svoje robovanje. Također, on nije tražio oprost samo za sebe, nego i za cijeli svoj ummet.



Od Ibn Omera, radijallahu anhumu, prenosi se da je rekao:

„Mi bismo izbrojali da Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, na jednom sijelu stotinu puta kaže:

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

«Gospodaru, oprosti mi i primi pokajanje moje, Ti si uistinu Onaj koji prima pokajanje, Samilosni!» (Ebu Davud, Vitr, 1516/26; Tirmizi, De'avat, 3434/38)

Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, nije činio tevbu i istigfar zato što je griješio prema svome Gospodaru, nego da bi Mu se približio i stekao Njegovo zadovoljstvo. Naš plemeniti Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, svakoga časa bio je u duhovnom usponu, tako da je činio istigfar zbog promjene stanja (hal) i položaja (mekam).



U posljednjem periodu svoga života Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, često je ponavljao sljedeće riječi:



سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ ، أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ

„Slavim i veličam Allaha (negirajući Mu bilo kakav nedostatak ili manjkavost), i hvalim Ga. Tražim oprost od Allaha i kajem Mu se!“

O tome je hazreti Aiša, naša majka, ovako kazivala:

„Rekla sam:

«Allahov Poslaniče, vidim da mnogo ponavljaš riječi: Subhanallahi ve bi-hamdihi, estagfirullahe ve etubu ilejhi?», pa mi je rekao:

«Obavijestio me je moj Gospodar da ću vidjeti jedan znak u svom ummetu, pa kada sam ga ugledao, povećao sam ovaj govor: Subhanallahi ve bi-hamdihi, ve estagfirullahe ve etubu ilejhi! Taj znak sam vidio u ajetima koji nagovještavaju oslobođenje Mekke: **Kada Allahova pomoć i pobjeda dođu, i vidiš ljude kako u skupinama u Allahovu vjeru ulaze, ti veličaj Gospodara svoga hvaleći Ga i moli Ga da ti oprosti, On je uvijek pokajanje primao.**» (Muslim, Salat, 220)



Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, poučio je svoj ummet različitim oblicima istigfara, a najpotpuniji oblik je „Sejjidu-l-istigfâr“ (Prvak svih istigfara). U jednom hadisu plemeniti Poslanik, alejhis-salatu ves-selam, kaže:

„Prvak svih istigfara sastoji se od toga da rob kaže:

لِلَّهِمَّ أَنْتَ رَبِّي ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ ، وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ
مَا اسْتَطَعْتُ ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ ، أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ ، وَأَبُوءُ
بذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي ، فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ

»Allahu moj, Ti si moj Gospodar, nema boga osim Tebe, Ti si me stvorio i ja sam Tvoj rob, na zavjetu i obećanju koje sam Ti dao (u ezelu), onoliko koliko sam u stanju. Utječem Ti se od zla koje sam počinio. Priznajem Tvoje blagodati koje Si mi darovao i priznajem svoj grijeh, pa mi oprosti, jer grijehe ne oprašta niko osim Tebe.« Ko izgovori ove riječi danju, uvjeren u njihovu vrijednost, pa umre u toku dana, prije nego omrkne – bit će od stanovnika dženneta. A ko ih izgovori u toku noći, pa umre prije nego osvane – bit će od stanovnika dženneta.“ (Buhari, De'avat, 2, 16; Ebu Davud, Edeb, 101-100)





Tevba i istigfar se moraju jačati i učvrstiti dobrim djelima. Prenosi se od Ibn Omera, radijallahu anhumu, da je neki čovjek došao kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, rekavši:

„Allahov Poslaniče, počinio sam veliki grijeh, pa ima li načina da se pokajem (učinim tevbu)?“

– *Imaš li majku?* – upitao ga je.

– Ne! – odgovorio je.

– *A imaš li tetku po majci?* – upitao ga je.

– Da! – odgovorio je.

– *Čini joj dobro (jer ona je poput majke)!* – rekao mu je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem.“ (Tirmizi, Birr, 6; Ahmed, II, 14-13)

U ovom hadisu plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, preporučio je ashabu čije je srce gorilo u vatri kajanja da nakon tevbe čini dobra djela koja će učvrstiti njegovu tevbu i učiniti je postojanom. Obavijestio nas je da dobra djela poništavaju loša djela i brišu grijehe.



Jedne noći Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio je Bilala, radijallahu anhu, u snu. Ujutro ga je pozvao, rekavši mu:

– *Bilale, sinoć sam u džennetu čuo topot tvoje obuće ispred sebe. Čime si to postigao?*

– Allahov Poslaniče – rekao je Bilal. – Kada počinim neki grijeh, ustanem i klanjam dva rekata. A kada izgubim abdest, odmah obnovim abdest.

– *Eto, dobrotom tog djela!* – rekao je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem.³³

Kao što vidimo, čim uradimo nešto loše, dužnost nam je da se što prije pokajemo i požurimo sa činjenjem dobrih djela.



Zbog odgađanja i nemara, u kojem se bio obreo, Ka'b ibn Malik, radijallahu anhu, nije učestvovao u pohodu na Tebuk. Kada je shvatio svoju grešku, obuzeo



ga je osjećaj kajanja u tolikoj mjeri da mu je zemlja postala tijesna, iako je bila široka i prostrana. Odmah je učinio tevbu uzvišenom Allahu i zatražio oprost. Međutim, bio je u neizvjesnosti i brizi da li će mu biti oprošteno kada se Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vrati iz pohoda. I kada se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vratio u Medinu, Ka'b ibn Malik je pedeset dana bio u iščekivanju. Na koncu, kada je dobio vijest da je njegova tevba primljena, od velike radosti pao je na sedždu i zahvalio Allahu uzvišenom. (Ibn Madže, Salat, 192) Poslije toga je došao kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i pred njega položio cijeli imetak koji je posjedovao. Međutim, Resulullah, alejhis-salam, preporučio mu je da udijeli polovicu, a da drugu polovicu ostavi porodici. (Buhari, Megazi, 80) To je zbog činjenice što je Resulullah, alejhis-salatu ves-salam, od ljudi prihvatao onoliko imetka koliko su oni u stanju žrtvovati. Dakle, primao je njihovu materijalnu podršku u skladu sa njihovim stanjem srca, da se ne bi dogodilo da onaj koji udijeli mnogo imetka, nakon toga osjeti kajanje u duši i izgubi nagradu za ono što je bio udijelio radi Allaha.



Uzvišeni Hakk iz svake nedaće spašava i pruža mnogobrojne darove robovima koji se kaju i čine istigfar. Jednom prilikom su kod Hasana El-Basrija, rahmetullahi alejhi, došla četverica ljudi, od kojih se jedan žalio na sušu i slabu ljetinu, drugi na siromaštvo, treći na neplodnost njive, a četvrti na lišenost poroda. On im je, premda su imali različite zahtjeve, preporučio istu stvar: istigfar! Kada je neko od prisutnih rekao: „Ovi ljudi imaju različite nedaće, a vi im preporučujete istu stvar?“, on im je proučio sljedeće ajete (Nuh, 12-10):

„Tražite od Gospodara svoga oprost jer On, doista, mnogo prašta; On će vam kišu obilnu slati i pomoći će vas imanjima i sinovima, i daće vam bašče, i rijeke će vam dati.“ (Vidi: Ajni, *Umdetu-l-kari*, XXII, 278-277; Ibn Hadžer, *Fethu-l-Bari*, XI, 98)



Podleći pred šejtanskim zavođenjem i odgoditi tevbu za kasnije predstavlja jedan od najvećih oblika rasipništva, a to je „rasipništvo životom“. Pronicljiv i oštrouman vjernik treba požuriti sa tevбом i pripremiti se za posljednji čas na ovom svijetu.

Prenosi se da je neki krojač pitao jednog od Allahovih dobrih robova:





- Šta kažete za hadis-i šerif u kojem Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „*Uzvišeni Allah prima pokajanje od roba sve dok duša ne dođe do grla.*“? (Tirmizi, De'avat, 98/3537)

- A šta si ti po zanimanju? – upitao ga je.

- Ja sam krojač, šivam odijela.

- Reci mi šta je najlakše u tvom poslu?

- Najlakše je uzeti makaze i rezati.

- Uredu, a koliko godina radiš taj posao?

- Trideset godina.

- Kada bi ti došla duša u grlo, da li bi mogao uzeti makaze u ruku i rezati platno?

- Ne bih! – odgovorio je krojač.

- Krojaču, ti u tom času ne bi mogao raditi posao koji si za neko vrijeme naučio i koji radiš trideset godina, pa kako bi, onda, mogao učiniti tevbu koju nisi učinio nikada u svom životu? Nego, ti učini tevbu dok si u mogućnosti, jer se može dogoditi da to ne budeš u stanju u posljednjem času... Zar nisu čuo riječi: „*Požurite sa tevбом prije nego vam dođe smrt!*“? (Munavi, *Fejdu-l-kadir*, V, 65)

Čuvši ove njegove riječi, krojač se iskreno pokajao i postao jedan od dobrih robova.

Na kraju, treba imati na umu činjenicu da je Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, rekao da će ljudi umrijeti onako kako su živjeli i da će biti proživljeni u stanju u kojem su umrli.³⁴



Jednom prilikom je Ebu Jezid Bistami, rahmetullahi alejhi, sreo liječnika koji je u tom času pripremao neki lijek.

- Liječniče – rekao mu je – Ima li lijeka za moju bolest?

- A šta je s tobom? Kakva je tvoja bolest?

- Bolest griješenja prema Allahu! – rekao mu je Ebu Jezid.



- Ja ne znam lijeka za tu bolest. – odgovorio je liječnik, pružajući ruke prema njemu.

- Ja znam lijek za tvoju bolest! – uzviknuo je jedan mladić koga su smatrali maloumnim.

- Kaži mi, o mladiću! – rekao je Ebu Jezid.

Mladić, koga je svijet smatrao luđakom, a koji je zapravo bio arif, ovako je definisao lijek za bolest grijeha:

- Uzmi deset dirhema „korijena tevbe“ i deset dirhema „lista istigfara“, a potom to stavi na „ploču srca“. Poslije toga uzmi „čekić tevhide“ i to istuci, a onda prosij kroz „sito savjesti“. Potom to zamijesi sa suzama i ispeci u „pećnici kajanja i ljubavi“. Na kraju, od tog lijeka uzimaj po pet kašika dnevno, pa će tvoja bolest iščeznuti.

- Teško onima koji te ubrojaše među luđake, a sebe smatraju pametnim! – rekao je Ebu Jezid Bistami, radijallahu anhu, i nastavio svojim putem.



Na kraju, treba znati da insan nije oslobođen grijeha, stoga je dužan da, kada god poćini neku grešku ili grijeh, odmah se pokaje i zatraži oprosta, a svoju iskrenu tevbu i istigfar obavezno potvrdi i osnaži dobrim djelima. Istigfar (traženje oprosta) i ameli-salih (dobro djelo) predstavljaju izraz našeg robovanja uzvišenom Allahu. U Kur'anu ćasnom On nam se obraća i kaže:

„O ljudi, Allahova prijetnja je, zaista, istina, pa neka vas nikako život na ovome svijetu ne zaslijepi i neka vas šejtan u Allaha ne pokoleba!“ (Fatir, 5)

Odgadati tevbu za kraj života, slijedeći strasti duše i šejtanska zavodjenja, predstavlja najveću samoobmanu koja ćovjeka neminovno vodi u propast. Zato je prijeko potrebno požuriti sa pokajanjem i iskreno se vratiti svome Gospodaru, ćineći dobra djela. Na taj način rob će biti saćuvan od belaja i iskušenja, a kod svoga Gospodara će (pro)naći mnogobrojne darove i blagodati.

5. Pokornost Allahu i Njegovom Poslaniku

Duhovni stepen jednog vjernika zavisi od njegove pokornosti Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Potpunost imana povećava se u skladu sa tom pokornoću, jer izvršavanjem naredbi sa preciznoću,





skrušenošću i ljubavlju iman postaje jači i potpuniji. Oni koji budu pokorni Allahu i Njegovom Poslaniku postići će sreću i mnogobrojne blagodati na oba svijeta. O tome uzvišeni Allah kaže:

„Oni koji budu pokorni Allahu i Poslaniku bit će u društvu vjerovjesnikā, i iskrenih, i šehidā, i dobrih ljudi, kojima je Allah blagodati Svoje darovao. A kako će oni divni drugovi biti!“ (En-Nisa, 69)

Pokornost Allahu i predano izvršavanje Njegovih zapovijedi omogućava robu da postane zadovoljan svojim Gospodarom u svim životnim okolnostima, dok se u njegovom srcu manifestuju mudrost, dobrota i duhovna slast. Nasuprot tome, srca i tjelesa koja se ne čuvaju harama i sumnjivih stvari postaju gnijezda svakog oblika zla i nemorala.

Primjeri iskrene pokornosti Allahu

Prije Bitke na Bedru Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, htio je da sazna šta ashabi misle o boju sa mušricima, pa je ustao na noge Mikdad ibn Esved, radijallahu anhu, i rekao sljedeće:

„Allahov Poslaniče! Ti čini ono što ti je naređeno, a mi ćemo biti uz tebe. Tako mi Allaha, mi ti nećemo kazati ono što su sinovi Israilovi kazali Musau (alejhis-selam). A kazali su mu: „...**Hajde ti i Gospodar tvoj pa se borite, mi ćemo ovdje ostati.**“ (El-Maide, 24) Tako mi Allaha, koji te je poslao sa istinom, ako nas povedeš do *Birku'l-gimada*³⁵, zajedno s tobom ćemo izdržati i više od toga. Bit ćemo sa tvoje desne i lijeve strane; ispred tebe i iza tebe; svakoga časa spremni za borbu sa neprijeteljem.“³⁶ (Buhari, Megazi, 4, Tefsir, 5/4; Vakidi, I, 48 i tekst je njegov.)

Poslije hazreti Mikdada, radijallahu anhu, ustao je Sa'd ibn Muaz, radijallahu anhu, rekavši:

„Allahov Poslaniče, mi smo usitinu povjerovali u tebe, posvjedočili da je istina ono što si donio i u pogledu toga ti dali čvrstu riječ o poslušnosti i pokornosti. Pa kreni, o Allahov Poslaniče, tamo gdje želiš – mi smo s tobom.

35. Mjesto udaljeno pet dana hoda od Mekke, u blizini obale Crvenog mora. Neki kažu da se nalazi u Jemenu.

36. Kaže Abdullah ibn Mesud, radijallahu anhu: „Bio sam svjedok kada je Mikdad ibn Esved izrekao neke riječi, a volio bih da sam ja njihov vlasnik od svih drugih riječi koje se mogu mjeriti s njima...“ (Buhari, Megazi, 4)



Tako mi Onoga koji te je poslao sa istinom, da nam čak na more pokažeš a zatim nakon toga zagaziš u njega, i mi bismo zagazili zajedno s tobom. Nijedan od nas ne bi izostao. Mi nećemo pokazati nezadovoljstvo ako zajedno sa nama sutra sretnoš svoje neprijatelje. Strpljivi smo u ratu, iskreni kod susreta. Allah će ti dati da vidiš od nas ono što će te obradovati, pa kreni uz Allahov blagoslov i povedi nas.“

Nakon ovih iskrenih riječi, punih predanosti Allahu i Njegovom Poslaniku, na blagoslovljenom licu Allahovog Miljenika, alejhis-salatu ves-selam, ukazao se osmijeh. Potom je rekao:

„Ako je tako, krenite i radujte se, jer mi je Allah obećao jednu od dvije skupine³⁷. Tako mi Allaha, kao da sada vidim mjesta na kojima će se strovaliti ljudi (od nevjernika Kurejša)...“ (Muslim, Džihad, 83; Vakidi, I, 48-49; Ibn Hišam, II, 253-254, i tekst je njegov.)

Plemeniti ashabi su spomenutim riječima potvrdili svoju ljubav i pokornost Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem.



Enes ibn Malik, radijallahu anhu, kazuje nam kako su plemeniti ashabi bili poslušni i pokorni Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, zatim kakva je bila njihova iskrenost, odanost i privrženost Allahovim propisima. Enes, radijallahu anhu, pripovijeda: „Dok sam bio u Ebu Talhinoj kući, sipajući vino prisutnima na sijelu, stigla je zapovijed kojom se zabranjuje pijenje vina. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zapovjedio je jednom telalu da ljudima obznani ovaj propis. Dok smo mi sjedili u kući, čuli smo telalov glas. Ebu Talha mi reče: 'Izidi i vidi šta govori?' Izišao sam, pa kada saznadoh o čemu je riječ, rekoh mu: 'Telal viče: »Pažnja, pažnja, vino je zabranjeno!«' On mi reče: 'Enese, ustani i porazbijaj ove zemljane vrčeve (sa vinom)...' Tada sokacima Medine potekoše potoci vina. (Buhari, Tefsir, 11/5)

Čim su ashabi čuli za ovu zabranu, odmah su postupili u skladu sa njom, bez odgađanja i oklijevanja, i niko od njih nije rekao: „Ostavit ću vino čim popijem ovo što mi je u ruci.“ Naprotiv, svi oni su predano ispunili zahtjev

37. Tj. ono što se spominje u suri El-Enfal, 7. Prva skupina su Kurejšije koji su krenuli u pohod na Medinu, koji su poraženi, a druga skupina je velika trgovačka karavana Kurejša koja se vraćala iz Šama.





Uzvišenog Allaha, bacajući čaše koje su im bile u ruk ama i razbijajući vrčeve u kojima su čuvali vino.



Jedan mladić iz plemena Eslem došao je kod Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, rekavši:

- Allahov Poslaniče, želim poći u boj, ali nemam opremu za borbu.
- *Otiđi kod toga i toga, jer se on već pripremio za boj, ali se razbolio!* – rekao mu je Resulullah, alejhis-salatu ves-selam.

Mladić je otišao kod tog ashaba i rekao mu:

- Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, šalje ti selam i kaže ti da mi predaš svoju ratnu opremu koju si pripremio za pohod!

Ovaj se okrenuo svojoj supruzi i rekao joj:

- Ženo, ovom mladiću predaj ratnu opremu koju sam bio pripremio i ne izostavljaj ništa od toga. Tako ti Allaha, nama ne ostavljaj ništa ne bismo li zbog toga zaslužili blagoslov (bereket)!“ (Muslim, Imare, 134)

Ovaj časni ashab se sa ushićenjem i ljubavlju odazvao Resulullahovoj, alejhis-selam, naredbi, upozoravajući suprugu da nipošto ne izostavi nešto od ratne opreme koju je bio pripremio za sebe. Na taj način on je na djelu pokazao svoju ljubav, pokornost i privrženost Resulullahu, sallallahu alejhi ve sellem, kao i želju da stekne nagradu kod uzvišenog Allaha.



Abdullah ibn Omer, radijallahu anhum, pripovijeda da je Resulullah, alejhis-salatu ves-selam, na Dan oslobođenja Mekke došao u harem Kabe i zatražio od Osmana ibn Talhe da mu donese ključeve Kabe, jer je Osman bio jedan od „hādžiba“³⁸ Kabe. Ovaj je otišao kod svoje majke koja je čuvala ključeve Kabe. Ona je tada još uvijek bila mušrikinja (mnogoboškinja) i zbog toga je odbila predati ključeve Resulullahu, alejhis-salatu ves-selam. Tom prilikom Osman ibn Talha, radijallahu anhu, stavio je ruku na balčak svoje sablje i rekao joj:

38. Hadžib je osoba koja je preuzela dužnost „hidžabe“, a to je održavanje Kabe, čuvanje njenih kapija i ključeva, briga o Mekami-Ibrahimu i pokrivanje Kabe ogrtačem.



- Tako mi Allaha, ili ćeš predati ključeve, ili će sablja izići iz korica?!

Napokon, majka je predala ključeve sinu Osmanu i on ih je donio Resulullahu, sallallahu alejhi ve sellem. On je ušao u Bejtullah, a zajedno s njim su ušli Usame ibn Zejd, Bilal i Osman ibn Talha, a iza njih su zatvorili vrata. Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, dugo je ostao u unutrašnjosti Kabe. Kada je izišao vani, ljudi su počeli da ulaze unutra.

Kaže Abdullah ibn Omer, radijallahu anhuma: „Bio sam prvi koji je ušao unutra. Sreo sam Bilala i upitao ga: ‘Na kojem mjestu je Allahov Poslanik, alejhis-salatu ves-selam, klanjao namaz?’ Rekao mi je: ‘Između dva prednja stuba.’ Ali sam zaboravio da ga pitam koliko rekata je klanjao.“ (Buhari, Džihad, 127, Salat, 30, 81, 96, Tehedžud, 25, Hadž, 51, 52, Megazi, 48, 77; Muslim, Hadž, 389)

U ovom primjeru primjećujemo kakva je bila odlučnost Osmana ibn Talhe, radijallahu anhu, kada je u pitanju zapovijed Allahovog Poslanika, alejhis-salatu ves-selam, a kod Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhuma, vidimo privrženost slijeđenju njegovog sunneta.



Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, rekao je:

„Neka niko od vas ne podigne čovjeka sa njegovog mjesta kako bi sjeo na njegovo mjesto.“

„Neka niko od vas petkom (na džumi) ne podigne svoga brata sa njegovog mjesta kako bi sjeo na njegovo mjesto, ali neka kaže: ‘Raširite (halku ili saf) i napravite mjesto!’“

Ovaj propis je Abdullah ibn Omer, radijallahu anhu, saznao i naučio od Resulullaha, alejhis-salatu ves-selam, a potom je tokom cijeloga života postupao u skladu s njim. Kada bi neko ustao sa svog mjesta, ustupajući ga njemu da on sjedne, on to nikada nije prihvatao. (Buhari, Isti'zan, 32; Muslim, Selam, 29)



Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„Odazovite se pozivu kada budete pozvani!“





Abdullah ibn Omer, radijallahu anhu, postupao je po ovome čak i kada bi postio, odazivajući se pozivu na svadbu i druge skupove. (Buhari, Nikah, 74-71; Muslim, Nikah, 103)



Plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, rekao je:

„Ovu kapiju (*mesdžida*) odredili smo za žene!“

Nakon toga Abdullah ibn Omer, radijallahu anhuma, nije ušao na tu kapiju sve do smrti. (Ebu Davud, Salat, 571/53)



Tufejl, sin Ubejja ibn Ka'ba, radijallahu anhu, bio je jedan od velikih tabi'ina. Boravio je na sohbetima kod časnih ashaba, učeći od njih i usvajajući korisno znanje. Često je dolazio kod Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhuma, da ga posjeti ili da zajedno iziđu u čaršiju. Tufejl o Abdullahu ibn Omeru i njegovom slijeđenju sunneta kaže sljedeće:

„Kada bismo izišli u čaršiju, Abdullah ibn Omer, radijallahu anhuma, nazivao je selam svakome koga bi sreo, bez obzira da li se radi o trgovcu polovnih stvari ili o trgovcu skupocjene robe, o siromahu ili o nepoznatom čovjeku. Jednoga dana kada sam došao kod njega, on mi predloži da iziđemo u čaršiju, a ja mu rekoh:

- Šta ćeš raditi u čaršiji? Ne razumiješ se u trgovinu, ne pitaš za cijene robe koja se prodaje, ne kupuješ ništa, ne sjediš sa ljudima tamo gdje oni sjede. Bolje bi bilo da sjednemo ovdje i razgovaramo nego da idemo u čaršiju!?

Na to mi reče:

- Brate moj, mi idemo u čaršiju da bismo Allahovim selamom pozdravili one s kojima se sretnemo i nemamo drugog cilja.“ (Malik, *Muvetta*, Selam, 6; Buhari, *Edebu'l-mufred*, str. 348)

Svi časni ashabi, radijallahu anhum edžme'in, bili su jako požrtvovani kada je riječ o izvršavanju Resulullahovih, alejhis-selam, zapovijedi. Širenjem selama imali su za cilj povećavanje bratske ljubavi među vjernicima i to su, uistinu, i postigli. U tom pogledu Ibn Omerova želja i trud bili su na visokom stepenu, što nam na najljepši način potvrđuje navedeni primjer.



Kada je objavljen ajet: „**O vjernici, ne dižite glasove svoje iznad Vjerovjesnikovog glasa i ne razgovarajte s njim glasno kao što glasno jedan s drugim razgovarate...**“ (El-Hudžurat, 2), Sabit ibn Kajs, radijallahu anhu, zatvorio se u svojoj kući i počeo plakati. Kako ga neko vrijeme nije vidio, Resulullah, alejhis-salatu ves-selam, upitao je za njega. Sađ ibn Muaz, radijallahu anhu, rekao je: „Ja sam njegov komšija, ali ne znam šta je s njim...“ Potom je Sađ otišao kod njega i obavijestio ga da je Resulullah, alejhis-salatu ves-selam, pitao za njega. Na to mu je Sabit ibn Kajs, radijallahu anhu, rekao: „Objavljen je ovaj ajet („O vjernici, ne dižite glasove svoje iznad Vjerovjesnikovog glasa...“), a vi znate da sam ja među vama najviše podizao glas iznad Vjerovjesnikovog, sallallahu alejhi ve sellem, glasa! Ja sam od stanovnika vatre!“

Potom se Sađ ibn Muaz vratio kod Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, i spomenuo mu Sabitove riječi, na što je Resulullah, alejhis-selam, rekao:

„*Nije tako, nego je on stanovnik dženneta!*“ (Buhari, Menakib, 25, Tefsir, 49/1; Muslim, Iman, 187)

Sabit ibn Kajs, radijallahu anhu, bio je ashab koji je govorio glasno. Mislio je da je zbog toga zaslužio Allahovu kaznu i to ga je žestoko rastužilo. Međutim, njegova grlatost bila je njegova urođena osobina, a ne bahato dizanje glasa iznad Vjerovjesnikovog, alejhis-selam. Kada je to saznao, njegova velika tuga se odjednom pretvorila u veliku radost, jer ga je plemeniti Pejgamber, alejhis-selam, obradovao džennetom.

S druge strane, kada je časni ashab Sađ ibn Muaz, radijallahu anhu, čuo Resulullaha, alejhis-salatu ves-selam, kako pita za Sabita, odmah je otrčao do njegove kuće i obavijestio ga o tome. Časni ashabi su besprijekorno izvršavali zapovijedi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, trudeći se da ispune čak i najmanji njegov zahtjev ili želju. Također, oni su se međusobno voljeli i trudili da budu od koristi jedni drugima.



Supruga Abdullaha ibn Revahe, radijallahu anhu, kazuje:

„Kada je jednom prilikom Abdullah ibn Revaha dolazio prema mesdžidu, Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, se već počeo obraćati ashabima. Kada ga je čuo kako kaže: *Sjedite!*, Ibn Revaha je odmah sjeo pred vratima mesdžida. Poslije su to spomenuli Resulullahu, sallallahu alejhi ve sellem, pa mu je rekao:





„Neka Allah poveća tvoju pokornost Allahu i Njegovom Poslaniku!“³⁹



Abdullah ibn Abbas, radijallahu anhumu, pripovijeda da je Ujejne ibn Hisn došao u Medinu kao gost kod svog bratića, Hurra ibn Kajs, radijallahu anhu, koji je bio član savjetodavnog vijeća halife Omera, radijallahu anhu. Članovi tog vijeća bili su svi učenjaci (El-Kurrā), kako stariji tako i oni mlađi među njima. Tom prilikom Ujejne je rekao bratiću:

- Bratiću moj, ako imaš ugleda kod ovog vladara, zatraži dozvolu da me primi! Htio bih porazgovarati s njim?

- Zatražit ću dozvolu da te primi! – rekao mu je Hurr.

Kaže Ibn Abbas: „Hurr je zatražio dozvolu za Ujejnu i Omer mu je dozvolio da uđe kod njega. Kada je ušao kod njega, rekao mu je:

- O sine Hattabov, tako mi Allaha, ti nam gotovo ništa ne daješ i ne sudiš pravedno!

Hazreti Omer, radijallahu anhu, naljuti se na njega i odluči da ga kazni, ali Hurr mu reče:

- O zapovjedniče pravovjernih, uzvišeni Allah kaže Svom Vjerovjesniku: **„Slijedi put opraštanja i traži da se čine dobra djela, a neznalica se kloni!“** (El-A'raf, 199) Ovaj (moj amidža) je neznalica.

Kaže Ibn Abbas, radijallahu anhumu: „Tako mi Allaha, kada mu je (Hurr) proučio ovaj ajet, Omer je odustao od kazne, jer je bio privržen Allahovoj Knjizi.“ (Buhari, Tefsir, 7/5, I'tisam, 2)

Dakle, kada je hazreti Omeru, radijallahu anhu, ukazano na Allahov propis, odmah je savladao svoju srdžbu i postupio u skladu sa Božijom zapovijedi, odustajući od onoga što je prethodno htio učiniti. Na taj način je pokazao predanost i pokornost potpunog vjernika (mu'mina) u odnosu na Allahove zapovijedi i propise.



39. Ali El-Mutteki El-Hindi, Kenzu-l-ummal, XIII, 450/37171, Bejrut, 1985; Hejsemi, Medžmeu'-z-ze-vaid, IX, 316.



Jedan od časnih ashaba, po imenu Hišam ibn Hakīm, radijallahu anhu, dok je boravio u Palestini vidio je jednu grupu zemljoradnika, nemuslimana, koji su bili kažnjeni zbog toga što nisu platili porez. Oblik njihovog kažnjavanja bio je takav da su bili primorani da stoje na uzavrelom suncu, dok je po njihovim glavama bilo prosuto maslinovo ulje. Kada je to vidio, Hišam je odmah otišao kod guvernera i saopćio mu da takvo kažnjavanje nije ispravno, a potom mu je prenio sljedeći hadis:

- Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je rekao:

„Ko nepravедno kažnjava ljude na ovom svijetu i njega će Allah uzvišeni kazniti!“

Poslije toga guverner je odmah oslobodio zemljoradnike, ne ostajući ravnodušan naspram Vjerovjesnikovog, alejhis-salatu ves-selam, upozorenja. (Muslim, Birr, 117-119; Ebu Davud, Imare, 32; Ahmed, III, 403, 404, 468)



Prenosi se da je Abdullah ibn Ebi Evfā, radijallahu anhu, predvodio dženazu-namaz za svoju umrlu kćerku. Nakon trećeg tekbira toliko je oduljio (sa učenjem) da su pomislili kako će donijeti i peti tekbir. Potom je predao selam na desnu i na lijevu stranu. Poslije namaza su ga upitali o tome, pa je rekao:

- Nisam dodao ništa što nije činio Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem. (Ili je rekao: „Ovako je činio Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem!“) (Hakim, *Mustedrek*, I, 360; Ibn Madže, *El-Dženaiz*, 24)

Ovaj njegov odgovor ukazuje na činjenicu koliko su časni ashabi bili privrženi slijeđenju Allahovog Poslanika, alejhis-salatu ves-selam. Živjeli su uređujući svoj život u skladu sa Časnim Kur'anom i Sunnetom. Trudili su se da njihov govor, kretanja, mirovanja i sva nastojanja imaju uporište u Kur'anu i Sunnetu. I mi, također, imamo potrebu da uskladimo sve svoje poslove sa Kur'anom i Sunnetom, a to znači da naša razmišljanja, naučna istraživanja i duhovnost budu u duhu časnog Kur'ana i Resulullahovog sunneta, sallallahu alejhi ve sellem. Na kraju, ne treba zaboravljati da vrijednost našeg ćudoređa, potpunost naše ličnosti i ljepota našeg islama uveliko zavise od naše veze sa Kur'anom i Sunnetom.





Jednom prilikom je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, poslije jaciye-namaza rekao ashabima:

„Okupite se sutra na namazu da vam saopćim neke važne stvari!“

Jedan od ashaba reče svojim drugovima: „Ti zapamti prvo što bude kazao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem!“ Potom se okrenuo drugom i rekao mu: „Ti zapamti drugo što bude kazao!“ Na kraju se okrenuo i trećem, rekavši mu: „A ti zapamti ono što bude kazivao poslije, da ne propustimo ništa od njegovog govora!“ (Hejsemi, *Medžmeu'-z-zevaid*, I, 46)

Časni ashabi bili su jako privrženi učenju i usvajanju znanja od Allahovog Poslanika, alejhis-salatu ves-selam. Također, ono što bi naučili i usvojili od njega, lično bi primijenili u svome životu i prenosili to svojim porodicama i potomcima. Zahvaljujući njihovom trudu i požrtvovanosti u pogledu stjecanja i prenošenja znanja, mi danas posjedujemo potpune informacije o Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pomoću kojih upoznajemo njegove riječi, stanja i postupke. Neka Allah bude zadovoljan svima njima!



Ebu Burde kaže: „Kada se Ebu Mūsā El-Eš'arī, radijallahu anhu, razbolio, ležao je u krilu svoje supruge. U jednom času kada je počeo gubiti svijest, njegova supruga je zapomagala i glasno zaplakala. S obzirom na to da je bio u teškom stanju, nije ju mogao spriječiti u tome postupku, ali kada je došao k sebi, rekao je:

- Ja nemam ništa sa onim koga se odrekao Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, a on je rekao:

„Ja nemam ništa s onim koji nariče, brije glavu (zbog iskušenja) i cijepa svoju odjeću (dok plače).“ (Buhari, *Dženaiz*, 37, 38; Muslim, *Iman*, 167; Nesai, *Dženaiz*, 17)

Kakav je to samo imanski odnos prema sunnetu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem? Čak i dok se bori sa smrću, ovaj plemeniti ashab iskazuje svoju pokornost i odanost Resulullahu, alejhis-salatu ves-selam, i njegovom sunnetu.



Jednom prilikom je Dihje ibn Hâlife, radijallahu anhu, vidio postupak koji je u suprotnosti sa sunnetom Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je rekao:

„Tako mi Allaha, danas sam se suočio sa nečim o čemu nisam mogao ni zamisliti da se može dogoditi: vidio sam ljude koji su okrenuli leđa sunnetu Allahova Poslanika, alejhis-salatu ves-selam, i njegovih ashaba.“

Poslije toga je dodao: „Allahu moj, usmrti me i uzmi me k Sebi!“ (Ebu Davud, Savm, 2413/47)



Prenosi se da je Bišr El-Hâfi, rahmetullahi alejhi, vidio u snu Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, pa mu je rekao:

- Bišre, znaš li zbog čega je Allah uzdigao spomen na tebe iznad tvojih prijatelja?

- Ne znam, Allahov Poslaniče? – odgovorio je.

- Zbog toga što slijediš moj sunnet, što služiš dobrim ljudima i što si iskren prema mojim ashabima i mome Ehli bejtu. To te je dovelo do stepena dobrih.⁴⁰



Upitan je Abdulhâlik Gudžduvâni El-Buhari, rahimehullah: „Hoćemo li činiti ono što duša želi ili ono što ne želi?“, pa je dao sljedeći odgovor:

„Veoma je teško ustanoviti kada bi trebalo ispuniti želju duše, a kada postupiti suprotno njenoj želji. S obzirom na to da većina ljudi nije u mogućnosti da spozna da li želja duše dopire od milostivog Rahmana ili od prokletog šejtana, dužnost nam je činiti ono što je Allah zapovjedio, a napustiti ono što je zabranio. U tome je sadržano pravo robovanje Allahu uzvišenom.“



Putnici koji putuju uzvišenom Hakku trebaju besprijekorno izvršavati Allahove zapovijedi i kloniti se Njegovih zabrana, a prema braći po vjeri trebaju imati iskren odnos i služiti im. Koristeći se takvim ključevima, kojima

40. Mahir Iz, Tasavvuf, Istanbul, 1969, str. 184; Ibn Asakir, Tarihu medineti Dimešk, X, 193, Darul-fikr, 1995.





se otvaraju vrata vječne sreće, trebaju se uvijek truditi da zasluže Allahovo zadovoljstvo.

Neki dobri Allahov rob je rekao Ma'rūfu El-Kerhiju, koji se družio sa Davudom Et-Tāijem, rahimehullah: „Nipošto ne napuštaj činjenje dobrih djela, jer samo dobročinstvom možeš postići Allahovo zadovoljstvo.“ Kada je Ma'ruf upitao: „A na šta mislite pod dobrim djelima?“, čovjek je odgovorio:

„Da robuješ Allahu u svakom stanju i da prema muslimanima imaš iskren odnos i budeš im na usluzi...“



Na kraju, ne treba zaboravljati da je naša pokornost Allahu najveći znak ljubavi prema Njemu Uzvišenom. Prema pravilu: „Onaj ko voli nekoga, on ispunjava njegove želje i zahtjeve“, tako i vjernik koji voli svoga Gospodara ispunjava Njegove zapovijedi. Malo ibadeta koji se čini predano i sa iskrenom pokornošću vrijednije je od mnogo ibadeta koji se čini bez predanosti i iskrene pokornosti. Istinsko robovanje Allahu zapravo počinje sa predanošću i pokornošću, jer šejtan nije proklet zbog toga što je malo činio ibadet uzvišenom Allahu, nego zbog toga što Mu nije predan i pokoran u pogledu Njegove zapovijedi.

Časni ashabi su postigli vrhunac robovanja uzvišenom Allahu zbog svoje ljubavi, predanosti i pokornosti Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Božije zapovijedi su izvršavali sa ljubavlju i predanošću i bez pogovora, pa su postali poput zvijezda vodilja ovome ummetu.

Hazreti Mevlana Dželaluddin Rūmī, rahmetullahi alejhi, u svojoj *Mesneviji* navodi sljedeće:

Zar ne vidiš da se oblaci, Sunce, Mjesec i zvijezde kreću prema precizno određenim putanjama. Svaka od tih mnogobrojnih zvijezda se na vrijeme rađa i na vrijeme gasi, bez kašnjenja.

Kako to da čudesa ne smatramo mudžizama Božijih vjerovjesnika? U njihovoj ruci je obični štap ili kamen bio poput živog i pametnog bića. Obrati pažnju i uporedi njihov štap ili kamen sa neživim stvarima!



To što su kamenčići iskazali pokornost našem Pejgamberu, a.s., i što je štap bio pokoran Musa'u, a.s., to nam govori da su i ostale nežive stvari trajno pokorne uzvišenom Allahu.

One kao da govore: »Mi znamo svog Stvoritelja i Njemu smo pokorni. Mi nismo stvari koje su uzalud stvorene. Mi ličimo na Crveno more, koje je naizgled samo voda, ali je znalo razdvojiti sinove Israilove od Faraona i njegove vojske koju je potopilo.«

Gdje god je bilo drvo ili kamen, kada bi vidjeli hazreti Mustafu, s.a.v.s., selam bi mu nazivali. Zato znaj da je svaka neživa stvar zapravo živa i pokorna Stvoritelju...“

Dakle, pokornost Allahu i Njegovom Poslaniku ne iskazuju samo ljudi i džinovi, nego i životinje, i nežive stvari. Kako je tužno da sva stvorenja žure sa izvršavanjem Allahove zapovijedi, a čovjek se guši u močvari nepokornosti i grijeha. Zato uzmimo pouku od Allahovih stvorenja koja Mu iskazuju pokornost i predajmo se Njegovoj volji sa potpunim edebom.

6. Požrtvovanost u obavljanju ibadeta

Čovjek, kojeg je uzvišeni Stvoritelj ukrasio mnogobrojnim vrijednostima i stvorio kao najljepše stvorenje na ovome svijetu, zadužen je da Mu čini ibadet kako bi izrazio svoju zahvalnost i postigao bliskost i prijateljstvo sa svojim uzvišenim Stvoriteljem. U mnogim ajetima u Kur'anu Uzvišeni Allah je zapovjedio čovjeku da čini dobra djela kojim će se spasiti vječne propasti, postići čisto i odano srce (el-kalbu-s-selīm i el-kalbu-l-munīb)⁴¹ i dospjeti u stanje u kojem je njegova duša smirena i sretna (en-nefsu-l-mutmeinne).

Ibadet je znak naše iskrenosti u ispunjavanju zadate riječi i obećanja koje smo dali našem Gospodaru još u praiskonu (ezel). Ibadet je trenutak koji vjernika približava njegovom Stvoritelju i on je izvor njegove sreće, utjehe i najdjelotvorniji lijek koji ga oslobađa briga i neizvjesnosti života poslije smrti. Ibadet je nezaobilazna hrana srca kojom se uspostavlja srčana uravnoteženost i smirenost.

41. „Kalbun munīb“ (odano srce) je ono srce koje se spasilo zatočeništva prolaznim uživanjima i trajno je u pokornosti svome Stvoritelju





Prema tome, naši ibadeti predstavljaju nešto o čemu moramo posebno voditi računa i nešto što moramo izvršavati na najpotpuniji način.

Primjeri iskrenog ibadeta

Prije svega osvrnut ćemo se na važnost abdesta, jer ako mu ukažemo potrebnu pažnju i budemo ga uzimali na potpun način i bez propusta, i drugi ibadeti koje budemo činili bit će pod njegovim izravnim uticajem.

Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, jednom prilikom je na sabah-namazu učio suru Er-Rum i tom prilikom djelomično pogriješio u učenju. Poslije namaza se okrenuo prisutnom džema'tu, rekavši:

„Šejtan se umiješao u naše učenje zbog nekih ljudi koji dolaze na namaz bez abdesta. Kada dolazite na namaz, lijepo uzmite svoj abdest!“ (Ahmed, III, 471; Nesai, Iftitah, 41; *Mucteba Šerhi* - Komentar Nesaijevog djela, *Es-Sunenu Kubra* - prevod na turski jezik, II, 156).

Prema tome, čistoća i potpuno uzimanje abdesta veoma je važno za ispravnost našega ibadeta.

Poželjno je da budemo pod abdestom što je moguće više, jer je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, volio činiti sve hajirli poslove pod abdestom.

Dovoljno je spomenuti hadis koji se prenosi od Ebu Džuhejma El-Ensarija, radijallahu anhu, a u kojem se navodi da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, na putu od bunara zvanog *Džemel* (Bi'ru džemel) sreo jednog čovjeka koji mu je nazvao selam, ali mu nije odgovorio dok nije prišao zidu i - potirući rukama lice i ruke - uzeo tejemum, te nakon toga mu uzvratio na selam. (Buhari, Tejemmum, 3)

Dakle, ovim postupkom Allahov Poslanik, alejhis-salatu ves-selam, ukazao je na činjenicu da je lijepo (mustehab) biti pod abdestom ili uzeti tejemum radi nekog pohvalnog posla, iako to nije dužnost ili obaveza. U ovom slučaju on je uzeo tejemum iako se u njegovoj blizini nalazio bunar sa vodom, čime je ukazao i na činjenicu da je odazivanje selama zapravo spominjanje Allahovog imena (Es-Selam).



Ibn Abbas, radijallahu anhum, pripovijeda sljedeće:

„Kada bi izišao iz nužnika, Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, zatražio bi vodu i njome oprao ruke. Poslije toga bi uzeo tejemum, a ja bih ga pitao:

- Allahov Poslaniče, voda je u tvojoj blizini?!

- *Otkud ja znam da li ću stići do vode?* – odgovorio je plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam. (Ahmed, I, 288, 303; Hejsemi, I, 264)

U drugoj predaji se navodi da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, u situacijama u kojima je potrebno uzeti gusul uzimao tejemum prije kupanja, da ne bi boravio u stanju nečistoće. (Hejsemi, I, 264)

Ovo je odnos prema čistoći na koji nam je ukazao naš plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem.



Jednoga dana Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, otišao je sa svojim ashabima da posjeti mezarje. Na ulazu je rekao:

„Neka je selam na vas, kućo naroda vjerničkog! Mi ćemo vam se, inšaallah, priključiti! Kako bih volio vidjeti našu braću!“

- Zar mi nismo tvoja braća, Allahov Poslaniče? – upitali su.

- *Vi ste moji ashabi, a moja braća (ihvani) su ljudi koji će doći poslije. Ja ću vas čekati kod Havda (svog vrela).*

- A kako ćeš (prepo)znati one iz tvoga ummeta koji će doći poslije tebe?

- *Šta mislite, kada bi čovjek imao konja sa bjelinama na čelu i nogama, pa se on pomiješa sa stadom crnih konja. Da li bi ga mogao prepoznati među njima?*

- Da, Allahov Poslaniče! – rekli su.

- *Oni će, uistinu, doći, a na njihovim licima, rukama i nogama bit će svjetlo kao trag od abdesta. Ja ću doći prije i čekati ih na Havdu. Obratite pažnju! Neki ljudi će biti udaljavani od Havda kao što se iz stada izgoni zalutala (tuđa) deva. Ja ću ih dozivati: ‘Dođite ovamo!’ Pa će se reći: ‘Oni su poslije tebe pokvarili svoje stanje (napustili tvoj sunnet i krenuli drugim putem)!’ Tada ću ja reći: ‘Daleko bili, daleko bili!’“ (Muslim, Taharet, 39, Fedail, 26)*





Dakle, vjernici koji vode računa o svom abdestu mogu postići ljubav Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i blagodat da ih oslovi riječima: „Moja braćo!“ Oni koji pokažu slabost u pogledu abdesta i drugih ibadeta vrlo lahko mogu skrenuti sa Pravoga puta, a na Sudnjem danu mogu biti udaljeni od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, poput zalutalih deva. To je, uistinu, velika nesreća.



Ebu Hazim, jedan od tabi'ina, vidio je Ebu Hurejru, radijallahu anhu, kako, uzimajući abdest, pere ruke do ispod pazuha.

- Kakav je to abdest, Ebu Hurejre? – upitao je.
- O Benu Feruh, zar ste ovdje? Da sam znao da ste ovdje, ne bih uzimao abdest na ovaj način. Čuo sam svog dragog prijatelja (Resulullaha), sallallahu alejhi ve sellem, kada govori: *Vjernikov sjaj (na Sudnjem danu) dopirat će do onih mjesta do kojih je dopirao njegov abdest.* (Muslim, Taharet, 40)



Govoreći o tome kakav je bio Resulullahov, sallallahu alejhi ve sellem, odnos prema ibadetu, hazreti Alija, radijallahu anhu, kazuje sljedeće:

„Na Dan Bedra među nama jedini konjanik bio je Mikdad. Znam vrlo dobro da smo svi zaspali osim Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem. On je klanjao namaz ispod stabla jednog drveta i plakao sve do sabaha.“⁴²

Kakav je to bio zanos u ibadetu, koji nije slabio ni kod kuće a niti na putovanju?!

Uzvišeni Allah kaže:

„I robuj Allahu sve dok ti smrt ne dođe!“ (El-Hidžr, 99)

I kaže Uzvišeni:

„...čini sedždu i približi se!“ (El-'Ale, 19)



Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, dozivao je Abdullaha ibn Revahu, oslovljavajući ga riječima: „Brate!“ Činio je to zbog njegovog privrženog odnosa prema ibadetu, a jednom prilikom ga je pohvalio, rekavši:

„Allah se smilovao mom bratu, Abdullahu ibn Revahi! Gdje god da ga zadesi vrijeme namaza, on odmah klanja.“ (Hejsemi, IX, 316)



Džerir ibn Abdillah, radijallahu anhu, kazuje:

„Sjedili smo sa Resulullahom, sallallahu alejhi ve sellem, jedne noći. Pogledao je u pun Mjesec i rekao:

Vi ćete vidjeti svoga Gospodara kao što gledate ovaj Mjesec i nećete u tome biti uskraćeni! - ili je rekao: neće vam se to pričiniti! Pa ako ste u mogućnosti da klanjate prije izlaska i prije zalaska Sunca, potrudite se da tako učinite!

Potom je proučio ajet:

„Slavi i hvali Gospodara svoga prije izlaska sunca i prije zalaska njegova!“ (Taha, 130) (Buhari, Mevakit, 16, 26, Tefsir, 1/50, Tevhid, 24; Muslim, Mesadžid, 211)

Dakle, da bismo gledali svoga uzvišenog Gospodara na ahiretu, trebamo mnogo voditi računa o propisanim farz-namazima.



Prema svakom ibadetu moramo se odnositi kao da se radi o našoj „ulaznici“ za džennet, izvršavajući ga precizno i skrušeno.

Plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, rekao je:

„Kada čovjek uljepša svoj namaz i upotpuni njegov ruku' i njegovu sedždu, njegov namaz mu kaže: »Neka i tebe Allaha čuva kao što ti mene čuvaš!« I taj (njegov) namaz bude uzdignut. A kada loše obavlja svoj namaz i ne upotpuni njegov ruku' i njegovu sedždu, njegov namaz mu kaže: »Neka i tebe Allah zakine kao što si ti mene zakinuo!« Tada će njegov namaz biti smotan kao što se smota staro odijelo, a potom će biti bačen u njegovo lice.“⁴³

Uzvišeni Allah kaže:

43. Sujuti, El-Džami'u-s-sagir, I, 58/364, Kairo, 1321.





„Teško onima koji namaz obavljaju, koji o svome namazu ne brinu (klanjajući ga nemarno)!“ (El-Ma'un, 5-4)



Odgađati namaz i klanjati ga u posljednjem njegovom vremenu, te ustajući sa namjerom da se riješimo obaveze i klanjamo samo farz – neka nas Allah sačuva toga! – predstavlja osobinu ili naviku koja nas može odvesti u licemjerstvo (nifak).

«Alā ibn Abdurrahman prenosi da je jednom prilikom otišao u posjetu Enesu ibn Maliku, radijallahu anhu, odmah poslije podne-namaza. Kada je ušao kod njega, ovaj je ustao da klanja ikindiju-namaz. Poslije namaza upitao ga je zbog čega je požurio sa namazom, pa mu je Enes, radijallahu anhu, rekao:

„Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, gdje govori:

«To je namaz licemjerā! To je namaz licemjerā! To je namaz licemjerā⁴⁴! Neki od njih sjedi sve dok sunce ne porumeni i ne dođe između dva šejtanova roga – ili do šejtanskog roga - , a onda ustane i na brzinu klanja četiri, ne spominjući Allaha osim vrlo malo.»“ (Malik, *Muvetta*, Kur'anu-l-Kerim, 46; Muslim, Mesadžid, 195)



Hazreti Omer, radijallahu anhu, savjetovao je svoje namjesnike i činovnike na sljedeći način:

„Vaš najvažniji posao je namaz! Ko čuva svoj namaz, klanjajući ga na vrijeme, sačuvao je i svoju vjeru, a onaj ko ga zanemari i izgubi, za kratko će izgubiti i svoju vjeru.“ (Malik, *Vukutu-s-salati*, 6)



Prenosi se od Misvera ibn Mahremeta, radijallahu anhu, da je ušao kod hazreti Omera ibn El-Hattaba, radijallahu anhu, one noći kada je na njega izvršen atentat. Ležao je bez svijesti, pa kada je nastupio sabah-namaz, Misver ga je pozvao da klanja namaz, a on je kazao:

„Da! Nema udjela u islamu onaj ko ostavi namaz!“ – a potom je ustao da klanja, dok je iz njegove rane tekla krv. (Hejsemi, *Medžme'u-z-zevid*, I, 295; Ibn Sa'd, III, 35; Malik, *Muvetta*, Taharet, 51)



Prenoseći riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, sa minbera mesdžida u Kufi, hazreti Alija, radijallahu anhu, rekao je:

„Kada nastupi Dan petka, šejtani porane i iziđu na ulice sa svojim zastavama, sprječavajući ljude da prisustvuju džuma-namazu ili ometajući ih kako bi makar malo zakasnili. I meleki porane i sjednu pored ulaza u mesdžid (džamiju), zapisujući čovjeka koji prisprije u prvom satu, a zatim onoga koji prisprije u drugom satu sve dok imam ne počne sa hutbom. Čovjek koji sjedne na mjesto sa kojeg može čuti i vidjeti imama, a zatim ga sluša i ništa ne govori, imat će dvije nagrade. Onaj ko sjedne podalje gdje ne može čuti imama, ali šuti i ništa ne govori, imat će jednu nagradu. Međutim, ako neko sjedne na mjesto sa kojeg može čuti i vidjeti imama, a onda priča i ne sluša imama, imat će grijeh...” (Ebu Davud, Salat, 1051/209)

Onaj ko porani u džamiju petkom, pridajući važnost džuma-namazu, i sjedne na mjesto sa kojeg može lijepo čuti i vidjeti imama, a zatim skrušeno i pažljivo sluša hutbu, sigurno će imati mnogo veću nagradu od onoga koji postupi suprotno tome.



Mudžahid, jedan od velikih učenjaka među tabi'inima, rahimehullah, rekao je:

„Abdullah ibn Zubejr, radijallahu anhuma, činio je ibadet koji niko od ljudi nije bio u stanju činiti. Jednom prilikom voda je poplavila Kabu, pa ljudi nisu mogli činiti tavaf cijelu sedmicu dana. Abdullah je tu sedmicu dana činio tavaf plivajući.” (Ali El-Mutteki, XIII, 37228/471; Zehebi, Sijer, III, 370)



Šejh Sâdi u djelu *Đulistan* sjeća se jednog svog doživljaja iz djetinjstva kojim ukazuje na činjenicu da se ibadet ne smije kvariti pogrešnim mislima ili riječima. Kaže šejh Sâdi: „U djetinjstvu sam bio sklon pobožnosti. Provodio sam noći u ibadetu, a jednom prilikom sam cijelu noć proveo u namazu i učenju Kur'ana. Tu noć sam bio sam zajedno s ocem i još nekim ljudima, pa rekoh ocu:

- Od ovih ljudi niko nije ustao i klanjao dva rekata tehedžud-namaza (noćnog namaza). Svi spavaju kao da su umrli!





Otac se namršti na mene i reče:

- Sine, Sādi! Bolje bi bilo da i ti spavaš kao i oni, nego što ih ogovaraš! (To znači da njima meleki pisari ne upisuju spavanje kao grijeh, dok je Sadijevo ogovaranje i potcjenjivanje muslimana grijeh. Zato je bolje spavati, nego činiti ibadet i zbog tog ibadeta smatrati sebe boljim od drugih.)



Muslimani su bivali predani ibadetu čak i u ratnim okolnostima, čime su postizali Allahovu pomoć i pobjedu. Venecijanac Travijani ovako opisuje junačku i pobjedonosnu vojsku sultana Yildirima Bajezida:

„U osmanlijskoj vojsci nema vina, kocke i nemorala. Njihovi vojnici su trajno zauzeti vojničkim disciplinama, ali i spominjanjem Allahovog imena. I danju i noću posvećeni su ibadetu i zbog toga stalno pobjeđuju.“



Bajezidova džamija u Istanbulu otvorena je za ibadet petkom, a prvi namaz je predvodio Fatihov sin Bajezid II. Putopisac Evlija Čelebi ovako opisuje taj događaj:

„Kada je završena gradnja džamije, jednoga petka je otvorena za ibadet. Sultan Bajezid je rekao:

- Ko u svom životu nije propustio prve ikindijske i jacijske sunnete neka nam bude imam i predvodi prvi namaz!

Kako se niko od prisutnih nije javio, a bilo ih je jako mnogo, sultan Bajezid, rahimehullah, reče:

- Hvala Allahu! Ove sunnete nismo propustili ni kod kuće, a niti u vojnom pohodu! – a zatim je prošao ispred ljudi i predvodio namaz kao imam.



Jedan od posljednjih osmanskih sultana, Mehmed Rešad IV, zapovjedio je učiteljici svoje djece, Safiji hanumi, sljedeće:

„Zabranjujem so i hljeb svima onima koji ne obavljaju namaz i ne poste ramazan. Neka ovu moju zapovijed znaju i djeca i njihove majke!“⁴⁵



Njihov ovosvjetski položaj nije ih okupirao i učinio nemarnim prema ibadetima poput namaza i posta, koji predstavljaju istinski kapital na ahiretu.



Jedan od primjera iskrenog odnosa prema ibadetu jeste slavni mudžahid sa Kavkaza, šejh Šamil, rahimehullah. Prilikom odbrane grada Gimri, 1829. godine, koji su napadali Rusi, šejh Šamil je zadobio mnogobrojne rane od bajoneta, sablji i metaka. Jedna bajoneta je prošla kroz njegove grudi i pokidala mu pluća. Pored toga i rebra su mu bila polomljena. Njegovo liječenje potrajalo je oko šest mjeseci, a doktor mu je bio njegov tašt – otac njegove supruge. Kada je ranjen, šejh Šamil je pao u komu koja je trajala dvadeset pet dana. Kada je otvorio oči, pored sebe je vidio svoju majku, a prvo pitanje koje je postavio bilo je: „Majko, da li je prošlo vrijeme namaza?“⁴⁶



U Bitki na Čanakalama, dan uoči ramazanskog bajrama, Mehmed Vehib-paša pozvao je mladog imama 9. divizije, a potom ga zamolio, rekavši mu:

„Hafize, sutra je ramazanski bajram. Vojska želi da klanjamo bajram-namaz u džematu. Šta god da im kažem, ne mogu ih odvratiti od njihove zamisli. Zajedničko obavljanje namaza predstavlja opasnost po život velikog broja vojnika. Dakle, to je prilika za neprijatelja koja mu se rijetko može pružiti, i to prilika za masovno uništenje. Zato, molim te, pokušaj da to lijepo objasniš vojsci.“

Hafiz-efendija samo što se rastao sa pašom i krenuo prema vojnicima, pred njega iziđe jedan stariji vojnik svijetloga lica i reče mu:

„Sine, ne govori vojnicima ništa! Sačekaj do sutra, neka svane sa hajrom, jer biva ono što Allah hoće!“

I zaista, narednog jutra Allahova pomoć je već stigla: sa neba se spustiše gusti oblaci koji prekriše cijelu diviziju, a u mu'minskim srcima vojnika se nastaniše spokoj i smiraj. Neprijateljski vojnici koji su durbinima vršili osmatranje njihovog položaja nisu mogli vidjeti ništa drugo osim bijelih oblaka. Tog jutra bajram-namaz se klanjao sa posebnim zanosom i uzbuđenjem, a glasni tekbiri su odjekivali i dizali se prema nebu u talasima. Onaj stariji vojnik

46. Ibrahim Refik, Efsane Soluklar, Istanbul, 2002, str. 78.





svijetloga lica je učio suru Feth, a riječi kelime-i-tevhida: »Lâ ilâhe illallâh!«, kojeg su gromoglasno učili muslimanski vojnici, dopirali su do neprijateljskih položaja.

Upravo u tim časovima među redovima engleske vojske nastao je veliki nemir i nered. Vojnici koje su Englezi doveli na front iz muslimanskih krajeva, a koji su bili njihove kolonije, kada su čuli tekbire i kelime-i-tevhid osmanskih vojnika, digli su se protiv svojih zapovjednika. Englezi su ugušila ovu pobunu u krvi, a preživjele muslimanske vojnike su prebacili u pozadinu.

Iman, koji u grudima islamske vojske predstavlja neosvojivu tvrđavu, podsticao ih je na redovno izvršavanje propisanog ibadeta čak i u teškim uslovima rata. Na kraju, ibadet je kapital koji Allahovoj vojsci omogućava Njegovu pomoć i donosi pobjede.



Hazreti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, obavijestio nas je da će ljudi preko Sirat-čuprije prelaziti brzinom koja će biti u skladu sa njihovim odnosom prema ibadetu. Rekao je:

„Ljudi će dospjeti do džehennema, a potom će u skladu sa svojim djelima proći kroz njega: prvi od njih će proći brzinom munje, sljedeći po redu će proći brzinom vjetra, sljedeći brzinom konjanika, zatim brzinom onoga koji jaše na devu, zatim brzinom onoga koji trči i brzinom onoga koji ide pješice.“ (Tirmizi, Tefsir, 3159/19)



Na kraju, treba znati da svaki ibadet ima za cilj postizanje srčane veze sa uzvišenim Allahom, stjecanje spoznaje o Njemu i povećavanje ljubavi prema Njemu Uzvišenom. Ibadeti osvježavaju i jačaju iman u srcu vjernika, a u spoljašnjem svijetu povećavaju njegovu nježnost i uljepšavaju njegovu čud. Ibadet koji se izvršava sa iskrenošću i zanosom, povećava duhovnu snagu i približava robu njegovom Gospodaru; produbljuje njegovu samilost i povećava njegovu plemenitost i darežljivost. Uzvišeni Allah takvom robu postane vid kojim vidi i sluh kojim sluša tako da njegovo posmatranje, slušanje, razmišljanje i govor postanu djelovanje sa Allahom i radi Njegovog zadovoljstva.



a. Dobrovoljni ibadeti (nafile)

Dobrovoljni ibadeti (nafile) pojačavaju obavezne ibadete (farzove) i približavaju roba njegovom uzvišenom Gospodaru. S obzirom na to da je čovjek slabašno biće, on veoma teško može izvršavati farzove na toliko potpun način da bi bio siguran da će oni biti primljeni kod Allaha. Ma koliko se trudio i nastojao da njegov ibadet bude potpun i bez nedostataka, ipak se ponekad pojave određene greške i nedostaci. Stoga su dobrovoljni ibadeti sredstvo kojim se ispravljaju greške i otklanjaju nedostaci obaveznih ibadeta. U tom smislu Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

„Prvo za što će rob polagati račun na Sudnjem danu jeste njegov namaz, pa ako mu namaz bude ispravan – uspjeh će i bit će spašen, a ako njegov namaz bude pokvaren – bit će izgubljen i upropašten. Ukoliko njegovi farzovi budu nepotpuni, Gospodar, moćni i uzvišeni, reći će: »Pogledajte, ima li Moj rob dobrovoljnih ibadeta koji će upotpuniti ono što nedostaje od farzova!« A potom će polagati račun i za ostala svoja djela na isti način.“ (Tirmizi, Salat, 188/413. Bilješka i Ebu Davud, Nesai i dr.)

Međutim, iz ovog hadisa ne smijemo izvući zaključak da treba zapostaviti propisane, a okrenuti se dobrovoljnim ibadetima. Kao što nije ispravno ograničavanje ibadeta samo na one koji su strogo propisani (farz), isto tako nije ispravno ograničavanje na dobrovoljne (nafile), zapostavljajući pri tome propisane ibadete. Ispravno je da se prvo upotpune propisani (farz) ibadeti, a potom da se, koliko je moguće više, izvršavaju i dobrovoljni (nafile), sa iskrenom namjerom i skrušenošću. Takvu praksu vidimo kod Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih časnih ashaba.

S druge strane, nije ispravno da čovjek koji propusti neke propisane ibadete bude zauzet njihovim nadoknađivanjem, a zapostavlja nafile. Naprimjer, propušteni namazi mogu se nadoknaditi (naklanjati) u bilo koje vrijeme u kojem nije zabranjeno klanjati, što nije slučaj sa nafilem tehedžud-namaza, duha-namaza, evvabin-namaza i drugih koji se klanjaju u određenom vremenu. Stoga je potrebno postupati pronicljivo i ispravno, jer samo tako možemo postići veliku korist i nagradu od ibadeta.⁴⁷

47. Mudžtehidi hanefijskog mezheba smatraju da se sunnet-namazi trebaju što više klanjati i u tome su odlučni. Izuzetak je slučaj teške starosti i tjelesne slabosti, u kojoj je teško obavljati čak i propisane namaze. U takvoj situaciji je dopušteno izostavljati sunnet-namaze, a naklanjati propušteni farz-namaz je preče od klanjanja sunnet-namaza u njegovom vaktu.



Rob se ne može približiti svome Rabbu ničim boljim od propisanih (farz) ibadeta. Međutim, njegovo približavanje Allahu, kao jedno veličanstveno putovanje, nastavlja se dobrovoljnim (nafila) ibadetima. O tome nas je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio, kazujući:

„Uistinu, Allah je rekao: »Ko se neprijateljski odnosi prema Mom prijatelju, Ja ću mu rat objaviti! Moj rob Mi se ne može približiti Meni ničim dražim od onoga što sam propisao kao dužnost (farz). I Moj rob Mi se neprestano približava dobrovoljnim ibadetima (nafilama) sve dok ga ne zavolim, a kada ga zavolim, postanem njegov sluh kojim sluša, njegov vid kojim gleda, njegova ruka kojom uzima i njegova noga kojom korača. Ako zatraži nešto od Mene, Ja mu to sigurno dadnem, a ako zatraži kod Mene utočište, Ja ga sigurno zaštitim. Ni oko čega što radim se nisam ustručavao kao što je uzimanje duše vjernikove. On ne voli smrt, a i ja ne želim ono što on ne voli.“ (Buhari, Rikak, 8; Ahmed, VI, 256; Hejsemi, II, 248)

Dobrovoljni ibadeti održavaju svježim svijest robovanja, srce čine nježnim, dušu čistom, a lice svijetlim. Oni koji ustraju u izvršavanju dobrovoljnih ibadeta, skrušeno, smireno i budnog srca, njihov imanski ushit i zanos su veći, a želja za dospijecom (vuslat) Allahu uzvišenom je jača. Naravno, ahiretska sreća i radost stanovnika dženneta bit će u skladu sa stepenom njihove skrušenosti, srčane prisutnosti i budnosti u njihovim ibadetima.

Primjeri dobrovoljnog ibadeta

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ispunjavao je svoje dane i noći mnogobrojnim dobrovoljnim ibadetima, koje je činio pored propisanih ibadeta. Njegovi dobrovoljni namazi, kao što su sunneti prije i poslije farz-namaza; njegov tehedžud-namaz, istigfar, zikr i tefekkur koje je činio u posljednjoj trećini noći; njegovo svakodnevno učenje određenog dijela Kur'ana; njegovo obavljanje duha-namaza i evvabin-namaza; njegov dobrovoljni post u raznim prilikama mimo ramazana; njegovo trajno udjeljivanje sadake; njegov trud i zalaganje na Allahovom putu, kao i njegov prepoznatljivi osmijeh na mubarek licu, predstavljali su znakove njegove bliskosti sa uzvišenim Allahom. Kada bi se obradovao nečemu ili kada bi dobio kakvu radosnu vijest, svoje



blagoslovljeno lice bi spustio na sedždu⁴⁸ ili bi klanjao namaz iz zahvalnosti.⁴⁹ Na taj način bi izrazio zahvalnost na Allahovoj plemenitosti i dobroti. U vanrednim situacijama, kao što su pomračenje Sunca i Mjeseca, ili u slučaju manifestacija Božije moći, odmah bi započinjao klanjati namaz.⁵⁰ U slučaju kada bi htio tražiti nešto od Allaha, klanjao bi namaz. U mjesecu ramazanu je pokazivao posebnu pobožnost i ruhanijet, klanjajući teravih-namaz, boraveći u i'tikafu i udjeljujući sadaku. Poslije ramazana bi nastavio postiti dobrovoljni post u određenim danima, a posebno je bio ustrajan u postu ponedjeljkom i četvrtkom. Kada je bio upitan o postu ponedjeljkom i četvrtkom, odgovorio je:

„Djela se predočavaju (Allahu) ponedjeljkom i četvrtkom, zato volim da se moja djela predоче kada postim.“ (Tirmizi, Savm, 44/747)

Pridavao je važnost i dobrovoljnom postu u „bijelim danima“ (el-ejjāmu-l-bīd), preporučujući svojim ashabima da poste trinaesti, četrnaesti i petnaesti dan u mjesecu. Abdullah ibn Abbas, radijallahu anhumā, kaže:

„Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, nije propuštao post u »bijelim danima« ni kod kuće, ni na putovanju.“ (Nesai, Savm, 70)

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postio je i šest dana mjeseca ševvala,⁵¹ dok je u mjesecu muharremu postio Dan ašure (10. dan muharrema), te preporučio da se posti deveti i deseti ili deseti i jedanaesti muharrem.⁵²

Plemeniti Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, objasnio je vrijednosti umre i hadža; lično je bio u trajnom zikrullahu, čineći tesbīh (subhanallah!), tahmīd (el-hamdulillah!), tehlīl (lā ilāhe illallāh!), istigfār (estagfirullah!)... Klao je kurbane za sebe i za one koji to nisu u stanju od njegovog ummeta.⁵³



Rebi'a ibn Ka'b, radijallahu anhu, pripovijeda:

48. Sedžda šukra-zahvalnosti obavlja se na isti način kako i sedžda tilaveta. Za ovu sedždu nije uslov biti pod abdestom, ali je bolje da se učini pod abdestom. Prvo se izgovori tekbir, a potom, bez dizanja ruku, spustimo lice na sedždu. Na sedždi izgovaramo isto što izgovaramo i u namaskoj sedždi, s tim da je mustehab oduljiti sedždu što je moguće više.

49. Ibn Madže, Salat, 192.

50. Buhari, Kusuf, 2-4; Ibn Hibban, Sahih, VII, 68, 100, Bejrut, 1993.g.

51. Muslim, Sijam, 204.

52. Muslim, Sijam, 115.

53. Ebu Davud, Edahi, 3-4/2792; Ibn Sa'd, I, 249.



„Noćavao sam pred vratima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pripremajući mu vodu za abdest ili ono što bi mu trebalo. U toku noći bih čuo kako izgovara: »Semi'allahu limen hamideh!«, ili: »El-hamdu lillahi Rabbi-l-alemin!«“ (Ibn Sa'd, IV, 313)

Jednom prilikom Resullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao mu je:

- *Traži od mene šta želiš!*

- *Želim da budem s tobom u džennetu!* – odgovorio je Ibn Ka'b.

- *Ili da nešto drugo zaželiš?*

- *To želim!* – rekao je.

- *U tom slučaju pomozi mi sa mnogo sedždi!* – rekao mu je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem. (Muslim, Salat, 226)

Sedžda ovdje označava namaz. Stoga, onaj ko želi ući u džennet i biti komšija Allahovom Miljeniku, alejhis-salatu ves-selam, treba mnogo klanjati namaz i oduljiti svoje sedžde i trenutke bliskosti sa uzvišenim Allahom. To je zbog činjenice što je položaj Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u džennetu veoma visok i daleko iznad položaja ostalih vjerovjesnika i poslanika. Prema tome, iz hadisi-šerifa zaključujemo da svako onaj ko želi biti u blizini Allahovog Miljenika, alejhis-selam, u džennetu, treba izvršavati sve one dužnosti koje su propisane kao sunnet, a posebno treba voditi računa o svojim namazima, klanjajući ih iskreno i skrušeno.



Prenosi se od Ummu Habibe, naše majke, radijallahu anha, da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

„Koji god rob-musliman u toku jednog dana i noći uz propisane namaze klanja dvanaest rekata (nafle-namaza), bit će mu sagrađena kuća u džennetu.“

(Muslim, Musafirin, 103) Kaže Ummu Habiba, radijallahu anha: „Od dana kada sam čula ovu radosnu vijest od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nikad ih nisam propustila.“



Na dan u kojem je osvojen Hajber, ljudi su međusobno trgovali ratnim plijenom, pa je jedan čovjek došao kod Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, rekavši mu:

- Allahov Poslaniče, danas sam ostvario takvu dobit, kakvu nije ostvario niko u ovoj dolini!

- *Teško tebi, a šta si zaradio?*

- Neprestano sam kupovao i prodavao sve dok nisam zaradio 300 ukijja.⁵⁴

- *Želiš li da te obavijestim o najboljoj zaradi?*

- A šta je to, Allahov Poslaniče?

- *Dva rekata (nafile) poslije farz-namaza!* (Ebu Davud, Džihad, 168/2785)



Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, poslao je izvidnicu koja se za kratko vrijeme vratila sa velikim plijenom. Neko od prisutnih reče:

- Allahov Poslaniče, nismo vidjeli nikoga ko se vratio tako brzo i sa tako velikim plijenom!?

Na to je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

- *Hoćete li da vas obavijestim o onome koji se vratio brže i zaradio više od ove izvidnice? To je čovjek koji lijepo abdesti u svojoj kući, a potom dođe u mesdžid i klanja sabah-namaz, te nakon toga klanja i duha-namaz. Takav se brže vratio i više zaradio!* (Ibn Hibban, VI, 276/2535; Ebu Ja'la, *Musned*, IV, 1530-1531)



Ibn Omer, radijallahu anhum, kaže:

„Rekao sam Ebu Zerru, radijallahu anhu:

- Amidža (zapravo u deminutivu: Midžo), posavjetuj me!

- Zatražio si od mene savjet kao što sam i ja zatražio savjet od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa mi je rekao:

Ako klanjaš duha-namaz (dva rekata), nećeš biti upisan u nemarne; ako budeš klanjao četiri rekata, bit ćeš upisan u pobožne (ābidīn); ako klanjaš šest

54. Ukijja: stara mjera za težinu koja iznosi 1238 grama.





rekata, neće te pogoditi grijeh; ako klanjaš osam rekata, bit ćeš upisan u pokorne (kānītīn); a ako klanjaš dvanaest rekata, bit će ti sagrađena kuća u džennetu. Nema nijednog dana, ni noći, niti ijednog časa, a da uzvišeni Allah u njemu ne udjeljuje kome hoće od robova Svojih. On nikome od njih ne daruje veće dobro od nadahnuća kojim nadahne roba da spominje Njegovo ime.“ (Mālikī, Džem’u-l-fevaid, broj. 2211; Hejsemi, II, 236; Ali El-Mutteki, VII, 809/21511)



Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„U džennetu ima kapija koja se zove »Duhā« . Kada nastupi Kijametski dan, glasnik će povikati: »Gdje su oni koji su bili ustrajni u duha-namazu, ovo je vaša kapija, pa uđite na nju sa Allahovom milošću!“ (Sujuti, Džami’u-s-sagir, I, 2323/355)⁵⁵



Veoma je lijepa osobina onoga koji klanja dva rekata poslije abdesta ili gusula, kojima izrazi svoju zahvalnost Allahu na blagodati islama i sreći zbog mogućnosti uzimanja abdesta.

Da bi podučio ljude, hazreti Osman, radijallahu anhu, nakon uzetog abdesta govorio je: „Vidio sam Resulullahu, sallallahu alejhi ve sellem, koji je uzeo abdest na ovakav način, a potom rekao:

„Ko uzme abdest poput ovog mog abdesta, a potom klanja dva rekata namaza, u kojima mu duša ne bude došaptavala vesvese, bit će mu oprošteni prethodni grijesi.“ (Buhari, Vudu', 24)



Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je hazreti Bilalu, radijallahu anhu:

„Bilale, reci mi koje to dobro djelo činiš u islamu u koje najviše polažeš svoju nadu? Uistinu, ja sam čuo topot tvojih koraka ispred sebe u džennetu?“

„Ni za jedno dobro djelo koje činim ne nadam se većoj nagradi od namaza koji klanjam, koliko mogu, svaki put kada uzmem abdest u toku dana ili noći.“ (Buhari, Tehedžud, 17, Tevhid, 47; Muslim, Fedailu-s-sahabe, 108)

55. Duha-namaz može se klanjati nakon što sunce odskoči koliko za jedno koplje (otprilike pola sata do sat vremena po izlasku sunca) pa sve dok ne dospije do zenita (zevala).



Dakle, Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, u snu je vidio kako hazreti Bilal korača u džennetu.⁵⁶ Uzvišeni Allah je na taj način Svome Poslaniku, alejhis-salatu ves-selam, ukazao na vrijednost dobrovoljnog (nafila) namaza, kao i na vrijednost hazreti Bilala, radijallahu anhu.



Jednom prilikom je Ebu Katade, radijallahu anhu, ušao u Vjerovjesnikov mesdžid i vidio Vjerovjesnika, alejhis-salatu ves-selam, kako sjedi sa grupom ashaba. Prišao im je i sjeo kod njih, pa se Vjerovjesnik, alejhis-selam, okrenu prema njemu i reče:

„Šta te spriječilo da klanjaš dva rekata prije nego sjedneš?“

- Allahov Poslaniče, vidio sam te kako sjediš zajedno s ljudima! – rekao je.
- *Kada neko od vas uđe u mesdžid, neka ne sjeda dok ne klanja dva rekata namaza!* – rekao je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem. (Muslim, Musafirin, 70)



Kada god bi se našli u teškoj situaciji ili kada bi bili u potrebi, plemeniti ashabi bi odmah klanjali nafilu namaz i tražili utočište kod Allaha uzvišenog. Jednoga ljetnog dana hazreti Enesov vrtlar požalio se kako nema kiše i kako su se vrtovi počeli sušiti zbog velike vrućine. Hazreti Enes, radijallahu anhu, zatražio je od njega vodu kojom je uzeo abdest i klanjao dva rekata namaza. Kada je predao selam, upitao je vrtlara:

- Vidiš li nešto na nebu?
- Ne vidim! – odgovorio je vrtlar. Enes je ponovno ušao u kuću i klanjao još dva rekata namaza. Kada je predao selam, upitao je vrtlara:
- Vidiš li nešto na nebu?
- Vidim oblak koji je poput krila ptice! – rekao je vrtlar. Enes je ponovno ušao u kuću, klanjao još dva rekata i uputio dovu. Kada je predao selam, upitao je vrtlara:
- Vidiš li nešto na nebu?
- Oblaci su prekrili nebo, a kiša je počela padati.

56. Vidi: Buhari, Ashabu'n-Nebijj, 6.





Tada mu hazreti Enes, radijallahu anhu, reče:

- Hajde, uzmi konja kojeg je poslao Bišr ibn Šegaf i pogledaj dokle je kiša pala!?

Vrtlar je uzeo konja i obišao okolo, primijetivši da je kiša pala samo po hazreti Enesovom imanju, između Musejjerinske i Gadbanove palače. (Ibn Sa'd, VII, 21-22)



Plemeniti ashabi, radijallahu anhum, i svoju djecu su navikavali na dobrovoljne ibadete. Rubej'ā, kći Muavvizova, radijallahu anha, o postu na Dan ašure kazala je:

„Postili smo taj dan, a postila su ga i naša djeca. Napravili bismo im igračke od vune, pa kada bi neko od njih počelo plakati, tražeći hranu, davali bismo mu igračku da se igra do iftara.“ (Buhari, Savm, 47; Muslim, Sijam, 136)



Na kraju, treba znati da su strogo propisani ibadeti (farzovi) zapravo optimalni nivo ibadeta kojim su zaduženi svi Allahovi robovi. Kao dodatak strogo propisanim ibadetima vjernici trebaju činiti i dobrovoljne ibadete koji će ih približiti uzvišenom Allahu. Dobrovoljnim ibadetima se, također, izražava zahvalnost na blagodatima, kako u blagostanju, tako i u stanju oskudice. To je zbog činjenice što ibadet predstavlja poseban prijem i audijenciju kod uzvišenog Gospodara, a razgovor s Njim u srcima vjernika povećava duhovnu slast i zadovoljstvo.

Požrtvovanost u dobrovoljnim ibadetima predstavlja duhovnu vježbu koja roba na kraju dovodi u **stanje ihsana**, u kojem obožava i robuje Allahu kao da Ga vidi. Na kraju, dobrovoljni ibadeti predstavljaju dobra djela kojim se ispunjava cilj ljudskog postojanja i ona su čovjekov najveći kapital na ahiretu.

b. Privrženost džemātu

Društveni odgoj je jedan od najvažnijih temelja islama, a za muslimane on počinje zajedničkim obavljanjem namaza (tj. u džemātu). Za zajednicu muslimana, koja je uspostavljena na tevhidu, najznačajnije dobro djelo kojim se uspostavlja osjećaj jedinstva i zajedništva među muslimanima jeste namaz



u džematu. Tamo gdje se obavlja namaz u džematu, tu se osjeća duhovna i društvena vrijednost islama.

Islam zapovijeda muslimanima da žive u zajednici, da se međusobno pomažu i da budu jedinstveni u svom zalaganju i borbi na Allahovom putu poput čvrstog bedema. Uzvišeni Hakk kaže:

„Allah voli one koji se na Njegovu putu bore u safovima kao da su bedem čvrsti.“ (Es-Saff, 4)

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„... Dužnost vam je da se držite zajednice (džemata) i čuvate međusobnog razilaženja, jer šejtan je sa pojedincem, a od dvojice je već daleko. Onaj ko želi da boravi u središtu dženneta, neka se drži zajednice (džemata)!...“ (Tirmizi, Fiten, 7/2165)

Na svakom rekatu namaza učimo suru El-Fatiha, u kojoj ponavljamo: **„Samo Tebe obožavamo i samo od Tebe pomoć tražimo!“**, čime u Allahovom prisustvu, najmanje četrdeset puta dnevno, potvrđujemo da se držimo zajednice muslimana.

Naš plemeniti Poslanik, alejhis-selam, kada je stigao u mjesto Kuba, a zatim i u Medinu-i-Munevveru, prvo što je uradio bila je izgradnja mesdžida. Ličnim učešćem u izgradnji udario je temelje džemata: islamskog jedinstva i zajedništva.

Naši dobri prethodnici su slijedili ovaj sunnet Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Oni bi prilikom podizanja gradova prvo izgradili veličanstvenu džamiju u centru grada, a potom bi oko nje ispleli svijetle građevine.

Dakle, zajedničko obavljanje namaza predstavlja djelo na kojem se temelji naša uzvišena vjera, budući je namaz njena srž i Allahova stroga zapovijed.

Vjerovjesnik, alejhis-salatu ves-selam, kaže:

„Nijedan musliman neće boraviti u mesdžidu radi namaza i zikra, a da se Allah neće tome obradovati kao što se porodica obraduje dolasku svoga bližnjeg koji je bio odsutan (od kuće).“ (Ibn Madže, Mesadžid, 19; Ibn Huzejme, Sahih, II, 374)

U drugom hadisu kaže:



„Hoćete li da vam ukažem na nešto čime će Allah pobrisati grijehe i podići stepene?“

- Hoćemo, Allahov Poslaniče! – rekli su.

„Uzimati abdest u teškim uslovima, činiti mnogo koraka do mesdžida i iščekivati novi namaz poslije (obavljenog) namaza. To vam je, eto, ribāt! To vam je, eto, ribāt (tj. to je istinsko čuvanje straže i istinska veza sa Allahom)!“ (Malik, Muvetta, Kasru-s-salati, 55; Muslim, Taharet, 251; Tirmizi, Isbahu-l-vudu, 51)

Kazala je hazreti Aiša, naša majka, radijallahu anha:

„Ko čuje poziv ezana, a ne odazove mu se, on sebi ne želi dobro ili mu se ne želi dobro!“ (Bejhaki, Es-Sunenu-l-kubra, III, 57)

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nemarnima nije pružio alternativu zajedničkom namazu, rekavši:

„Ko čuje mujezina i bez opravdanog razloga se ne odazove njegovom pozivu, neće mu biti primljen namaz koji bude klanjao samostalno.“

- A šta je opravdan razlog? – upitali su Ibn Abbasa (prenosioca ovog hadisa), pa je odgovorio: „Strah (od opasnosti) i bolest!“ (Ebu Davud, Salat, 46/551; sličan bilježe Ibn Hibban i Hakim)

Napuštanje džemata uzrokuje rušenje islamskog jedinstva i zajedništva. One koji napuste džemat i rade na njegovom cijepanju uzvišeni Allah upozorava na sljedeći način:

„Tebe se ništa ne tiču oni koji su vjeru svoju raskomadali i u stranke se podijelili, Allah će se za njih pobrinuti...“ (El-En'am, 159)

Primjeri istinske privrženosti džematu

Prenosi se od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je rekao:

„Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, zanoćio je jednom prilikom u mjestu između Dadžnāna i Usfāna, pa su mušrici kazali:

- Oni imaju jedan namaz koji im je draži od njihovih očeva i djece, a to je ikindija-namaz. Zato se pripremite i zajedno ih napadnite!



Poslije toga je došao Džebrail, alejhis-selam, i Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, dostavio 102. ajet iz sure En-Nisa, kojim ga je podučio kako će klanjati namaz u džematu za vrijeme borbe. (Tirmizi, Tefsir, 4/21)

Dakle, bez obzira na uslove u kojima se nađu, muslimani su dužni klanjati namaz u džematu, pa čak i u vrijeme borbe ili u drugim teškim uslovima.



Džafer ibn Amr prenosi od svog oca da je rekao sljedeće:

„Vidio sam Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, kako siječe i jede komadiće mesa sa prednje ovčije plečke. U tom času je pozvan na namaz, pa je ostavio nož po strani i ustao da klanja, ne uzimajući novi abdest.“ (Buhari, Ezan, 43)

Allahov Poslanik, alejhis-salatu ves-selam, bio je krajnje privržen namazu u džematu, stoga je, u navedenom slučaju, odmah napustio jelo i klanjao namaz u njegovom prvom vremenu, iako je bilo moguće da ga klanja i poslije jela.



Jezid ibn Amir, radijallahu anhu, kazivao je sljedeće:

„Došao sam kod Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, a on je predvodio namaz u džematu, pa sam sjeo po strani i nisam se priključio namazu.“ Prenosilac ovog hadisa kaže: „Kada je predao selam, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, okrenuo se prema džematu i primijetio da Jezid sjedi po strani.“

- *Zar ti nisi postao musliman, Jezide?* – upitao ga je.
- *Jesam, Allahov Poslaniče!* – rekao je.
- *U tom slučaju šta te je spriječilo da klanjaš namaz zajedno sa drugima?*
- *Klanjao sam u svojoj kući, jer sam mislio da ste već klanjali.*
- *Kada dođeš na namaz,* - rekao mu je Vjerovjesnik, alejhis-selam – *pa zatekneš ljude kako klanjaju, priključi im se i klanjaj s njima. Ako si već klanjao namaz u svojoj kući, ovaj će ti biti upisan kao dobrovoljni (nafila) namaz, a onaj u kući kao obligatni (farz).* (Ebu Davud, Salat, 56/577)





Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prisustvovao je zajedničkom obavljanju namaza čak i u smrtnoj bolesti. Prema predaji koja se prenosi od Enesa ibn Malika, radijallahu anhu, Allahov Poslanik, alejhis-selam, zbog teške bolesti nije prisustvovao zajedničkom namazu samo tri dana prije svoje smrti. (Buhari, Ezan, 46)

Hazreti Aiša, naša majka, radijallahu anha, kazuje sljedeće:

„Kada se pogoršala bolest Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, upitao (nas) je:

- *Da li su ljudi klanjali namaz?*

- Nisu! Čekaju tebe, Allahov Poslaniče! – odgovorili smo.

- *Stavite mi vode u korito!* – rekao je, pa smo tako i učinili. Potom se okupao i kada se počeo dizati, izgubio je svijest. Kasnije se osvijestio i opet upitao:

- *Da li su ljudi klanjali namaz?*

- Nisu! Čekaju tebe, Allahov Poslaniče! – odgovorili smo.

- *Stavite mi vode u korito!* – rekao je, pa smo tako i učinili. Potom se okupao i kada se počeo dizati, izgubio je svijest. Kasnije se osvijestio i opet upitao:

- *Da li su ljudi klanjali namaz?*

- Nisu, čekaju tebe, Allahov Poslaniče! – rekli smo.

Svijet u džamiji iščekivao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, za posljednju jaciju namaz. Potom je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslao svog izaslanika Ebu Bekru i poručio mu da predvodi namaz. Izaslanik je došao kod njega i rekao mu: ‘Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zapovijeda ti da predvodiš ljude u namazu!’

Ebu Bekr, koji je bio nježan čovjek, reče: ‘Omere, klanjaj ti ljudima!’ Na to mu Omer reče: ‘Ti si toga dostojniji!’

Tako je tih dana Ebu Bekr predvodio ljude u namazu.

Kasnije se Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, osjećao malo bolje pa je radi podne-namaza izašao uz pomoć dvojice ljudi (koji su ga gotovo nosili



između sebe, a njegove mubarek noge vukle su se po zemlji⁵⁷), a od te dvojice jedan je bio Abbas (a drugi Alija), dok Ebu Bekr već klanjaše svijetu. Kada ga je Ebu Bekr primijetio, htio se povući natrag, ali mu je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, dao znak da se ne povlači.

- *Posadite me pored njega!* – rekao je (alejhis-selam), i oni su ga posadili pored Ebu Bekra.

Tako je Ebu Bekr stojeći klanjao za Resulullahom, sallallahu alejhi ve sellem, a prisutni svijet je klanjao za Ebu Bekrom... (Buhari, Ezan, 51)



Enes, radijallahu anhu, prenosi da je Ebu Bekr, radijallahu anhu, predvodio svijet u namazu za vrijeme Vjerovjesnikove, alejhis-selam, bolesti od koje je i umro. U ponedjeljak, kada su ashabi bili u safovima u namazu, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, podigao je zastor sa vrata svoje sobe i gledao nas stojeći, a lice mu bijaše poput lista Mushafa! – kazuje Enes, radijallahu anhu. Potom kaže: „On se nasmiješio toliko da su se vidjeli njegovi mubarek zubi. Kada smo ga ugledali, obradovali smo se toliko da umalo ne pokvarismo namaz. Ebu Bekr se počeo povlačiti nazad u saf, misleći da će Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, pristupiti namazu. Tada je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, pokazao rukom: «Nastavite klanjati!», a potom je spustio zastor i tog dana je umro.“ (Buhari, Ezan, 46)

Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, radovalo je to što iza sebe ostavlja zajednicu koja redovno obavlja namaze u safovima čvrstim poput bedema prelivenog olovom. Gledajući ih u takvom stanju, na njegovom blagoslovljenom licu ukazao se osmijeh poput procvjetale ruže. Njegov blaženi osmijeh bio je velika nada za plemenite ashabe, ali njegovo srce se već usmjerilo ka uzvišenom Prijatelju (Er-Refiku-l-E'alā), iščekujući čas susreta s Njim.

Posljednji savjet koji je Plemeniti Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uputio na samrti:

„Namaz, na namaz pazite! I bojte se Allaha u pogledu onih koji su vam podređeni!“ (Ebu Davud, Edeb, 5156/124-123; Ibn Madže, Vesaja, 1)



57. Buhari, Ezan, 67.





Prenosi se od Džabira ibn Abdullaha, radijallahu anhu, da je ispričao sljedeće:

„Okolo (Vjerovjesnikovog) mesdžida bilo je slobodnih mjesta (za izgradnju kuća), pa je moje pleme, Benu Selimeh, odlučilo da se nastani u blizini mesdžida. To je saznao Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, pa im je rekao:

- *Do mene je doprla vijest o tome da želite doseliti u blizinu mesdžida?*

- Da, Allahov Poslaniče, želimo to! – kazali su.

- *O, Benū Selimeh (O sinovi Selimeovi)! Ostanite u svojim kućama, a za svaki vaš korak bit će vam upisana nagrada! Ostanite u svojim kućama, a za svaki vaš korak bit će vam upisana nagrada!* (Muslim, Mesadžid, 280-281; Tirmizi, Tefsir, 36/1)



Abdullah ibn Umme Mektum, radijallahu anhu, kazao je Resulullahu, alejhis-salatu ves-selam:

- Allahov Poslaniče, u Medini ima mnogo otrovnih gmizavaca i divljih zvijeri! (A u drugoj predaji se navodi ovaj dodatak: „...a ja sam slijep, pa ima li za mene olakšica?“)

- *Čuješ li: Hajje ale's-salāh i Hajje ale'l-felāh? Ako čuješ, odazovi se!* (Ebu Davud, Salat, 46/553)

Kao što vidimo, plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, u svakoj prilici je naglašavao važnost namaza u džematu.



Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na različite načine je upozoravao one koji su izbjegavali namaz u džematu. Ubejj ibn Ka'b, radijallahu anhu, kazuje:

„Jednom prilikom Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, predvodio nas je na sabah-namaz, a potom upitao:

- *Da li je prisutan taj i taj?*

- Nije! – odgovorili su.

- *Da li je prisutan taj i taj?* – upitao je ponovno.



- Nije! – odgovorili su.

- *Uistinu, ova dva namaza (sabah i jacija) najteži su namazi za licemjere. Kada biste znali kolika je nagrada u njima, došli biste na njih pa makar i pužući. Uistinu, prvi saf je poput prvog safa meleka, a da znate njegovu vrijednost, utrkivali biste se za njega. Čovjekov namaz sa još jednim čovjekom bolji je od namaza koji klanja pojedinačno. Njegov namaz sa dvojicom ljudi bolji je od namaza sa jednim čovjekom. Što je više ljudi u džematu, to je draže Allahu Uzvišenom.*“ (Ebu Davud, Salat, 47/554; Nesai, Imamet, 45)



Prenosi se od Abdullaha ibn Mes'uda, radijallahu anhu, da je rekao:

„Nisam vidio nikoga od nas da je izostavljao namaz u džematu, osim onoga čije je licemjerstvo bilo poznato, ili bolesnika. A i bolesnik bi dolazio na namaz uz pomoć dvojice ljudi koji bi ga vodili između sebe.“ I rekao je: „Uistinu je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, podučio nas putevima upute, a jedan od puteva upute je obavljanje namaza u mesdžidu iz kojeg se oglašava ezan.“ (Muslim, Mesadžid, 257-256)



Jednom prilikom Abdullah ibn Omer, radijallahu anhuma, bio je u čaršiji kada se začuo poziv na namaz, pa su zatvoreni dućani i tezge, a njihovi vlasnici požuriše na namaz u mesdžid. Tom prilikom je kazao: „U pogledu ovih je objavljen ajet: **»Ljudi koje kupovina i prodaja ne ometaju da Allaha spominju i koji namaz obavljaju i zekat udjeljuju, i koji strepe od Dana u kom će srca i pogledi biti uznemireni.«** (En-Nur, 37) (Ibn Kesir, *Tefsir*, III, 306; Hejsemi, VII, 83)



Šifā' bint Abdillāh, radijallahu anha, kazuje:

„Omer ibn El-Hattab je došao kod nas u kuću i tom prilikom primijetio da dvojica članova naše porodice još uvijek spavaju, pa je upitao:

- Zašto ta dvojica nisu prisustvovala namazu zajedno sa mnom?

- Zapovjedniče vjernika, – rekla sam – oni su sinoć klanjali sa ostalim ljudima (a to je bilo u mjesecu ramazanu – kaže Šifa), a potom su u kući nastavili klanjati cijelu noć, sve do zore. Potom su klanjali sabah-namaz i legli spavati.





- Draže mi je klanjati sabah-namaz u džematu nego cijelu noć klanjati. – rekao je hazreti Omer, radijallahu anhu.⁵⁸



Prenosi se od Abdurrahmana ibn Ebu ḥAmreta El-Ensarija, radijallahu anhu, da je Osman ibn Affan, radijallahu anhu, došao na jaciju namaz i primijetio da se u mesdžidu nalazi malo svijeta. Prošao je u zadnji saf mesdžida i tu prilegao dok se ne sakupi džemat. Ibn Ebu Amre prišao mu je i sjeo pored njega. Osman ga je pitao ko je on, pa mu se ovaj predstavio. Osman ga je upitao:

- Koliko znaš Kur'ana napamet?

Nakon što mu je odgovorio, Osman mu reče:

- Ko prisustvuje jaciji namazu, kao da je klanjao pola noći, a ko prisustvuje i sabah-namazu, kao da je klanjao cijelu noć. (Vidi: *Muvetta*, Salatu-l-džema'ati, 7; Muslim, Mesadžid, 260)



Sabit ibn Hadždžādž nam prenosi kako su ashabi gledali na ljude koji izostavljaju namaz u džematu. Kazao je sljedeće:

„Jednom prilikom Omer ibn El-Hattab je došao na namaz, okrenuo se prema ljudima i naredio mujezinu da prouči ezan. Nakon toga je kazao prisutnima:

- Mi ne čekamo nikoga da bismo klanjali naš namaz!

Poslije namaza se okrenuo prema ljudima i rekao:

- Šta je nekim ljudima pa izostavljaju namaz i time bivaju uzrokom izostavljanja namaza kod drugih ljudi?! Tako mi Allaha, bio sam poželio da pošaljem po njih, da ih privedu i upozore na dužnost prisustvovanja namazu u džematu! (Abdurrezzak, *El-Musannef*, I, 519)



Prenosi se od Ummu-d-Derdā'a, radijallahu anha, da je kazala: „Jednoga dana Ebu-d-Derdā' došao je kući ljutit, pa sam ga upitala:

- Šta te je naljutilo?



- Tako mi Allaha, – rekao je – o ummetu Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, znam jedino da oni klanjaju namaz u džematu! (A rekao je to zbog toga što su ljudi počeli izostavljati namaz u džematu.) (Buhari, Ezan, 31)



Kada bi Abdullah ibn Omer, radijallahu anhum, propustio jedan namaz u džematu, proveo bi sve vrijeme u ibadetu do narednog namaza. Postupao je tako i u slučaju kada propusti jaciju namaz, i u tom slučaju bi cijelu noć proveo u ibadetu. (Vidi: Ibn Hadžer, *El-Isabe*, II, 349)



Jedan od časnih ashaba, po imenu Haris ibn Hassan, radijallahu anhu, kada se oženio, istog jutra je došao na sabah-namaz u džamiju. Neki od prisutnih mu rekoše:

- Došao si na namaz, a sinoć si se oženio i bio u đerdeku?
- Tako mi Allaha – rekao je – žena koja bi me odvrtila od namaza uistinu je loša žena! (Hejsemi, II, 41)



Ibn Džurejdž je pitao Atā'a, rahimehullah, jednog od velikih učenjaka među tabi'inima:

- Ako neko klanja farz-namaz (u svojoj kući), pa čuje ezan ili ikamet, treba li prekinuti namaz i doći u džamiju?
- Ako misli da može stići na bilo koji dio namaza, treba doći u džamiju.
- A ako čujem ikamet kao što čujem ezan, da li sam dužan doći u džamiju?
- Da! – odgovorio je Atā. (Abdurrezzak, I, 514)

Jednom prilikom Ibn Omer, radijallahu anhum, bio je klanjao dva rekata (četvorekatnog) farza, pa kada je čuo ikamet, odmah je prekinuo namaz i krenuo u džamiju. (Abdurrezzak, I, 514-515)



Amir ibn Abdullah ibn Zubejr bio je na samrti, rastajući se sa dušom. Kada je čuo ezan, rekao je:





- Podignite me!
- Ali ti si bolestan! – rekli su mu.
- Čujem Allahovog glasonošu (mujezina), a da mu se ne odazovem?

Podigli su ga i doveli u mesdžid na akšam-namaz. Klanjao je jedan rekat za imamom, a na drugom rekatu je pustio dušu. (Zehebi, *Sijer*, V, 220)

Rob koji je cijeli život bio privržen namazu u džematu, Allahovom dobrotom i milošću, posljednji dah na ovom svijetu predaje u namazu. To je krajnje lijepa manifestacija hadisi-šerifa u kojem Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „*Kako budete živjeli, tako ćete i umrijeti!...*“ (Vidi: Munavi, *Fejdu-l-kadir*, V, 663)



Atâ ibn Sâib, rahmetullahi alejhi, prenosi sljedeće:

„Došli smo u posjetu šejhu Ebu Abdurrahmanu Es-Sulemiju, jer smo čuli da je teško bolestan. Kada smo stigli njegovoj kući, rekoše nam da je u džamiji, što nas je iznenadilo. Kada smo ga upitali: „Zar nije bolje za tebe da ležiš u postelji?“, odgovorio je:

„Do mene je dospio hadis u kojem Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *Čovjek je neprestano u namazu sve dok se nalazi u mesdžidu...* Zato bih volio da umrem dok klanjam namaz u mesdžidu.“



Muhammed ibn Semmad, rahmetullahi alejhi, bio je jedan od velikih pobožnjaka. Pridavao je veliku važnost namazu u džematu. Jednom prilikom je ispričao sljedeće:

„Obavljao sam svoje namaze u džematu. Za četrdeset godina nisam nikada propustio početni tekbir, osim onog dana kada mi je umrla majka. Tog dana bio sam zauzet oko dženaze, pa sam stigao tek na drugi rekat. Da bih postigao nagradu klanjanja namaza u džematu, taj namaz sam ponovio dvadeset pet puta. Te noći u snu sam čuo glas kako mi govori: »Muhammede, klanjao si taj namaz dvadeset pet puta, ali kako ćeš nadomjestiti nagradu za propušteno izgovaranje riječi: »Amin!«“ (Kandehlevi, *Fedâilu-l-a'mal*, str. 275)



Naime, to je u skladu sa hadisom u kojem Vjerovjesnik, alejhis-salatu ves-selam, kaže: *„Kada imam prouči: »Gajri-l-magdūbi alejhim vele-d-dāllin!«, pa kaže »Amin!« onaj koji klanja za njim, i to se podudari sa »Amin!« koje izgovore stanovnici Neba (tj. meleki), bit će mu oprošteni grijesi koje je prethodno učinio.“* (Buhari, Ezan, 113; Muslim, Salat, 76)



U jednom hadisi-kudsiju navodi se da će uzvišeni Allah na Sudnjem danu upitati:

- Gdje su Moje komšije?
- Ko može biti Tvoj komšija, Gospodaru naš? – upitat će meleki.
- Gdje su oni koji su redovno posjećivali i održavali mesdžide? – odgovorit će On Uzvišeni. (Ali El-Mutteki, *Kenzu-l-ummal*, VII, 578/20339)

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„Mesdžid je kuća svakog muttekije (bogobožnog). Onima koji su mesdžide prihvatili kao svoje kuće Allah je obećao smiraj, milost i siguran prelazak preko Sirat-čuprije kojim će postići Allahovo zadovoljstvo.“⁵⁹



Jedan od prvih osmanlijskih historičara, Āşik-paša Zāde, zapisao je sljedeće:

„Ova Osmanova porodica vodi porijeklo od iskrenih predaka. Kod njih se ne mogu naći nezakonite radnje i postupci. Oni se čuvaju svega onoga što je ulema definisala kao grijeh.“

Upravo zbog njihovog takvog odnosa prema vjeri, šejhu-l-islam Mulla Fenārī, rahimehullah, nije htio prihvatiti svjedočenje sultana Jildirima Bejezida u jednom sporu. Pa kada ga je sultan upitao za razlog, šejhu-l-islam mu je odgovorio:

„Sultane! Ne vidim vas da redovno dolazite u džemat, a trebali bi, kao predvodnici ovog naroda, biti u prvom safu. Dakle, vi trebate prije svih drugih činiti dobra djela... Međutim, ako vi ne dolazite u džemat da klanjate namaz

59. Taberani, *El-Mu'džemu-l-kebir*, VI, 254/6143, verifikacija: Hamdi Abdulmedžid Es-Selefi, Daru Ihjai-t-turasi-l-Arebi, Bjerut; Ali El-Mutteki, VII, 580/20349.





zajedno s vjernicima, bit ćete loš primjer svijetu i to vam uskraćuje pravo da svjedočite na sudu...”

Nakon navedenog događaja sultan Jilidirim Bajezid je dao sagraditi čuvenu *Ulu džamiju* u Bursi i redovno je dolazio da klanja namaz u džematu. Po nekim historičarima ovu džamiju je sagradio nakon pobjede na Nikopolju, kao izraz zahvalnosti Allahu na podarenoj pobjedi.



Ustrajno prisustvovanje namazu u džematu predstavlja pokazatelj iskrenog imana. U tom smislu Vjerovjesnik, alejhis-salatu ves-selam, kaže:

„Kada vidite nekoga da redovno dolazi u mesdžid, posvjedočite da je vjernik (mu'min)! Jer uzvišeni Allah kaže: »Allahove mesdžide održavaju i posjećuju samo oni koji u Allaha i u ahiret vjeruju i koji namaz obavljaju i zekat daju i koji se nikoga osim Allaha ne boje; oni su, nadati se je, na Pravom putu.« (Et-Tevbe, 18)“ (Tirmizi, Iman, 2617/8)

O nekim vrijednostima redovnog obavljanja dnevnih namaza u džematu naši dobri prethodnici (selefi-salih) su kazali:

- Bereketom koji uzvišeni Allah spušta na vjernike dok su u džematu razvija se svijest o islamskom zajedništvu i bratstvu.
- Obavljanjem namaza u džematu i u njegovom prvom vremenu ostvaruje se veća nagrada od namaza koji se obavlja samostalno i sa kašnjenjem.
- Prilikom zajedničkog obavljanja namaza meleki čine dovu, traže oprost i svjedoče za sve prisutne vjernike.
- Namazom u džematu vjernik se udaljava od šejtana i njegovih vesvesa i spletki.
- Prisustvovanjem namazu u džematu od početnog tekbira do kraja postiže se neprocenjiva nagrada.
- Namaz u džematu čisti vjernika od licemjerstva (nifak).
- U džematu se zbližavaju srca.
- Zajedničkim namazom vjernici se međusobno pomažu u pogledu pokornosti uzvišenom Allahu.



- U zajedničkim namazima, u kojima imam naglas uči Kur'an, vjernici se navikavaju na Kur'an i usvajaju pravilno izgovaranje njegovih ajeta i sura.

- Namazom u džematu se postiže potpuna nagrada i duhovna smirenost koja se ne može postići pojedinačnim namazom...

Kao što vidimo, u zajedničkom obavljanju namaza nalaze se mnogobrojne vrijednosti i vrline zbog kojih Allah i Njegov Miljenik, alejhis-salatu ves-selam, zapovijedaju vjernicima da redovno obavljaju namaz u džematu.

c. Noćni ibadet

Biti zajedno sa uzvišenim Allahom u dubini noći i činiti Mu ibadet predstavlja neiscrpan izvor sreće za roba, s obzirom na to da ibadet u tom vremenu predstavlja čin kojim je On Uzvišeni posebno zadovoljan i sredstvo kojim se postiže Njegova milost (rahmet), oprost (magfired) i dobrota (lutf). Uzvišeni Allah kaže:

„(Da bi noću klanjali namaz i činili istigfar) bokovi njihovi se postelja lišavaju i oni se Gospodaru svome iz straha i želje klanjaju, a dio onog što im Mi dajemo udjeljuju.“ (Es-Sedžde, 16)

Tajne, mudrosti i milosti koje je naš uzvišeni Gospodar smjestio u noći dolaze do izražaja srazmjerno čvrstini vjernikovog imana. S obzirom na to da su noću stigle mnogobrojne Allahove blagodati, poput Mi'radža, spuštanja Objave i sl., kao i Božija kazna kojom je On Uzvišeni uništio drevne narode, to nam potvrđuje činjenicu da časovima u gluho doba noći treba posvetiti posebnu pažnju.

Za vjernike koji se nastoje približiti Allahu noć predstavlja poseban kapital, a sve zbog smiraja, bereketa i fejza koji se spuštaju noću. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, u jednom hadisi-šerifu kaže:

„U noći ima jedan čas u kojem čovjek musliman neće zatražiti od Allaha dobro ovoga svijeta ili ahireta, a da mu On to (dobro) neće dati! Tako je svake noći.“ (Muslim, Musafirin, 166)

Hādže Ali Er-Rāmitenī, kuddise sirruhu, kazao je:





„Želja jednog roba se ostvari kada se spoje tri srca, a to su: iskreno srce mu'mina, srce Kur'ana – sura Jasin i srce noći – sehar.“⁶⁰ Dakle, ukoliko jedan mu'min ima običaj da iskreno prouči suru Jasin na tehedždžud-namazu u posljednjoj trećini noći, postići će ono što želi. Oni koji su spoznali vrijednost ibadeta u ovom vremenu, klanjajući namaz i tražeći oprost od svoga Gospodara u trenucima kada zavlada mir cijelim kosmosom i kada sva stvorenja utonu u duboki san, oni pronalaze neopisivi smiraj i sreću. Kada uzvišeni Hakk hvali takve robove, On kaže za njih:

„Oni su noću vrlo malo spavali i u praskozorje (sehar) oprost za grijeh molili.“ (Ez-Zarijat, 17-18)

Noći su vrijeme u kojem se napušta slatka i mehka postelja isključivo radi Allahovog zadovoljstva i Njegove ljubavi. Stoga je vrijednost namaza, Kur'ana i zikra u dubini noći neprocjenjivo velika, jer svi ti ibadeti su zapravo izraz susreta i prisnog razgovora sa uzvišenim Gospodarom. Biti budan dok većina stvorenja spava i zaploviti u moru milosti Milostivog (Er-Rahman) znači pridružiti se društvu Njegovih robova koji Ga vole i kojima je On ukazao Svoju milost.

Trud koji se ulaže za ibadet u praskozorje (sehar) pojavljuje se u skladu sa jačinom muhabbeta i aška koji vjernik osjeća u svom srcu. Upravo zbog toga neki od abida, koji su okusili duhovnu slast i blagoslov noćnog ibadeta, kazali su sljedeće: „Ja se ne bojim smrti zbog rastanka sa ovim svijetom, nego se plašim razdvajanja od tehedžuda i noćnog namaza.“

Uistinu, zar onaj ko voli svoga Gospodara može toliko duboko spavati, a da se ne probudi do sabaha? Oživljavanje noći ibadetom predstavlja izraz iskrene ljubavi i poštovanja roba prema svom Gospodaru. Noć provedenu u nemaru ili dubokom snu iskreni robovi smatraju propustom koji se teško može nadoknaditi ili je vide kao neplodnu kišu koja pada po stijenama, moru ili pustinji.

U tom smislu Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, savjetujući Abdullaha ibn Amra El-Āsa, rekao je:

60. Muhammed Parsa El-Buhari, Muhammed Behaeddin Hazretleri'nin Sohbetleri, str. 60, prijevod na turski: Nedždet Tosun, Istanbul, 1998.g.



„Abdullahu, nemoj biti kao taj i taj! On je ustajao na tehedžud-namaz, a potom je prestao ustajati.“ (Buhari, Tehedžud, 19)

Dakle, napuštanje tehedžud-namaza ubrojao je u propuštanje onoga što je bolje i vrijednije.

Da bismo imali udio u bereketu noćnog ibadeta, nakon namaza treba činiti „istigfar“, a potom nastaviti sa učenjem tevhida (lā ilāhe illallāh) i salavata na Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. Zikr u praskozorju (sehar) zapravo predstavlja „susret sa svojim Gospodarom“ i sa stanovišta oživljavanje srca je jedinstvena prilika. Također, spominjanje Allaha u ovom vaktu predstavlja potrebu koja se ne smije zanemarivati, a zbog činjenice što naš duh (rūh) ima potrebu za duhovnom hranom, kao što tijelo ima potrebu za materijalnom hranom. Zikr koji se čini u praskozorje ima veću vrijednost od onoga koji se čini u drugim vremenima. Uzvišeni Hakk kaže:

„I spominji ime Gospodara svoga ujutro i predvečer, i u jednom dijelu noći radi njega namaz obavljaj, i dugo Ga noću hvali? A ovi, oni život na ovom svijetu vole doista, a ništa ih se ne tiče Dan tegobni, koji ih čeka.“ (El-Insan, 25-27)

Prenosi se da je Amr ibn Abese, radijallahu anhu, čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je rekao:

„Rob je najbliži Gospodaru u posljednjoj trećini noći, pa ako možeš da budeš od onih koji Allaha spominju u tom vremenu, budi od njih!“ (Tirmizi, Da’vat, hadis br. 3579; Nesai, Mevakitu-s-salat, 35)

Prema tome, vjernik može iskoristiti noć u skladu sa uputstvima Allahove Knjige i Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa ako bude imao udjela u ruhanijetu zikra, njegova noć će biti svjetlija od njegovog dana. U tom smislu Ebu Jezid Bistāmī, rahmetullahi alejhi, kaže:

„Sve dok mi noći nisu postale svijetle poput dana, nije mi bilo jasno značenje nijedne tajne.“

Onima koji spoznaju vrijednost blagodati smještenih u posljednjoj trećini noći i istinski ožive svoje noći, ruhanijet ibadeta će se prenijeti na cijeli dan. Međutim, da bismo se uistinu mogli okoristiti od bereketa noćnog ibadeta i prenijeli ga na cijeli dan, dužni smo se kloniti nepokornosti i grijehenja prema uzvišenom Gospodaru.





Primjeri istinskog odnosa prema noćnom ibadetu

Uzvišeni Allah je zapovjedio Svome Miljeniku, alejhis-salatu ves-selam, da se okoristi blagodatima i bereketom noći, rekavši mu:

„I probdij dio noći u namazu - to je samo tvoja dužnost; Gospodar tvoj će ti na onome svijetu hvale dostojno mjesto darovati.“ (El-Isrā', 79)

Poslije ove Božije zapovijedi plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, nije izostavljao tehedžud-namaz, istigfar, učenje Kur'ana i dova u blagoslovljenim časovima noći. Čak i onda kada bi bio bolestan ili u stanju malaksalosti, klanjao bi namaz sjedeći i oživljavao noć ibadetom. (Vidi: Ebu Davud, Tetavvu, 18/1307)

Plemeniti Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tokom cijeloga života klanjao je tehedžud i vitr-namaz zajedno, ukupno trinaest rekata, a u nekoliko godina pred kraj života – jedanaest rekata. U danima bolesti prije smrti klanjao je devet rekata sve dok je bio u stanju da klanja namaz. (Vidi: Ebu Davud, Tetavvu, 26/1363)



O Vjerovjesnikovom, alejhis-selam, tehedžud-namazu hazreti Aiša, naša majka, kazivala je sljedeće:

„Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, nije klanjao više od jedanaest rekata (tehedžud-namaza) u ramazanu, a niti mimo njega. Prvo bi klanjao četiri rekata, a o njihovoj ljepoti i dužini ne pitaj (tj. ne može se opisati njihova ljepota i dužina)! Potom bi klanjao još četiri rekata, a o njihovoj ljepoti i dužini ne pitaj! Potom bi klanjao još tri rekata. Jednom prilikom mu rekoh:

- Ja Resūlallāh! Spavaš li prije vitr-namaza?

- *Moje oko spava, ali moje srce ne spava!* – odgovorio je (sallallahu alejhi ve sellem!). (Buhari, Tehedžud, 16, Teravij, 1; Muslim, Musafirin, 125)

Iz ovog hadisi-šerifa zaključujemo da je srce plemenitog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u svakom stanju i prilici bilo zajedno sa Allahom uzvišenom, bez obzira da li je bilo u stanju ibadeta ili ne.



Jednom prilikom je Huzejfe, radijallahu anhu, slijedio Allahova Poslanika, alejhis-salatu ves-selam, u dobrovoljnom tehedžud-namazu i o tome nas obavijestio na sljedeći način:

„Jedne noći klanjao sam zajedno sa Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa je započeo učiti suru El-Bekare. Pomislio sam: »Učinit će ruku' kod stotog ajeta!« Kada je došao do stotog ajeta, nastavio je učiti dalje. Tada sam pomislio: »Sigurno će ovu suru klanjati na dva rekata.« Međutim, nastavio je dalje učiti. Tada sam pomislio: »Sigurno će učiniti ruku' kada završi suru.« Potom je nastavio učiti dalje, te prešao na suru En-Nisa' i proučio ju do kraja. Potom je počeo učiti suru Ali Imran⁶¹ i proučio ju do kraja. Učio je polahko. Kada bi naišao na ajet u kojem se nalazi veličanje i slavljenje Allaha (tesbih), izgovarao bi: »Subhānallāh!« (Slavljen je i uzvišen Allah od svakog nedostatka!) A kada bi naišao na ajet u kojem se spominje ono od čega treba tražiti utočište, zatražio bi utočište kod Allaha. Potom bi učinio ruku', govoreći: »Subhāne Rabbije-l-Azīm!« (Slavljen je moj veliki Gospodar!) Na ruku'u bi ostao jednako dugo kao na kijamu. Potom bi se uspravio, izgovarajući: »Semi'allāhu limen hamideh. Rabbenā leke-l-hamd!« (Čuje Allah onoga koji Ga hvali. Gospodaru naš, Tebi hvala!) U tom položaju bi ostao približno dugo kao na ruku'u. Potom bi učinio sedždu, govoreći: »Subhāne Rabbije-l-E'alā!« (Slavljen je moj svevišnji Gospodar!) A njegova sedžda bi potrajala približno dugo kao i kijam.“ (Muslim, Musafirin, 203)



Hazreti Aiša, naša majka, pripovijedala je sljedeće:

„Jedne noći sam primijetila da nema Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, pored mene. Pomislila sam da je otišao kod jedne od svojih supruga, pa sam izišla da ga tražim. Nakon nekog vremena vratila sam se i zatekla ga kako na ruku'u ili sedždi izgovara:

سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

61. Prema ovom hadisi-šerifu Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, prvo je proučio suru El-Bekare, zatim suru En-Nisa' i na kraju suru Ali Imran. Ovaj redoslijed nije u skladu sa redoslijedom sura u Mushafu (Kur'anu). Komentatori hadisa navode dva moguća razloga za to: prvi, u vrijeme kada je nastao ovaj hadis nije bilo završeno objavljivanje Kur'ana i nije bio utvrđen konačni redoslijed sura u Kur'anu, i drugi, da je dozvoljeno učenje Kur'ana na takav način.





»Slavljen neka si i hvaljen, nema Boga osim Tebe!« Rekla sam u sebi: »Dala bih i oca i majku za tebe! Čime sam ja zauzeta, a čime ti!« (Muslim, Salat, 221)



Allahov Poslanik, alejhis-salatu ves-selam, želio je da cijeli njegov ummet obavlja tehedžud-namaz, obzirom da taj namaz predstavlja veoma važno sredstvo za duhovno uzdizanje i napredovanje. U tom pogledu prvo je savjetovao članove svoje porodice (Ehli-bejt). Jedne noći pokušao je na vrata hazreti Alije i hazreti Fatime, radijallahu anhuma, govoreći im:

„Zar nećete ustati da klanjate namaz?“⁶²

Ustrajno im je savjetovao da se trebaju okoristiti blagoslovom i blagodatima koji se nalaze u noći.

I svoje ashabe je, također, savjetovao da ustaju u posljednjoj trećini noći i praskozorje, govoreći im:

„Preporučujem vam da ustajete na noćni namaz, jer on je gozba dobrih (robova) prije vas. Noćni namaz je približava Allahu, otklanja bolest iz tijela i čuva od grijeha.“ (Tirmizi, De'avat, 3549/101)



Prenosi se od Džabira ibn Abdullaha, radijallahu anhuma, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

„Majka Davuda, sina Sulejmanovog, alejhimes-selam, kazala mu je sljedeće: »Sinko moj, noću ne spavaj mnogo, jer će mnogo spavanja noću učiniti čovjeka siromahom na Sudnjem danu.«“ (Ibn Madže, Ikametu-s-salah, 174)



Ibn Omerov, radijallahu anhuma, slučaj ukazuje nam na jasnu činjenicu da tehedžud-namaz čovjeka udaljava od džehennema. Naime, Ibn Omer nam pripovijeda sljedeće:

„Onaj ko bi u vrijeme Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, usnio neki san, ispričao bi ga Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Ja sam, također, želio da usnijem nešto, pa da to ispričam Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. U to vrijeme bio sam neoženjen i spavao sam u



mesdžidu. Jednom prilikom u snu sam vidio dva meleka koji su me prihvatili i nosili prema džehennemu. Vidio sam da je džehennem ozidan poput bunara, a u njegovoj sredini se nalaze dva stuba. U njemu sam vidio neke ljude koje sam poznavao. Počeo sam vikati: »Utječem se Allahu od džehennema! Utječem se Allahu od džehennema!...« U tom času došao je još jedan melek koji mi reče: »Ne boj se, neće ti biti ništa!« To sam ispričao (svojoj sestri) Hafsi, a ona je to ispričala Resulullahu, sallallahu alejhi ve sellem, pa je rekao:

- *Divan li je čovjek Abdullah, još samo da klanja noću!*“

Nakon toga Abdullah, radijallahu anhu, nije mnogo spavao noću, već je veliki dio noći provodio u ibadetu. (Buhari, Ashabu-n-Nebijji, 19)



U jednom hadisi-kudsiju Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio nas je da uzvišeni Allah hvali one vjernike koji u tajnosti udjeljuju drugima, koji noću klanjaju tehedžud-namaz i koji se bore na Allahovom putu:

„Allah voli trojicu, a trojicu mrzi. Što se tiče trojice koje voli, jedan od njih je čovjek koji dođe u jedno mjesto i zamoli ljude da mu udije radi Allahovog zadovoljstva, a ne zbog toga što im je on bližnji rod, ali oni ga odbiju. Međutim, jedan od njih prođe iza njih i dođe kod njega, a potom mu udijeli tajno tako da niko ne zna za to osim Allaha i čovjeka kojem je udijelio. (Drugi je u) jednoj skupini koja putuje noću, pa ih savlada umor toliko da san postane nešto najvrjednije za njih. Potom se zaustave u jednom mjestu i privilegnu, ali jedan od njih ustane i skrušeno Me moli i uči Moje ajete. (Treći je) čovjek koji učestvuje sa jednom jedinicom u ratnom pohodu, pa se sukobe sa neprijateljem, ali budu poraženi. Međutim, on se nastavi boriti – ne okrećući svoja prsa od neprijatelja – pa bude ubijen ili pobijedi!

A trojica koje Allah mrzi su: stariji čovjek-bludnik, oholi siromah i nepravedni bogataš!“ (Tirmizi, Džennet, 2598/25; Nesai, Zekat, 75)



Od hazreti Alije, radijallahu anhu, prenosi se da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

„U džennetu postoje dvorci čija se vanjšina vidi iznutra, a njihova unutrašnjost se vidi izvana.“





Jedan beduin ustade i reče: „A za koga je to, Allahov Poslaniče?“

„*Za onoga koji prijatno govori, hrani druge, često posti i klanja noću dok ljudi spavaju.*“ (Tirmizi, Birr, 1984/53)



Naš uvaženi učitelj, Musa Topbaš Efendi, rahmetullahi alejhi, govoreći o visokom ahlaklu svog dobrog predvodnika i prvaka među arifima, Mahmuda Sāmija Ramazanoglu, rahimehullah, u pogledu njegove spoznaje i robovanja uzvišenom Allahu, te načinu na koji je oživljavao noći ibadetom, rekao je sljedeće:

„Mahmud Sami Ramazanoglu, rahmetullahi alejhi, bio je vedrog i nasmijanog lica, ali su njegove oči bile uplakane. Često je plakao dok bi molio uzvišenog Allaha za spas muslimanskog ummeta od silnika i zulumčara. Tražio je oprost za svoje grijehе i grijehе svih muslimana, dok bi njegove suze lile niz obraze. Tiho je plakao i prilikom skrušenog učenja Kur'ana, a suze bi se spuštale niz njegovo lice. Posebno su bile dirljive njegove suze za vrijeme obreda hadža i kada bi se kretali u prevoznom sredstvu iz Mekke-i-Mukerreme u Medinu-i-Muneveru. Tada bi se na mjesečini mogle primijetiti njegove suze koje su klizile poput bisera niz njegove obraze, dok su njegovi saputnici spavali. Taj divni prizor nisu u stanju opisati ni jezikoslovci niti pjesnici.“



Moj rahmetli otac, Musa Topbaš Efendi, rahmetullahi alejhi, na noćni ibadet je ustajao sa neopisivo velikim žarom, poput zaljubljenika koji sa velikim uzbuđenjem iščekuje susret sa svojom voljenom. Čak i kada je njegovo tijelo bilo oslabilo i ophrvata ga bolest, sa istim žarom i zanosom ustajao je noću, čineći ibadet uzvišenom Allahu. Kada je nakon operacije oka počeo dolaziti sebi, upitao je prisutne:

- Koliko je sati?
- Sad će tri (po ponoći)! – odgovorili su.
- Noćni ibadet je veoma važan, ne smije se zapostavljati! – rekao je, a nakon toga je uz pomoć prisutnih uzeo tejemmum i klanjao dva rekata tehedžud-namaza.



Ova dva rekata namaza klanjao je sjedeći, praveći male pokrete glavom i rukama, međutim, njegovo držanje u namazu bilo je ispunjeno zanosom i ljubavlju koji su se odražavali na njegovom licu. Kao da je srce predao uzvišenom Rabbu i u potpunosti zaboravio na bolove poslije operacije. Nakon obavljenog namaza nastavio je učiti svoj ustaljeni zikr i tesbihât. U tom stanju nas je podsjećao na značenje ajeta u kojem uzvišeni Allah kaže:

„Bokovi njihovi se postelja lišavaju i oni se Gospodaru svome iz straha i želje klanjaju, a dio onog što im Mi dajemo udjeljuju.“ (Es-Sedžde, 16)



Jedan čovjek se požalio Ibrahimu ibn Edhemu, rahmetullahi alejhi, rekavši:

- Ne mogu ustati noću da činim ibadet Allahu! Ima li lijeka za to?
- Nemoj Mu griješiti danju, pa će ti omogućiti da pred Njim stojiš noću! Velika je čast stajati pred Njim i činiti Mu ibadet noću, ali tu čast ne zaslužuju oni koji su Mu nepokorni danju. – odgovorio je.



Noćni ibadet je jedan od najvažnijih faktora našeg duhovnog i tjelesnog zdravlja.⁶³ On otklanja mnogobrojne bolesti, a pruža fizičku i duhovnu snagu, razboritost i dostojanstvo. U tom smislu jako je poučna sljedeća predaja.

Naime, kada je u Bitki na Jermuku muslimanska vojska došla naspram bizantijske vojske, njihov komandant je zadužio jednog uhodu, Arapina, da istraži stanje muslimanske vojske. Kada je ovaj sakupio potrebne informacije i vratio se komandantu, ovaj ga je upitao:

- Kakvo je stanje muslimanske vojske? Šta rade?

بِاللَّيْلِ رُهْبَانٌ وَبِالنَّهَارِ فُرْسَانٌ

- Noć provode kao isposnici (u ibadetu), a dan kao konjanici! – odgovorio je uhoda.

63. Vidi: Tirmizi, De'avat, 101/3549.





- Ako je to istina, – rekao je komandant – onda je bolje biti ispod zemlje, nego se sresti s njima na površini zemlje...⁶⁴



Poznato je da nijedna vojska nije mogla pobijediti plemenite ashabe Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Kako je bizantijska vojska pretrpjela mnogobrojne poraze od muslimanske vojske, bizantijski vladar, Herakle, ljutito je upitao svoje vojnike:

- Teško vama! Kakvi su ti ljudi protiv kojih se borite? Zar i oni nisu ljudska bića?

- Da, jesu! – odgovorili su.

- Da li su brojniji od vas ili ste vi brojniji od njih?

- Gospodine, – kazali su – mi smo u svakom pogledu iznad njih!

- Zašto, onda, u svakoj borbi protiv njih bivate poraženi? – upitao ih je.

U tom času jedan od njihovih mudraca ustade i reče:

- To je zbog toga što oni noći provode u ibadetu a dane u postu, ispunjavaju obećanja, preporučuju dobro, a odvrćaju od zla i dijele međusobno sve što imaju...

- Istinu si rekao! – kazao mu je Herakle.⁶⁵



Dakle, noć je posebno vrijeme u kojem srce i razum bivaju bistri, shvatanje i izražavanje izoštrjeni, pamćenje jako, a duhovno napredovanje brzo i lahko. Onaj koga u toku dana očekuju veliki poslovi i dužnosti, za njega noć predstavlja neprocjenjivu vrijednost u smislu pripreme za naredni dan. Noćni časovi su prilika za formiranje ličnosti bogobojaznih, požrtvovanih i savjesnih vjernika koji će raditi na popravljanju stanja zajednice muslimana. Istinske tajne, koje se skrivaju u veličanstvenoj tišini noći, dostupne su samo dobrim vjernicima; onima koji oživljavaju svoje noći ibadetom uzvišenom Allahu. Robovi koji dosegnu tajne i mudrosti noćnog ibadeta, bivaju ukrašeni visokim moralnim osobinama, a njihova srca postanu široka poput prostranstva nebesa i zemlje.

64. Taberi, Tarih, III, 418, Kairo, bez godine izdanja.

65. Ibn Asakir, Tarihu Dimešk, II, 97, bez godine izdanja.



Također, u njihovim srcima se javljaju manifestacije (tedžellijât) i spoznaja (maʾrifet) uzvišenog Allaha.

Gospodaru naš, sačuvaj nas od toga da noći ovog kratkotrajnog života protraćimo u dubokom snu i nemaru! Dodijeli nam udio u mudrosti skrivene u praskozorju noći! Učini radosnim naša srca i na njih spusti kišu Svoje milosti u noćima koje oživljavamo ibadetom! Učini da ovaj svijet, čije je trajanje kao jedna noć, napustimo kao oni koji su zaslužili Tvoje zadovoljstvo i dospjeli u ahiretsko jutro kao robovi koji Te iskreno vole, a naše duše obraduj srećom i slašću susreta s Tobom!

Amin!

d. Dova i munādžāt

Dova i munādžāt (zazivanje) predstavljaju izražavanje slabosti i nemoći kroz traženje pomoći uzvišenog Allaha, iskazujući pri tome svoju ljubav i poštovanje prema Njemu. S obzirom na to da munadžatom tražimo zaštitu i utočište jedino kod Allaha uzvišenog, kao takav, munadžat zauzima posebno mjesto u našoj vjeri.

Rob ne smije izražavati svoje dove i munadžate samo jezikom, nego i srcem, i to sa potpunom iskrenošću. Sve svoje dove treba upućivati u stanju između straha i nade (bejne-l-havfi ve-r-redžâ'). Njegove dove moraju poteći iz dubine srca, osjećajući pri tome težinu riječi kojima izražava svoju želju. Također, ukoliko u dovi tražimo oprost za neki grijeh, takva dova se mora izraziti odlučno, obećavajući da se nećemo vraćati na počinjeni grijeh.

Mevlana Dželaluddin Rumi, kuddise sirruhu, kazao je sljedeće:

*Dovu i istigfar čini srcem ispunjenim plamenom kajanja, lijući suze,
Jer cvjetovi cvjetaju u toplim i vlažnim predjelima!*

Da bi iskazao svoje robovanje Allahu, vjernik se u svakom stanju mora obraćati samo Njemu Uzvišenom. Istinski duhovni odgoj ima za cilj da dovu udahne u dušu vjernika, s obzirom na to da je ona ključ kojim se otvara najveća kapija prema Allahu uzvišenom. O tome nas On obavještava u sljedećem ajetu:

„A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se dovi molitelja kad Me zamoli...” (El-Bekare, 186)





Kada se dova ponavlja, ona se ugravira u dušu vjernika kao poseban osjećaj, vrši utjecaj na njegovu ličnost i zauzima posebno mjesto u njegovom životu. Iz tog razloga Allahovi dobri robovi žive u stanju trajne dove, obraćajući se Allahu u svakoj životnoj okolnosti.

Dova je tiho dozivanje i obraćanje svemogućem Allahu, predajući Mu se i izražavajući svoju nemoć. Ukoliko dove započinjemo istinski izražavajući svoju slabost i priznavajući svoje nedostatke, to će nam omogućiti stjecanje Božije milosti i učiniti da naše dove budu primljene.

Plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, svojim životom nas je poučio dovi u svakoj prilici. Sa suzama u očima on je tražio zaštitu kod uzvišenog Allaha i molio Ga, izražavajući svoju ovisnost, a namaz je klanjao toliko dugo da su njegove mubarek noge znale oteći. Volio je kratke i sadržajne dove, a upućivao ih je uvijek iskreno.⁶⁶

Savjetovao je svoj ummet, govoreći:

„Rob je najbliži svom Gospodaru dok je na sedždi, stoga uvećajte svoje dove na sedždi!“ (Muslim, Salat, 215)

Mu'min treba trajno biti u stanju dove. Također, treba od svoje braće po vjeri tražiti da upućuju dovu za njega, a posebno od onih siromašnih, slabih i nemoćnih među njima. U tom smislu plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„Dova koja se najbrže uslišava jeste ona koju mu'min uputi za svog brata u njegovoj odsutnosti.“ (Tirmizi, Birr, 50/1980)

Mevlana Dželaluddin Rumi, rahmetullahi alejhi, kaže:

„Gledaj da lijepo udjeljuješ od svoga imetka i od onoga što posjeduješ kako bi osvojio ljudska srca, jer njihova dova može biti svjetlo u mezaru, koje će otkloniti njegovu tminu.“

Portreti posjednika vrlina u pogledu dove

Jednom prilikom Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, reče svojim ashabima:



„Nema nijednog muslimana na zemlji koji zamoli Allaha u svojoj dovi za nešto što nije grijeh ili za ono čime se ne prekidaju rodbinske veze, a da mu to Allah neće dati ili otkloniti od njega neku nedaću.“

Neko od prisutnih reče: „U tom slučaju tražit ćemo više!“

Na to je Resulullah, alejhis-salatu ves-selam, kazao:

„I vama će Allah dati više!“ (Tirmizi, De'avat, 115/3573; Ahmed, 3/18)

Uzvišeni Hakk neće odbaciti naše iskrene dove. Međutim, neće uslišiti ono što je u suprotnosti sa Njegovim apsolutnim određenjem (el-kaderu-l-mutlak), pa, ipak, rob treba nastaviti upućivati dovu ustrajno i bez malaksalosti, jer će mu biti uslišane na ahiretu. U tom smislu uzvišeni Allah kaže:

„**Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati!**“ (El-Mu'min, 60)



Ponos svega stvorenog, Muhammed Mustafa, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

لا يزال يستجاب للعبد ما لم يدعْ بإثم أو قطيعة رحم، ما لم يستعجل

„Dove jednog roba bit će uslišavane sve dok u njima ne bude tražio grijeh ili ono čime se kidaju rodbinske veze, i dok ne bude požurivao!“

Neko je upitao: „A šta je požurivanje, Allahov Poslaniče?“

„Da (rob) kaže: »Molio sam i molio, ali mi nije uslišano!«, pa izgubi volju i prestane upućivati dovu!“ (Muslim, Zikr, 92)

Zekerijja, alejhis-selam, upućivao je dovu uzvišenom Allahu da mu podari potomstvo, kako bi njime učvrstio Njegovu vjeru, govoreći:

„**Gospodaru moj, ne ostavljaj me sama, a Ti si jedini vječan!**“ (El-Enbija, 89)

Međutim, uzvišeni Allah mu je uslišio dovu tek četrdeset godina kasnije, darujući mu Jahja'a, alejhis-selam.⁶⁷



67. Vidi: Merjem, 7-8; Ibn Allān, Delīlul-fālihīn, IV, 311-312.





Vidio je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, jednog čovjeka kako uči dovu bez prethodno proučenog salavata i selama na Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je kazao:

„Ovaj je požurio!“

Potom ga je pozvao i preko njega uputio savjet cijelom ummetu, rekavši:

„Kada neko od vas klanja namaz, neka (poslije namaza) započne sa hvalom i zahvalom Allahu, potom neka donese salavat na Vjerovjesnika, a potom neka traži u dovi što želi!“ (Tirmizi, De'avat, 3477/64)



Ponos svega stvorenog, Muhammed Mustafa, sallallahu alejhi ve sellem, preporučio nam je da činimo dovu za svoju braću-muslimane u njihovom prisustvu, ali i u njihovom odsustvu. Kada je hazreti Omer, radijallahu anhu, zatražio dozvolu da obavi umru, Resulullah, alejhis-salatu ves-selam, rekao mu je:

„Brate (doslovno: Braco moj, أخي), ne zaboravi nas u svojim dovama!“

Kaže Omer, radijallahu anhu: „Ove su me riječi obradovale više nego da mi je dat cijeli svijet!“ (Tirmizi, Vitir, 1498/23, De'avat, 3562/109)

Plemeniti Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„Dova vjernika muslimana za njegovog brata u odsustvu jeste primljena dova. Pored njegove glave se nalazi zaduženi melek koji čini dovu za njega sve dok on moli za svoga brata, tražeći za njega ono što je dobro. Melek koji je zadužen za njega govori: »Amin! I tebi isto!«“ (Muslim, Zikr, 88-87; Ibn Madže, Menasik, 5)

Prema tome, trebamo činiti dovu za svoju braću, ali i tražiti od njih da čine dovu za nas.



S obzirom na to da nam je bogobožnost (takvā) najpotrebnija opskrba na ovom prolaznom svijetu, u svojim dovama trebamo moliti da nam Uzvišeni Allah podari bogobožnost. Jedan čovjek je došao kod plemenitog Pejgambera, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao mu:

„Allahov Poslaniče, želim krenuti na putovanje, pa opremi me za put (tj. uputi dovu za mene u kojoj će biti blagoslov za moju poputbinu)!“



On mu reče:

„Neka te Allah opskrbi bogobojaznošću (takvalukom)!“

„Dodaj još!“ – reče čovjek.

„I neka ti oprosti grijehe!“

„Dodaj još, dao bih i oca i majku za tebe, jâ Resûlallâh!“ – reče čovjek.

„I neka ti olakša dobročinstvo gdje god se nađeš!“ – reče mu Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem. (Tirmizi, De'avat, 3444/44)



Jednoga dana Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, proučio je ajet u kojem Allah spominje dovu Ibrahima, alejhis-selam: „**Oni su** (tj. kipovi, kumiri), **Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli. Onaj ko bude mene slijedio - moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao - pa, Ti, uistinu, praštaš i samilostan si.**“ (Ibrahim, 36) I riječi Isa, alejhis-selam: „**Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš, silan i mudar Ti si.**“ (El-Maide, 118)

Nakon toga je podigao ruke i plaćući zavapio:

„Allahu, moj ummet, moj ummet! (tj. smiluj mu se!)“

Allah uzvišeni tada reče: „Džibrile, idi kod Muhammeda i pitaj ga zašto plače, a tvoj Gospodar najbolje zna (pa neka i ljudi saznaju)!“

Potom je Džibril, alejhis-salatu ves-selam, otišao kod njega i pitao ga, a Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, mu odgovori šta je po srijedi, premda Allah najbolje zna! Potom je uzvišeni Allah rekao:

„Džibrile, idi kod Muhammeda i reci mu: «Učinit ćemo te zadovoljnim u pogledu tvoga ummeta i nećemo te ražalostiti!».“ (Muslim, Iman, 346)

Eto, toliko je naš plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, bio milostiv i sažaljiv prema svome ummetu. Zato o navedenom hadisi-šerifu trebamo dobro razmisliti, a potom preispitati svoju ljubav prema njemu, posmatrajući u kojoj mjeri se njegov sunnet odražava na našem vladanju i koliko smo se ukasili njegovim lijepim osobinama.





Ibn Abbas, radijallahu anhuma, prenosi da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, nakon tehedžud-namaza učio sljedeću dovu:

„Allahu moj, molim Te da mi od Sebe podariš milost kojom će biti upućeno moje srce, popravljani moji poslovi, uređena moja rasijanost, upotpunjen moj iman, vidljivo moje dobročinstvo, očišćena moja djela, olakšana moja ustrajnost u stjecanju Tvoga zadovoljstva, darovani bliski prijatelji i kojom ću biti sačuvan od svakoga zla.

Allahu moj, podari mi iman i jekin nakon kojega neće biti (mogućnosti) kufra! I podari mi milost kojom ću postići hvale vrijedan stepen kod Tebe i na dunjaluku i na ahiretu.

Allahu moj, molim Te da mi podariš uspjeh i spas u onome što si mi dosudio, stepen šehida, život sretnika i pobjedu nad neprijateljima!

Allahu moj, od Tebe tražim da ispuniš moju potrebu, uprkos tome što sam nepromišljen i što su moja dobra djela mala i slaba. Ja sam ovisan o Tvojoj milosti, zato Te molim, o Ti, koji donosiš sud i odredbu o svemu, i koji liječiš srca, kao što razdvajaš mora jedna od drugih, razdvoji i mene od džehennemske vatre, i sačuvaj me od molbe koja vodi u propast i od iskušenja u kaburu.

Allahu moj, dobro koje sam nepromišljeno propustio, koje nisam odlučio učiniti i koje nisam od Tebe tražio, a obećao si ga ili pružio nekom od Svojih robova, ja Te molim i tražim od Tebe, Gospodaru svjetova, da mi iz Svoje milosti daruješ to dobro!

Allahu moj, posjedniče čvrstoga užeta, koji pružaš uspjeh u poslovima, tražim od Tebe sigurnost na Danu kojim prijetiš nevjernicima i džennet na Danu vječnom, zajedno sa bliskim robovima koji će gledati Tvoju ljepotu i koji su Ti činili ruku' i sedždu i preuzete zavjete ispunjavali. Ti si, uistinu, Svemilosni, koji posjeduješ beskrajnu ljubav i činiš ono što želiš.

Allahu moj, učini nas od onih koji su upućeni i koji druge upućuju, a ne od onih koji su zalutali i koji druge odvođe u zabludu! Učini da budemo u miru sa Tvojim prijateljima, a u neprijateljstvu sa Tvojim neprijateljima! Mi volimo onoga koji Tebe voli zbog naše ljubavi prema Tebi, a neprijateljski se odnosimo prema onima koji se Tebi suprotstavljaju zbog Tvoga neprijateljstva prema njima!

Allahu moj, ovo je moja dova, a Ti si onaj koji dove uslišava! Ovo je moj trud, a moj jedini oslonac si Ti!



Allahu moj, učini u mom srcu svjetlo, i u mom kaburu svjetlo, i ispred mene svjetlo, i iza mene svjetlo, i sa moje desne strane svjetlo, i sa moje lijeve strane svjetlo, i iznad mene svjetlo, i ispod mene svjetlo, i u mome sluhu svjetlo, i u mome vidu svjetlo, i u mojoj kosi svjetlo, i u mojoj koži svjetlo, i u mome mesu svjetlo, i u mojoj krvi svjetlo, i u mojim kostima svjetlo!

Allahu moj, povećaj mi svjetlo, daj mi svjetlo (koje će obuhvatiti sve nabrojano) i učini me svjetlom!

Slavljen neka je Onaj koji je opisan svojstvom moći i koji savladava sve posjednike moći! Slavljen neka je Onaj koji posjeduje svojstvo beskrajne plemenitosti i koji njime daruje Svoje robove! Slavljen neka je Onaj koji je jedini dostojan slavljenja i veličanja (tesbih)! Slavljen neka je Onaj koji posjeduje dobrotu i blagodat! Slavljen neka je Onaj koji posjeduje veličanstvenost i plemenitost! Slavljen neka je Onaj koji posjeduje uzvišenost od svakog nesavršenstva i koji je opisan svakim savršenstvom!“ (Tirmizi, De'avat, 3419/30)



Jednom prilikom ljudi se požališe Allahovom Miljeniku, sallallahu alejhi ve sellem, na dugotrajnu sušu koja ih je pogodila, pa on zatraži da mu donesu minber. Postaviše mu minber na musalli (mjestu na kojem su klanjali bajrame i dženaze). Određen je dan u kojem su ljudi trebali da se okupe na musalli, pa je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, krenuo na odredište čim su se pojavili sunčeva svjetlost i crvenilo na horizontu. Kada je stigao na musallu, izišao je na minber i sjeo. Nakon toga je donio tekbir, zahvalio se Allahu i rekao sljedeće:

„Požalili ste se na sušu vašega zavičaja i da je kiša zakasnila i nije padala u svoje uobičajeno vrijeme. Uzvišeni Allah vam je zapovjedio da Mu činite dovu i obećao da će vam se odazvati.“

Potom je proučio sljedeću dovu:

„Hvala Allahu, Gospodaru svjetova! Milostivom, Samilosnom, Vladaru Dana sudnjeg! Nema boga osim Allaha, On čini što Mu je volja! Allahu naš, Ti si, nema boga osim Tebe, Bogat, a mi smo siromasi, pa spusti nam kišu i podari nam u njoj snagu i dostatnost do roka određenog.“

Potom je podigao ruke toliko visoko da se vidjela bjelina ispod njegovog pazuha. Potom je okrenuo leđa ljudima, izvratio svoj ogrtač (naopako) i nastavio držati ruke visoko. Poslije toga je sišao sa minbera i klanjao prisutnima





dva rekata namaza. U tim trenucima uzvišeni Allah je poslao oblake, začula se grmljavina i munje zasijevaše. Allahovom voljom kiša je počela padati. Prije nego se vratio do svoga mesdžida voda je počela teći sokacima i ulicama. Kada je vidio ljude kako žurno idu svojim kućama, plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, se nasmiješi i reče:

„Svjedočim da Allah sve može i svjedočim da sam ja Njegov rob i poslanik!“

(Ebu Davud, Istiska, 1173/2)

Kada bi Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, molio Uzvišenog Allaha za kišu, poslije dove bi klanjao „namaz za kišu“ (salātu-l-istiskā). Dakle, ovaj nafile-namaz se klanja da bi bila primljena dova za kišu.



Hazreti Aiša, naša majka, radijallahu anha, kazuje:

„Jedne noći probudila sam se i primijetila da nema Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pored mene u postelji. Potražila sam ga rukom i dotakla njegove pete koje su bili spojene jedna uz drugu, dok je on bio na sedždi i izgovarao:

اللَّهُمَّ أَغُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ
لَا أَحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ

‘Allahu moj, utječem se Tvojim zadovoljstvom od Tvoje srdžbe, i utječem Ti se Tvojim oprostom od Tvoje kazne, i utječem Ti se Tobom od Tebe! Ja nisam u stanju da Te pohvalim onako kako si Ti sâm Sebe pohvalio!’” (Muslim, Salat, 222; Tirmizi, De'avat, 3493/75)

Hazreti Omer, radijallahu anhu, kazivao je sljedeće:

„Na Dan Bedra Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, pogledao je u pravcu prema mušricima. Bilo ih je hiljadu, a njegovih ashaba bilo je tri stotine i devetnaest.⁶⁸ Potom se okrenuo prema kibli i podigao ruke, učeći slijedeću dovu svome Gospodaru:

68. Ovo je Muslimova verzija, a u predajama kod Buharije i drugih navodi se da ih je bilo „tri stotine i trinaest!“ Vidi: Buhari, Megazi, 6; Tirmizi, Sijer, 38/1598.



„Allahu moj, podari mi ono što si mi obećao! Allahu moj, daj mi ono što si mi obećao! Ako uništiš ovu skupinu muslimana, neće Te niko obožavati na Zemlji!“

Neprestano je molio svoga Gospodara, ispruženih ruku i okrenutih dlanova prema Nebu, toliko visoko da mu je ogrtač pao sa ramena na zemlju. Ebu Bekr je uzeo njegov ogrtač i ogrnuo ga njime, a potom mu se približio i rekao: „Allahov Poslaniče, dovoljno si dozivao svoga Gospodara. On će sigurno ispuniti ono što ti je obećao!“

Nakon toga je Allah, «azze ve dželle, objavio sljedeći ajet:

„I kada ste od Gospodara svoga pomoć zatražili, On vam se odazvao: »Poslaću vam u pomoć hiljadu meleka koji će jedni za drugim dolaziti!«“ (El-Enfal, 9)

Tog dana uzvišeni Allah ga je pomogao melekima.“ (Muslim, Džihad, 58; Buhari, Megazi, 4)



Među ashabima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bio je čovjek po imenu Ebu Mi'lek El-Ensārī, radijallahu anhu. Bio je trgovac koji je udruživao svoju robu sa ortacima, poznat po svojoj bogobožnosti i poštenju u poslu. Jednom prilikom presiječe mu put naoružani razbojnik i reče:

- Predaj mi sve što imaš kod sebe, ubit ću te!
- Ako želiš moj imetak, uzmi ga! – rekao mu je Ebu Mi'lek.
- Ja želim tvoju krv (život).
- U tom slučaju, dopusti mi da klanjam namaz?
- Klanjaj koliko želiš! – reče mu razbojnik.

Potom je Ebu Mi'lak uzeo abdest i klanjao namaz, a nakon toga proučio ovu dovu:

يَا وَدُودُ يَا ذَا الْعَرْشِ الْمَجِيدِ يَا فَعَّالًا لِمَا يُرِيدُ أَسْأَلُكَ بِعِزَّتِكَ الَّتِي
لَا تُرَامُ وَمُلْكِكَ الَّذِي لَا يُضَامُ وَبُنُورِكَ الَّذِي مَلَأَ أَرْكَانَ عَرْشِكَ
أَنْ تَكْفِينِي شَرَّ هَذَا (الْبَلَصِّ) يَا مُعِثُ أَغْثِي





- O Ti, koji mnogo voliš (El-Vedud), koji posjeduješ Arš veličanstveni i koji činiš što Ti je volja! Tražim od Tebe, tako Ti Tvoje veličine koja se ne može dostići, i Tvoje vlasti koja se ne može postići, i Tvoga nura koji prekriva Tvoj Arš, da me zaštitiš od zla ovog kradljivca! O Ti koji pomažeš nevoljnicima, pomози i meni!

Ovu dovu ponovio je tri puta. Čim je završio sa učenjem, odnekud se pojavi konjanik sa kopljem u ruci, držeći ga u visini svojih ušiju, i njime ubi razbojnika.

- Ko si ti? Allah mi je danas pomogao preko tebe! – upitao ga je Ebu Mi'lak, radijallahu anhu.

- Ja sam melek sa četvrtog kata nebesa! – odgovorio je. – Kada si uputio dovu prvi put, začula se škripa nebeskih kapija. Kada si uputio dovu drugi put, začula se graja stanovnika nebesa. Kada si uputio dovu treći put, rečeno je: „Ovo je dova nevoljnika!“ Kada sam to čuo, zamolio sam Allaha da me zaduži da ubijem razbojnika. On je uslišao moju molbu i ja sam, evo, došao. Raduj se i znaj da će biti primljena dova onoga koji uzme abdest, klanja četiri rekata i uputi ovu dovu, bio u nevolji ili ne.“ (Ibn Hadžer, *El-Isabe fi temjizi-s-sahabe*, IV, 182)



Upitana je Ummu Seleme, naša majka, radijallahu anha:

„O majko pravovjernih! Kada bi Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, boravio kod tebe, koju dovu bi najčešće učio?“

Rekla je: „Najčešće je upućivao ovu dovu:

يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ

»O Ti koji okrećeš srca, učvrsti moje srce u Tvojoj vjeri!« (Tirmizi, De'avat, 89/3522; Ahmed, IV, 182, VI, 91)



Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, činio je dovu za svoj ummet, moleći za njegovu uputu. Za stanovnike Jemena uputio je sljedeću dovu: „Allahu moj, uputi njihova srca prema nama!“ (Tirmizi, Menakib, 3934/71) Činio je dovu i za stanovnike Taifa, koji su ga istjerali iz svoga grada, gađajući ga kamenicama i ponižavajući na najpodliji način. Do devete godine po Hidžri oni su nastavili



činiti mnogobrojna zla i nanositi štetu muslimanima, ali je i za njih uputio dovu, moleći: „Gospodaru, uputi Sekif! Uputi njihova srca prema nama!“ (Ibn Hišam, IV, 134; Tirmizi, Menakib, 3942/73)

Kada je imenovao hazreti Aliju, radijallahu anhu, za kadiju Jemena, ispraćajući ga na put, plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, stavio je svoju blagoslovljenu ruku na njegova prsa i rekao:

„Allah će uputiti tvoje srce i učiniti postojanim tvoj jezik...!“

Hazreti Ali, radijallahu anhu, kaže: „Poslije toga nisam nikada bio u dilemi kada donosim presudu!“ (Ibn Madže, Ahkam, 1)



Prilikom oprostajnog hadža Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, stajao je na Arefatu, držeći jednom rukom povodac deve, a drugu podignutu i dlanom okrenutu prema Nebu, te učio sljedeću dovu:

„Allahu moj, neka Ti je hvala onako kako Ti hvalu jezicima izričemo i više od toga! Allahu moj, Tebi pripada moj namaz, moji obredi, moj život i moja smrt! Tebi je moj povratak i Tebi pripada moje naslijeđe!

Allahu moj, utječem Ti se od kazne u kaburu, od vesvesa u srcu i rasijanosti u poslovima! Allahu moj, utječem Ti se od zla koje donosi vjetar!

Allahu moj, Ti čuješ moj govor, i vidiš mjesto na kojem se nalazim, i znaš ono što tajim i na javu iznosim, i ništa Ti moje nije skriveno! Ja sam nemoćan, siromah, koji pomoć moli i utočište traži, koji se boji i nada milosti, koji priznaje i očituje svoje grijehe! Molim Te molbom nevoljnika i preklinjem preklinjanjem poniženog griješnika! Molim Te dovom slijepca koji je u strahu, koji povija svoju glavu pred Tobom, i koji lije suze zbog Tebe, i koji ponizno stoji pred Tobom i spušta svoje lice u zemnu prašinu! Allahu moj, nemoj me učiniti od onih nesretnika čiju dovu ne primaš i budi prema meni dobar i milostiv! Allahu moj, Ti si bolji od svih onih od kojih se traži i od svih onih koji daju! Nema boga osim Allaha, Jedinog, koji nema saučesnika, Njemu pripada vlast, Njemu pripada sva hvala i On sve može!“⁶⁹

69. Vidi: Ibn Kesir, El-Bidaje, V, 166-168; Hejsemi, Medžmeu-z-zevaid, III, 252; Ibn Kajjim, Zadu-l-me'ad, II, 237, Bejrut, 1995.





Ovo je iskrena i jezgrovita dova Allahovog Miljenika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je bio čist od grijeha, a koja ukazuje na stanje njegovog srca u Allahovom prisustvu...



Od naših dobrih prethodnika (selefi-salih) prenose se mnogobrojne dove koje su učili prilikom stajanja na Arefatu, a jedna od tih dova glasi ovako:

„Allahu moj! Ko se može hvaliti pored Tebe? Ko može hvaliti sebe u Tvom prisustvu? Grijesi su moj jezik učinili nijemim; nemam nijednog dobrog djela kojim bih se iskupio i nikoga ko bi se za mene zauzeo! Ostala mi je samo nada u Tebe! Bože moj! Znam da zbog svojih grijeha nemam nikakvog ugleda kod Tebe, a niti imam obraza da Ti iznosim svoju ispriku, ali Ti si od svih plemenitih Najplemenitiji! Bože moj! Ako nisam dostojan toga da dospijem do Tvoje milosti, pa Tvoja milost je dostojna da dospije do mene, jer Tvoja milost obuhvata svaku stvar, a ja sam jedna od tih stvari. Bože moj, moji grijesi su ogromni, pa ipak, mali su u odnosu na Tvoj oprost! Zato mi ih oprost, o Plemeniti! Allahu moj, Ti si Ti, a ja sam ja! Ti stalno opraštaš, a ja se stalno vraćam grijeshenju! Ako ćeš se samo smilovati onima koji su Ti pokorni, od koga će pomoć tražiti grješnici? Bože moj! Ja sam svjesno okrenuo lice od pokornosti i prihvatio se djela nepokornosti prema Tebi! Slavljen neka si Ti, kako je veličanstven Tvoj dokaz protiv mene i kako je velika plemenitost Tvoga oprosta...

Ja sam svakoga časa ovisan o Tebi, a ja Tebi ni za što nisam potreban! Ti si moj Stvoritelj i jedino Ti praštaš grijeh! Povrati me sa ovoga mjesta kao roba kojem si uslišio njegove dove, ispunio njegove potrebe i ostvario njegove nade!

Allahu moj! U Tvojoj vlasti i moći su sve potrebe onih koji Te mole i koji od Tebe traže! Allahu moj, Ti znaš misli onih čiji jezici ne govore! Ti si jedini Gospodar od kojeg svaku pomoć očekujemo i samo od Tebe molimo i tražimo! Pored Tebe nema drugoga koga se treba bojati i koji se može sutra potkupiti! Allahu moj, povećavanjem onih koji Te mole i Tvoja plemenitost i darežljivost se povećavaju!

Allahu naš, Ti sve goste ugošćavaš, a mi smo Tvoji gosti, pa ugosti nas u Svome džennetu! Allahu naš! Svakoj karavani se daruje poklon, svakom molitelju ono što moli i svakom posjetitelju ukazuje počast, a onome koji se nada nagradi daje se nagrada! Svi smo došli u Tvoj Bejtu-l-haram, svi smo



stali na ovom svetom mjestu i prisustvovali zajedno sa ovim blagoslovljenim skupom, nadajući se onome što Ti daruješ! Stoga nam daruj ono čemu se nadamo od Tebe!⁷⁰



Ebu Umāme, radijallahu anhu, kaže: „Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, učio je mnogo dova, ali mi ništa od toga nismo zapamtili. Rekli smo: Allahov Poslaniče, učio si mnoge dove, ali mi ih nismo zapamtili!

On na to reče: Hoćete li da vas uputim na dovu koja obuhvata sve dove? Recite:

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكَ مِنْهُ نَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعَاذَكَ مِنْهُ نَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
وَأَنْتَ الْمُسْتَعَانُ وَعَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

Allahu moj, tražim od Tebe ono što je od Tebe tražio Tvoj vjerovjesnik, Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, i tražim zaštitu kod Tebe od zla za koje je zaštitu tražio Tvoj vjerovjesnik, Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem. Ti si Onaj od Kojeg se pomoć traži, jedino Ti uslišavaš (ovosvjetske i ahiretske) želje i nema snage niti moći bez Allaha!“ (Tirmizi, De'avât, 3521/88.)



Enes, radijallahu anhu, prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, posjetio jednog bolesnika koji je bio jako izmršao. Upitao ga je:

„Jesi li ti upućivao dovu i tražio nešto (od Allaha)?“

„Da, učio sam ovu dovu: ‘Allahu moj, ako ćeš me kazniti za nešto na ahiretu, ubrzaj mi tu kaznu na ovome svijetu!’“

„Subhanallah!“ – rekao je Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, a potom dodao: „Ti to nisi u stanju! Zašto nisi rekao:

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

70. Vidi: Gazali, Ihja, I, 337-338, Bejrut, 1990; Bejheki, Šua'bu-l-iman, II, 25-26.





»Gospodaru naš, podari nam dobro na dunjaluku i dobro na ahiretu, i sačuvaj nas od kazne u vatri!« (El-Bekare, 201)

Nakon toga čovjek je učio ovu dovu i ozdravio. (Muslim, Zikr, 23; Tirmizi, De'avat, 3487/71)

Prilikom učenja dove trebamo voditi računa o tome šta tražimo od Allaha uzvišenog i da li je način na koji upućujemo dovu u skladu sa njenim adabom (propisima i pohvalnim stvarima dove). Od uzvišenog Allaha trebamo uvijek tražiti dobro (hajr) i sačuvanost (āfijet).



Prenosi se da je kod hazreti Alije, radijallahu anhu, došao jedan rob pod uslovom (mukāteb, koji je sa svojim gospodarom napravio ugovor o oslobađanju uz otkup) i rekao mu:

- Ja nisam u stanju da isplatim otkup koji sam obećao, pa pomози mi!
- Hoćeš li da te podučim riječima kojima je mene podučio Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, a kojima će Allah otplatiti tvoj dug pa makar bio veličine brda Sīr!

Potom je rekao: „Reci:

اللَّهُمَّ اكْفِنِي بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ وَأَغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ

»Allahu moj, zaštititi me halalom od harama i Svojom dobrotom me učini neovisnim o drugima mimo Tebe!« (Tirmizi, De'avat, 110/3563)



Kada je sultan Murad I (Hudavendigār) došao na Kosovo polje, 8. augusta 1389. godine, susreo se sa velikim olujnim vjetrom koji je podizao veliku prašinu. Zbog te prašine nije se vidio prst pred okom, a te noći je bila Lejletu-l-berat. Sultan Murad je klanjao dva rekata namaza, a potom je u suzama uputio sljedeću dovu:

»Gospodaru moj! Ako je ova oluja nastala zbog grijeha Tvog slabašnog roba Murada, onda nemoj kazniti njegove nedužne vojnike! Allahu moj, oni su došli ovdje da bi veličali Tvoje ime i dostavili islam drugim ljudima!



Bože moj! Koliko puta mi nisi uskratio Svoju pomoć i pobjedu! Uvijek si mi uslišao dovu, pa Te i ovoga puta molim da primiš moju dovu! Spusti na nas kišu koja će rastjerati ovu prašinu i tamu, da bismo vidjeli lica nevjerničkih vojnika i borili se protiv njih licem u lice.

Bože moj, Tebi pripada vlast, a i ovaj rob (tj. sultan Murad) je u Tvojoj vlasti. Ja sam nemoćan i slabašan rob. Ti najbolje znaš moj nijet i moje tajne: moj cilj nisu vlast i bogatstvo, moj jedini cilj je Tvoje zadovoljstvo!

Bože moj, ne dopusti da ova mu'minska vojska bude savladana rukom kafira! Podari joj pobjedu zbog koje će se svi muslimani radovati kao što se bajramu raduju! Ako Ti želiš, neka kurban na dan bajrama bude Tvoj rob Murad!

Bože moj, nemoj učiniti da ja budem uzrokom propasti ove mnogobrojne vojske! Podari joj Svoju pomoć i pobjedu! Neka moja duša bude kurban za njihove živote, jer meni je dovoljno da me primiš u društvo šehida! Za islamsku vojsku spreman sam dati svoju dušu! Učinio si me gazijom, a sada mi omogući da Tvojom dobrotom i plemenitošću postignem stepen šehida! Amin!"

Nakon ove iskrene dove sultan Murad je u potpunom spokoju počeo učiti Kur'an. Nedugo poslije toga pojaviše se oblaci milosti. Na Kosovo polje proli se kiša. Prestade olujni vjetar, a prašina nestade...

Nedugo poslije ovih Božijih znakova započeo je boj. Započet je napad na neprijatelja! Bitka je trajala osam sati i uz Allahovu pomoć okončana je pobjedom islamske vojske.

Poslije bitke Murad Han je prolazio između ranjenih vojnika i šehida koji su ležali na zemlji. Ranjenicima je ukazivana pomoć, a šehidi su nošeni na jedno mjesto. Među mrtvim neprijateljskim vojnicima je ležao i jedan ranjeni srpski vojnik.

„Dopustite mi da poljubim carsku ruku i prihvatim islam!“ – rekao je.

Potom je, pretvarajući se, prišao sultanu i bodež, koji je skrivao ispod odjeće, zario u njegove grudi. Na tom mjestu Murad Han ispio je šerbe šehadeta, čime je njegova dova primljena. Rahmetullahi alejhi (Neka mu se Allah smiluje)!





Dakle, dova u našem životu predstavlja srž ibadeta i robovanja uzvišenom Allahu, jer On najviše voli kada Njegov rob spozna svoju nemoć i podigne ruke u dovi, tražeći od svog Rabba. Upravo zbog toga će uzvišeni Allah kazniti teškom kaznom one koji se smatraju neovisnim i koji Mu ne upućujuć dove.

U tom smislu su Njegove riječi:

„Reci: ‘Gospodaru mome je važna samo vaša dova, a pošto vi ne vjerujete, neminovno vas čeka patnja.’“ (El-Furkan, 77)

Dova je ključ kapija rahmeta, oružje mu'mina, stup vjere i svjetlo nebesa i zemlje. Kome budu otvorena vrata dove, njemu su otvorene kapije dobra, mudrosti i milosti. Ko želi da mu dova bude primljena u nevolji i tjeskobi, neka upućuje dove dok je u rahatluku i u izobilju. Pravi Allahovi robovi i Njegovi bliski prijatelji uvijek se nalaze u stanju dove, upućujući Mu dovu u svakoj životnoj prilici.

e. Hušū' (skrušenost)

Skrušenost je ispunjenost srca ljubavlju i strahopoštovanjem prilikom čega se spoljašnji organi i udovi nalaze u stanju potpune smirenosti.

Skrušenost je zapravo u srcu, ali se pokazuje i na našoj spoljašnosti. Osjećaj skrušenosti u srcu doživljavamo onda kada naspram Allahove veličine i uzvišenosti spoznamo svoju sićušnost i beznačajnost, kada se duša (nefs) pokori svome Stvoritelju i kada osjetimo snažno strahopoštovanje prema Njemu. Spoljašnja dimenzija skrušenosti ogleda se kroz sklad i harmoniju pokreta i mirovanja, uz prisutnu smirenost i staloženost u ibadetu. Naprimjer, spoljašnja dimenzija skrušenosti u namazu ogleda se i u tome da naše oči ne razgledaju okolo, nego ispred sebe i na mjesto na kojem činimo sedždu.

Najljepši primjer skrušenosti u životu i u ibadetu nalazimo u životu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih ashaba. Nijedan dio svoga života Plemeniti Poslanik, alejhis-selam, nije provodio odvojeno od ahiretske realnosti, a u pogledu ibadeta je uvijek ukazivao na činjenicu da ga trebamo činiti kao da se nalazimo u posljednjim trenucima ovosvjetskog života.



Naime, jednom od svojih časnih ashaba, koji mu je rekao: „Allahov Poslaniče, posavjetuj me kratko i jezgrovito!“, plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, rekao je:

„Kada ustaneš da klanjaš namaz, klanjaj kao da se opraštaš (od dunjaluka), ne govori ono zbog čega ćeš se morati izvinjavati i ne čezni za onim što je u rukama ljudi!“ (Ibn Madže, Zuhd, 15; Ahmed, V, 412)

Ibadeti imaju vrijednost ukoliko se obavljaju u stanju duhovne budnosti, skrušenosti i razmišljanja. Tako su ibadet činili plemeniti ashabi i dobri vjernici koji su ih slijedili u tome. Abdullah ibn Mes’ud, radijallahu anhu, imao je običaj kazati svojim učenicima:

„Vi mnogo duže klanjate namaz od ashaba i u tome se više trudite od njih, ali su oni bolji ovast!“

„A zbog čega?“ – neko je upitao.

„Oni su imali više zuhda u odnosu na ovaj svijet i više su žudili za ahiretom od vas!“ (Ibn El-Dževzi, *Sifetu-s-safve*, I, 420, Bejrut, 1979.)

Posebno je važna skrušenost u namazu, jer spas vjernika je u direktnoj vezi sa njegovim namazom. Iz tog razloga uzvišeni Allah prave vjernike opisuje na sljedeći način:

„Ono što žele - vjernici će postići, oni koji namaz svoj ponizno/skrušeno obavljaju.“ (El-Mu’minun, 1-2)

Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio nas je da će rob za namaz biti nagrađen u skladu sa njegovom prisutnošću i skrušenošću u namazu. U tom smislu on kaže:

„Čovjek će klanjati svoj namaz, ali će mu za njega biti upisana samo njegova desetina, ili njegova devetina, ili njegova osmina, ili njegova sedmina, ili njegova šestina, ili njegova petina, ili njegova četvrtina, ili njegova trećina, ili njegova polovina.“ (Ebu Davud, Salat, 123-124/796)

Dakle, rob će imati potpunu nagradu za namaz samo ako ga bude klanjao skrušeno i prisutnoga srca, a u narednim ajetima uzvišeni Allah pojašnjava kako se postiže namaz sa skrušenošću:





„Pomozite sebi strpljenjem i namazom, a to je, zaista, teško, osim skrušnima, koji su uvjereni da će pred Gospodara svoga stati i da će se Njemu vratiti.“ (El-Bekare, 45-46)

Dakle, skrušenost u namazu će postići onaj ko obavlja svoje namaze sa sviješću o tome da će jednoga dana stati pred svoga Gospodara i pred Njim polagati račun za svoje riječi i postupke.

Ukoliko jedan vjernik bude obavljao namaz na takav način, stanje skrušenosti u namazu će vremenom ispuniti njegov cijeli život. Mevlana Dželaluddin Rumi, kuddise sirruhu, riječi uzvišenog Allaha: **„...koji namaze svoje budu na vrijeme obavljali.“** (El-Me'aridž, 23), tumači na sljedeći način:

„Oni koji su trajno u takvom stanju kao da su u namazu...“

Međutim, treba imati na umu da se do ovoga stanja dopijeva iskrenim i dubokim usvajanjem vrlina Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i ukrašavanjem njegovim ahlakom. U tom smislu plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

„...Allah voli svako skrušeno i tužno srce, koje poučava ljude dobru i poziva ih pokornosti Allahu uzvišenom, a mrzi svako tvrdo i nemarno srce, koje spava cijelu noć i nimalo ne spominje Allaha, a ne zna hoće li mu duša biti vraćena (u tijelo).“ (Dejlemi, I, 158)

Stručak vrlina

Abdullah ibn Šihhīr, radijallahu anhu, opisao je skrušenost Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, na sljedeći način:

„Vidio sam Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, kako klanja namaz, a zbog plača mu iz grudi dopire glas kao iz ključajućeg kazana.“ (Ebu Davud, Salat, 156-157/904; Ahmed, IV, 25, 26.)

Što se tiče fikhskih propisa koji se odnose na namaz, o njima treba strogo voditi računa, ali isto tako, kao što vidimo iz navedenog hadisa, treba paziti i na duhovnu dimenziju namaza. Kao što se primjenom fikhskih propisa o čistoći pripremamo za stupanje u namaz, isto tako i sa skrušenošću u namazu postižemo srčanu smirenost, spokoj i blaženstvo zbog susreta s Njim, Subhanehu!



O tome da namaz treba klanjati sa velikom skrušenošću i u duhovnom stanju u kojem sasvim iskreno dozivamo uzvišenog Allaha, plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, rekao je:

„Namaz se klanja dva po dva rekata. Nakon drugog rekata sjedi se na tešehhudu. Pri tome trebaš biti skrušen i moliti ponizno poput siromaha, a kada završiš, podigni ruke svome Gospodaru, okrenutih dlanova prema licu, i reci: »Gospodaru! Gospodaru!« Ko tako ne postupi, namaz mu je krnjav (nepotupun)!“
(Tirmizi, Salat, 166/385)



Prenosi se od Aiše, naše majke, radijallahu anha, da je Ebu Džehm, radijallahu anhu, poklonio Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, odjeću koja je bila vezena i ukrašena šarama. U toj odjeći Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao je namaz, a poslije toga je zatražio da tu odjeću vrate Ebu Džehmu, rekavši:

„U namazu sam se zagledao u ove šare i gotovo izgubio smiraj zbog njih.“
(Malik, Muvetta, Salat, 67; Buhari, Salat, 14)



Na oproštajnom hadžu Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, lično je obavio hadžske obrede i time poučio ummet obavljanju ove dužnosti. Poučio je muslimane da se i ovaj ibadet, kao i ostali, treba činiti sa skrušenošću.

Naime, na povratku sa Arefata prema Muzdelifi čuo je kako neki ljudi u pozadini galame i viču, udarajući svoje deve, zbog čega one počеше rikati. U tom času Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, okrenuo se prema njima i, podigavši svoj štap, rekao:

„O ljudi! Budite smireni i spokojni, jer nagrada se ne postiže žurbom!“
(Buhari, Hadž, 94; Muslim, Hadž, 268)



Hazreti Alija, radijallahu anhu, kazuje da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio jednog čovjeka kako u namazu stalno dodiruje svoju bradu, pa je rekao:

„Da je njegovo srce skrušeno, i njegovi udovi bi bili smireni i skrušeni.“ (Ali El-Mutteki, VIII, 22530/197)





Hazreti Aiša, radijallahu anha, kazuje da je njena majka, Ummu Rūmān, jednom prilikom klanjala namaz i u toku namaza se ljuljala lijevo i desno. Kada ju je vidio Ebu Bekr, radijallahu anhu, ukorio ju je riječima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je rekao:

*„Kada neko od vas klanja namaz, neka u namazu stoji smireno i skrušeno, i neka se ne ljulja kao što to čine Jevreji, jer smirenost spoljašnjih organa upotpunjava namaz.“*⁷¹



Sulejmanu, alejhis-selam, dato je veliko bogatstvo i vlast, ali ga to nije spriječilo da robuje svome Gospodaru skrušenog i budnog srca, i da bude skroman i neovisan o ukrasima ovoga svijeta.

Za Sulejmana, alejhis-selam, prenosi se da zbog velike skrušenosti, koju je osjećao prema Allahu, nije nikada podigao glavu prema nebu.⁷²



Abdullah ibn Ebu Bekr, radijallahu anhumā, pripovijeda da je Ebu Talha, radijallahu anhu, klanjao namaz u svojoj bašti, pa je u jednom času ptica po imenu „Dubsi“ poletjela, tražeći izlaz iz bašte. I dok je ona letjela tamo - amo, tražeći izlaz kroz krošnje palmi, Ebu Talhin pogled je nakratko pratio njen let, koji mu se dopao. Kada se povratio namazu, nije znao koliko je rekata klanjao. Rekao je sebi: „Zbog imetka sam zapao u iskušenje!“ Potom je otišao Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i ispričao mu šta mu se dogodilo u bašti, dodavši na kraju:

„Jā Resūlallah (Allahov Poslaniče), ovaj imetak (baštu) dajem, Allaha radi, kao sadaku! Koristi ga kako želiš!“ (*Muvetta*, Salat, 69)



O velikoj skrušenosti časnih ashaba u namazu govori nam i sljedeća predaja. Naime, dok se Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, vraćao u Medinu iz vojnog pohoda (Zatu-r-Rika), na jedom mjestu odluči da prenoće. Upitao je svoje ashabe:

„Ko će večeras čuvati stražu?“

71. Alusi, Ruhu-l-meani, XVIII, 3, Bejrut, bez godine izdanja.

72. Ibn Ebi Šejbe, El-Musannef, VIII, 118, Bejrut, Darul-fikr, 1989.



Javiše se Ammar ibn Jasir, od muhadžira, i Abbad ibn Bišr, od ensarija, rekavši:

„Mi ćemo čuvati stražu, Allahov Poslaniče!“

Nakon toga oni se dogovoriše da prvi dio noći drži stražu Abbad, a drugi dio noći Ammar. Abbad je odmah počeo klanjati namaz, a Ammar je legao spavati. Nedugo zatim jedan mušrik se prišunjao njihovom taboru i opazio stražara kako stoji. Odmah je odapeo strijelu i njome pogodio Abbada. Međutim, ovaj je iščupao strijelu i nastavio klanjati namaz. Mušrik je odapeo strijelu još dva puta i ponovno pogodio Abbada, ali on nije prekidao namaz, nego je iščupao strijele i nastavio klanjati. Kada je učinio ruku', a potom sedždu i nakon sjedenja predao selam, rekao je svom drugu:

„Ustani, ranjen sam!“

Ammar je odmah skočio na noge. Mušrik je shvatio da su ga primijetili i nestao bez traga. Kada je Ammar ugledao Abbada u krvi, rekao mu je:

„Subhanallah! Zašto me nisi pozvao kada si prvi put pogođen?“

Njegov drug, izražavajući svoj zanos i skrušenost u namazu, reče:

„Bio sam započeo učiti jednu suru i nisam mogao da je prekinem!“ (Ebu Davud, Taharet, 198/78; Ahmed, III, 344; Ibn Hišam, III, 219; Vakidi, I, 397)



Abdullah ibn Urve ibn Zubejr, unuk hazreti Ebu Bekrove kćerke Esme i Zubejra ibn Avvama, radijallahu anhum, kazuje:

„Upitao sam svoju nanu, Esmu:

‘Kakvi su bili ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada slušaju Kur'an?', pa mi je rekla:

‘Njihove oči bi plakale, a koža bi im se ježila, kao što ih uzvišeni Allah opisuje (u Kur'anu)!’“ (Bejheki, *Šuabu-l-iman*, II, 365)

Opisujući Svoje skrušene robove dok uče Kur'an, uzvišeni Allah kaže:

„I padaju licem na tle plačući, i on im uvećava strahopoštovanje i skrušenost.“ (El-Isra', 109)





„Allah objavljuje najljepši govor, Knjigu sličnu po smislu, čije se poruke ponavljaju, zbog kojih podilazi jeza one koji se Gospodara svoga boje, a kada spomene ime Allahovo, kože njihove i srca njihova se smiruju.“

(Ez-Zumer, 23)



Prenosi se da je u jednoj borbi hazreti Aliju pogodila strijela i zabola se u njegovo stopalo. Međutim, nisu je mogli izvaditi zbog velikog bola koji je osjećao pri pokušaju da je izvade, pa im on reče:

„Ja ću započeti klanjati namaz, a vi to išćupajte dok budem u namazu!“

Uradili su kako im je kazao, pa je strijela bila izvađena bez ikakve teškoće i bolova. Kada je predao selam, upitao ih je:

„Šta ste uradili?“

„Izvadili smo strijelu!“ – odgovorili su.



Prenosi se da je majka Vejsil Karanija (Uvejsa El-Karenija), rahimehullah, upitala:

„Sine, kako možeš cijelu noć činiti ibadet? Kako izdržiš?“

„Lijepa moja majko! Ja činim ibadet pažljivo, a skrušenost u namazu mi proširi srce toliko da ne osjećam umor...“

„A šta je ta skrušenost, Uvejse?“ – upitala ga je.

„To je stanje u kojem tijelo ne osjeća bol čak i kada bi ga pogodilo koplje.“



Prenosi se da je Ali ibn Husejin (sin hazreti Husejina) bio poznat kao Zejnu-l-ābidīn (ukras pobožnjaka), radijallahu anhumā. Kada bi htio da uzme abdest, njegovo lice bi prebljedilo, a kada bi htio početi sa namazom, njegove noge bi se tresle. Kada bi ga upitali zbog čega izgleda tako, odgovorio bi:

„Znate li pred koga ću sada stati?“ (Ebu Nuajm, *Hil'jetu-l-evlija*, III, 133)

Jednom prilikom dok je klanjao namaz, u njegovoj kući je izbio požar, ali on to nije primijetio. Kada je predao selam i završio sa namazom, upitali su ga:



„Šta te je spriječilo da primijetiš požar u svojoj kući?“

„Požar koji nas čeka na ahiretu!“ – odgovorio je.

I namaz Muslima ibn Jesara je bio takav. Jednom prilikom dok je on klanjao namaz u mesdžidu u Basri, mesdžid se srušio uz veliki prasak. Međutim, on se nije ni pomjerio, jer nije ni osjetio da se nešto dogodilo. Kada su došli do njega, rekao je:

„Dakle, mesdžid se srušio?“ – upitao je.



Jedan od dobrih Allahovih robova pripovijeda sljedeće:

„Jednom prilikom sam klanjao namaz za Zu-n-Nunom El-Misrijem, rahimehullah, pa kada je donio početni tekbir, izgovarajući: Allahu ekber! (Allah je najveći!), kao da je duša napustila njegovo tijelo. Kada je izgovorio riječ: «ekber!» (najveći!), moje srce je obuzelo tako veliko strahopoštovanje prema Allahu da sam imao osjećaj kao da se raskomadalo.“



Prenosi se da bi Amir ibn Abdullah Et-Tejmi, rahimehullah, potpuno prekidao vezu sa spoljašnjim svijetom kada stane na namaz i to u tolikoj mjeri da ništa nije moglo pokvariti njegovu skrušenost. Govorio je:

„Više bih volio da me pogodi strijela nego da primijetim tuđe riječi i postupke dok sam u namazu!“



Prenosi se da su pitali šejha Behauddina Nakšibenda El-Buharija o tome kako rob može postići pravu skrušenost (hušū'), pa je rekao:

„Sa četiri stvari: halal ishranom, uzimanjem abdesta bez gafleta (nemara), donošenjem početnog tekbira sa potpunom sviješću o tome da smo stali pred Uzvišenog Allaha i spominjanjem Allaha (zikrullah) poslije namaza, sve dok ne nastupi sljedeći namaz (tj. skrušenost, smiraj i spokoj srca koji postignemo u namazu trebamo čuvati sjećanjem i spominjanjem Allaha do sljedećeg namaza).“





Na kraju, skrušenost je stanje srca koje nam pruža veliku slast i zadovoljstvo prilikom izvršavanja Allahovih zapovijedi i čini nas budnim prilikom čuvanja od Njegovih zabrana. Stanje skrušenosti (hušū') blisko je povezano sa našom bogobojažnosti (takvā), iskrenosti (ihlās) i svijesti o tome da nas uzvišeni Allah vidi i posmatra (ihsān). Međutim, izvor svih ovih stanja je ljubav prema Allahu, koja se realizira preko našeg ibadeta i ahlaka. Naime, ukoliko je ibadet iskren i skrušen, utoliko je i ljubav prema Allahu velika i potpuna, a plod svega toga je lijepo vladanje i pohvalne osobine (ahlak).

Skrusenost treba ispunjavati naše srce u namazima, ali i svim drugim ibadetima koje činimo. Nadalje, ona se preko naših spoljašnjih organa treba reflektirati i na našu okolinu, ulivajući smirenost i spokoj.

7. Svakodnevno druženje sa Kur'anom

Kur'an časni je uputa za ljude, milost za vjernike i lijek za srca. Allahovom dozvolom on izvodi ljude iz tmina na svjetlo i približava ih njihovom Stvoritelju.

Kur'an je Allahov govor koji objašnjava smisao stvaranja kosmosa i mudrost bivstvovanja čovjeka, naređujući mu da svoj ovosvjetski život uskladi sa božanskom harmonijom kosmosa.

Uzvišeni Allah kaže:

„Allah objavljuje najljepši govor, Knjigu sličnu po smislu, čije se poruke ponavljaju, zbog kojih podilazi jeza one koji se Gospodara svoga boje, a kada spomene ime Allahovo, kože njihove i srca njihova se smiruju. Ona je Allahov Pravi put na koji On ukazuje onome kome On hoće; a onoga koga Allah ostavi u zabludi niko na Pravi put neće moći uputiti.“ (Ez-Zumer, 23)

Ovaj ajeti-kerim pojašnjava kakva treba biti naša veza sa časnim Kur'anom. Nivo naše bogobojažnosti (takva) zavisi od našeg odnosa prema Kur'anu. Od toga zavise naša iskrenost u ibadetu, lijepo vladanje i moralne osobine, jer Kur'an predstavlja ogledalo našeg sveukupnog ponašanja.

Kur'an je najčvršće uže za one Allahove robove koji žele Allahovo zadovoljstvo i spas od ružnih stvari i vječne patnje u vatri. Oni koji prihvate za ovo Allahovo uže, oni će postići ugled i veličinu, a oni koji ga napuste, bit će poniženi, zaostali i zalutali sa Pravog puta.



Kur'an je duhovna trpeza koju je uzvišeni Allah pripremio za Svoje robove. Oni koji se odazovu Njegovom pozivu i pristupe trpezi, naslađivat će se beskrajnim blagodatima koje će im pružati spokoj, sreću i zadovoljstvo.

Čovjekova stvarna vrijednost i ugled zavise od toga u kojoj mjeri postupa u skladu sa kur'anskim propisima i u kojoj mjeri je usvojio kur'anski ahlak. Dakle, čovjek će slijedeći upute Kur'ana i izvršavajući njegove zapovijedi proniknuti u mudrost svoga postojanja i postići ugled i veličinu koji mu dolikuju. Uzvišeni Allah nam zapovijeda da naučimo i spoznamo Kur'an, a potom da svoj život i ono što se događa oko nas posmatramo logikom Kur'ana. Jer, razum je sredstvo kojim postižemo svoju sreću ili nesreću, zato ga moramo usmjeravati Kur'anom.

Treba znati da nam Kur'an nije otvorio vrata ispravnog razmišljanja, mi bismo sigurno bili lišeni mnogih spoznaja i značenja. Stoga trebamo razmišljati o beskrajnom sadržaju Kur'ana i na tom putu uložiti trud kako bismo spoznali mnogobrojne puteve i staze dobra.

Svakodnevno druženje sa Kur'anom potrebno nam je da se ukrasimo i okitimo njegovim ahlakom. Plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, u naprijed navedenim hadisima kazao je sljedeće:

„Kada neko od vas želi da razgovara sa svojim Gospodarom, neka uči Kur'an!“ (Sujuti, *Džami'u-s-sagir*, I, 13/360)

„Učite Kur'an, jer on će doći na Kijametski dan kao zagovornik onome koji ga je učio!“ (Muslim, *Musafirin*, 252, 253; Ahmed, V, 249, 251)

„Ko bude učio Kur'an i radio u skladu sa onim što se nalazi u njemu, na Kijametskom danu njegovim roditeljima bit će stavljena kruna, čija je svjetlost ljepša od svjetlosti sunca kada bi se ono stavilo u neku od ovosvjetskih kuća. A šta mislite kakva je nagrada za onoga koji postupa u skladu sa njim (tj. sa Kur'anom)?“ (Ebu Davud, *Vitr*, 14/1453)

Redovno učenje Kur'ana časnog i postupanje u skladu sa njegovim ajetima ubraja se u dobra djela koja voli uzvišeni Allah i kojima je On zadovoljan. U tom smislu Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:





„Allah ne sluša ništa kao što sluša lijep glas Vjerovjesnika koji uči Kur'an glasno i milozvučno⁷³!“ (Buhari, Fedailu-l-Kur'an, 19, Tevhid, 32; Muslim, Musafirin, 232-234)

„Allah ne sluša od Svog roba ništa kao što sluša dva rekata namaza koja on klanja (i na njima uči Kur'an). Allahova dobrota i milost se spušta na njega sve dok je u namazu. Robovi se ne mogu ničim približiti Allahu kao onim što im je došlo od Njega (tj. Kur'anom).“ (Tirmizi, Fedailu-l-Kur'an, 17/2911)

U hadisima smo obaviješteni da će čovjek zaraditi veliki grijeh ukoliko prekine druženje sa Kur'anom i zaboravi iz Kur'ana ono što je bio naučio.⁷⁴ A onaj u čijem srcu ne bude ništa od Kur'ana, on je poput srušene kuće.⁷⁵

Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„Srca zahrđaju poput željeza!“

Upitali su:

„A šta je njihovo glačalo, Allahov Poslaniče?“

„Učenje Kur'ana!“ – odgovorio je. (Ali El-Mutteki, II, 241)

Jednom prilikom rekao je svojim ashabima:

„Dajte i svojim očima udio u ibadetu!“

„A šta je njihov udio u ibadetu, Allahov Poslaniče?“ – upitali su.

„Gledanje u Mushaf, razmišljanje o njegovom značenju i uzimanje pouke iz njegovih mudrosti.“ (Sujuti, Es-Sagir, I, 39)

U drugom hadisu alejhis-salatu ves-selam kaže:

„Uistinu, među ljudima imaju oni koji su Allahu najbliži!“

„A ko su oni, Allahov Poslaniče?“ – upitali su.

73. Teganni, izraz koji je upotrijebljen na ovom mjestu, znači uljepšavanje učenja Kur'ana milozvučnim, razgovijetnim i visokim glasom, izražavajući tugu i radost prilikom učenja. Vidi: M. Yaşar Kandemir, İsmail Lütfi Çakan, Raşit Küçük, Riyadu's-Salihin – Tercüme Ve Şerh, V, 118, İstanbul, 2001. Međutim, Imam Buhari nakon što je prenio ovaj hadis u svom Sahihu, kaže: „Sufjan veli da 'jetegannā bihi' (milozvučno uči) zapravo znači: 'jestagnā bihi', tj.: 'da ga on (Kur'an) učini neovisnim od drugih knjiga' (tj. neovisnim od učenja drugih knjiga). Ipak, većina učenjaka tumači ove riječi kao uljepšavanje glasa. (Vidi: Ibn Hadžer, Fethu-l-bari, komentar 4735. hadisa)

74. Ebu Davud, Salat, 16/461.

75. Tirmizi, Fedailu-l-Kur'an, 18/2913; Darimi, Fedailu-l-Kur'an, 1.



„To su oni koji su bliski sa Kur'anom (Ehli Kur'an)! Oni su Allahu bliski i posebni robovi!“ (Ibn Madže, Mukaddime, 16)

Plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, posebno bi se obradovao kada bi vidio grupu ljudi koji su se okupili radi učenja i razumijevanja Kur'ana. U jednom hadisi-šerifu, on, alejhis-salatu ves-selam, kaže:

„...Neće se okupiti grupa ljudi u jednoj od Allahovih kuća, učeći Kur'an i međusobno razgovarajući o njemu, a da se na njih neće spustiti sekīnet (smiraj), prekriti ih rahmet (milost), okružiti ih meleki i spomenuti ih Allah među onima koji su kod Njega. Koga unazadi njegovo djelo, neće ga unaprijediti njegovo porijeklo.“ (Muslim, Zikr, 38; Ibn Madže, Mukaddime, 17)

Prema tome, da bismo postigli sreću na oba svijeta, trebamo pojačati našu srčanu vezu sa Kur'anom. Trebamo ga učiti, osjećati u svojim srcima i iskreno primjenjivati njegove propise u životu.

Stručak vrlina

Plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, učio je Kur'an iskreno, mnogo razmišljao o njegovom značenju i ponašao se u skladu sa njegovim zapovijedima. Učio ga je kao da ga srcem osjeća i živi. Kada bi prilikom učenja naišao na ajete u kojima se opisuje Allahova veličina i moć, izgovarao bi: „Subhānallāh!“ (Slava Allahu, uzvišenom i čistom od svakog nedostatka!). Kada bi naišao na ajete u kojima se izražava dova, molio bi njima, a kada bi naišao na ajete koji govore o Allahovoj kazni i Njegovim prijetnjama, tražio bi utočište kod Njega.⁷⁶

Plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, redovno je učio Kur'an svakoga dana.⁷⁷ Evs ibn Huzejfe, radijallahu anhu, koji je došao u Medinu zajedno sa delegacijom plemena Sekīf, kazivao je sljedeće:

„...Jedne večeri napustio nas je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, i vratio se kasno poslije jacije namaza. Upitali smo ga:

- Šta te je zadržalo, Allahov Poslaniče?

76. Vidi: Muslim, Musafirin, 203; Nesai, Kijamu-l-lejl, 25.

77. Vidi: Muslim, Musafirin, 142; Ahmed, IV, 9; Ibn Madže, Salat, 178.





- *Zadržao me hizb (vird) Kur'ana koji učim svakoga dana! Htio sam da ga proučim, pa onda da dođem.* – rekao je.

Kada je svanulo, pitali smo ashabe Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

- Kako dijelite Kur'an na hizbove (virdove) prilikom učenja?

- (Prve) tri sure (kao prvi hizb), pet sura (drugi hizb), sedam sura (treći hizb), devet sura (četvrti hizb), jedanaest sura (peti hizb), trinaest sura (šesti hizb) i mufessal sure, počev od sure Kāf do kraja Kur'ana (sedmi hizb), čime se završava hatma.“ (Ahmed, IV, 9; Ebu Davud, Salat, 327; Ibn Madže, Salat, 178)

Prema tome, dnevni hizbovi (virdovi) sastoje se od sljedećih sura:

1. hizb: El-Bekare, Āli Imrān i En-Nisā'; 2. hizb: El-Māide, El-En'ām, El-Ea'rāf, El-Enfāl i Et-Tevbe; 3. hizb: Jūnus, Hūd, Jūsuf, Er-Ra'd, Ibrahim, El-Hidžr i En-Nahl; 4. Hizb: El-Isrā', El-Kehf, Merjem, Tāhā, El-Enbijā', El-Hadž, El-Mu'minūn, En-Nūr i El-Furkān; 5. hizb: Eš-Šu'arā, En-Neml, El-Kasas, El-Ankebūt, Er-Rūm, Lukmān, Es-Sedžde, El-Ahzāb, Es-Sebe', Fātir i Jāsīn; 6. hizb: Es-Sāffāt, Sād, Ez-Zumer, El-Mu'min, Fussilet, Eš-Šūra, Ez-Zuhruf, Ed-Duhān, El-Džāsije, El-Ahkāf, Muhammed, El-Feth i El-Hudžurāt; 7. hizb (El-Mufessal): od sure Kāf do sure En-Nās. (Vidi: Zerkeši, *El-Burhānu fi ulūmi'l-Kur'an*, I, 247)



Prenosi se od Abdullaha ibn Mes'uda, radijallahu anhu, da je rekao: „Rekao mi je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem:

- *Uči mi Kur'an!*

- Allahov Poslaniče, kako ću ja tebi učiti, a tebi se objavljuje?

- *Želim slušati Kur'an od drugog!*

Počeo sam učiti suru En-Nisa i nastavio učiti sve dok nisam stigao do ajeta:

„**A šta će, tek, biti kada dovedemo svjedoka iz svakoga naroda, a tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih?**“ (En-Nisa, 41) On mi tada reče:

- *Dovoljno je!*



Pogledao sam ga u lice i vidio kako mu liju suze iz očiju.“ (Buhari, Tefsir, 4/9; Muslim, Musafirin, 247)

Kako je ovo lijep prizor milosrđa i sažaljivosti koje je Vjerovjesnik, alejhis-salatu ves-selam, osjećao prema svome ummetu!?



Jednom prilikom hazreti Aiša, naša majka, radijallahu anha, kasno je došla kući iz džamije, pa ju je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, pitao šta je razlog njezinog kašnjenja. Ona mu je odgovorila:

„Slušala sam učenje Kur'ana jednog od tvojih ashaba. Nisam nikada čula takvo učenje i takav glas!“

Nakon toga je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, ustao i otišao u džamiju, a i Aiša je krenula s njim. U džamiji zatekoše Sālima, radijallahu anhu, kako uči Kur'an. Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, okrenuo se Aiši i rekao:

„Ovo je Sālīm, štićenik Ebu Huzejfeta! Hvala Allahu koji je učinio da ima ovakvih ljudi u mom ummetu!“ (Ibn Madže, Ikamet, 176; Ahmed, VI, 165; Hakim, III, 5001/250)



Prenosi se od Ibn Abbasa, radijallahu anhumā, da je neki čovjek upitao:

- Allahov Poslaniče, koje dobro djelo je najdraže Allahu?
- *Djelo onoga koji putuje do odredišta i odmah se vraća.*
- A ko putuje do odredišta i vraća se odmah?
- *Onaj ko prouči Kur'an od početka do kraja, pa čim završi, vrati se na početak!“* (Tirmizi, Kira'at, 11/2948)

U skladu ovog hadisa, kao i drugih predaja koje ga potvrđuju, kada učači Kur'ana završe hatmu, vraćaju se na početak i prouče suru El-Fatiha i prvih pet ajeta sure El-Bekare. Na taj način započinju novu hatmu, namjeravajući da uče Kur'an još jednom od početka do kraja, s ciljem da postignu Allahovo zadovoljstvo.





Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pridavao je veliku važnost Kur'anu i posebno je volio one ashabe koji pridaju pažnju i važnost Kur'anu. Jednom prilikom htio je poslati malo brojniju vojnu ekspediciju, pa je zatražio od vojnika da mu prouče nešto iz Kur'ana. Svakog od njih je pitao koliko zna iz Kur'ana, pa kada je došao do jednog mladića, upitao ga je:

„Koliko ti znaš Kur'ana?“

Mladić je počeo nabrajati sure koje zna, pa kada reče da zna napamet i suru El-Bekare, Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče:

„Znaš suru El-Bekare?“

„Da!“ – dogovorio je.

„Hajde, kreni, ti si njihov zapovjednik!“

Jedan od starijih ashaba reče:

„Allahov Poslaniče, tako mi Allaha, nije me ništa spriječilo da naučim El-Bekare osim straha da ne postupam i vladam se u skladu sa njenim značenjem!“

Tada Allahov Poslanik, alejhis-salatu ves-selam, reče:

„Naučite Kur'an i ponavljajte ga, jer čovjek koji nauči Kur'an, ponavlja ga i postupa u skladu s njim liči na kožnu torbicu napunjenu miskom, čiji se miris širi na sve strane. A onaj ko nauči Kur'an i spava (tj. ne postupa u skladu s njim), a on (Kur'an) se nalazi u njegovom srcu, liči na kožnu torbicu napunjenu miskom, čiji je otvor zatvoren (kanapom).“ (Tirmizi, Fedailu'l-Kur'an, 2/2876)

U ovom hadisi-šerifu plemeniti Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, ukazuje na vrijednost učenja Kur'ana i vladanja u skladu sa njegovim ajetima, ali isto tako i na duhovni stepen onoga koji zna napamet suru El-Bekare i vlada se u skladu sa njenim sadržajem.



Kada bi časni ashabi, ridvanullahi alejhim, naučili deset ajeta iz Kur'ana, oni bi prvo nastojali da razumiju propise i mudrosti koji su u njima sadržani, a potom bi se trudili da ih primijene u praksi i žive u skladu sa njihovim sadržajem. Oni ne bi učili deset novih ajeta dok ne bi primijenili u praksi prethodnih deset. Dakle, oni su sadržaj Kur'ana u potpunosti interpretirali u



svome životu i u tome postali neprikosnoveni primjer cijelom ummetu. (Vidi: Ahmed, *Musned*, V, 410)

Prenosi se da je hazreti Omer, radijallahu anhu, rekao:

„Naučio sam suru El-Bekare za dvanaest godina i zaklao devu kao kurban iz zahvalnosti Allahu.“⁷⁸

Abdullah ibn Omer, radijallahu anhuma, naučio je suru El-Bekare za osam godina. (Malik, *Muvetta*, Kur'an, 11)

Učenje Kur'ana ima stvarnu vrijednost samo onda kada živimo u skladu sa njegovim propisima i kada omogućimo drugima da nauče Kur'an i žive u skladu s njim.



Kada su predstavnici plemena Sekif došli u Medinu da se vide sa Resulullahom, sallallahu alejhi ve sellem, sa njima je došao i jedan mladić, po imenu Osman ibn Ebi-l-Âs, koji je, kao najmlađi među njima, brinuo o njihovim jahalicama. Kada bi se predstavnici plemena vratili kod njega, tj. na lokaciju na kojoj su bili smješteni, sklanjali bi se u hlad i spavali u vrijeme podnevne žege, dok bi on u to vrijeme odlazio kod Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, postavljao mu pitanja, slušao Kur'an od njega i pamtio ga. Tako je naučio napamet nekoliko sura.

On je prvi dao prisegu na vjernost i prihvatio islam prije svojih prijatelja. Kada bi došao kod Resulullaha, alejhis-salam, da nauči nešto iz Kur'ana i primijetio da je on zauzet nečim, odmah bi odlazio kod Ebu Bekra ili Ubejja ibn Ka'ba. Njih bi pitao ono što ga interesuje i naučio ono što želi. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, volio ga je upravo zbog toga.

Kada su predstavnici plemena Sekif odlučili da se vrate kući, zamolili su Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, da im imenuje zapovjednika (emira) jednog od njih, pa im je odredio Osmana ibn Ebi-l-Âsa za zapovjednika, iako je bio najmlađi među njima. (Ibn Sa'd, V, 508; Ibn Hišam, IV, 185; Ahmed, IV, 218)



78. Kurtubi, El-Džami'u li-ahkami-l-Kur'an, I, 40, Bejrut, 1985.





Kur'an je objavljivao postepeno, povodom različitih događaja i situacija. Kada god bi bili objavljeni novi ajeti, oni bi unijeli radost u srce Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih ashaba, povećavali njihovu odlučnost i osvježavali njihovu srčanu vezu sa uzvišenim Allahom. Oni su bili toliko čvrsto vezani za Objavu da im je smrt Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i prekid Objave prouzrokovao veliku tugu i prazninu koju nisu mogli ničim nadomjestiti. To vidimo na sljedećem primjeru:

Poslije smrti Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, hazreti Ebu Bekr je rekao hazreti Omeru – neka je Allah zadovoljan obojicom:

„Hajde da posjetimo Ummu Ejmen, kao što ju je posjećivao Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem!“

Kada su došli kod nje, ona se raplaka kada ih vidje, pa je upitaše:

„Šta te je rasplakalo? Zar ono što je kod Allaha nije bolje za Njegovog Poslanika?“

Ona reče:

„Ja ne plačem zbog toga! Znam da je za Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bolje ono što je kod njegova Gospodara, međutim ja plačem zbog Objave koja je prestala dolaziti sa neba!“

Njezin odgovor ih je toliko uzbudio da su i sami počeli plakati zajedno s njom. (Muslim, Fedailu-s-sahabe, 103)



Ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, mnogo su učili Kur'an i nisu voljeli da im prođe jedan dan u kojem ga nisu učili ili gledali u Mushaf. Dan su započinjali učenjem Kur'ana, a onima koji su imali bolove u očima savjetovali su da gledaju u Mushaf. (Hejsemi, VII, 165)

Hazreti Osman, radijallahu anhu, koji je nazvan „džāmi'u-l-Kur'an“, tj. sakupljač Kur'ana, zbog dugotrajnog učenja Kur'ana pohabao je dva Mushafa.⁷⁹



Prenosi se od Usejda ibn Hudajra, radijallahu anhu, da je jedne noći učio suru El-Bekare, a pored njega se nalazio njegov konj, koji je bio privezan. Konj



se odjednom uznemirio, pa je prekinuo učenje i konj se odmah smirio. Ponovo je počeo učiti, a konj se ponovo uznemirio. Još jednom je prekinuo učenje i on se odmah smirio. Pokušao je učiti još jednom, ali se konj ponovo uznemirio, a on se pobojao za svoga sina, Jahja'a, da ga konj ne udari, jer je bio blizu njega. Nakon što ga je premjestio, podigao je glavu prema nebu i vidio nešto što je već nestajalo. Kada je svanulo, ispričao je Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, šta mu se dogodilo, pa mu je on rekao:

„Uči, Ibn Hudajre! Uči, Ibn Hudajre!“

„Pobojao sam se da konj ne udari Jahja'a, koji je bio blizu njega. Podigao sam glavu i otišao do njega. Potom sam podigao glavu prema nebu, kad tamo nešto slično tamnom oblaku u kojem se nalaze svjetiljke. Promatrao sam to sve dok se nije udaljilo i izgubilo iz vida.“

„A znaš li šta je to?“ – upitao ga je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem.

„Ne!“ – odgovorio je Usejd.

„To su bili meleki koji su došli da slušaju tvoj glas. Da si nastavio učiti, oni bi tako ostali do svitanja, i ljudi bi ih gledali, a da se uopće ne kriju od njih.“ – rekao je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem. (Buhari, Fedailu'l-Kur'an, 15, Menakib, 25; Muslim, Musafirin, 242-241)



Jednom prilikom Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je Ubejju ibn Ka'bu, radijallahu anhu:

„Allah mi je zapovjedio da ti proučim: *«Lem jekunillezîne keferū min ehli-l-Kitab»!*“

„Da li je spomenuo moje ime?“ – upitao je Ubejj.

„Da!“ – odgovorio je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, pa je Ubejj zaplakao. (Buhari, Menakibu'l-Ensar, 16, Tefsir, 1/98, 3; Muslim, Musafirin, 246)

Ubejj ibn Ka'b, radijallahu anhu, bio je jedan od poznatih ashaba koji su znali napamet cijeli Kur'an. On je jedan od četverice za koje je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Uzmite (tj. naučite) Kur'an od četverice!“, čime je stekao posebnu blagonaklonost i kompliment Allahovog Miljenika, alejhis-salatu ves-selam, a uz to je bio od onih ashaba koji su najljepše i





najviše učili Kur'an.⁸⁰ Njegova privrženost i odnos prema Kur'anu učinili su ga počastvovanim, prihvaćenim i odlikovanim u društvu plemenitih ashaba. Kako je to velika sreća i čast!?



Ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nastojali su da druženjem sa Kur'anom usvoje znanje koje se nalazi u njemu, a potom da ga primijene u svome životu, slijedeći pri tome Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, čiji je život bio „živi Kur'an“.

Kināne El-Adevī prenosi da je Omer ibn El-Hattab, radijallahu anhu, zapovjednicima vojske napisao da ustanove broj hafiza Kur'ana u vojsci, kako bi im ukazao počast i poslao ih da ljude podučavaju Kur'anu.

Ebu Musa El-Eš'ari, radijallahu anhu, obavijestio je hazreti Omera da u vojsci ima tri stotine hafiza Kur'ana⁸¹, nakon čega im je hazreti Omer, radijallahu anhu, poslao sljedeće pismo u kojem, između ostalog, piše:

„...Znajte da je Kur'an izvor nagrade i časti! Slijedite Kur'an i nemojte ga prilagođavati svom mišljenju! Ko bude Kur'an prilagođavao svom mišljenju, Kur'an će ga naglavačke oboriti i baciti u vatru, a ko bude slijedio Kur'an, on će ga uvesti džennete firedvsa. Trudite se koliko ste u stanju da Kur'an bude vaš zagovornik, a nikako vaš protivnik. Onaj čiji zagovornik bude Kur'an, ući će u džennet, a onaj kome Kur'an bude protivnik, ući će u vatru. Znajte da je ovaj Kur'an izvor upute i najsvjetlije znanje. On je posljednja Knjiga koja je došla od Milostivoga, a kojom On otvara slijepe oči, gluhe uši i zaključana srca...“ (Ali El-Mutteki, II, 286-285)



Vjerni i pronicljivi Enes ibn Malik, radijallahu anhu, koji je deset godina služio Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada god bi završio

80. Buhari, Fedailu-l-Kur'an, 8. Hadis glasi: „Uzmite Kur'an od četvorice: od Abdullaha ibn Mes'uda, od Salima, od Muaza ibn Džebela i od Ubejja ibn Ka'ba.“ U istom poglavlju Buharija bilježi nekoliko hadisa u kojima se spominju još trojica hafiza među ashabima: Zejd ibn Sabit, Ebu'd-Derda' i Ebu Zejd, radijallahu anhum.

81. U to vrijeme je izraz „hameletu-l-Kur'an“ (nosioci, čuvari Kur'ana) korišten je za one koji su Kur'an znali napamet i koji su se vladali u skladu sa njegovim sadržajem.



hatmu Kur'ana, okupio bi svoje ukućane i zajedno s njima proučio hatmadovu.⁸²



Omer ibn El-Hattab, radijallahu anhu, povremeno bi govorio Ebu Musa'u El-Eš'ariju, radijallahu anhu, koji je imao milozvučan glas i veoma lijepo učio Kur'an:

- Podsjeti nas (na našeg Gospodara), o Ebu Musa!

Nakon toga bi Ebu Musa učio nešto iz Kur'ana.⁸³

Jednom prilikom mu je rekao:

- Povećaj nam želju (za našim Gospodarom)!

Potom je Ebu Musa počeo učiti Kur'an, pa kada je proučio jedan njegov dio, rekli su Omeru:

- Namaz! Namaz!

- A zar nismo bili u namazu?! – odgovorio je. (Ibn Sa'd, IV, 109)



Upitan je Nāfi, štićenik Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhuma, o tome šta je Abdullah ibn Omer radio u svojoj kući, pa je rekao:

- Ljudi nisu u stanju raditi ono što je on radio! On bi za svaki namaz uzeo novi abdest i između dva namaza bi učio Kur'an. (Ibn Sa'd, IV, 170)



Hafizi koji istinski čuvaju Kur'an, učeći ga i vladajući se u skladu sa njegovim uputama, na oba svijeta bivaju počašćeni. Jedan od Allahovih dobrih robova, Mahmud Sami Ramazanoglu, kuddise sirruhu, ispričao nam je slučaj jednog istinskog hafiza iz Adane, koji je bio ukopan u zemlji trideset godina, ali je Allah sačuvao njegovo tijelo. Prilikom izgradnje gradskog puta bilo je neophodno premjestiti njegov mezar na drugo mjesto, pa kada su iskopali njegov mezar, primijetili su da je njegovo tijelo nepromijenjeno i nakon toliko

82. Ibn Ebi Šejbe, El-Musanef, VI, 128, Rijad, 1409.

83. Ibn Sa'd, IV, 109; Ebu Nuajm, Hil'jetu-l-evlija, I, 258, Bejrut, 1967.





dugog vremena. Mahmud Sami, rahmetullahi alejhi, koji je svjedočio tom događaju, kazao je da je čak i bjelina hafizovih ćefina ostala nepromijenjena.

U jednom hadisi-šerifu Pejgamber, alejhis-salatu ves-selam, rekao je:

„Kada umre čuvar Kur'ana (koji je živio u skladu njegovih propisa, usvojio njegove moralne vrijednosti i sa njegovim mudrostima upotpunio svoju vjeru), uzvišeni Allah objavi zemlji da ne jede njegovo tijelo, a ona kaže: 'Gospodaru moj, kako da jedem njegovo tijelo, a u njegovim prsima se nalazi Tvoj govor'?!“ (Dejlemi, I, 284/1112; Ali El-Mutteki, I, 555/2488)



Prema Kur'anu časnom, kao Allahovom govoru, trebamo se odnositi lijepo, sa edebom i poštovanjem, a zbog činjenice što živimo u vremenu u kojem imamo najviše potrebe za vrijednostima Kur'ana.

Naprimjer, Kur'an ne smijemo učiti i njemu podučavati bez abdesta, jer je zabrana u pogledu toga sasvim jasna. Uzvišeni Allah kaže:

„I dodirnuti ga (tj. Kur'an) smiju samo oni koji su čisti.“ (El-Vaki'a, 79)

Ovaj ajeti-kerim ukazuje na čistoću tijela od stvarne nečisti (krv, mokraća i sl.), kao i čistoću žena poslije mjesečnice i porođaja. U tom pogledu četiri istinita mezheba imaju jednoglasan stav, a to je: uzimanje Mushafa bez abdesta je zabranjeno (haram)!⁸⁴

Naime, ovaj propis se već 1400 godina primjenjuje u ovom ummetu, još od vremena Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je rekao:

„Iz Kur'ana neće ništa učiti žena koja ima mjesečnicu ili osoba koja je džunub.“ (Tirmizi, Taharet, 131/98)

„Neka Mushaf uzima u ruke samo onaj ko je čist!“ (Hakim, I, 1447/553)

Kada je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, poslao Amra ibn Hazma u Jemen, izdao mu je pisani dokument u kojem su bile objašnjene stroge dužnosti (farzovi), Vjerovjesnikovi, alejhis-salatu ves-selam, sunneti i neki pravni propisi. U tom dokumentu se, između ostalog, zapovijeda Amru da poučava ljude Kur'anu, njegovim propisima i mudrostima **i da zabrani uzimanje Mushafa onima koji nisu čisti.**⁸⁵

84. El-Mevsuatu-l-fikhijje, XVIII, 322.

85. Malik, Muvetta, Kur'an, I; Kettani, I, 216.



Imam Malik, rahimehullah, kaže: „Neka Mushaf ne prihvata i ne nosi onaj ko nije čist, čak ni u koricama ili na jastuku... A to je iz počasti i poštovanja prema Kur'anu.“ (*Muvetta*, Kur'an, 1)

Također, potrebno je u svojoj porodici gajiti lijep odnos (edeb) prema Kur'anu i prenijeti ga na naredne generacije, vodeći računa da se Mushaf ne nosi ispod pojasa, da se ne pružaju noge prema njemu, da se ne stavljaju na njega druge knjige ili stvari, da se ne ulaziti s njim u toalet i sl. Dakle, treba strogo izbjegavati svaki neprimjeren odnos prema Allahovoj Knjizi, a zbog činjenice što je Kur'ani-Kerim jedna od „svetinja“ (še'air) islama, kao što kaže uzvišeni Allah:

„Pa ko poštiva Allahove svetinje – to je znak bogobojazna srca.“ (El-Hadž, 32)

Na kraju, Kur'an je Božija knjiga koja je objavljena ljudima da ih uputi na Pravi put, da ih pouči onome što nisu u stanju spoznati samim učenjem i da slijedeći njene upute postignu sreću na ahiretu. Iz tog razloga najispravnije je prigrliti Kur'an i držati se njegovih propisa.

U jednom hadisi-šerifu privrženost Kur'anu objašnjava se na sljedeći način:

„Kur'an je Allahova knjiga i Njegovo uže koje je spuštено sa Neba na Zemlju. Ako ga se budete čvrsto držali, nećete zalutati!“ (Hejsemi, IX, 164)

U kojoj mjeri budemo uzimali feyz i ruhanijet iz Kur'ana, u toj mjeri će jačati naš iman. Oni koji budu privrženi Kur'anu s ciljem da postignu zadovoljstvo Allaha i Njegova Poslanika, alejhis-salatu ves-selam, dobit će nagrade koje ljudski razum ne može ni shvatiti ni u mašti predočiti. Neka nam uzvišeni Allah omogućiti da trajno učimo Kur'an i postupamo u skladu sa njegovim uputama! Amin!

8. Zikrullah i salavati

Imenica „insân“ (čovjek) po mišljenju nekih učenjaka je izvedena iz istog korijena kao i glagolska imenica „nisjân“ (zaborav). Zaborav ima suprotno značenje od sjećanja (zikr) i predstavlja jednu od najvećih slabosti čovjeka. Da bi se otklonila šteta prouzrokovana zaboravom i da bi se ustalila svijest o „Allahu“ i „robovanju Njemu“, imamo veliku potrebu za zikrom, tj. sjećanjem i



spominjanjem Allaha. Svako sjećanje pojačava spoznaju i svijest o onome čega se sjećamo.

S obzirom na to da zikr zauzima posebno mjesto u svim ibadetima kojima izražavamo svoje robovanje Uzvišenom Allahu, riječ „zikr“ u Kur'anu se spominje na više od 250 mjesta. To je zbog činjenice što se istinsko robovanje Allahu i spoznaja Njega uzvišenog manifestuju u skladu sa snagom i dubinom zikra u vjernikovom srcu. U tom smislu naš uzvišeni Gospodar kaže:

„I spominji Gospodara svoga ujutro i navečer u sebi, ponizno i sa strahopoštovanjem i ne podižući jako glas, i ne budi bezbrižan!“ (El-E'araf, 205)

„Kazuj Knjigu koja ti se objavljuje i obavljaj namaz, jer namaz, zaista, odvraća od razvrata i od svega što je ružno; spominjanje Allaha je najveća poslušnost! - A Allah zna šta radite.“ (El-Ankebut, 45)

„U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana su, zaista, znamenja za razumom obdarene, za one koje i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju.“ (Ali Imran, 191)

S obzirom na to da je srce vladar čovjekovog bića, pa kada ono oživi spominjanjem Allaha (zikrullahom) i postigne svjetlo pomoću kojega razlučuje istinu od neistine, ono tada postane vodič koji usmjerava sve organe i udove tijela da dobro čine i budu pokorni uzvišenom Allahu. Na taj način čovjek dospije u stanje kojim je zadovoljan njegov Gospodar.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u sljedećem hadisu ukazuje na vrijednost zikra, kazujući:

„Primjer onoga koji spominje svoga Gospodara i onoga koji ne spominje svoga Gospodara je primjer onoga koji je živ i onoga koji je mrtav.“ (Buhari, De'avat, 66)

Dakle, oni koji su daleko od zikrullaha – spominjanja Allaha, daleko su i od ljubavi prema Njemu i na njih se odnosi Allahova prijetnja sadržana u narednim ajetima:

„O vjernici, neka vas imanja vaša i djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha. A oni koji to učine, bit će izgubljeni.“ (El-Munafikun, 9)



„Teško onima čija su srca neosjetljiva kad se spominje Allah, oni su u pravoj zabludi!“ (Ez-Zumer, 22)

„Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Milostivog spominjao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati.“ (Ez-Zuhuf, 36)

„A onaj ko okrene glavu od Moga zikra, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepim oživjeti.“ (Taha, 124)

Iz navedenih ajeta vidimo da nemar prema zikrullahu predstavlja veliku opasnost, na koju nam uzvišeni Allah ukazuje na mnogo mjesta u Kur'anu. Jedno od Njegovih upozorenja glasi:

„Zar nije vrijeme da se vjernicima srca smekšaju kad se Allah i Istina koja se objavljuje spominje...?“ (El-Hadid, 16)

Ovaj ajet je, kao opomena, objavljen u pogledu nekolicine ashaba koji su dolaskom u Medinu popustili, jer su nakon iskušenja i nedaća koja su preživljavali u Mekki dospjeli u blagostanje i blagodati. (Vidi: Sujuti, *Lubab*, II, 151-152)

Kada je uzvišeni Allah zapovjedio Musa'u i Harunu, alejhimes-selam, da dostave poslanicu Faraonu, rekao im je:

„Idite ti i brat tvoj, sa dokazima Mojim, i neka sam vam Ja uvijek na pameti!“ (Taha, 42)

Dakle, upozorio ih je na zikrullah, iako su bili Njegovi odabrani poslanici. Navodeći njihov primjer, uzvišeni Allah je htio da od njih uzmemo pouku i da nam oni budu uzor u životu.

O potrebi samokontrole i čestog spominjanja Allaha plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„Nemojte mnogo pričati bez spominjanja Allaha, jer mnogo priče u kojoj nema spominjanja Allaha učini srca tvrdim, a tvrdo srce je najudaljenije srce od Allaha.“ (Tirmizi, Zuhd, 62/2411)

Da bi se srca vjernika spasila nemara i „tvrdoće srca“, te dospjela u stanje kojim je zadovoljan uzvišeni Allah, potrebno je da trajno spominju Allaha (ez-zikru'd-däim). Takvo spominjanje Allaha ne traje jedan period ili neko određeno vrijeme, nego cijeli život. Prilikom svakog uzdaha možemo živjeti sa





zikrullahom, prenoseći svijest o Allahu u svaku životnu situaciju. U tom smislu je hazreti Aiša, naša majka, kazala:

„Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, spominjao je Allaha u svakoj prilici.“ (Muslim, Hajd, 117)

Komentarišući ajet u kojem uzvišeni Allah kaže: **„O vjernici, mnogo spominjite Allaha!“** (El-Ahzab, 41), Abdullah ibn Abbas, radijallahu anhum, kazao je sljedeće:

„Uzvišeni Allah je za svaki ibadet, koji je stavio u dužnost Svojim robovima, odredio granicu (količinu), a od onih koji su onemogućeni da ga izvršavaju prihvatio je ispriku (‘uzr). Izuzetkom je učinio samo zikrullah (sjećanje i spominjanje Allaha). Za njega On nije postavio ni granicu, a niti je odredio količinu. Stoga se ne prihvata isprika (‘uzr) od onoga koji napusti i ostavi zikrullah, osim ako se radi o osobi koja je izgubila pamet. Uistinu, uzvišeni Allah je ljudima naredio da Ga spominju u svakoj prilici.“⁸⁶

Kruna svega stvorenog, naš plemeniti Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, podsticao je na zikr i boravak u društvu zākirā (onih koji spominju Allaha), rekavši:

„Da sjedim s ljudima koji spominju Allaha od sabah-namaza do izlaska Sunca draže mi je nego da oslobodim ropstva četvericu potomaka Ismaila, alejhis-selam.“ (Ebu Davud, Ilm, 13/3667)

S druge strane, donošenje salavata na Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, ubraja se u spominjanje Allaha. Uzvišeni Allah kaže:

„Allah i meleki Njegovi blagosiljaju Vjerovjesnika. O vjernici, blagosiljajte ga i vi i šalžite mu selam!“ (El-Ahzab, 56)

Milost svjetovima, plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, o vrijednosti salavata kaže:

*„Ko donese jedan salavat na mene, Allah na njega donese deset!“*⁸⁷ U drugom rivajetu: *„Allah na njega donese deset salavata, obriše mu deset grijeha i podigne mu deset deredža.“* (Nesai, Sehv, 55)

86. Taberi, Džami'l-bejan 'an te'vili aji'l-Kur'an, XXII, 22, Bejrut, 1995; Kurtubi, XIV, 197.

87. Muslim, Salat, 70.



„Meni najpreči ljudi na Sudnjem danu bit će oni koji najviše salavata donose na mene.“ (Tirmizi, Vitr, 21/484)

Pored navedenog, u zikr se ubrajaju: namaz, kao najveći zikrullah, zatim tesbîh (Subhānallāh!), tahmîd (El-hamdulillāh!), tekbîr (Allahu ekber!), tehlîl (Lā ilāhe illallāh!), istigfâr (Estagfirullāh!), kao i učenje Kur'ana i razmišljanje o njegovim ajetima.

Stručak vrlina

Hazreti Aiša, naša majka, radijallahu anha, obavještava nas da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada bi ustao noću radi ibadeta, izgovarao po deset puta:

- Allahu ekber (Allah je najveći!);
- El-hamdulillāh (Hvala Allahu!);
- Subhānallāhi ve bi hamdihi (Slavljen neka je Allah i neka je Njemu hvala!);
- Subhāne-l-Meliki-l-Kuddūsi (Slavljen neka je Vladar, Sveti – koji nema nedostatka!);
- Estagfirullāh (Tražim oprost od Allaha!) i
- Lā ilāhe illallāh (Nema Boga osim Allaha!).

Na kraju bi deset puta ponovio ovu dovu:

اللهمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ ضَيْقِ الدُّنْيَا وَضَيْقِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ

„Allahumme innī e'ūzu bike min dīkid-dun'jā ve diki jevmil-kijāmeḥ!“ (Allahu moj, Tebi se utječem od tjeskobe dunjaluka i tjeskobe Kijametskog dana!) Nakon toga bi započeo klanjati (tehedžud) namaz. (Ebu Davud, Edeb 101/ br. 5085)



Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, volio je zikrove i dove koji su kratki po dužini i jezgroviti, ali posjeduju duboko značenje. Jednoga jutra Džuvejrija, naša majka, radijallahu anha, klanjala je sabah-namaz i na istom mjestu





nastavila sjediti, čineći zikr. Kada se Allahov Poslanik, alejhis-selam, vratio kući nakon izlaska sunca, ona je još uvijek sjedila na istom mjestu. Upitao ju je:

„Jesi li ti u istom stanju od kada sam se rastao s tobom (tj. izišao iz kuće)?“

„Da!“ – odgovorila je.

„Nakon što sam izišao iz kuće rekao sam tri puta četiri riječi (tj. rečenice), koje su ravne tvom zikru koji si cijelo jutro učila. To su:

سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ ، عَدَدَ خَلْقِهِ ، وَرِضَا نَفْسِهِ ، وَزِنَةَ عَرْشِهِ ، وَمَدَادَ كَلِمَاتِهِ

„Subhānallahi ve bi hamdihi, ‹adede halkihī, ve ridā nefsihī, vezinete ‹aršihī ve midāde kelimātihī.“ (Slavljen neka je Allah i neka je Njemu hvala, onoliko koliki je broj Njegovih stvorenja, koliko je On zadovoljan, onoliko koliko je težak Njegov arš i koliko je potrebno da se ispišu Njegove riječi!) (Muslim, Zikr, 79)



Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„Dvije riječi (tj. rečenice) lahke su za jezik, a teške na vagi dobrih djela i drage Milostivome Allahu:

سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ ، سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ

Subhānallahi ve bi hamdihi, Subhānallahi-l-Azīm! (Slavljen i uzvišen od svakog nedostatka neka je Allah i Njemu pripada hvala; Slavljen je Allah, Uzvišeni!) (Buhari, De'avat, 65, Ejman, 19, Tevhid, 58; Muslim, Zikr, 31)

Uzvišeni Allah želi da srce Njegovog roba bude u trajnoj vezi s Njim. Naime, kada opisuje Svoje prave robove, On Uzvišeni kaže:

„...one koji i stojeći, i sjedeći, i ležeći Allaha spominju...“ (Ali Imran, 191)

Međutim, u gore navednim hadisima opisuje se vrijednost i nagrada spomenutih zikrova, kao jedan vid podsticaja na njih. S tim u vezi, treba imati na umu da je cilj zikra zapravo otklanjanje nemara, jer nemar (gaflet) je prepreka za trajno sjećanje i spominjanje Allaha, kao što je pojašnjeno u općenitim tekstovima Kur'ana i hadisa.



Abdullah ibn Busr, radijallahu anhu, ispričao je sljedeće:

„Došla su dvojica beduina kod Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, pa ga jedan od njih dvojice upita:

- Allahov Poslaniče, ko je najbolji čovjek?
- *Onaj čiji je život dug, a uz to čini dobra djela!* – odgovorio je.

Drugi beduin reče:

- Allahov Poslaniče, broj islamskih propisa se namnožio, pa oporuči mi nešto čega ću se ustrajno držati!

- *Neka ti jezik bude uvijek vlažan od zikrullaha!* – rekao je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem. (Ahmed, IV, 188)

Trajna zauzetost zikrullahom čuva vjernika od nemara i zaborava, te na taj način uzrokuje povećanje njegove pokornosti Uzvišenom Allahu u pogledu šerijatskih naredbi i zabrana. Dakle, zikr je duhovni eliksir koji kod vjernika pojačava želju za izvršavanjem Allahovih propisa.



Jedan od ashaba upitao je Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

- Koji džihad ima najveću nagradu?
- *Džihad onoga koji najviše spominje Allaha, tebareke ve te'ala!* – odgovorio je.
- Koji post ima najveću nagradu? – upitao je ponovo.
- *Post onoga koji najviše spominje Allaha, tebareke ve te'ala!*

Potom je pitao ko ima najveću nagradu za namaz, zekat, hadž i sadaku, a Resulullah, alejhis-salatu ves-selam, svaki put je davao isti odgovor:

- *Onaj koji najviše spominje Allaha, tebareke ve te'ala!*

Nakon toga Ebu Bekr je rekao Omeru:

- Ebu Hafse, zâkiri su postigli svako dobro!
- *Da, tako je!* – rekao je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem. (Ahmed, III, 438; Hejsemi, X, 74.)





Dakle, trebamo se naviknuti na zikrullah u svakoj životnoj situaciji, jer će nam on omogućiti potpuni uspjeh.



Muaz ibn Džebel, radijallahu anhu, rekao je Resulullahu, sallallahu alejhi ve sellem:

- Allahov Poslaniče, ja odlazim, pa udijeli mi savjet!

- *Boj se Allaha, azze ve dželle, koliko si u stanju; spominji Allaha pored svakog drveta i kamena; a ako poćiniš kakav grijeh, odmah se pokaj Allahu: za javni grijeh – javno, a za tajni grijeh – tajno!* (Ahmed, Ez-Zuhd, str. 26; Hejsemi, Medžmeu-z-zevaid, X, 74; Bejheki, Ez-Zuhd, br. 963.)



Jednom prilikom je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, ukazujući na vrijednost halki zikra, rekao ashabima:

- *Kada prođete pored džennetskih baćši, okoristite se!*

- A šta su džennetske baćše? – upitali su.

- *Halke (kružoci) zikra!* – odgovorio je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem. (Tirmizi, De'avat, 82/3510)



Kada bi Abdullah ibn Revaha, radijallahu anhu, sreo nekoga od plemenitih ashaba, rekao bi:

„Dođi da jedan sat vjerujemo u našeg Gospodara!“

Jedan od njih nije razumio njegove rijeći, pa je došao kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i prenio mu šta je Ibn Revaha kazao. Tom prilikom Resulullah, alejhis-selam, rekao je:

„*Neka se Allah smiluje Ibn Revahi, on voli sijela (zikra) koja hvale meleki!*“ (Ahmed, III, 265)



Ispričao je Abdullah ibn Šeddad, radijallahu anhu, da su trojica ljudi iz plemena Benū ‘Uzre došli kod Resulullah, alejhis-salatu ves-selam, i prihvatili islam. Tom prilikom Resulullah, alejhis-selam, upitao je prisutne ashabe:

„Ko će preuzeti brigu o ovim ljudima?“

„Ja ću, Allahov Poslaniče!“ – rekao je Talha, radijallahu anhu.

I dok su oni boravili kod hazreti Talhe, Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, poslao je grupu ashaba kao vojnu izvidnicu. Jedan od one trojice priključio se izvidnici i u pohodu poginuo kao šehid. Nakon toga Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, poslao je drugu grupu. Toj grupi se priključio drugi od one trojice i u pohodu poginuo kao šehid. Poslije toga i treći je umro u svojoj postelji.

Kaže Talha, radijallahu anhu: „U snu sam vidio ovu trojicu ljudi kako borave u džennetu. Onaj što je umro u postelji bio je ispred svojih drugova. Iza njega, na nižem položaju bio je onaj što je drugi (po redu) poginuo kao šehid, a onaj što je prvi poginuo bio je na najnižem stepenu. Začudio sam se tome, pa sam otišao kod Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i ispričao mu što sam vidio. On mi reče:

„Tu nema ništa čudno! Kod Allaha nema niko vrjedniji od mu’mina koji provodi svoj život u islamu izgovarajući tesbih (Subhānallāh!), tekbīr (Allahu ekber!) i tehlīl (Lā ilāhe illallāh!).“ (Ahmed, I, 163)



Jednoga dana šejh Uftāde, rahmetullahi alejhi, izišao je sa svojim muridima u prirodu. Rekao im je da svako od njih ubere po jedan stručak cvijeća. I zaista, svaki od njih je ubrao po jedan stručak cvijeća, osim Mahmud-efendije, koji je prije toga bio kadija u Bursi, a koji će postati poznat kao Aziz Mahmud Hudaji. Samo je on donio jedan žuti, uvehli cvijet. I dok su njegovi drugovi predavali ubrane stručke cvijeća svome učitelju, Mahmud efendija je došao pred njega i pružio mu žuti i već uvehli cvijet. Primijetivši na licima murida znatiželju, šejh upita Mahmud-efendiju:

„Sine, Mahmude! Svi su donijeli po stručak cvijeća, a ti jedan žuti i uvehli cvijet?“

Mahmud-efendija sa edebom obori glavu preda se i reče:





„Učitelju moj! Šta god bih vam donio na poklon, malo je, ali koji god cvijet sam htio otrgnuti, čuo sam ga kako spominje svoga Gospodara. Moje srce nije bilo zadovoljno da prekine njihov zikr, pa sam uzeo ovaj žuti i uvehli cvijet, koji više ne spominje svoga Gospodara.“

Za vjernike istančanih osjećanja i nježnih srca svaki atom u kosmosu predstavlja pouku. Uzvišeni Allah kaže:

„Njega veličaju sedmera nebesa, i Zemlja, i oni na njima; i ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga; ali vi ne razumijete veličanje njihovo. - On je doista blag i mnogo prašta.“ (El-Isra, 44)

Prema tome, čovjek treba uzeti pouku iz prizora savršenog sklada u kosmosu, a potom dokučiti šta je njegova glavna zadaća na ovome svijetu, spominjući svoga uzvišenog Stvoritelja i ne zapadajući u nemar.



Jedan od najvrjednijih zikrova jeste donošenje salavata na Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Koliko vjernik donese salavata i selama na Resulullahu, alejhis-salatu ves-selam, toliko postigne i duhovne koristi, jer su čast i ugled Resulullahu, alejhis-selam, veliki kod njegovog uzvišenog Gospodara.

Prije svega treba znati da naš uzvišeni Gospodar donosi salavat na Svog Poslanika, alejhis-salatu ves-selam, obasipajući ga Svojom milošću i zadovoljstvom, a zatim to naređuje i vjernicima. Kaže Uzvišeni: **“Uistinu Allah i meleki Njegovi donose salavat na Vjerovjesnika. O pravovjerni, donosite i vi na njega salavat i selam.”** (El-Ahzab, 56)

Jedno od mjesta na kojem nazivamo selam Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, jeste sjedenje (tešehhud) u namazu. Odnosno, kada učimo „Et-tehijjatu“. Prenosi se od Abdullaha ibn Mes'uda, radijallahu anhu, da je rekao:

„Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, podučio me je tešehhudu kao što me je podučavao suri iz Kur'ana, dok je moj dlan ruke bio između njegovih dlanova:



التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ
السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ
مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

„ET-TEHIJJÂTU LILLÂHI VES-SALÂVÂTU VET-TAJJIBÂTU. ES-SELÂMU 'ALEJKE EJJUHEN-NEBIJU VE RAHMETULLÂHI VE BEREKÂTUHU. ES-SELÂMU 'ALEJNÂ VE 'ALÂ 'IBADILLÂHIS-SÂLIHÎN. EŞHEDU EN LÂ ILÂHE ILLALLÂHU VE EŞHEDU ENNE MUHAMMEDEN 'ABDUHÛ VE RESÛLUHÛ.“ Prijevod: „Najljepši izrazi veličanja i poštovanja pripadaju Allahu, i namazi, i lijepe riječi i djela. Selam tebi, o Vjerovjesniče, i Allahova milost i Njegov blagoslov. Selam nama i dobrim Allahovim robovima. Svjedočim da nema Boga osim Allaha i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik.“ (Buhari, Isti'zan, 28; Muslim, Salat, 16)

Prenosi se da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, u noći Mi'radža vidio srcem svoga Gospodara i tom prilikom On mu je rekao:

„Razgovaraj sa Mnom, Miljeniče!“

Resulullah, alejhis-selam, bio je zapanjen tim riječima i nije znao šta da kaže. Potom je uzvišeni Allah nadahnuo njegovo srce i on je rekao:

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ

„ET-TEHIJJÂTU LILLÂHI VES-SALÂVÂTU VET-TAJJIBÂTU.“ (Najljepši izrazi veličanja i poštovanja pripadaju Allahu, i namazi, i lijepe riječi i djela.)

Nakon toga uzvišeni Allah je rekao:

السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

„ES-SELÂMU 'ALEJKE EJJUHEN-NEBIJU VE RAHMETULLÂHI VE BEREKÂTUHU!“ (Selam tebi, o Vjerovjesniče, i Allahova milost i Njegov blagoslov!)

Na to je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio:

السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ

„ES-SELĀMU 'ALEJNĀ VE 'ALĀ 'IBADILLĀHI-S-SĀLIHĪN.“ (Selam nama i dobrim Allahovim robovima!)

Uzvišeni Allah je rekao:

„Poslaniče Moj, Ja sam Džebraila izostavio između nas, a ti nisi izostavio svoj ummet!“

Na to je Džebrail, alejhis-selam, rekao:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

„EŠHEDU EN LĀ ILĀHE ILLALLĀHU VE EŠHEDU ENNE MUHAMMEDEN 'ABDUHŪ VE RESŪLUHŪ.“ (Svjedočim da nema Boga osim Allaha i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik.) (Vidi: Kurtubi, III, 425)



Prenosi se od Ubejja ibn Ka'ba, radijallahu anhu, da je rekao:

„Kada su prošle dvije trećine noći, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ustao je i povikao:

- *O ljudi! Spominjite Allaha! Spominjite Allaha! Dolazi Dan u kojem će se puhnuti u rog prvi put, a nakon toga i drugi put! Dolazi smrt sa onim što ona sa sobom nosi!*

Ubejj je rekao:

- Allahov Poslaniče, želim povećati učenje salavata na tebe, pa koliko ću (od svojih dova i zikrova) zamijeniti učenjem salavata?

- *Koliko želiš!* – odgovorio je Resulullah, alejhis-salatu ves-selam.

- Hoću li četvrtinu?

- *Koliko želiš*, – rekao je – *ali ako povećaš, bolje je za tebe!*

- Hoću li polovinu?

- *Koliko želiš*, – rekao je – *ali ako povećaš, bolje je za tebe!*



- Hoću li dvije trećine?
- *Koliko želiš, ali ako povećaš, bit će bolje za tebe!*
- Da sve svoje dove i zikrove zamjenim učenjem salavata na tebe?
- *U tom slučaju postići ćeš ono što želiš i bit će ti oprošteni grijesi!*

(Tirmizi, Kijame, 23/2457)



Jednom prilikom Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, sjedio je (u mesdžidu), pa je ušao jedan čovjek i klanjao namaz. Poslije namaza čovjek je (u dovi) rekao:

„Allahu moj, oprosti mi i smiluj mi se!“

„*Požurio si, klanjaču!*“ – rekao mu je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem. „*Kada završiš namaz, prvo iskaži hvalu i zahvalu Allahu onako kako Mu dolikuje, potom donesi salavat na mene, pa onda moli Allaha u dovi!*“

Nakon toga došao je drugi čovjek koji je klanjao namaz, a potom izrekao hvalu Allahu i donio salavat Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. Njemu je rekao:

„*Klanjaču, moli i bit će ti uslišano!*“ (Tirmizi, De'avat, 3476/64)

Omer ibn El-Hattab, radijallahu anhu, kazao je sljedeće:

„Dova biva zadržana između nebasa i zemlje i ništa od nje neće biti uzdignuto (Allahu) sve dok ne doneseš salavat na svog Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem.“ (Tirmizi, Vitr, 486/21)



Prenosi se od Ka'ba ibn Udžreta, radijallahu anhu, da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, jednoga dana izišao pred njih, pa su mu kazali:

„Allahov Poslaniče, znamo kako ćemo te selamiti, ali kako ćemo donositi salavat na tebe?“

Rekao je: „Recite:



اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى (إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى)
 آلِ إِبْرَاهِيمَ ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا
 بَارَكْتَ عَلَى (إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى) آلِ إِبْرَاهِيمَ ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

„ALLAHUMME SALLI ‘ALĀ MUHAMMEDIN VE ‘ALĀ ĀLI MUHAMMED KEMĀ SALLEJTE ‘ALĀ IBRAHĪME VE ‘ALĀ ĀLI IBRAHĪME INNEKE HAMĪDUN MEDŽĪD. ALLAHUMME BĀRIK ‘ALĀ MUHAMMEDIN VE ‘ALĀ ĀLI MUHAMMED KEMĀ BĀREKTE ‘ALĀ IBRAHĪME VE ‘ALĀ ĀLI IBRAHĪME INNEKE HAMĪDUN MEDŽĪD.“
 Prijevod: „Allahu moj, učini salavat na Muhammeda i njegovu porodicu kao što si učinio salavat na Ibrahima i njegovu porodicu, Ti si, uistinu, Hvaljeni i Veličanstveni. Allahu moj, podari bereket Muhammedu i njegovoj porodici kao što si podario bereket Ibrahimu i njegovoj porodici, Ti si, uistinu, Hvaljeni i Veličanstveni.“ (Buhari, De’avat, 32; Tirmizi, Vitri, 20; Ibn Madže, Ikame, 25.)



I rekao je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem:

„Od vaših dana najvrjedniji dan je petak (džuma)... Zato u njemu donosite mnogo salavata na mene, jer mi se vaši salavati predočavaju.“

Ashabi su upitali: „Allahov Poslaniče, kako će ti biti predočeni naši salavati kada umreš i postaneš prašina?“

„Uistinu je Allah, azze ve dželle, zabranio zemlji da uništava tijela Vjerovjesnikā, alejhimus-selam!“ – rekao je. (Ebu Davud, Salat, 1047/201, Vitri, 26)



Prenosi se od Ka'ba ibn ‘Udžreta, radijallahu anhu, da je ispričao sljedeće:

„Jednoga dana Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao nam je:

- Približite se minberu!



Kad smo se približili, on je stao na prvu stepenicu minbera i rekao: „Amin!“ Potom je stao na drugu stepenicu i ponovo rekao: „Amin!“ Na kraju je stao na treću stepenicu i ponovo rekao: „Amin!“

Kada je sišao sa minbera, upitali smo ga:

- Allahov Poslaniče, danas smo od tebe čuli nešto što prije nismo čuli?!

- *Danas mi je došao Džibril i rekao: „Daleko bio od milosti onaj koji dočeka ramazan, a ne budu mu oprošteni njegovi grijesi!“ Rekao sam: „Amin!“ Kada sam stao na drugu stepenicu, on mi reče: „Daleko bio od milosti onaj u čijem prisustvu se spomene tvoje ime, a on ne donese salavat na tebe!“ Rekao sam: „Amin!“ Kada sam stao na treću stepenicu, on mi reče: „Daleko bio od milosti onaj kod koga njegovi roditelji, ili jedno od njih, dočekaju starost, pa ga ne uvedu u džennet!“ Rekao sam: „Amin!“* (Hakim, *El-Mustedrek*, IV, 7256/170; Tirmizi, *De'avat*, 3545/100)



Jedan od dobrih Allahovih robova ispričao je sljedeće:

„Imao sam jednog komšiju koji je prepisivao knjige učenjaka. Kada je umro, vidio sam ga u snu i rekao mu:

- Kako je uzvišeni Allah postupio prema tebi?

- Oprostio mi je! – rekao je.

- Zbog kojeg dobrog djela ti je oprostio?

- Kada god sam napisao mubarek ime Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, obavezno sam svaki put donio salavat na njega. Zbog toga mi je uzvišeni Allah darovao blagodati koje oko nije vidjelo, koje uho nije čulo i koje niko u mašti ne može predočiti!“ (Nebhani, *Se'adetu'd-d-darejn*, str. 101)



Prenosi se, također, da je jedan od Allahovih robova, koji se još nije bio ukrasio ahlakom Resulullahu, sallallahu alejhi ve sellem, u snu vidio Allahovog Poslanika, alejhis-salatu ves-selam. Međutim, on mu nije pokazao blagonaklonost, pa ga je ovaj tužnim glasom upitao:

- Allahov Poslaniče, jeste li to ljuti na mene?





- *Nisam!* – odgovorio je.
- *Zašto se, onda, prema meni tako odnosite?*
- *Ja tebe ne poznajem!* – rekao mu je.

- Kako to, Allahov Poslaniče? Ja sam jedan od vašega ummeta! Učenjaci su kazali da vi poznajete sljedbenike svoga ummeta kao što majka poznaje svoju djecu...

- *Tačno, ali ja ne vidim kod tebe tragove mog ahlaka. Uz to, od tebe mi nikako ne dolaze salavati i selami. Znaj da sljedbenike svoga ummeta poznajem po ahlaku koji su usvojili od mene!*

Čovjek se probudio sa velikom tugom i zabrinutošću. Odmah se pokajao za svoje prethodno stanje i počeo da se ukrašava ahlakom Allahovog Miljenika, sallallahu alejhi ve sellem, donoseći mnogo salavata i selama na njega.

Nakon nekog vremena ponovo je u snu vidio Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji mu ovaj put reče:

- *Sada te poznajem i činit ću šefa'at za tebe!*



Srž svega spomenutog jesu riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je rekao: „Čovjek će biti s onim koga voli!“ (Buhari, Edeb, 96) Prema pravilu: „Kada volimo nekoga, volimo i sve ono što njemu pripada!“, trebali bi slijediti voljenog Vjerovjesnika, alejhis-salatu ves-selam, u svim njegovim stanjima i postupcima. Ljubav prema njemu i slijeđenje njegovog sunneta predstavljaju glavni uslov za postizanje Allahove ljubavi i zadovoljstva. Naime, svaka ljubav koja nije prožeta ovom ljubavlju - odbacuje se, s obzirom na to da nije u duhu Kur'ana i Sunneta.

Zikrullah i salavati na tom putu predstavljaju hranu našeg duhovnog bića i garanciju vječne sreće. Svijet našega srca (kalb) i duha (rūh) upotpunjava se zikrullahom, jer uzvišeni Hakk kaže:

„Srca se, uistinu, spominajjem Allaha smiruju!“ (Er-Ra'd, 28)

Da bismo postigli bliskost sa Allahom, potrebno je postići trajni zikr (dāim), kojim se naš život ispunjava posebnom duhovnom slašću i užitkom. **Neka nam Uzvišeni Gospodar podari tu blagodat! Amin!**



9. Briga o posljednjem času na Ovom svijetu – Smrt i priprema za ono što slijedi nakon smrti

Kada čovjek posmatra ovaj svijet pogledom koji uzima pouku, spoznaje da se život isprepliće sa realnošću smrti. U tom smislu su riječi uzvišenog Stvoritelja, koji kaže:

„Sve što je na njoj (Zemlji) – prolazno je!“ (Er-Rahman, 26)

I kaže:

„Svaka duša će smrt okusiti...“ (El-Enbija, 35)

Zaista je čudno kako čovjeka prevari svijet na kojem boravi nekoliko dana kao gost ili prolaznik. Iako svakodnevno posmatra prizore smrti, dženaza i rastanaka, svoju smrt vidi dalekom. Prolazna dobra, koja privremeno koristi i koja svakoga časa može izgubiti, smatra svojim stvarnim kapitalom, a sebe njihovim pravim vlasnikom. A nije tako! Istina je da je on postao putnik koji putuje ka smrti onoga časa kada je njegovom duhu (rūhu) odjevena odjeća tijela i kada je u njoj došao na ovaj svijet. Dospio je na mjesto u kojem se treba pripremati za smrt i vječni život, premda o tome uopće ne razmišlja. Međutim, kada dođe suđeni čas, rūh se odvaja od tijela, koje biva sahranjeno u mezar, a on polazi na jedno veliko putovanje koje vodi u vječnost. Uzvišeni Allah kaže:

„Onome kome dug život damo, Mi mu izgled nagore izmijenimo. Zar oni ne razumiju?“ (tj. zar ne razumiju pouke životnog puta?) (Jasin, 68)

Smisao ovosvjetskog života jeste postizanje istinske sreće kroz pokornost uzvišenom Gospodaru, na način kojim je On Uzvišeni zadovoljan. Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„Pametan je onaj koji se suprotstavlja niskim strastima svoje duše i radi za ono što će doći poslije smrti...“ (Tirmizi, Kijamet, 25/2459)

Pjesnik Nedžib Fâzil, rahmetullahi alejhi, kaže:

*O škrti zlataru, pripremi sebi drugu kesu,
uštedi zlatnike koji će ti koristiti u mezaru.*

Život je poput kapi u punoj čaši vode. Čistoća vode u čaši zavisi od čistoće samih kapi, a posljednja kap koja napuni čašu jeste posljednji čas u životu na ovom svijetu. Plemeniti Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:





„Kome posljednje riječi (na ovom svijetu) budu: *Lā ilāhe illallāh!*, ući će u džennet!“ (Ebu Davud, Dženaiz, 15-16/3116; Hakim, I, 503)

Dakle, ako rob iz srca odstrani bogove niskih strasti i želja i ispuni ga Allahom, a potom živi u duhovnom skladu i harmoniji, nadati se da će sa Ovoga svijeta preseliti sa dini-imanom i ući u džennet. Međutim, ukoliko bude provodio život na drugačiji način, u posljednjem času života će veoma teško biti u stanju izgovoriti: „*Lā ilāhe illallāh!*“ Upravo zbog toga Resulullah, alejhis-salatu ves-selam, kaže:

„Čovjek umire u onom stanju u kojem je živio, a bit će proživljen u onom stanju u kojem je umro.“ (Muslim, Džennet, 83; Munavi, *Fejdu-l-kadir*, V, 663, i tekst je njegov.)

Posljednji čas u životu je poput čistog ogledala. Čovjek će najbolje vidjeti sebe u posljednjem času. Životni obračun bit će mu pred očima i srcem. Upravo zbog toga ne postoji poučniji prizor od smrtnog časa.

Plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

„*Kabur je, ili bašča od džennetskih bašči, ili provalija od džehennemskih provalija.*“ (Tirmizi, Kijamet, 26/2460)

Da bi se rastali sa ovim prolaznim svijetom kao pravi Božiji robovi, i da bi naš mezar bio jedna od džennetskih bašči, već izbrojane uzdahe na Ovom svijetu trebamo pripremiti za posljednji uzdah u životu. Dakle, za sretan ahiretski život potrebno je ovosvjetski život ukasiti dobrim djelima i živjeti ustrajno na Pravom putu. U tom smislu uzvišeni Hakk kaže:

„**I robuj Gospodaru svome sve dok ti jekīn (smrt) ne dođe!**“ (El-Hidžr, 99)

Robovi koji provedu svoj život ustrajno u pokornosti Allahu i Njegovom Poslaniku, alejhis-salatu ves-selam, ukrašeni dobrim djelima i osobinama, napuštaju ovaj svijet sa kelimei-šehadetom u posljednjem času. Nasuprot njih, nesretnici koji, zavarani prolaznim uživanjima i ukrasima, budu slijedili niske želje i strasti svoje duše, uništavajući svoje duhovne vrijednosti i vrline, umrijet će u stanju u kojem su živjeli i dospijeti u propast.

Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, na to je upozorio svoj ummet, rekavši:

„*Niko neće umrijeti, a da se neće kajati (za ono što je propustio)?*“



- A zbog čega je njegovo kajanje, Allahov Poslaniče? – upitali su ashabi.

„Ako bude dobročinitelj, kajat će se što nije povećao svoje dobročinstvo, a ako bude činio zlo, kajat će se što ga nije prekinuo i napustio.“ (Tirmizi, Zuhd, 59/2403)

Uzvišeni Allah na sljedeći način upozorava Svoje robove:

„O vjernici, neka vas imanja vaša i djeca vaša ne zabave od spominjanja Allaha. A oni koji to učine, bit će izgubljeni. I od onoga čime vas Mi opskrbljujemo udjeljujte prije nego nekom od vas smrt dođe, pa da onda rekne: ‘Gospodaru moj, da me još samo kratko vrijeme zadržiš, pa da sadaku udjeljujem i da dobar budem!’ Allah, sigurno, neće ostaviti u životu nikoga kome smrtni čas njegov dođe; a Allah dobro zna ono što vi radite.“

(El-Munafikun, 9-11)

Na kraju, naša smrt i naš život u berzahu koji će trajati do Kijametskog dana bit će bitno određeni našim stanjem na ovome svijetu i djelima koja smo činili na njemu.

Mevlana Dželaluddin Rumi kaže:

Sinko moj, smrt čovjeka ima boju njegovog života. Onima koji se nisu nadali susretu sa Allahom i koji su mrzili smrt i smatrali je dušmaninom, ona će se pojaviti kao strašni dušmanin. A onome koji se nadao susretu sa Allahom i iščekivao svoju smrt, ona će se pojaviti kao bliski prijatelj.

O dušo, koja bježiš od smrti, ako želiš saznati istinu, ti se zapravo ne bojiš smrti, nego sebe! Jer, ono čega se ti bojiš i plašiš u ogledalu smrti nije lice smrti, nego tvoje ružno lice. Tvoj ruh liči na stablo drveta, a smrt je poput lista na tom drvetu. Svaki list odgovara drvetu na kojem se nalazi...

Stručak pouka i vrlina

Prenosi se od Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhumu, da je ispričao sljedeće:

„Bio sam sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, kada mu je došao jedan čovjek od Ensarija, poselamio ga, a potom upitao:

- Allahov Poslaniče, koji vjernik je najbolji?





- *Onaj koji je najljepšeg ahlaka!*
- A koji je najpametniji? – upitao je čovjek ponovno.
- *Onaj koji se najviše sjeća smrti i na najljepši način se priprema za nju. Oni koji tako postupaju su pametni.* (Ibn Madže, Zuhd, 31; Ibn Hadžer, *El-Futuh*, IV, 51.)



Berā ibn Āzib, radijallahu anhu, pripovijeda sljedeće:

„Bili smo zajedno sa Resulullahom, sallallahu alejhi ve sellem, na jednoj dženzi. On je sjeo pored kabura i toliko plakao da je suzama pokvasio zemlju. Potom je rekao:

- *Braćo moja, pripremite se za ovo!* (Ibn Madže, Zuhd, 19; Ahmed, IV, 294)



Prenosi se da je hazreti Omer, radijallahu anhu, jednom od svojih radnika (u trgovini) zapovjedio da ga svaki dan podsjeća na smrt, riječima:

„Omere, ne zaboravi da ćeš umrijeti!“

Međutim, kada su se kod Omera pojavile sijede vlasi u bradi, rekao mu je:

„Dosta je! Sijede vlasi u bradi me podsjećaju na smrt.“

Uistinu, da bismo obuzdali svoju dušu i sačuvali je od slijeđenja niskih želja i strasti, potrebno je da se stalno sjećamo smrti i prolaznosti ovoga svijeta.



Plemeniti Pejgamber, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio nas je o stanjima ljudi koja će imati na samrti, u kaburu, na Kijametskom danu i na Ahiretu, podstičući nas da razmislimo o tome i pripremimo se za posljednji čas u ovom životu i vječni Ahiret koji će nakon toga uslijediti.

Jednim od takvih od hadisa Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, kazuje sljedeće:

„*Kada vjernik umire, dođu mu meleki milosti, noseći bijelu svilu, i kažu (njegovoj duši):*

- *Izlazi zadovoljna i tobom zadovoljno. Izlazi u zadovoljstvo i uživanje i vrati se Gospodaru koji nije srdit na tebe.*



Duša iziđe kao najljepši miris. Nju meleki dodaju jedan drugome sve dok ne dođu do nebeske kapije, gdje će upitati:

- Kakav je ovo miomiris koji dopire od zemlje?

Na svakom nebu će upitati isto (tj. „kakav je ovo miomiris koji dopire od zemlje?“), i na kraju, odvest će ga među ostale duše vjernika, a oni će se obradovati njegovom dolasku više nego što se neko od vas obrađuje svome bližnjem koji se vratio s putovanja. I oni će ga početi ispitivati:

- Šta je s tim i tim? Šta je s tom i tom?

Bit će im rečeno:

- Ostavite ga, neka se odmori, jer on je bio u dunjalučkim brigama.

A kada on upita:

- Zar vam nije došao taj i taj (ili ta i ta)? Pa, on je umro!

- Odveden je u „El-Hāvijeh“ (džehennem)! - reći će (oni).

A kada nevjernik umire, dođu mu meleki kazne s džehennemskom odjećom i kažu (njegovoj duši):

- Izlazi, srdžba je na tebi! Izlazi u Allahovu kaznu i srdžbu!

I izaći će kao nešto najsmrdljivije, sve dok ne dođu do zemaljske kapije, kada će meleki reći:

- Kakav je to smrad?

To će ponavljati na svakoj kapiji, a na kraju će biti odveden među duše ostalih nevjernika.” (Nesai, Dženaiz, 9)



Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

„Na Sudnjem danu čovjek će biti doveden kao janje i zaustavljen pred Allahom, pa će mu On reći:

- Dao sam ti, prenio na tebe da upravljaš imetkom i blagodatima te obasuo! Šta si ti uradio?

- Gospodaru, - reći će - gomilao sam imetak, umnožavao ga i ostavio većim nego što je bio. Stoga, vrati me, doći ću Ti s njim!





- Pokaži mi šta si poslao ispred sebe!

- Gospodaru, – reći će (ponovno) - gomilao sam ga, umnožavao ga i ostavio ga većim nego što je bio, pa vrati me i doći ću Ti s njim!

Međutim, - kaže Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, - *čovjek ispred sebe nije poslao nikakvo dobro i zbog toga će biti bačen u džehennemsku vatru.*“
(Tirmizi, Kijamet, 6/2427)

Dakle, ljudi koji provedu ovosvjetski život u nemaru, ne pripremajući se za ahiret, imat će tužan završetak. Uzvišeni Allah o tome nas obavještava na sljedeći način:

„A onaj kome bude knjiga njegova iza leđa njegovih data, propast će prizivati, i u ognju će gorjeti, jer je sa čeljadi svojom radostan bio, i mislio da se nikada neće vratiti.“ (El-Inšikak, 10-14)

Jedan od ljudi koji se pouzdao u svoje bogatstvo, položaj i snagu bio je Kārūn. Uzvišeni Allah opisuje njegov slučaj sa mnogo pouka i kaže:

„Karun je iz Musaova naroda bio, pa ih je tlačio, a bili smo mu dali toliko blaga da mu je ključeve od njega teško mogla nositi gomila snažnih ljudi.

‘Ne budi obijestan, jer Allah ne voli one koji su obijesni!’ - govorili su mu ljudi iz naroda njegova – ‘i nastoj da time što ti je Allah dao stekneš onaj svijet, a ne zaboravi ni svoj udio na ovome svijetu i čini drugima dobro, kao što je Allah tebi dobro učinio, i ne čini nered po zemlji, jer Allah ne voli one koji nered čine.’

‘Ovo što imam stekao sam znanjem svojim, tako ja mislim’ - govorio je on. A zar nije znao da je Allah prije njega uništio neke narode koji su bili od njega jači i koji su bili više nakupili - a zločinci neće o grijesima svojim ni ispitivani biti.

I iziđe on pred narod svoj u svom sjaju. ‘Ah, da je i nama ono što je dato Karunu!’ - govorili su oni koji su čeznuli za životom na ovom svijetu – ‘on je, uistinu, presretan.’

‘Teško vama!’ - govorili su učeni – ‘onome koji vjeruje i čini dobra djela bolja je Allahova nagrada, a biće samo strpljivima pružena.’ I Mi smo i



njega i dvorac njegov u zemlju utjerali, i niko ga od Allahove kazne nije mogao odbraniti, a ni sam sebi nije mogao pomoći.“ (El-Kasas, 76-81)

Karunov primjer je sasvim jasna poruka nemarnima koji se uzdaju u svoje bogatstvo i moć i ne razmišljaju o smrti i povratku svome Gospodaru.



Prenosi se od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da su ashabi upitali Resulullahu, sallallahu alejhi ve sellem:

- Allahov Poslaniče, hoćemo li vidjeti našeg Gospodara na Sudnjem danu?

- *A da li bi vam bilo teško da vidite Sunce u danu bez oblaka?* – upitao je.

- Ne, Allahov Poslaniče! – odgovorili su.

- *A da li bi vam predstavljalo teškoću da vidite Mjesec u uštapu, u noći bez oblaka?*

- Ne, Allahov Poslaniče!

- *Tako mi Onoga u čijoj ruci je moja duša, nećete imati (po)teškoću da vidite svoga Gospodara kao što niste imali teškoću da vidite to dvoje (tj. Sunce i Mjesec)! Rob će sresti svoga Gospodara i On će mu reći:*

- *O ti (čovječe), zar ti nisam počast ukazao? I namjesnikom te učinio? I omogućio ti da se oženiš? I potčinio ti konje i kamile da ti služe? I zapovjednikom te učinio, koji u obilju živi i kojem se drugi pokoravaju?*

- Jesi! – odgovorit će rob.

- *Zar nisi razmišljao o susretu sa Mnom?*

- Nisam! – odgovorit će.

- *U tom slučaju Ja ću zaboraviti tebe, kao što si ti bio zaboravio Mene!*

Potom će biti doveden drugi rob i On će mu reći:

- *O ti (čovječe), zar ti nisam počast ukazao? I namjesnikom te učinio? I omogućio ti da se oženiš? I potčinio ti konje i kamile da ti služe? I zapovjednikom te učinio, koji u obilju živi i kojem se drugi pokoravaju?*

- Jesi, Gospodaru! – odgovorit će rob.





Potom će biti doveden treći, pa će ga (Allah) pitati isto kao i onu dvojicu, a on će kazati:

- Gospodaru moj, ja sam vjerovao u Tebe, i u Tvoju Knjigu, i u Tvoje poslanike, i namaz sam klanjao, i postio, i sadaku udjeljivao.

I nastaviti će da se hvali svojim dobrim djelima koliko bude mogao, pa će mu On reći:

- *Stani malo! Sada ćemo dovesti Naše svjedoke da posvjedoče protiv tebe!*
- Ko je taj koji će svjedočiti protiv mene? – mislit će on u sebi.

U tom času će biti zapečaćena njegova usta, a njegovim bedrima, njegovom mesu i njegovim kostima bit će rečeno: 'Govorite!', pa će njegova bedra, meso i kosti govoriti o onome što je radio. Tako će biti, da on ne bi imao nikakve isprike za svoje grijehе. Eto, to je munafik! To je onaj koji će zaslužiti Allahovu srdžbu!" (Muslim, Zuhd, 16)

Rekao je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem:

„Kada se čovjek položi u kabur i njegovi drugovi odu toliko daleko da on još čuje topot njihove obuće, dođu mu dva meleka (Munkir i Nekir), posade ga i kažu mu:

- Šta si ti govorio o ovom čovjeku? (tj. o Resulullahu, sallallahu alejhi ve sellem)
- Vjerujem da je on Allahov rob i Njegov poslanik! - odgovorit će on.
- Pogledaj svoje mjesto u džehennemu koje ti je Allah zamijenio mjestom u džennetu.
- On će oba mjesta - kaže Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, - vidjeti istovremeno. A što se tiče nevjernika ili licemjera, oni će odgovoriti:
 - Ne znam. Govorio sam ono što je svijet govorio o njemu.

I bit će mu rečeno:

- Nisi ništa znao, a nisi ni slijedio onoga koji zna!

Potom će željeznim čekićem biti jako udaren između ušiju, zbog čega će kriknuti toliko jako da će ga čuti svi oko njega, osim ljudi i džina." (Buhari, Dženaiz, 68, 87; Muslim, Džennet, 70)



Prenosi se da je Davudov sin Sulejman, alejhimes-selam, prolazio pored jednog ratara koji je orao njivu, pa je ovaj rekao:

- Uistinu je Davudovoj porodici dato veliko carstvo!

Njegov glas vjetar je donio do Sulejmanovih ušiju, te on sjaha sa svoje jahalice i pješice krenu prema rataru. Kada je stigao do njega, rekao mu je:

- Došao sam ti pješice da ne bi čeznuo za onim što ne možeš postići. Znaj, da je jedan izgovoreni tesbih (Subhanallah!), koji Allah primi, bolji od vlasti i carstva koji su dati Davudovoj, alejhis-selam, porodici.⁸⁸

Uistinu, dobra djela koja se iskreno urade na ovom prolaznom svijetu bit će veliki kapital sreće u svijetu vječnosti. Uzvišeni Allah kaže:

„O vjernici, Allaha se bojte, i neka svaki čovjek gleda šta je za sutra pripremio i Allaha se bojte jer On dobro zna šta radite.“ (El-Hašr, 18)



Od smrti nije moguće pobjeći. Ono što jedino možemo jeste pripremiti se za nju. U hadisu se prenosi da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, ispričao sljedeće:

„Davud, alejhis-selam, bio je jako ljubomoran (na svoju suprugu), pa kada bi izlazio iz kuće, zaključavao bi vrata. Jednoga dana je tako izišao iz kuće i zatvorio vrata za sobom... Kada se vratio, na sredini kuće ugledao je čovjeka kako stoji.

- Ko si ti? – upitao ga je.

- Ja sam onaj koji se ne boji kraljeva i za kojega nema prepreka!

- Ti si, tako mi Allaha, melek smrti! Dobro došao, Allahovom voljom! – rekao mu je Davud, alejhis-selam.

Nakon toga melek mu uze dušu i usmrti ga. (Ahmed, II, 419)

Dakle, tako izgleda susret sa Azrâilom, alejhis-selam, onih koji se svakoga časa spremaju za smrt...

Nedžib Fazil, rahimehullah, rekao je:

88. Bursevi, Ruhu-l-bejan, VI, 332-333, Istanbul, 1969.





*U tom času se podiže jedna, a spušta druga zavjesa,
Vrlina u tom času je lijepo dočekati Azraila!*



Vjernik se trudi da blagodat i mogućnosti, koje mu je uzvišeni Allah pružio, iskoristi za ahiret, pripremajući se za dan koji će biti težak i mučan. O potrebi pripremanja za smrt i za ono što će doći poslije nje, Ebu Zerr El-Gifāri, radijallahu anhu, veoma mudro je sažeo na sljedeći način. On kaže:

„U svakom imetku postoje tri ortaka. Prvi ortak je vlasnik imetka, a to si ti! Drugi ortak je kader (odredba) koji te ne pita da li će ti donijeti dobro ili zlo poput propasti ili smrti. Treći ortak je tvoj nasljednik, koji čeka da spustiš glavu na zemlju i poslije tvoje smrti naslijedi tvoj imetak, dok ćeš ti polagati račun za njega. Ako si u stanju, nemoj biti najslabiji među ovo troje ortaka! Uzvišeni Allah kaže:

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ

Nećete zaslužiti nagradu sve dok ne udijelite dio od onoga što vam je najdraže! (Ali Imran, 92).

Evo, ova deva je moj nadraži imetak i ja nju šaljem prije sebe (tj. udjeljujem je kao sadaku) kako bih je sreo na ahiretu!“ – rekao je Ebu Zerr, radijallahu anhu. (Ebu Nu'ajm, *El-Hil'jetu-l-evlija*, I, 163)



U Osmanskom periodu živio je Üçbaş Nuruddin Hamza-efendi. Bio je poznati alim u svoje vrijeme.⁸⁹ Nije trošio novac, već ga je skupljao i gomilao. Nije jahao konja, a odijevao je staru i pohabanu odjeću i obuću. Zbog svega toga nazvali su ga “Paradži hodža”.

Upravo taj alim je od ušteđenog novca sagradio medresu i mesdžid u istanbulskom kvartu “Fatih” (tzv. “Üçbaş Nureddin Medresesi” i “Üçbaş Mescidi”), a potom je dao sagraditi mali dom za muderrise (profesore) i siromahe. Naravno, za izdržavanje tog vakufa ostavio je i potrebne nekretnine.

- Kako ti nije bilo žao potrošiti toliki novac, hodža? – pitali su ga poznanici.

89. Üçbaş (tur. tri glave), okrug Karasu, naziv je sela u kojem je rođen Nuruddin Hamza Efendi. Pripadao je ulemanskom staležu i vršio dužnost kadije (sudije). Umro je 948. godine po Hidžri (1541.g.) Vidi: Taşköprüzade, Eş-Şekaiku-n-Nu'manije, u redakciji A. Subhi Furat, str. 540-541.



- Upravu ste, cijenjeni prijatelji! – rekao je. – Ja mnogo volim novac. Upravo zbog ljubavi prema novcu nisam htio da ga ostavim na dunjaluku, nego sam ga poslao na ahiret!



Hazreti Alija, radijallahu anhu, kaže:

„Dunjaluk nam je okrenuo leđa i odlazi, a ahiret se okrenuo prema nama i dolazi. Svaki od njih (i dunjaluk i ahiret) imaju svoju djecu. Vi budite djeca ahireta, a ne budite djeca dunjaluka, jer danas se mogu činiti dobra djela i nema obračuna, a sutra je obračun i nema mogućnosti da se čine dobra djela.“ (Buhari, Rikak, 4)

Kao što student, kada iziđe iz učionice u kojoj je imao pismeni ispit, ne može dopisati odgovore i povećati broj bodova...

O hazreti Alijinim riječima neki arifi su kazali sljedeće:

„Dunjaluk nam je okrenuo leđa i odlazi, a Ahiret se okrenuo prema nama i dolazi. Čudno je stanje onoga koji žuri, trčeći za onim koji mu okreće leđa, a bježi od onoga koji mu u susret dolazi i ne obazire se na njega.“



Ebu-d-Derdā', radijallahu anhu, kazivao je:

„Bojim se da ćete zaroniti u blagodati koje čovjeka čine zadovoljnim i tako postati zarobljenici skrivene strasti. To će se desiti onda kada se, punih stomaka, zasitite hranom, a budete gladni znanja. Najbolji među vama bit će onaj koji bude savjetovao svoga prijatelja: Hajde, da postimo prije nego što umremo! A najgori među vama bit će onaj koji bude savjetovao prijatelja, govoreći mu: Hajde, da jedemo i pijemo i veselimo se prije nego umremo!“ (Ebu Nu'ajm, El-Hil'je, I, 218)



Prenosi se da je Sufjan Es-Sevri, rahimehullah, još kao mladić hodao poguren. Kada bi ga upitali šta ga je pogodilo, odgovarao bi:

„Stjecao sam znanje kod jednog od mojih učitelja, pa kada je bio na samrti, nalazio sam se pored njega i ponavljao kelime-i šehadet, podstičući ga da ponovi za mnom. Međutim, on ga nije bio u stanju izgovoriti. Eto, to je povilo moju kičmu.“





Uistinu, niko osim Allahovih poslanika i vjerovjesnika, alejhimus-selam, nema garanciju da će u posljednjem času života izgovoriti kelime-i šehadet. Čak je i Jusuf, alejhis-selam, u dovi molio Allaha da ga sačuva od lošeg završetka na ovom svijetu. Prenoseći njegovu dovu u Kur'anu, uzvišeni Allah kaže:

„...O Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti si Zaštitnik moj i na dunjaluku i na ahiretu; daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri!“

(Jusuf, 101)

Ovaj ajet nam ukazuje na činjenicu da su i vjerovjesnici, alejhimus-selam, imali brigu o tome kako će umrijeti. Iz tog razloga vjernik živi u stanju između straha i nade, pripremajući dobra djela kao opskrbu za vječni ahiret.



Prolazeći pored jednog mezarja, Šekik El-Belhi, rahimehullah, kazao je sljedeće:

„Većina ovih su još na dunjaluku shvatili da su prevareni!“

„Kako to?“ – upitali su ga.

„Zar nisu, dok su bili u životu, govorili: ‘Moj imetak, moje bogatstvo, moja kuća, moja jahalica, moje njive, moje bašče, moja rodbina?’ Međutim, eto, vidite i sami da nije tako!“



Jedinstven je i primjer Rebi'a ibn Hajsema, rahimehullah, u pogledu sjećanja na smrt i svidanja računa sa samim sobom. On je u svojoj bašči iskopao mezar, pa kada bi osjetio tvrdoću srca, ušao bi u mezar i ostao neko vrijeme... Razmišljao bi o danu u kojem će se rastati sa ovim svijetom, nakon čega neće moći udjeljivati sadaku i činiti istigfar. Razmišljao bi i o polaganju računa na Sudnjem danu... Nakon toga bi proučio ajet u kojem uzvišeni Allah kaže:

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ
لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ

„Kad nekome od njih smrt dođe, on uzvikne: ‘Gospodaru moj, povrati me da uradim kakvo dobro u onome što sam ostavio!’“ (El-Mu'minun, 99-100)

Kada bi izišao iz mezara, govorio bi:



„O Rebi, pogledaj, i danas si ostavljen na dunjaluku! Ali znaj da će doći dan u kojem neće biti primljena tvoja dova i u kojem nećeš biti vraćen na ovaj svijet!“



Imam Gazali, rahimehullah, ovako je savjetovao svoje učenike:

„Svaki mu'min treba nakon obavljenog sabah-namaza, a prije nego započne bilo kakav posao, da ostane sām sa sobom, a zatim da napravi neke ugovore sa svojom dušom i dogovori s njom uslove za sklapanje ugovora. Kao što trgovac zalaže svoj imetak zajedno sa svojim ortakom u poslu i pravi ugovor s njim, isto tako on treba napraviti ugovor sa svojom dušom. Treba nju upozoriti i savjetovati joj sljedeće:

Moj kapital je život. Kada mi istekne život, nestat će i moj osnovni kapital, a tako i moja zarada. Međutim, ovaj novi dan je dar uzvišenog Allaha koji mi je omogućio da ga živim. Da mi je uzeo život, ja bih sigurno želio da me povrati na dunjaluk kako bih činio dobra djela, pa makar samo na jedan dan. Dušo moja, ponašaj se kao da si sinoć napustila ovaj svijet, ali si vraćena na samo jedan dan, stoga se nipošto ne približavaj grijehu i nepokornosti, i nijedan čas neka ti ne prođe uprazno i u besposlici. Zapamti, svaki uzdah je blagodat čija se vrijednost ne može izmjeriti.

Dobro znaj da se dan i noć sastoje od dvadeset četiri sata. Na Kijametskom danu čovjeku će za svaki dan biti donesena po jedna zatvorena kutija. Kada otvori jednu kutiju, i u njoj poput svjetla vidi nagradu za dobra djela koja je uradio toga dana, pomislić će kako će biti velika njegova konačna nagrada kod Allaha. Tom prilikom on se obrađuje takvom radošću, koju kada bi podijelili među stanovnicima džehennema, ne bi osjetili bol kazne. Kada otvori drugu kutiju i u njoj vidi tamu i osjeti neprijatan miris, a to je dan koji je proveo u grijehu, osjetit će takvu tugu, koju, kada bi podijelili stanovnicima dženneta, ne bi osjetili njegovu slast. Kada otvori treću kutiju, vidjet će da je potpuno prazna, a to je dan koji je proveo u spavanju i dopuštenim-mubah stvarima. Tog dana će i trun dobra imati veliku vrijednost, pa će goriti u vatri kajanja, žaleći za trenucima koje je proveo isprazno, poput trgovca koji žali za propuštenom zaradom koju je mogao postići.

Zato, dušo moja, napuni svoje kutije i sanduke dok si u prilici i ne ostavljaj ih prazne. Ne zapadaj u lijenost, jer ćeš pasti na niske stepene...”





Jedna od velikih učenjaka koji su dostigli visoki stepen u znanju i bogobojažnosti, šejh Halid El-Bagdādi, rahimehullah, proveo je cijeli život u brizi o tome kako će dočekati posljednji čas na ovome svijetu. U svom djelu, *Mektubat*, između ostalog, kaže:

„Kunem se Allahom uzvišenim, ne vjerujem da sam, od kad me je majka rodila do danas, uradio ijedno dobro djelo koje je zasigurno primljeno kod Uzvišenog Allaha i za koje neću biti pitan. Međutim, uzdam se u milost moga Gospodara. Stoga, ako svoju dušu ne posmatraš kao bankrot u pogledu dobrih djela, to je najviši stepen neznanja...”⁹⁰

U jednom pismu, koje je poslao svom prijatelju, izražava svoju zabrinutost za posljednji čas na ovom svijetu, kazujući:

„Molim vas da budete zauzeti dobrim djelima koja će vam koristiti u posljednjem času života na ovom svijetu, da vaši postupci budu u skladu sa sunnetom Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i da upućujete dove za ovog siromašnog roba, moleći Uzvišenog da mu omogući lijep završetak na ovom svijetu (husnu-l-hātime), tako da preseli na ahiret sa dinom i imanom.“
(*Mektubat-ı Mevlana Halid*, str. 178)

Dakle, dobri Allahovi robovi se nikada ne oslanjaju na svoja dobra djela koja su činili. Njihova trajna nada su Allahova milost i oprost. Stoga svi trebamo moliti uzvišenog i svemogućeg Gospodara da nam podari lijep završetak na ovom svijetu, ne uzdajući se u svoje znanje i dobra djela.



Jedan trgovac je imao mali dućan na izlazu iz grada. Kada god bi iz grada krenula dženaza, on bi u testiju ubacio jednu košpicu, a na kraju mjeseca bi izbrojao košpice, govoreći: “Ovaj mjesec je toliko i toliko ljudi upalo u testiju!”

Jednoga dana i njemu dođe smrt. Nakon što su ga sahranili, njemu u posjetu dođe jedan prijatelj koji nije znao da je umro. Kako ga nije zatekao u dućanu, upitao je trgovca u komšiluku: “Gdje je ovaj trgovac?” Oni mu rekoše: “Upao je u testiju!”



Ne zaboravimo da će svako od nas na kraju upasti u testiju edžela. Međutim, ljudi iz svog okruženja uglavnom ispraćaju jednog po jednog čovjeka, ali zbog nemara svoju smrt vide dalekom.



Sultan Selim Han, rahmetullahi alejhi, imao je prisnog prijatelja i savjetnika koji se zvao Hasan Džan. On nam pripovijeda sljedeće:

“Sultan je na leđima imao čir (tzv. širpenče), koji se za kratko vrijeme preobrazio u veliki prišt, a od kojeg je nastala šupljina na njegovim leđima. Ta šupljina bila je toliko velika da smo mogli vidjeti njegova pluća. Podosio je velike bolove i izgledao poput ranjenog lava. Nikako se nije mogao pomiriti sa svojom slabošću. Uprkos velikim bolovima nastavio je sa vojnim vježbama i pripremama za pohod. Prišao sam mu, a on mi reče, aludirajući na svoju bolest:

- Hasan Džan, šta je sa mnom?

S obzirom na to da sam primijetio da je na kraju ovog prolaznog, a na početku vječnog putovanja, glasom koji mi je parao srce zbog skorog rastanka s njim, rekao sam:

- Sultane moj, izgleda da se približilo vrijeme za susret sa Allahom uzvišenim! Došao je vakat da budete sa svojim Gospodarom!

Veliki sultan okrenuo se prema meni i, pogledavši me u lice, reče:

- Hasane, Hasane! A šta si ti mislio s Kim sam bio do sada? Ili si primijetio neki nedostatak u mom odnosu prema Allahu?

- Bože sačuvaj, sultane moj! Nisam to mislio kazati! Samo sam se odvažio da vam iz predostrožnosti kažem da je vaše stanje drugačije...!

Bolest ga je ophrvala. Veliki sultan je već bio na izmaku snage. Kao da je već zaronio u drugi svijet. Posljednje što mi je rekao bile su riječi:

- Hasane, uči suru Jasin!

Počeo sam učiti sa suzama u očima i kada stigoh do ajeta: **‘Selam vama!’ - bit će riječi Gospodara milostivog!** (Jasin, 58), predao je dušu svome uzvišenom Gospodaru.”



Oni koji nemaju bliskost sa uzvišenim Allahom u toku svog života, u posljednjem času uglavnom ne postižu spomenutu blagodat. Zato je za lijep završetak na ovom svijetu potrebno svrsishodno iskoristiti svoj život.



Sultan Murad II, rahmetullahi alejhi, nije razmišljao o zadovoljavanju svojih želja, nego o stjecanju Allahovog zadovoljstva. Na Allahovom putu bio je postojan i odlučan, ne prezajući od toga da žrtvuje čak i svoj život. Njegova najveća briga bila je, da li će sa ovoga svijeta odseliti sa imanom i da li će na Danu proživljenja doći pred svog Gospodara svijetla čela, bez tovara grijeha na plećima? Kada je oženio sina i poudao kćeri, rekao je veziru Čandarli Ibrahim-paši:

- Čandarli, hvala Allahu, mi smo na ovome svijetu Allahovom voljom ispunili svoje obaveze prema djeci, a sad nam je preostalo da sa ovoga svijeta preselimo sa imanom!



U Bitki na Čanakkalama jedan od velikih junaka bio je i čuveni Zâbit Muzaffer. Iako je bio teško ranjen, poslije bitke je prebačen na Istočni front, gdje je pokazao veliku neustrašivost u borbi. U jednoj borbi ponovno je bio ranjen, ali ovoga puta smrtno. U posljednjim časovima svoga života, u kojima nije bio u stanju da govori, niti išaretom pokaže, iz džepa je izvukao koverat, a potom je parče nekog otpatka umočio u krv koja je curila iz njegove rane i napisao na njemu: „**U kojem pravcu je kibla?**“

Njegovi saborci odmah ga okrenuše prema Kibli, jer su razumjeli da želi pustiti dušu okrenut prema kibli. U smrtnom času njegovo lice se ozari osmijehom koji je nagovještavao susret sa uzvišenim Gospodarom. S druge strane, Muzaffer je pokušavao da izrazi svoju brigu o uzvišenom cilju borbe na Allahovom putu, stoga je vlastitom krvlju napisao: „**Neka brigada nastavi sa džihadom, Allaha radi! Osvetite šehidsku krv!**“

Htio je napisati i treću poruku, ali mu dođe edžel i on predade dušu svome Gospodaru kao šehid.

Kakva je samo njegova profinjenost i osjećajnost? Da bi saborci okrenuli njegovo tijelo prema kibli, u času kada jezikom ili očima nije bio u stanju izraziti



svoju želju, Muzaffer vlastitom krvlju ispisuje poruku. Eto, to je blagoslov u posljednjem času života koji se provede na Allahovom putu!



Jedan od Allahovih dobrih robova, Mahmud Sami Ramazanoglu, rahimehullah, predstavlja veoma lijep primjer vjernika u posljednjim časovima života na ovom svijetu. Njegovo srce bilo je ispunjeno ljubavlju pema Allahovom Miljeniku, alejhi-salatu ves-selam. Kao što neko u snijegu slijedi tragove svoga prethodnika, koračajući iz stope u stopu njegovom stazom, i Mahmud Sami-efendi je u stopu slijedio Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, sa velikom iskrenošću i ustrajnošću. Kao posljedica njegove ljubavi i slijeđenja plemenitog Pejgambera, alejhis-salatu ves-selam, posljednji čas u životu doživio je u njegovoj blizini, u Medini-i-Munevveri, u vrijeme ezana za tehedžud. Oni koji su u posljednjim trenucima njegovog života bili pored njega čuli su ga kako izgovara: „Allah! Allah! Allah!...”



Dakle, naposljetku možemo zaključiti da rob, ako želi okončati ovosvjetski život lijepim završetkom, tj. sa dini-imanom, prije svega, treba očistiti dušu i prečistiti srce, tj. osloboditi se ružnih navika i osobina i ukrasiti se pohvalnim osobinama i Allahovim lijepim imenima (el-esmā'u-l-husnā). Međutim, to podrazumijeva stjecanje srčane bogobojažnosti (takvā), jer ona predstavlja najvrjednije svjetlo upute.

Nakon što duša bude očišćena, potrebno je činiti ibadet i dobročinstvo kako bi se na najbolji način pripremili za vječni svijet. Na kraju, uzvišeni Allah Svome robu, koji ukrasi život dobrim djelima i ne zaboravi spominjati Njegovo ime, obećava veliku nagradu:

„Onima koji govore: ‘Gospodar naš je Allah’ - pa poslije ostanu pri tome - dolaze meleki: ‘Ne bojte se i ne žalostite se, i radujte se džennetu koji vam je obećan!’“ (Fussilet, 30)

Gospodaru naš, omogući nam da budemo obuhvaćeni ovim časnim ajetom! Amin!



SADRŽAJ

PREDGOVOR.....	5
PRVI DIO / ĪMĀN I IBĀDET	13
1. Živjeti ĩmĀn sa ljubavlju.....	15
2. IhlĀs (iskrenost)	37
3. TakvĀ (bogobojznost, takvaluk)	49
4. Tevba i istigfar	59
5. Pokornost Allahu i Njegovom Poslaniku	67
6. Poŕrtvovanost u obavljanju ibadeta.....	79
a. Dobrovoljni ibadeti (nafile).....	89
b. Privrŕženost džemĀtu.....	96
c. Noćni ibadet	109
d. Dova i munĀdŕŕt	119
e. Huŕŕ' (skruŕenost).....	134
7. Svakodneвно druŕenje sa Kur'anom	142
8. Zikrullah i salavati.....	155
9. Briga o posljednjem Āasu na Ovom svijetu – Smrt i priprema za ono ŕto slijedi nakon smrti.....	171



